

*АХТАРОНИ
АДАБ*

5

**ҲАЙАТҲОИ МУШОВАРА ВА ТАҲРИРИЯИ
50-ЧИЛДАИ ОСОРИ КЛАССИКОН ВА МУОСИРОН
АЗ СИЛСИЛАИ «АХТАРОНИ АДАБ»**

Ҳайати мушовара

*Саидмурод Фаттоев
Мирзошоҳрух Асрорӣ
Абдучаббор Раҳмонов
Мамадио Илолов
Шарофиддин Имомов
Сайфиддин Назарзода
Ато Ҳамдам*

Ҳайати таҳририя

*Абдулҳамид Самад
Абдунабӣ Сатторзода
Худой Шарифов
Камол Айни
Зоҳир Аҳрорӣ
Амрияздон Алимардонов
Али Муҳаммади Хуросонӣ
Сайидали Маъмур
Фарҳоди Карим*

АБУЛҚОСИМ
ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

Ҷилди III

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
2008

ББК 83,3(0)9+83,3 (2 тоҷик)
А-19

Таҳияи матн ва лугату тавзеҳот аз
КАМОЛ АЙНӢ ва ЗОҲИР АҲРОРӢ

Мухаррир
Мубашишр Акбарзод

А-19 *Абулқосим Фирдавсӣ. Шоҳнома.* — Душанбе:
«Адиб», 2008. -480 сах.

Ба хонандаи азиз чопи сеvуми “Шоҳнома”-и беvа-
воли Ҳақим Фирдавсӣ, ки бо кӯшиши таҳиягарони мат-
ни он омода гаштааст, пешкаш мегардад. Мухаккиқон
дар ин нашр аз нусхаҳои дигари “Шоҳнома” истифода
кардаанд, ки ин арзиши қорашонро бештар мекунад.

ISBN 978-99947-32-84-5

© Нашриёти “Адиб”, 2008.

**СУХАН ГУФТАНИ ПИРОН
БО СИЁВУШ АЗ ФАРАНГИС**

1535 Яке рӯз Пирони парҳезкор
Сиёвахшро¹ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,

Ту донӣ, ки солори туронсипох
Зи авчи фалак барфарозад кулоҳ.

Шабу рӯзи равшан² равонаш туй.
Дилу қону ҳушу³ тавонаш туй.

Чу бо ӯ ту пайвастаи хун шавӣ,
Аз ин поя⁴ ҳар дам ба афзун⁵ шавӣ.⁶

Агарчанд фарзанди ман хеши туст,
Маро ғам зи баҳри каму беши туст.

1540 Агарчи Чарира-ст пероста,
Аз ин анчуман мар туро хоста,⁷

1. ИЛ –Сиёвушро.

2. Л –рӯз унсу.

3. Л –ҳушу тушу.

4. ИЛ –моя.

5. ИЛ –афсун.

6. ИЛ –б. б. 1538 ин б. омада:

Шавад эътимодаш ба ту устувор,
Ки хоҳӣ будан пеши ӯ пойдор.

7. ИЛ –б. б. 1540 ин б. омада:

Наҳоҳам ҳаме гуфт, ин рой нест,
Ки чехри ту ӯро дилорой нест.
Маро гуфт, к-ин то чаҳони баланд
Кунад мар туро назди ӯ арчманд.

Валекин туро он сазовортар,
Ки аз*¹ домани шоҳ чӯй гуҳар.

Фарангис беҳтар² зи хубони ӯй,³
Набинӣ ба гетӣ чунон рӯю мӯй.⁴

Ба боло зи сарви саҳӣ бартар аст,
Зи мушки сияҳ бар сараш афсар аст.⁵

Хунарҳову дониш зи дидор⁶ беш,
Хирадро парастор дорад ба пеш.⁷

1545 Зи Афросиёб ар бихоҳӣ, равост,
Чунон бут⁸ ба Кашмиру Кобул кучост?!

Шавад⁹ шоҳи пурмоя пайванди ту,
Дурахшон¹⁰ шавад фарру арванди ту.

Чу фармон дихӣ, ман бигӯям бад-ӯй,
Бичӯям бад-ин назди ӯ обрӯй».

Сиёвуш ба Пирон ниғаҳ карду гуфт,
Ки фармони Яздон нашоёд нухуфт.

1. М –дар.

2. ИЛМ –меҳтар.

3. ЛМ –шоҳ.

4. ЛМ –рӯи моҳ.

5. ТПЗ – Рухашро тавон кард нисбат ба моҳ,
Агар моҳ дорад ду зулфи сиёҳ.

6. ИЛ –андоза.

7. ТПЗИ – Зи Турон чуз ӯ нест анбози ту.
Набошад касе низ дамсози ту.

8. ЛМ –Ки чун ӯ.

9. Л –Чу шуд.

10. ИЛ –Дурафшон.

Агар осмонӣ¹ чунин аст рой,
Касеро ба рози фалак² нест пой.³

1550 Магар⁴ ман ба Эрон нахоҳам расид,⁵
Нахоҳам⁶ ҳаме рӯи Ковус дид.

Чу Дастон, ки парвардгори ман аст,
Тахамтан, ки хуррам⁷ баҳори ман аст.

Чу Бахрому чун Зангаи Шоварон,
Чу Геву чу Шопуру⁸ кундоварон,

Чу аз рӯи эшон бибояд бурид,⁹
Ба Турон ҳаме хона бояд гузид.

1. И –осмонро.

2. ИЛ –Маро бо сипехр аз буна.

3. 8 И –чой;

ТПЗ – Валекин маро бо Чарира нафас
Бех ояд, нахоҳам чуз ӯ низ кас.
На дар банди гоҳам, на дар банди чоҳ,
На хуршед хоҳам, на равшан кулоҳ.
Бисозем бо ҳам ба неку ба бад,
Нахоҳам чуз ӯ, гар ба ман бад расад.
Бад-ӯ гуфт Пирон, ки ман кори ӯй
Бисозам, ту бигзар зи темори ӯй
Ман ӯро бад-ин кор хасту кунам,
Ба фармони ӯ рух бад-ин сӯ кунам.
Дар ин аст ноком бехбуди ту,
Зиёни ман аст ин, вале суди ту.
Сиёвахш гуфт: «Эй хирадманд пир,
Агар буд хоҳад сухан ногузир,
Ту донӣ чунон кун, ки коми ту аст,
Чу гардуни гарданда роми ту аст».

4. Л – Агар.

5. И – Ки гар ман ба Эрон бихоҳам расид.

6. И – бихоҳам.

7. И – равшан.

8. Л – Чунин номдорону; И – Чуз ин номдорону.

9. И – наёяд паид.

Бад-ин¹ бошу ин кадхудой бисоз,
Магӯ ин сухан бо замин чуз ба роз.²

1555 Ҳаме гуфту мижгон пур аз об кард,
Ҳаме барзад андар миён боди сард.

Бад-ӯ³ гуфт Пирон, ки «Бо рӯзгор
Бисозад хирадёфта марди кор.

Наёбӣ гузар ту зи гардонсипехр,
К-аз ӯяст подошу⁴ пархошу меҳр.

Ба Эрон агар дӯстон доштӣ,
Ба Яздон супурдиву бугзоштӣ.

Нишасту нишонат кунун эдар аст,
Сари тахти Эрон ба банд-андар аст».⁵

СУХАН ГУФТАНИ ПИРОН БО АФРОСИЁБ

1560 Бигуфт ину бархост аз пеши ӯй,
Чу огоҳ шуд аз каму беши ӯй.⁶

Ба шодӣ биёмад⁷ ба даргоҳи шоҳ,
Фуруд омаду баркушоданд роҳ.

Ҳаме буд дар пеши ӯ як замон,
Бад-ӯ гуфт солори некӯғумон,

1. ИЛ – Падар; И – Бадар.

2. И – б.б 1554 ин б. омада:

Агар бахт бошад маро некхоҳ,
Ҳамоно диҳад раҳ ба пайванди шоҳ,
Валекин Ҷарира маро дарх(в)ар аст,
Ки пайвандам аз чони ту беҳтар аст.

3. Л – Чунин.

4. ИЛ – оромӣ.

5. Л – туро дар х(в)ар аст; И – ба даст-андар аст.

6. Л – б. 1560 нест.

7. ИЛ – бишуд, то.

Ки «Чандин чӣ бошӣ ба пешам ба пой,
Чӣ хоҳӣ зи гетӣ, чӣ омад-т¹ рой?

Сипоҳу зару² ганчи ман пеши туст,
Маро судмандӣ³ ба кам-беши туст.

1565 Касе, к-ӯ ба зиндону банди ман аст,
Кушодан-ш дарру⁴ газанди ман аст,

Зи хашму зи банди ман озод гашт,
Зи баҳри ту пайкори ман бод гашт.⁵

Зи бисёру андак чӣ хоҳӣ, бихоҳ
Зи теғу зи мӯҳру зи тахту кулоҳ!»

Хирадманд посух чунин дод боз,
Ки «Аз ту мабодо ҷаҳон бениёз!»⁶

Маро хоста ҳасту ганҷу сипоҳ,
Ба баҳти ту ҳам теғу ҳам тоҷу гоҳ.⁷

1570 Зи баҳри Сиёвуш паёме дароз
Расонам ба гӯши сипаҳбад ба роз.

Маро гуфт: «Бо шоҳи Турон бигӯй,
Ки ман шоддил гаштаму номчӯй.

1. И – ояд-т.

2. И – дуру.

3. И – дармандӣ.

4. Л – Кушояш вагар худ.

5. И – б. б. 1566 ин б. омада:

Фурӯ бурд Пирону бурдаш намоз,
Бад-ӯ гуфт, к-эй шоҳи гарданфароз.

6. ТПЗИ – Маро хочат аз хоҳиши хеш нест,
Кас аз меҳтарони* ту дарвеш нест.

* И – кехтарони.

7. И – б. 1567 – 1569 нест.

Бипарвардиям чун падар дар канор,
Ҳаме шодӣ овард бахтам ба бор.

Кунун ҳамчунин кадхудой бисоз,
Ба неку бад аз ту наям бениёз.

Паси пардаи ту яке духтар аст,
Ки айвону тахти маро дарх(в)ар аст.

1575 Фарангис хонад варо¹ модараш,
Шавам шод, агар бошам андарх(в)араш».

Пурандеша шуд чони Афросиёб,
Чунин гуфт бо дида карда пуроб,

Ки «Ман рондаам пеш аз ин достон,
Набудӣ бар ин гуфта ҳамдостон.

Чунин гуфт бо ман яке ҳушманд,
Ки чонаш хирад буду рояш баланд,

Ки, эй дояи баччаи шери нар
Чӣ ранҷӣ, ки ҳам чон наёрӣ ба бар.

Нахустин, ки ояд-ш нерӯи ҷанг,
Ҳамон² парваронанда орад³ ба ҷанг.

Ва дигар, ки аз пеш кундоварон,
Зи кори ситорашумар мӯбадон⁴

1. ИЛ – ҳаме.

2. ИЛ – Сари.

3. ИЛ – гирад.

4. ИЛ – бихрадон, аз писар мубадон.

Чу суллоба бардоштандӣ ба х(в)ар
Ҳамин рондандӣ ҳама дар ба дар.¹

Маро бо² набера шигифтӣ бaсе
Намудӣ³ ҳаме кордида касе.

1585 Сари тахту ганчу сипоҳи маро
Ҳамон кишвару буму гоҳи маро,

Шавад аз набера саросар табоҳ,
Зи дасташ наёбам⁴ ба гетӣ паноҳ.⁵

Бигирад ҳама сар ба сар кишварам,
Зи кораш бад ояд ҳаме бар сарам.⁶

Кунун боварам шуд, ки ӯ ин бигуфт,
Ки гардуни гардон чӣ дорад нуҳуфт.

Аз ин ду назода⁷ яке шаҳрёр,
Биёяд, бигирад чаҳон дар канор.

1590 Ба Турон намонад бару буму руст,
Зи тахти⁸ ман андоза гирад нахуст.

Чаро кишт бояд дарахте ба даст,
Ки бораш бувад захру баргаш кабаст.

1. ТПЗ – Шумори ситора ба пеши падар
Аз ин ронда буданд сар то ба сар,*
Ки аз тухмаи Тур в-аз Кайқубод
Яке шоҳ сар барзанад пур зи дод.

* ИЛ – танҳо б. яқум дида шуд; Л – Аз ин буд андуҳ ҳама сар ба сар.

2. Л – бар; И – з-ин.

3. ИЛ – Намояд.

4. И – наёбам.

5. И – б. 1586 нест.

6. Л – б. 1586, 1587 нест.

7. Л – бизояд.

8. ЛМ – кулоҳи; И – гоҳи.

Зи Ковус в-аз тухми Афросиёб
Чу оташ бувад тез ё мавчи об.

Надонам ба Эрон гирояд ба мехр
В-агар сӯи Турон кунад пок чехр.

Чаро бар гумон заҳр бояд чашид
Думи мор хира набояд¹ газид.

1595 Бидорам-ш чандон, ки эдар бувад,
Маро ӯ ба чои бародар бувад.

Чу з-эдар кунад сӯи Эрон гузар,
Ба хубӣ биёроям ӯро сафар.

Фиристам ба некӣ ба назди падар
Чунон чун писандад ҳаме додгар».²

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй шаҳрёр,
Дилатро бад-ин кор ранча³ мадор.

Касе к-аз нажоди Сиёвуш бувад,
Хирадманду бедору хомуш бувад.

1600 Ба гуфти ситорашумар маграв эч,
Хирад гиру кори Сиёвуш басеч.

Аз ин ду нажода яке тоҷвар⁴
Биёяд, барорад ба хуршед сар.

Ба Эрону Турон бувад шаҳрёр,
Ду кишвар баросояд аз корзор.

1. Л – чӣ бояд.

2. Л – б. 1596, 1597 нест.

3. ИЛМ – ғамгин.

4. Л – номвар.

Зи тухми Фаридуну аз Кайкубод
Фурӯзандатар з-ин набошад^{1*2} нажод.

В-агар худ чуз ин³ роз дорад сипеҳр,
Наяфзоядаш ҳам ба андеша меҳр.

1605 Бихоҳад будан бегумон буданӣ,
Накоҳад ба парҳез афзуданӣ.

Нигаҳ кун, ки ин кор фаррух бувад,
Зи бахт он чи пурсӣ⁴ ту, посух бувад».

Ба Пирон чунин гуфт пас шаҳрёр,
Ки «Рои ту бар бад наёяд ба кор.

Ба фармону рои ту кардам сухун,
Ту шав,⁵ ҳар чи хоҳӣ, ба хубӣ бикун!»

Дуто гашт Пирону бурдаш намоз,
Басе офарин карду баргашт боз.

1610 Ба назди Сиёвуш хиромид зуд,
Бар ӯ баршумурд, он кучо рафта буд.

Нишастанд шодон ҳама шаб ба ҳам
Ба бода бишустанд ҷонро зи ғам.

АРҶСИИ ФАРАНГИС БО СИЁВУШ

Чу хуршед аз чархи гарданда сар⁶
Баровард бар сони заррин сипар,

1. И – чӣ бошад.

2. М – наёбӣ.

3. ИЛ – (з-ин нишон).

4. И –Зи бахти баланди.

5. Л –рав.

6. ИД –Чу хуршедро чархи гардон ба сар.

Сипахдор Пирон миёнро бубаст,
Яке бораи тезтак*¹-бар нишаст.

Ба кохи Сиёвахш² бинҳод рӯй,
Басе офарин кард бар фарри ӯй.

1615 Чунин гуфт, к-«Имрӯз барсоз кор
Ба меҳмони духтари шаҳрёр.

Чу фармон дихӣ, ман сазовори ӯй
Миёнро бубандам ба тимори ӯй».

Сиёвахшро³ дил пурозарм шуд,
Зи Пирон рухонаш⁴ пур аз шарм шуд,

Ки домод ӯ буд⁵ бар духтараш,
Ҳама буд чун қону дил дар бараш.

Бад-ӯ гуфт: «Рав, ҳар чи хоҳӣ, бисоз,
Ту донӣ, ки аз ту маро нест роз».

1620 Чу бишнид Пирон, сӯи хона рафт,
Дилу қон бубаст андар он кор тафт.

Дари хонаи қомаи нобурид
Ба Гулшаҳр биспурд Пирон калид,

Ки ӯ буд меҳбонуи⁶ паҳлавон,
Ситуда зане буду равшанравон.

-
1. М –тезтак.
 2. ИЛ –Сиёвуш.
 3. Л –Сиёвушро.
 4. Л –рухи ӯ; И –Пирони Виса.
 5. Л –Кучо буд домод.
 6. ЛМ –кадбонуи.

Ба ганч-андарун он чи буд номдор
Гузиданд зарбафти чинӣ ҳазор.

Забарчад табақхову пирӯза чом
Пур аз нофай мушқу пур¹ уди хом.

Ду афсар пур аз гавҳари шохвор,
Ду ёра яке тавқу ду гӯшвор.^{2*3}

Зи густарданиҳо шутурвор шаст,
Зи зарбафт пӯшиданиҳо се даст,

Ҳама пайкараш сурх карда ба зар,
Бар ӯ бофта чанд гуна гуҳар.

Зи симину⁴ заррин шутурвор сӣ
Табақхову аз чомаи⁵ порсӣ.

Яке тахти заррину курсӣ чаҳор,
Се наълайни заррин забарчаднигор

1630 Парастор⁶ бо чоми заррин дувист
Ту гуфтӣ ба айвон-дарун чой нест.

Парастанда сесад ба заррин кулоҳ,
Зи хешони наздик сад некхоҳ.

Ҳама сад^{*7} табақ мушқу сад заъфарон.
Ҳама рафт Гулшаҳр бо хоҳарон.

1. И –аз; Л — в-аз.

2. Л — тавқи заррин ба кор; И - тавқи бо гӯшвор.

3. М –тавқи зарриннигор.

4. Л –шамшери.

5. Л –чом даҳ.

6. Л –Парастора.

7. М –Ҳамон даҳ.

Ба заррин иморӣ ба дебо чулайл
Бирафтанд бо хоста хайл-хайл.

Биёвард бону зи баҳри нисор
Зи динор бо хештан сад¹ ҳазор.

1635 Ба назди Фарангис бурданд чиз,
Забонҳо пур аз офарин буд низ.

Заминро бибӯсид Гулшаҳру гуфт,
Ки «Хуршедро гашт ноҳид чуфт».²

В-аз он рӯй Пирону Афросиёб
Зи баҳри Сиёвуш хама пуршитоб

Бидоданд духтар ба оини хеш,
Чунон чун бувад дархури дини хеш,

Ба пайвастагӣ-бар гуво³ сохтанд,
Чу з-ин шарту⁴ паймон бипардохтанд,

1640 Паёме фиристод Пирон чу дуд
Ба Гулшаҳр то зӣ⁵ Фарангис зуд

Шавад, то расонад сӯи шохзод
Бигуфт он замон бо Фарангис шод:⁶

«Бубояд ҳам имшаб шудан назди шох,
Биёростан гоҳи ўро ба моҳ».

1. ИЛ –дах.

2. ТПЗИ – Хучаста бару бум пайвастагӣ
Ба охистагӣ, ҳам ба шоистагӣ.

3. И –нуздро.

4. И ахду.

5. И –к-орад.

6. И –б. 1641; Л –б. 1637 -1641 нест.

Ҳама гуфту¹ зудаи бие́ростанд,
Сари мушк бар гул биперостанд,

Бие́мад Фарангис чун моҳи нав
Ба наздики он тоҷвар шоҳи нав.²

1645 Бибуданд бо якдигар шодмон,
Фузудӣ ҳама ҳар замон меҳрашон.³

Ба як ҳафта мургону моҳӣ нахуфт,
Наёмад сари як тан андар нуҳуфт.

Замин боғ гашт аз карон то карон
Зи шодиву овози ромишгарон.

КИШВАРЕ ДОДАНИ АФРОСИЁБ СИЁВУШРО

Бар ин кор бигзашт як ҳафта низ
Сипаҳбад бие́рост бисёр чиз:

-
1. ИЛ –Ҳама ҳафт.
 2. ТПЗ – Фарангису шаҳзода бо якдигар
Нишастанд, буданд чун моҳу х(в)ар.
Хуру моҳ бо ҳам чу пайваста шуд,
Дили ҳар ду бар якдигар баста шуд.
Сиевуш чу рӯи Фарангис дид,
Саропои он моҳ чун бингарид,
Қаде дид сарву рухе дид моҳ,
Фурӯ хишта дар бар ду зулфи сиеҳ.
Ду рухсори зебош мисли қамар,
Ду чашмаш ситора ба вақти сахар.
Даҳоне пур аз дур, лабе чун ақиқ,
Ту гуфтӣ варо Зӯҳра омад рафик.
Даҳону лабаш буд гавҳарфишон,
Сухан гуфтаниш буд гавҳаршинос.
Фаришта ба ҳӯю чу анбар ба мӯй.
Ба дил меҳрубону ба чон меҳрҷӯй.
Набуд андар ӯ низ як чизи зишт,
Ту гуфтӣ, магар хур буд аз биҳишт.
Сиевуш чу хуршеду ӯ моҳ буд,
Хуру моҳ бо ҳам чи дилхоҳ буд.
 3. ИЛ –6. 1645 нест.

Зи аспони тозиву аз гӯсфанд,
Ҳам аз чавшану хӯду гурзу каманд,

1650 Зи динор в-аз бадраҳои дирам,
Зи пӯшиданиҳову аз бешу кам.

В-аз он марз то пеши дарёи Чин
Ҳама ном бурданд шаҳру замин.

Ба фарсанг сад буд болои ӯй,
Нашоист паймуд пахнои ӯй,

Навиштанд маншур бар парниён,
Ҳама подшоҳӣ ба расми каён.

Ба кохи¹ Сиёвуш фиристод шох,
Або тахти заррину заррин кулоҳ.

1655 В-аз он² пас биёрост айвони³ сур,
Ҳар он кас, ки рафтӣ зи наздику дур,

Маю хону холигарон ёфтӣ,
Бихӯрдиву чандон, ки⁴ бартофтӣ,

Бибурдиву рафтӣ⁵ сӯи хони хеш,
Будӣ шод як ҳафта⁶ меҳмони хеш.

Дари бастазиндонҳо баркушод,
Аз ӯ шодмон бахту ӯ низ шод.⁷

-
1. ЛМ –пеши.
 2. Л-Аз он.
 3. ИЛ –майдони.
 4. Л-ҳарчанд.
 5. И –бихӯрдию бурдӣ.
 6. ИЛ –рӯз.
 7. Л –б. 1658 нест.

Ба ҳаштум биёмад Сиёвуш пагоҳ
Або гурд Пирон ба наздики шоҳ.

1660 Ба дастурии бозгаштан ба¹ коҳ
Бирафтанд яксар ба коҳи фароҳ.

Гирифтанд ҳар ду бар ӯ офарин,
Ки эй меҳрбон*² шаҳрери замин³

Ҳамеша туро ҷовидон бод рӯз
Ба шодиву бадҳохро пушт кӯз!

В-аз он ҷойгаҳ бозгаштанд шод,
Басе аз ҷаҳондор карданд ёд.

Чунин низ як сол бо доду меҳр
Ҳаме гашт беранҷ гардонсипеҳр.⁴

1665 Фиристода омад зи наздики шоҳ,
Ба назди Сиёвуш яке некҳоҳ,

1. И — зи.

2. М — номвар.

3. И — Ки ҷовид бодо кулоҳу нигин; И — б. б. 1661 ин б. омада:

Ту то он ҷаҳон аст, поянда бош,
Ҳамеша чу хуршед тобанда бош.
Сиёвуш чу омад ба айвони хеш,
Сипаҳдор Пиронаш омад ба пеш.
Ба пеши Сиёвуш ба раҳ пой хост,
Басе узр наздики Пирон бихост,
Ки доим ҷаҳон бар ту фархунда бод,
Замона ба пеши ту чун банда бод!
Басо ранҷ, к-аз ман ту бардоштӣ,
Ба неку баде рӯз бигзоштӣ.
Ҳамон гаҳ ба ромиш нишастанд шод,
Басе аз ҷаҳондор карданд ёд.

4. Л –б. 1660 -1664 нест.

Ки пурсад туру номвар шахрёр,
Ҳама гӯяд, эй меҳтари номдор,¹

Аз*² эдар туру додаам то ба Чин,
Яке гирд баргарду бингар замин.

Ба шаҳре, ки орому рой оядат,
Ҳама орзуҳо ба ҷой оядат.

Ба шодӣ бибошу ба некӣ бимон,
Зи хушӣ мапардоз дил як замон.

1670 Сиёвуш зи гуфтори ӯ гашт шод,
Бизад ною кӯсу буна барниҳод.

Сипоҳу силеҳу нигину*³ кулоҳ
Бибурданд бо ганҷ бо ӯ ба роҳ.

Фаровон иморӣ биёростанд,
Паси парда хубон биперостанд.

Фарангисро дар иморӣ нишонд,
Буна барниҳоду сипахро⁴ биронд.⁵

Ба шодӣ бирафтанд сӯи Хутан,
Ҳама номдорон шуданд анҷуман,

1675 Ки Пирони солор аз он шаҳр буд,
Ки аз бадгумониш бебахр буд.

1. ТПЗИЛ – Бувад, к-ат зи ман дил бигирад ҳаме
В-аз ин беҳ нишастат пазирад ҳаме.

2. М –К-аз.

3. Л –иморӣ.

4. М –силоҳи фаровону заррин.

5. ТПЗ – Аз ӯ боз нагсист Пирони гурд,
Инон бо инони Сиёвуш супурд;

И – Бирафтанд бо ӯ чу Пирони гурд,
Ҳама лашкараш чумла бо худ бибурд.

Ҳаме буд як моҳ меҳмони ӯй,
Бад-он сар чунин буд паймони ӯй.

Зи хӯрдан наёсуд як рӯз шоҳ,
Гаҳе руду май, гоҳ нахчиргоҳ.

Сари моҳ бархост овози¹ кӯс,
Бад-он гаҳ ки хезад хурӯши хурӯс,

Биёмад сӯи подшоҳии хеш
Сипоҳ аз паси пушту Пирон зи² пеш.

1680 Бад-он марзбум-андар³ огаҳ шуданд,
Бузургон ба назди⁴ шаҳаншаҳ шуданд.

Ба коми дил⁵ аз ҷой бархостанд,
Ҷаҳоне ба оин биперостанд.^{6*7}

Аз он подшоҳӣ хурӯше бихост,
Ки гуфтӣ замин гашт бо чарх рост.

Зи бас ғулғулу нолаи каррной⁸
Ту гуфтӣ ҳаме дил бичунбад зи ҷой.

Ба ҷое расиданд, к-обод буд,
Яке хуб фархундабунёд буд.

1. ИЛ –овон.

2. ИЛ –Пирон –ш.

3. Л –марз чун мардум.

4. Л –пазира барои; И –пазира ба роҳ.

5. Л –шоддил.

6. И –Ҷаҳонро ба ромиш биёростанд.

7. М –биёростанд.

8. Л –Зи бас ромишу нолаи чангу ной.

1685 Ба як сӯш*¹ дарё, ба як сӯй*² қӯҳ.³
Ба як сӯй*⁴ нахчир⁵ дур аз гурӯҳ,

Дарахтони бисёру оби равон,
Ҳаме шуд дили солхӯрда ҷавон.

Сиёвуш ба Пирон забон⁶ баркушод,
Ки «Инат бару буми фаррухниход»⁷

Бисозам ман эдар яке хуб ҷой,
Ки бошад ба шодӣ маро дилкушой.⁸

Барорам яке шорсони фарох,
Бад-ӯ андарун боғу айвону*⁹ кох.¹⁰

1690 Нишастангаҳе барфарозам ба мох,
Чунон чун бувад дархури тоҷу гоҳ.»

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй некрой,¹¹
Бад-он рав,¹² к-ат андеша ояд¹³ ба ҷой.

Чу фармон диҳӣ, ман бар он¹⁴ сон, ки хост,
Барорам яке ҷой то мох¹⁵ рост.

1. М –рӯй.

2. М –рӯй.

3. И – Яке сӯй дарё, Яке сӯй қӯҳ.

4. М –рӯй.

5. Л –Рӯй нахчир.

6. ИЛМ –сухан.

7. ТПЗ – Ҳаво хушгвору замин хубранг,
Зи деба заминаш чу пушти паланг.

8. ИЛ –рахнамо.

9. Фаровон бад-ӯ - андарун боғу.

10. Л - Фаровон бад-ӯ- андарун боғу кох.

11. Л –гузин хуб ҷой; И –хуброй.

12. И –шав. 2 И –шав.

13. Л –ки андеша орад.

14. Л –диҳад ман бад-ин.

15. Л –диз бар ин чо.

Наҳоҳам, ки бошад маро буму ганч,
Замону замин аз ту дорам сипанч».¹

Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к-«Эй бахтёр,
Дарахти бузургӣ ту орӣ ба бор.

1695 Маро ганчу хубӣ ҳама з-они туст,
Ба ҳар чой ранчи ту бинам нахуст.

Яке шаҳр созам бад-ин чой ман,
Ки хира бимонад аз он^{2*3} анчуман».⁴

СОХТАНИ СИЁВУШ ГАНГДИЖРО

Кунун баркушоям дари достон,
Суханҳои шоистаи бостон.⁵

Зи Ганги Сиёвахш гӯям сухан
В-аз он шаҳру он достони куҳан.

Бар ӯ офарин, к-ӯ чаҳон офарид.
Або ошкоро ниҳон офарид.

1. Л –ба ранч.

2. Л –шавад дидаи.

3. М –бад ӯ.

4. ТПИ – Сиёвуш фурӯ монду Пирон ба чой
Дар он буми фархундаи дилкушой.*
Аз ахтаршиносон бипурсид шох,
Ки созам ман эдар яке чойгоҳ,**
К-аз ӯ фарру бахтам ба сомон бувад
Ва ё кор бо чангсозон бувад.
Бигуфтанд яксар ба шоҳи замин,
Ки бас нест фархунда фарчоми ин.

* И – Аз он буми хуррам чу гаштанд боз,
Сиёвуш ҳамебуд бо дил ба роз

**И – б. ин б. хашт б. омадааст, ки ба асли мақсад он қадар мувофиқат надорад, аз ин рӯ иқтибос нагардид.

5. Л –б. 1697 нест;

ТПЗ – Яке достон гӯямат бас шигифт,
Ки андеша аз вай тавон баргирифт.

1700 Худованди дорандаи хасту нест,
Ҳама чиз чуфт асту Эзад якест.

Ба пайғамбараш-бар кунам офарин,
Ба ёрон-ш-бар ҳар яке ҳамчунин.

Чу гетӣ тихӣ монд аз ростон,
Ту эдар ба будан мазан достон.

Кучо он сару тоҷи шоҳаншаҳон,
Кучо он диловар гиромӣ меҳон?

Кучо он ҳақимону донандагон,
Ҳамон ранҷбардор хонандагон?

1705 Кучо он бутони пур аз нозу¹ шарм,
Сухан гуфтани хубу овои нарм?

Кучо он, ки бар² кӯҳ будаш куном,
Бурида зи орому аз кому ном?³

Кучо он, ки судӣ сарашро ба абр,
Кучо он, ки будӣ шикораш ҳизабр?⁴

Ҳама хок доранд болину⁵ хишт,
Хунук он, ки чуз тухми некӣ нақишт!⁶

Зи хокему⁷ бояд шудан сӯи⁸ хок,
Ҳама⁹ ҷои тарс асту тимору бок.

1. Л –шарму.

2. ИЛ –дар.

3. Л –Рамида зи ором в-аз ному ком.

4. И –б. 1707 нест.

5. И –доранду болини зи.

6. Л-б. 1707, 1708 нест.

7. Л –хокиву.

8. И –зери.

9. И –ҳамон.

1710 Ту рафтиву гетї бимонад дароз,
Кучо ошкоро бидониш роз?¹

Чаҳон сар ба сар ҳикмату ибрат аст,
Чаро баҳраи мо² хама ғафлат аст?

Чу шуд сол бар шасту шаш, чора чӯй,
Зи бешиву аз ранҷ бартоб рӯй.

Ту чанги фузунї задї дар³ чаҳон,
Гузаштанд аз⁴ ту басе⁵ ҳамраҳон.

Набошї бар ин низ ҳамдостон,
Яке бишнава аз номаи бостон.⁶

1715 Чу з-он⁷ номдорон чаҳон шуд тихї,
Ту тоҷи фузунї чаро барнихї?

Бад-он гаҳ ки андар чаҳон дод буд,
Аз эшон чаҳон яксар обод буд.⁸

Кунун бишнава аз Гангдиҷ достон,
Бад-ин достон бош ҳамдостон,

Ки чун Гангдиҷ дар чаҳон ҷой нест,
Бар он сон замине дилорой нест,⁹

1. И –Касе ошкоро надонист роз; Л –Касе ошкоро надонад зи роз.

2. Л –баҳри ман з-ӯ.

3. И –бар.

4. Л –бар.

5. И –ҳаме.

6. Л –Бад-ин достон бош ҳамдостон.

7. ИЛ –аз.

8. ТПЗ – Чї бардоштанд аз чаҳони фароҳ
Аз он ганҷу он тоҷу айвону коҳ?

9. Л –б. 1718 нест.

Ки онро Сиёвуш бароварда буд,
Басе андар \bar{u} ранҷо бурда буд.¹

1720 Биёбон биёяд, чу дарё гузашт,
Бубинӣ яке пахну беоб дашт.

Чу з-ин² бугзарӣ, бинӣ обод шаҳр,
К-аз он³ шаҳрҳо бартавон дошт баҳр.

В-аз он пас яке қӯҳ бинӣ баланд.
Ки болои \bar{u} бартар аз чуну чанд.

Мар ин қӯҳро Гангдид дар миён
Бад-он к-ат зи дониш наёяд зиён.

Чу фарсанг сад гирд бар гирдм қӯҳ,
Зи болои \bar{u} чашм гардад сутӯҳ.

1725 Зи ҳар сӯ ки пӯй бар \bar{u} , роҳ нест,
Ҳама гирд бар гирди \bar{u} бар якест.

Бад-ин гуна сиву се⁴ фарсанг танг
Аз ин рӯю он рӯй девори санг.

Гар ин чанд фарсанг агарчанд мард
Бибошад ба раҳ аз паи коркард,

Наёбад бар эшон гузар сад ҳазор
Зирехдору баргустувонвар савор,

1. И –6. 1717 -1719 нест;

ТПЗИЛ – Ба як моҳ з-он рӯи дарёи Чин,
Ки бе ном гашт ин замон он замин.

2. ИЛ –к-аз ин.

3. Л –К-аз ин.

4. Л –ду.

К-аз ин бугзарӣ, шаҳр бинӣ фарох,
Ҳама гулшану боғу майдону¹ кох.²

1730 Ҳама шаҳр гармобаву рӯду чӯй,
Ба ҳар барзане ромишу рангу бӯй.

Ҳама кӯҳ нахчиру оҳу ба дашт,
Чу ин шаҳр бинӣ, набояд*³ гузашт.⁴

Тазарвону товусу кабки дарӣ
Биёбӣ, чу бар⁵ кӯҳхо бугзарӣ.

На гармош гарму на сармош сард,
Ҳама ҷои шодиву орому х(в)ард.

Набинӣ дар он шаҳр бемор кас,
Яке бӯстон аз⁶ биҳишт асту бас.

1735 Ҳама обҳо равшану хушгубор,
Ҳамеша бару буми ӯ чун баҳор,

Дарозиву паҳнош сӣ бор сӣ
Бувад, гар бипаймоядаш порсӣ.

Яку ним фарсанг болои кӯҳ,
Ки аз рафтаниш мард гардад сутӯҳ.⁷

1. Л –айвону.

2. И-б. 1722 -1729 нест.

3. М –Биҳишт ин чу бинӣ, нахоҳӣ.

4. В -Чунин шаҳр бинӣ, нашояд гузашт.

5. Л –ки аз.

6. Л –бӯстони.

7. Л –б. б. 1737 ин б. омада:

Бар он офарин, к-ӯ чунон офарид,

Замину баланд осмон офарид.

Ҳама гулшану боғ, айвон буд,

Ки айвонҳо сар ба кайвон буд.

В-аз он рӯй хомуне ояд падид,
К-аз он хубтар чойгах кас надид.

Бирафташ Сиёвахшу¹ онро бидид,
Мар онро² зи Туронзамин³ баргузид.

1740 Тани хешро номбардор кард,
Фузунӣ яке низ⁴ девор кард.

Зи сангу зи гаҷ сохта в-аз⁵ рухом
В-аз он гавҳаре,⁶ к-аш надонем ном.

Зи*⁷ сад раш фузун аст болои ӯ,
Ҳамон сиву ҳашт аст паҳнои ӯ.⁸

Наёяд бад-ӯ манҷанику на тир,
Бибояд туро дидан он ногузир,

Ки онро касе то набинад ба чашм,
Ту гӯй зи гӯянда ояд ба хашм.^{9*10}

1745 Зу теғаш ду фарсанг то бумҳок,
Ҳама гирд бар гирд хокаш мағок.

Набинад замин дида бар теғи кӯх,
Ҳам аз бар шудан мурғ гардад сутӯх.¹¹

1. Л –Сиёвушу.

2. Л –ӯро.

3. ИЛ –Турон ҳаме.

4. И – Фузунии як найза; Л –бар ӯ низ.

5. Л – буду чанде; И –чанд аз.

6. И – чавҳаре.

7. М - Ду.

8. ИЛ –б. 1742 нест.

9. ИЛ –б. 1744 нест.

10. М –Чу гӯй, ба гӯянда гиранд.

11. Л –пас аз б. 1746 ин б. дида шуд, ки такрори (бо фарқҳои чузъӣ) ду байти баъд азб. 1736 омада мебошанд. Байти сеюм ин аст:

Чуз ӯро махон кирдгори ҷаҳон,

Чуз ӯро мадон ошқору ниҳон

Басе ранч бурд андар он чойгоҳ
Зи баҳри бузургиву тахту кулоҳ.

Бино кард ҷое чунон дилкушой,
Яке шорсон андар он хуб ҷой.

Бад-ӯ коху айвону майдон бисохт,
Дарахтони бисёраш андарнишоҳт.

1750 Бисозид ҷое чунон чун бихишт,
Гулу сунбулу наргису лола кишт.¹

СУХАН ГУФТАНИ СИЁВУШ БО ПИРОН АЗ БУДАНИҶО

Аз он ҷои*² хуррам чу гаштанд боз,
Сиёвуш ҳаме буд бо дил ба роз.³

Аз ахтаршиносон бипурсид шоҳ,
Ки эдар яке сохтам ҷойгоҳ.

Аз ӯ фарру бахтам ба сомон бувад,
Ва ё дил зи карда пушаймон шавад?*⁴

-
1. Л –б. 1749, 1750 нест;
ТПЗ – чу харч-аш бибоист, барсохтанд,
ТПЗ – Чу харч-аш бибоист, барсохтанд,
Иморат ба хубӣ биёростанд.
 2. М –буми.
 3. ТПЗ – Чунон буд, ки рӯзе Сиёвахши род
Худу гурд Пирони Висанаҷод
Бирафтанд, диданд ҷое чунон,
Ки аз диданаш пир гаштӣ ҷавон.
Хушу хурраму хуб ороста
Ба хар ҷой ганче пур аз хоста.
Писандида буд ҷои шоҳаншаҳон
Зи кохи бузургону ҷои меҳон.
 4. М –бувад.

Бигуфтанд яксар ба шоҳи замин,
Ки бас нест фархунда бунёди ин.¹

1755 Аз ахтаршиносон баровард хашм,
Дилаш пур зи дарду пур аз об чашм.

Инони таковар ҳаме дошт нарм,
Ҳаме рехт аз дидагон оби гарм.

Бад-ӯ гуфт посух, ки «Чархи баланд
Дилам кард пурдарду чонам нажанд,

Ки харчанд гирд оварам хоста,
Ҳамон коху ҳам ганчи ороста,

1760 Ба фарҷом яксар ба душман расад,
Бадӣ бад бувад, марг бар тан расад,²

Ки чун Гангдиж дар ҷаҳон ҷой нест.
Чун ӯ шорсони дилорой нест.

Маро фарри некидиҳиш ёр буд,
Хирадмандиву бахти бедор буд.

Аз ин сон яке шорсон сохтам,
Сарашро ба Парвин барафрохтам.

Кунун андар³ ин ҳам ба кор⁴ оварам,
Бар ӯ-бар фаровон нигор⁵ оварам.

1. Л -1751 -1753 нест.

2. Л –б. 1758 1760 нест; И –б. 1747 -1760 нест; ТПЗ –Силехрам ҳаме зери пай биспарад.

3. Л –эдар.

4. Л –ҷой

5. Л –офарини Худой.

1765 Чу хуррам шавад чой*¹ ороста
Паидид ояд аз ҳар сӯе хоста.^{2*3}

Набояд⁴ маро шод будан басы,
Нишинад бар ин кох*⁵ дигар⁶ касе.⁷

На ман шод бошам, на фарзанди ман,
На пурмоя гурде зи пайванди ман.

Набошад⁸ маро зиндагонӣ дароз,
Зи коху зи айвон шавам бениёз.

Шавад кохи ман тахти Афросиёб,
Кунад бегунаҳ марг бар ман шитоб.

Чунин аст рози сипехри баланд,
Гаҳе шод дорад, гаҳе мустамад».

Ба-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй сарфароз,
Мақун хира андеша бар дил дароз,

Ки Афросиёб аз бало пушти туст,
Ба шохӣ нигин андар ангушти туст.

Маро низ, то чон бувад дар танам,
Бикӯшам, ки паймони ту нашканиам.

Намонам, ки боде ба ту бигзарам,
В-агар мӯй бар ту ҳаво бишмарам».

1. М –чою.

2. Л –б. 1765 нест.

3. М –Пур аз ганчу ҳам коху ҳам.

4. ЛМ –Набошад.

5. М –бад-ин чой.

6. Л –бад-ин чой камтар.

7. Л –набояд.

8. И –б.1763 -1766 нест.

1775 Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к-«Эй некном,
Набинам ба чуз некномит ком!

Ҳама рози ман ошкорои туст.
Ки бедордил бошиву¹ тандуруст.

Ман огоҳӣ аз фарри Яздон диҳам,
Ҳам аз рози чархи баланд огаҳам.

Бигӯям туро² буданиҳо дуруст,
Зи айвону³ кох*⁴ андароям нахуст.

Бидон, то нагӯӣ, чу бинӣ чунон,⁵
Ки ин бар Сиёвуш чаро буд⁶ ниҳон.

1780 Ту, эй гурд Пирони бисёрхуш,
Бад-ин гуфтаҳо паҳн букшой гӯш.

Фаровон бад-ин нагзарад рӯзгор,
Ки бар дасти бедордил шаҳрёр⁷

Шавам зор ман кушта бар бегунох,⁸
Каси дигар ояд бар ин тоҷу гоҳ.

Ту паймон ҳаме дориву роӣ⁹ рост,
Валекин фалакро чуз ин аст хост.

1. Л –бодиву.

2. И –ҳама.

3. И –айвон ба.

4. М –Аз айвону бог.

5. Л –Бидон, то бигӯӣ, чу бинӣ чаҳон.

6. Л –шуд.

7. Л –Ки пайкори бедордил шаҳрёр.

8. Л - Кунад зор кушта маро бегунох.

9. ИЛ - роҳи.

Зи гуфтори бадгӯй в-аз бахти бад
Чунин бе гунаҳ бар сарам бад расад.¹

1785 Барошӯбад Эрону Турон ба ҳам,
Зи кина шавад зиндагонӣ диҷам.

Пур аз ранҷ гардад саросар замин,
Замона шавад пур зи шамшери² кин.

Басе³ зарду сурху сиёху бунафш,
К-аз Эрон ба⁴ Турон бубинӣ дирафш.

Басе ғорату бурдани хоста,
Парокандани ганҷи ораста,

Басо кишваро, к-он ба пой сутур
Бикӯбанду гардад ба чӯй об шӯр.

1790 Сипаҳдори Турон зи кирдори хеш
Пушаймон шавад, ҳам зи гуфтори⁵ хеш.

Пушаймонӣ он гаҳ наёрад-ш⁶ суд,
Ки бархезад аз буми обод дуд.

Аз Эрону Турон барояд хурӯш,
Ҷаҳоне зи хуни ман ояд ба чӯш.

Ҷаҳондор бар чарх чунин навишт,
Ба фармони ӯ бар диҳад, ҳар чӣ кишт.

1. Л – Ба ман – бар чунон бе гунаҳ бад расад;
ТПЗ – Ба Эрон расад зуд ин гуфтугӯй,
Кас ояд ба Турон бад-ин чустучӯй.

2. И –шамшеру.

3. Л –Зи бас.

4. И –Аз Эрону.

5. Л –пайкори.

6. ИЛМ –надорад-ш.

Биё, то ба шодӣ диҳему х(в)рем,
Чу гоҳи гузаштан бувад, бигзарем.

1795 Чӣ бандӣ дил андар сарои сипанч,
Чӣ нозӣ ба ганчу чӣ нолӣ зи ранч?

К-аз он ганч¹ дигар касе бар х(в)арад,
Чаҳондор*² душман чаро парварад?»

Чу бишнид Пирону андеша кард,
Зи гуфтори ӯ шуд дилаш пур зи дард³

Ҳама гуфт, к-Аз ман бад омад ба ман,
Гар⁴ ӯ рост гӯяд ҳама ин сухан,⁵

Ман ӯро кашидам^{6*7} ба Туронзамин,
Парокандам андар⁸ чаҳон тухми кин.

1800 Варо ман⁹ ба Турон кашидам ба ранч,
Супурдам бад-ӯ кишвару тоҷу ганч.

Накардам ҳама ёд¹⁰ гуфтори шох,
Чунин гуфт бо ман ҳама гоҳ-гоҳ.¹¹

1. Л –ранч.

2. М –чаҳондида.

3. И – Чу бишнид Пирони бисёрхуш,
Ба дил гуфт бо дарду тимору чӯш.

4. Л –Ки.

5. ТПЗИ – Ки гар ин сухан рост гӯяд ҳама
В-аз ин низ кажҷи наҷӯяд ҳама*.

*М – В-аз ин гуфтаҳо дод чӯяд ҳама.

6. И –Замона кашидаш.

7. М –Бало ман.

8. И –Пароканда шуд дар.

9. ЛМ –Ки ӯро.

10. ЛМ –Шунидам ҳама пок; И –Шумурдам ҳама бод.

11. ИЛ – Чунин ҳам ҳама гуфт бо ман ба роҳ;
ТПЗ – Кунун чун шунидам дуруст аст он,
Ба чуз рост бо ман нагуфтаст он.

В-аз он пас чунин гуфт бо дил^{1*2} ба меҳр,
Ки аз чунбишу расми гардонсипеҳр

Кӣ ин розҳо бар дили вай кушод,³
Ҳамоно, ки Эронаш омад ба ёд?

Зи Ковус в-аз тахти шоханшаҳӣ
Ба ёд омадаш рӯзгори беҳӣ.

1805 Дили хеш аз ин гуфта хурсанд кард,
На оҳанги рои хирадманд кард.

Ҳама рох аз ин гуна буд гуфтугӯӣ,
Дил аз буданиҳо пур аз ҷустуҷӯӣ.

Чу аз пушти аспон фуруд омаданд,
Зи гуфтор як бор⁴ дам барзаданд.

Яке хони заррин биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

ФИРИСТОДАНИ АФРОСИЁБ ПИРОНРО ДАР КИШВАРҲО

Бибуданд аз ин гуна як ҳафта шод,
Зи шоҳони гетӣ гирифтанд ёд.

1810 Ба ҳаштум яке нома омад зи шох
Ба наздики солори туронсипоҳ.

К-аз ин ҷо бирав то ба дарёи Чин,
Сипоҳе зи кундоварон баргузин.

1. Л –ман.

2. М –ӯ.

3. Фалак розҳоро бад-ӯ кай кушод.

4. ИЛ –якбора.

Ҳама рав чунин то сари марзи Ҳинд
В-аз он ҷо гузар кун ба дарёи Синд.

Ҳама божи кишвар саросар бихоҳ,
Бигустар ба марзи Хазар дар сипоҳ.

Баромад хурӯш аз дари паҳлавон,
Зи кӯсу табира замин шуд навон.

1815 Зи ҳар сӯ сипоҳ анҷуман шуд бар ўй
Яке лашкари гашни пархошҷўй.

Чу омад ба даргоҳи Пирон сипоҳ,
Ҳама рафт аз он сӯ, ки фармуд шох.

Ба назди Сиёвуш басте хоста,
Зи динору аспони ороста.

Ба хангоми падруд кардан бимонд,
Ба фармон бирафту сипахро биронд.

БИНО КАРДАНИ СИЁВУШ СИЁВУШГИРДРО

Ҳаюне зи наздики Афросиёб
Чу оташ биёмад ба хангоми хоб.

1820 Яке нома назди Сиёвуш ба меҳр
Навишта ба кирдори равшансипеҳр,¹

Ки то ту бирафтӣ, наям шодмон,
Аз андеша беғам наям як замон.

Валекин ман андархури рои ту
Ба Турон бичустам ҳама ҷои ту.

1. Л –гардонсипеҳр.

Гар он чо, ки рафтӣ, хушу хуррам аст,
Чунон чун бибояд, дилат беғам аст.

Бад-он подшоҳӣ кунун бозгард,
Сари бадсигол андаровар ба гард.

1825 Сипаҳбад буна барниҳоду бирафт,
Бад-он сон, ки солор фармуд тафт.¹

Ҳазор уштури модаи сурхмӯй
Буна барниҳоданд бо рангу бӯй.

Сад уштур зи ганчу дирам бор кард,
Чихилро ҳама бор динор кард.

Аз Эрону Турон гузида савор
Бирафтанд шамшерзан даҳ ҳазор.

Ба пеши сипоҳ-андарун хоста,
Имориву хубони ораста,

1830 Зи ёкуту пирӯзаи шохвор,
Чӣ аз тавқ в-аз тоҷи гавҳарнигор,²

Чи анбар, чи уду чи мушку абир,³
Чи дебо, чи аз тахтаҳои ҳарир,

Зи мисриву чиниву аз порсӣ
Ҳаме рафт⁴ бо ӯ шутурвор сӣ.

Ниҳоданд сар сӯи хуррамбахор
Сипаҳдору он лашкари номдор.

-
1. И – Шабошаб сипаҳ баргирифту бирафт
Бад-он сӯ, ки фармуд солор тафт.
 2. И – Чи аз тавқу бо тоҷу бо гӯшвор.
 3. И – Зи когур в-аз мушқуд уду абир.
 4. И – Бирафтанд.

Чу омад бад-он чойгах,¹ даст охт,
Ду фарсанг болову паҳно бисохт.

1835 Биёрост шаҳре зи² кохи баланд,
Зи полез в-аз гулшани арчманд.³

Ба айвон нигорид чанде*⁴ нигор
Зи шоҳону аз базму аз корзор.

Нигори сари тоҷи*⁵ Ковусшоҳ
Нигорид⁶ бо ёраву гурзу гоҳ.

Бари тахти ӯ Рустами пилтан,
Ҳамон Золу Гударзу он анчуман.

Зи дигар сӯ Афросиёбу сипоҳ,
Чу пирону Гарсевази кинахоҳ.

1840 Ба Эрону Турон бари ростон,
Шуд он шаҳри хуррам яке достон.

Ба ҳар гӯшае гунбаде сохта,
Сарашро ба абр-андар афрохта.

Нишаста сароянда ромишгарон,
Ҳама*⁷ чо ситода гавону сарон.

1. И – бар он шорсон.

2. ИЛ ТП – Зи айвону майдону.

3. ТПЗИЛ – Биёрост шаҳре ба сони бихишт,
Ба ҳомун гулу сунбулу лола кишт.

4. М – чандин.

5. М – гоҳи.

6. ИМ – Набиштанд.

7. М – Ба ҳар.

Сиёвахшгирдаш¹ ниҳоданд ном,
Ҳама мардумон з-он ба дил² шодком.

ОМАДАНИ ПИРОН БА СИЁВУШГИРД

Чу Пирон биёмад зи Ҳинду зи Чин,
Сухан рафта з-он шаҳри боофарин.

1845 Ханида ба Турон Сиёвахшгирд,³
К-аз ахтар чунин карда шуд рӯзи ирд.⁴

Аз айвону аз коху полезу боғ,
Зи рӯду зи дашту зи кӯху зи роғ.

Шитоб омадаш, то бубинад, ки шох
Чӣ кард андар он моявар чойгоҳ.

Ҳар он кас, ки ӯ аз дари қор буд,
Бад-он базм бо ӯ сазовор буд.⁵

Ҳазор аз хирадманд мардони гурд,
Чу ҳангомаи рафтаг^{*6} омад, бибурд.

1850 Чу омад ба наздики он чойгоҳ,
Сиёвуш пазира шуда бо сипоҳ.

Чу Пирон ба назди Сиёвуш расид,
Пиёда шуд аз дур, к-ӯро бидид.

1. Л – Сиёвушгирдаш.

2. И – шаҳр аз он шорсон.

3. Л – Сиёвушгирд.

4. Л – урд; ИЛ – пас аз б. 1845 ин б.

Омада: Чу Пирони радро аз ин шорсон
Хабар шуд аз он номвар қорашон*.

* И – Чу Пирони Виса аз он шорсон,
Шунид аз лаби ҳар қасе достон.

5. И – Ҳар он кас ҳамовозу ҳамроз буд,
Ки дар базм бо ӯ сарафроз буд.

6. М – ҳангоми рафтаг.

Сиёвуш фуруд омад аз нилранг,
Пиёда гирифташ ба оғӯш танг.

Бигаштанд ҳар ду бад-он шаҳр боз,
Сиёвушу Пирони гарданфароз.¹

Бигаштанд бар гирди он шорсон,²
Ки буд пеш аз он сар ба сар*³ хорсон.⁴

1855 Саросар ҳама коху айвону боғ⁵
Ҳама тофт ҳар сӯ⁶ чу равшанчароғ.⁷

Сипаҳдор Пирон ба ҳар сӯ биронд,
Басе офарин бар Сиёвуш бихонд.

Бад-ӯ гуфт: «Гар фарру бурзи каён
Набудит бо дониш андар миён,

Чу оғоз кардӣ бад-ин гуна ҷой,
Кучо омадӣ ҷой аз ин сон ба пой?

Бимонод то растахез ин нишон
Миёни далерону гарданкашон!

1860 Писар бар писар ҳамчунин шод бод,⁸
Ҷаҳондору пирӯзу фаррухниход».⁹

1. И – б. 1853 нест.

2. И – Бирафтанд ҳар ду бад-он шорсон.

3. М – Хуш омад варо он чунон.

4. Л – Хуш омад варо он чунон корашон.

5. И – Бидиданд як сар ҳама коху боғ.

6. И – як сар.

7. И – пас аз б. 1855 ин б. омада:

Саросар ҳама коху майдони ӯй

Ҳама тофт ҳар сӯ, чу метофт рӯй.

8. ИЛ – шоху шод.

9. И – Ҷаҳондори пирӯзи фаррухнаход.

Чу як баҳра з-он шаҳри хурам бидид,
Ба айвону боғи Сиёвуш расид.

Ба кохи Фарангис бинҳод рӯй,
Чунон хурраму шоду дайҳимчӯй.¹

Пазира шудаш духтари шаҳрёр,
Бипурсиду динор кардаш нисор.²

Чу бар тахт биншасту он чой дид,
Парастанда*³ бисёр бар пой дид.

1865 Бар он чиз чандин^{4*5} ситоиш гирифт,
Ҷаҳонофаринро ниёиш гирифт.⁶

В-аз он пас ба хӯрдан гирифтанд кор
Маю хону ромишгару майгусор.

Бибуданд як ҳафта бо май ба даст
Ғаҳе хурраму шоддил, гоҳ маст.

Ба ҳаштум раҳовард пеш оварид
Ҷамон ҳадяҳо сар ба сар,⁷ чун сазид.

Зи ёкуту аз гавҳари шоҳвор,
Зи дебову аз тоҷи гавҳарнигор,⁸

1. И – б. 1862 нест.

2. ТПЗ – Ҷарира ҳамон духти хуршедрӯй,
Чу сарви равон қадду чун мушк мӯй.
Ба пеши падар рафт бо ӯ ба ҳам,
Парастор бисёр бо бешу кам.

3. М – Парастори.

4. ИЛ – чанде.

5. М – ин низ чанде.

6. ТП – Санои ҷаҳонофарин ёд кард.

7. Л – ҳадяи шаҳрҳо; И – Ҷам аз ҳадяи шорсон.

8. ИЛ – б. 1869 нест.

1870 Зи динору аспон ба зини хаданг,
Ба зарринситому чуноғи паланг.

Фарангисро афсару гӯшвор,
Ҳамон ёраву тавқи гавҳарнигор

Бидоду биёмад ба сӯи Хутан,
Ҳаме рой зад пеши шоҳ омадан.^{1*2}

Чу омад ба шодӣ ба айвони хеш,
Падидор шуд дар шабистони хеш,

Ба Гулшаҳр гуфт: «Он ки хуррамбиҳишт
Надиду надонад, ки ризвон чӣ кишт.

1875 Бубинад мар он шаҳри фархундаҷой,
Биҳишти барин аст коху сарой.³

Чу хуршед бар кохи фаррухсуруш,
Нишаста Сиёваҳши⁴ бофарру хуш.

Ба ромиш бипаймой лахте⁵ замин,
Бирав,⁶ шорсонии Сиёвуш бубин.

Худованди он шаҳр некӯтар аст,
Ки гӯй фурузандаи Ховар аст.

1. Л –шоҳ бо янҷуман.

2. М –Або лашкари номдор анҷуман.

3. ИЛ –б. 1875 нест;

ТПЗ – Бад-он ҷои хуррам кунун бинград,
Саросар бубинад, гумоне барад,
Ки хуррамбиҳишт аст он ҷои ӯ,
Писандида ҳам ҷою ҳам рои ӯ.

4. ИЛМ –ба ону.

5. И –фаррух.

6. И –Шаву.

Бубинй Фарангис бо обу тоб
Чу моҳи духафта бари офтоб.¹

1880 В-аз он ҷойгаҳ назди Афросиёб
Ҳамерафт бар сони² киштй бар об.³

Биёмад,⁴ бигуфт он кучо карда буд,
Ҳамон бож, к-аз кишвар⁵ оварда буд.

Ки дар кишвари Ҳинд чун разм кард,
Бадонро сар андар кашида ба гард.

В-аз он чо ба кори Сиёвуш расид,
Саросар ҳама ёд кард, он чи дид.⁶

Зи кори Сиёвуш бипурсид шоҳ,
Аз он шоҳ в-аз кишвару тоҷу гоҳ.⁷

1885 Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Хуррам бихишт
Касе к-ӯ бубинад дар урдибихишт,⁸

1. ИЛ –б. 1879 нест.

2. И –монанди.

3. Л –пас азб. 1880 ин б. омада:
Чу Пирон аз он ҷой баргашт шод,
Биёмад бари шоҳи Турон чу бод.

4. Л –Сипаҳбуд; И –ба вақт ӯ.

5. Л –низ, к-аз кӯшан; И –божи кишвар, ки.

6. Л –пас аз б. 1883 ин б. омада:
Бипурсид аз ӯ шаҳрёрӣ баланд,
Зи холи Сиёвуш в-аз чуну чанд.
7. Л – В-аз он шаҳр в-аз кишвару ҷойгоҳ
Яқояк ҳама бозпурсид шоҳ
Бад-ӯ гуфт Пирон, ки, «Эй шоҳи даҳр,
Зи фаррат ҳама ҳалқро ҳаст баҳр.

8. Л – Касоне, ки хангоми урдибихишт
Надида бубинанд хуррам бихишт.

Хамоно надонад аз он шаҳр боз,
На¹ хуршед аз он меҳтари сарфароз.²

Яке шаҳр дидам, ки андар замин
Набинад чунон кас ба Турону Чин.

Зи бас боғу³ айвону оби равон
Баромехт, гуфтӣ, хирад бо равон.

Гала⁴ кард бояд ба гетӣ яла
Туро чун набошад ба⁵ чизе гила.

1890 Чу кохи Фарангис дидам зи дур
Чу ганҷи гуҳар буд бар сони нур.

Гар эдун, ки ояд зи минӯ суруш
Набошад бад-он фарру аврангу хуш.

Бад-он зебу оин, ки домоди туст,
Ба хубӣ ба коми дили шоди туст.

Ва дигар, ки ду кишвар аз чангу чӯш
Баросуду⁶ чун беҳуш омад ба хуш.

Бимонод бар ту чунин ҷовидон
Дили хушмандону рои радон!»

1. И –Зи.

2. ТПЗЛ – Сиёвуш яке ҷойгаҳ сохт нағз
Писандидаи мардуми покмағз*.
Магар худ суруш оваридаш хабар
Ки чунон нигорид он шаҳру бар.

* Л –Танҳо, б. якум дида шуд.

3. Л –Зи боғу зи.

4. И –Нигаҳ.

5. И - зи.

6. Л –Баросуда.

1895 Зи гуфтори ӯ шод шуд шахрёр,
Ки шохи барӯмандӣ¹ омад ба бор.

ФИРИСТОДАНИ АФРОСИЁБ ГАРСЕВАЗРО НАЗДИ СИЁВУШ

Ба Гарсеваз² он дostonҳо бигуфт,
Нухуфта бурун оварид аз нухуфт:

«Бирав³ шодмон то Сиёвахшгирд,
Бубин, то чӣ чой аст,^{*4} баргард гирд.

Сиёвуш ба Туронзамин дил ниҳод
В-аз Эрон нагирад ҳаме ҳеч ёд.

Чу ӯ кард падруд тахту кулоҳ,
Чу Гурдарзу Бахрому Ковусшоҳ.

1900 Набинад ҳаме^{*5} Рустами Золро,
Нагирад ба каф гурзу кӯполро.⁶

Ба чое, ки будӣ ҳама бум хор⁷
Бисозид шаҳре чу хуррамбахор.⁸

Фарангисро кохҳои баланд
Баровардаву дорадаш^{9*10} арҷманд.

1. Илм –барӯмадаш.

2. ИЛ -Гаршеваз.

3. И –Ки рав.

4. М –кардаст.

5. М –ҳамон.

6. ИЛ – Бад-он хуррамӣ дар яке хорсон.
Ҳаме буму бар созаду шорсон.

7. Л –буд буми он хорсор.

8. И –б. 1901 нест.

9. Л – Ба шодӣ дар он кохҳои баланд
Нишонда Фарангисро; И - дорад ҳаме.

10. М –Бароварду дорад ҳаме.

Ва*¹ бархезу барсоз кору бирав,
Ба назди Сиёвахши озода шав.²

Чу бар тахт бинӣ^{3*4}, фаровон мағӯй,*⁵
Ба чашми бузургӣ ниғаҳ кун бар ӯй.

1905 Чу нахчиру май бошаду дашту кӯҳ,
Нишинанд пешат фаровон^{6*7} гурӯҳ⁸.

Ба пеши бузургон гиромиш дор,
Ситоиш куну низ номиш дор.⁹

Яке ҳадяе соз бисёрмар
Зи динору аспу зи тоҷу¹⁰ камар.

Ҳамон гавҳари тахту*¹¹ дебои Чин,
Ҳамон ёраву гурзу теғу нигин.¹²

Зи густурданихову аз бӯю ранг
Бубин, то зи ганчат чӣ ояд ба чанг.

1. М –Ту.

2. ИЛ - б. 1903 нест.

3. И –Чу пешаш расидӣ.

4. М –биниш, хубӣ.

5. М –бигӯй.

6. И –Зи Эрон.

7. М –аз Эрон.

8. ТПЗ – Бад-он гаҳ ки чоми май ояд ба даст,
Чу хӯрдӣ, ба шодӣ бубояд нишаст.

9. Л –б. 1906 нест.

10. Л –силеху.

11. М –тоҷи бо фарру.

12. Л – Яке тоҷ бо фарши дебои Чин
Ҳамон афсару теғу гурзу нигин;

И – Ҳам аз дебаву тахту зарбафти Чин
Ҳам аз ёраву гурзу теғу нигин;

ТПЗИЛ – Зи зарру забарчад* нисори гарон
Шумурда зи** ҳар гунае гавхарон.

* Л –динор бояд. ** Л –Шумурданд.

1910 Фарангисро ҳадя бар хамчунин,¹
Бирав бо забони пур аз офарин.

Агар шоду хандон*² бувад мизбон,
Бад-он шахри хуррам ду ҳафта бимон». ^{3*4}

Ниғаҳ кард Гарсевази⁵ номдор
Саворони Турон гузида ҳазор.

Ханида савор андаровард гирд
Бишуд тозиён то Сиёвахшгирд.⁶

Сиёвуш чу бишнид, омад ба роҳ,
Пазира шудаш тозиён бо сипоҳ.

1915 Гирифтанд мар якдигарро канор
Сиёвуш бипурсидаш аз шахрёр.

Ба айвон кашиданд⁷ аз он ҷойгоҳ,
Сиёвуш биёроҳ оромгоҳ.⁸

Дигар рӯз Гарсеваз омад пагоҳ⁹,
Биёвард бо ҳадя пайғоми шоҳ.

Сиёвуш бад-он хилъати¹⁰ шахрёр
Ниғаҳ карду шуд чун гул андар баҳор.

1. Л –инчунин.

2. М –обдорат.

3. Л –баъд аз б. 1911 ин б. омада:

Ду ҳафта бибошу биёсой рӯз

Ба некаҳтару фоли гетифуруз.

4. М –бимон шодмон.

5. Л –Гаршеваз.

6. И –б. 1911 -1913 нест.

7. И –бирфтанд.

8. ЛМ –ҷои сипоҳ.

9. Л –Гаршеваз омад зи роҳ.

10. И –ҳадяи.

Нишаст аз бари бораи гомзан,
Саворони Эрон шуданд анчуман.

1920 Хама шаҳру барзан якояк^{1*2} бад-ӯй
Намуду сӯи кох бинҳод рӯй.

ЗОДАНИ ФУРУД - ПИСАРИ СИЁВУШ

Ҳамон гаҳ ба назди Сиёвуш чу бод
Биёмад саворе, варо мужда дод,

Ки аз духтари паҳлавони сипоҳ
Яке кӯдак омад чу тобанда^{3*4} моҳ.

Варо ном карданд фарруҳ Фуруд,
Ба тирашаб-андар чу Пирон шунуд,

Ҳамон гаҳ маро бо савори дигар
Бигуфто,⁵ ки рав, шоҳро мужда бар.

1925 Ҳамон модари кӯдаки арчманд,
Царира сари бонувони баланд

Бифармуд хуфта ба фармонбарон
Задан дасти он хурд дар⁶ заъфарон.

Ниҳоданд бар пушти он номабар,
Ки назди Сиёвахши⁷ худкома бар.

-
1. Л –ҳамон гаҳ; И –саросар.
 2. М –шаҳр барзан ба барзан.
 3. Л –ба монанди.
 4. М –Ҳамонанди.
 5. И –Бигуфт ин ки.
 6. ЛМ –бар.
 7. ИЛ –Сиёвуши.

Бигӯяш, ки ҳарчанд ман солх(в)ард
Будам, неказдон¹ маро шод кард.

Сиёвуш бад-ӯ гуфт: Гоҳи меҳӣ
Аз ин бачча ҳаргиз мабодо тижӣ!

1930 Фиристодаро дод чандин² дирам,
Ки оранда гашт аз кашидан дижам.

Чу бишнид Гарсеваз³ он мужда, гуфт,
Ки «Пирон шуд имрӯз бо шоҳ чуфт».

Ба кохи Фарангис рафтанд шод,
Варо низ аз он достон мужда дод.

Фарангисро дид бар тахти оч,
Ниҳода ба сар-бар зи фирӯза тоҷ.⁴

Парастор чанде ба зарринкулоҳ
Ситода ҳама моҳрух пеши моҳ.⁵

Фуруд омад аз тахту бурдаш намоз,⁶
Бипурсидаш аз ранҷи роҳи дароз.⁷

Дилу мағзи Гарсеваз⁸ омад ба чӯш,
Дигаргунатар шуд ба оину хуш.

1. ИЛ –показдон.

2. И –чандон.

3. ИЛ –Гаршеваз.

4. И –б. 1933 нест.

5. В – Фарангис бо тоҷ дар пешгоҳ;
ТПЗ – Чу чашми Фарангис ўро бидид,
Ту гуфтӣ равон аз танаш бардамид.

6. И –кардаш нисор.

7. И –аз шаҳр в-аз шаҳрёр.

8. ИЛ –Гаршеваз.

Ба дил гуфт, соли бар ин¹ бугзарад,
Сиёвуш касеро ба кас нашмарад.

Ҳамаш подшоҳиву ҳам тахтгоҳ,
Ҳамаш ганҷу ҳам буму бар, ҳам сипоҳ.

Ниҳони дили хеш пайдо накард,
Ҳаме буд печону² рухсора зард.

1940 Бад-ӯ гуфт: «Бар хӯрдӣ аз ранҷи хеш,
Ҳамасола шодондил аз ганҷи хеш».

Ниҳоданд дар коҳ заррин ду тахт,
Нишастанд шодондилу некбахт.

Навозандаи руд бо майгусор
Биёмад бари таҳти гавҳарнигор.

Зи нолидани ною руду суруд
Зи³ шодӣ ҳаме дод дилро дуруд.

ГУФТОР АНДАР ГҶӢЙ ЗАДАНИ СИӢВУШ

Чу хуршеди тобанда бикшод роз,
Ба ҳар чой бинмуд чеҳр аз фароз,

1945 Сиёвуш аз айвон ба майдон гузашт,
Ба бозӣ ҳаме гирди майдон бигашт.

Чу Гарсеваз омад, бияндохт гӯй,
Сипаҳбад сӯи гӯй бинҳод рӯй.

Чу ӯ гӯй дар ҳамми чавгон гирифт,
Ҳамоварди ӯ хоки майдон гирифт.

1. И –чунин; Лм –дигар.

2. И –печон ду.

3. И –Ба.

Зи чавгони ӯ гӯй шуд нопадид,
Ту гуфтӣ сипехраш ҳаме баркашид.

Чунин гуфт бо лашкари номчӯй,
Ки майдон шуморову чавгону гӯй.¹

1950 Чу гурдон ба майдон ниҳоданд рӯй,
Зи туркон ба тундӣ*² бибурданд гӯй.

Сиёвуш аз эрониён шод шуд,
Ба сони яке сарви озодаш шуд.³

Бифармуд, то тахти заррин ниҳанд,
Ба майдони пархош жӯпин ниҳанд.

Ду меҳтар нишастанд бар тахти зар,
Бад-он, то киро барфарозад гуҳар.⁴

Саворон ба майдон ба кирдори гард
Ба жӯпин гирифтанд нангу набард.⁵

1955 Бад-ӯ гуфт Гарсеваз: «Эй шаҳрёр,
Ҳунарманд в-аз хусравон ёдгор,

-
1. ТПЗИ – Дигар раҳ чу дар рӯи майдон фитод,
Расид андар он меҳтари кайнаҷод,
Дигарбора дар захи* чавгон фиканд.
Ту гуфтӣ зи тан чони туркон биканд**.
Сӯи гӯй*** гурдону кундоварон
Барангехтанд асп аз ҳар қарон.
Ба тундӣ ду лашкар ҳаме тохтанд.
Қуҷо бар гарав**** гӯй мебохтанд.

* И –ҳамми чавгон гирифт. ** И –гирифт: *** И –саворону. **** И –Бар абрӯ кажу.

2. М –Ба зудӣ зи туркон.
3. Л –б. 1949 -1951 нест.
4. З Л –ҳунар.
5. ТПЗ –Ба як ҷой гурдон барангехтанд,
Зи Турону Эрон баромехтанд.

Хунар бар гухар низ карда гузар,
Сазад, гар намой ба туркон хунар.

Ба нӯки синону ба тиру камон
Хунарҳо падидор^{1*2} кун як замон».

Ба бар зад Сиёвуш бад-он кор панҷ,
Ки аз як зиреҳ тан расидӣ ба ранҷ.

1960 Ниходанд бар тарфи овардгоҳ,
Назора бар ӯ-бар зи ҳар сӯ сипоҳ.

Сиёвуш яке найзан шоҳвор,
Кучо доштӣ аз падар ёдгор,

Ки дар чанги Мозандарон доштӣ,³
Ба нахчиру бар шер бугзоштӣ,⁴

Ба овардгаҳ рафт найза ба даст,
Инонро бупечид чун пили маст

Бизад найзаву баргирифт он зиреҳ,
Зиреҳро намонд эҷ банду гиреҳ.⁵

1965 Зи овард найза баровард рост,
Зиреҳро бияндохт он сӯ, ки хост.

Саворону Гарсевози размсоз
Бирафтанд бо найзаҳои дароз.

1. Л –дошт ӯй.

2. М –инон тобу овард.

3. Л –Инон тоба овард.

4. Л –Ба нахчир наршер нагзошт ӯй.

5. М –б. 1964 нест.

Фаровон бигаштанд гирди зирех,
Зи майдон зирех - бар нашуд¹ як гирех.

Сиёвуш сипар хост гелӣ чаҳор,
Ду чавшан дигар з-оҳани обдор.

Камон хост бо тирҳои хаданг,
Шаш андар миёну се чӯба*² ба чанг.

1970 Яке дар камон ронду бифшорд рон,
Назора ба гирдаш³ сипоҳ обдор.

Бар он чор испар ду чавшан дигар
Гузар кард тири шаҳи номвар.

Бизад ҳам бар он гуна даҳ чӯба*⁴ тир,
Бар ӯ офарин кард⁵ барнову пир.

Аз онҳо яке бе гузора намонд,
Ҳаме ҳар касе номи Яздон бихонд.

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз,⁶ «Эй шаҳрёр,
Ба Эрону Турон туро нест ёр.

1975 Биё, то ману ту ба овардгоҳ
Битозем ҳар ду ба пеши сипоҳ.

Бигирем ҳар ду дуволи камар
Ба кирдори чангӣ ду пархошвар.

1. И –на бар шуд зирех.

2. М –якero.

3. И –бар ӯ-бар.

4. М –сечӯба.

5. ЛМ –хонд.

6. ИЛ –Гаршеваз.

Зи туркон маро нест ҳамто касе,
Чу аспам набинӣ зи аспон басе.¹

В-аз эронсипаҳ нест ҳамтои ту,
Ҳамоварди ту ё ба болои ту.

Гар эдун ки бардорамат ман зи² зин,
Туро ногаҳон барзанам бар замин,

1980 Чунон дон, ки аз ту диловартарам,^{*3}
Ба мардиву нерӯ⁴ зи ту бартарам.^{*5}

В-агар ту маро барниҳӣ бар замин
Нагардам ба ҷое, ки ҷӯянд кин».

Сиёвуш бад-ӯ гуфт к-«Ин худ мағӯй,
Ки ту меҳтарӣ, шери пархошчӯй.

Ҳамон аспи ту шоҳи аспи ман аст,
Кулоҳи ту озаргушаспи ман аст.

Ҷуз аз ту, зи Турон касе баргузин,
Ки бо ман бигардад на аз роҳи кин».

1985 Бад-ӯ гуфт Гарсеваз,⁶ «Эй номчӯй,
Зи бозӣ зиёне наёяд ба рӯй,

Ки овард гиранд бо якдигар,
Бигиранд як -ду⁷ дуволи камар».

1. Л –Гар оянд аз эшон ба пешам басе.

2. И бардорам аз пушти.

3. М –тановартарам.

4. М –аспу ба майдон диловартарам.

5. Л –Ба обу ба мардӣ.

6. ИЛ –Гарсеваз.

7. Л –ҳар ду.

Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к-«Ин рой нест,
Маро бо набарди ту худ пой нест.

Набарди ду тан чанги майдон бувад
Пур аз хашм агар чехр¹, хандон бувад.

Зи гетӣ бародар туй шохро,
Ҷаме зери наъл оварӣ мохро.

1990 Кунам ҳар чи гӯӣ, ба фармони ту
В-аз ин нашканам*² рою паймони ту.

Зи ёрон яке шери чангӣ бихон,
Бар ин тезтаг борагӣ барнишон.³

Гар эдун, ки роят набарди ман аст,
Сари саркашон зери гарди ман аст.

Бикӯшам, ки нангӣ нагардам ба кор
Ба наздики он номвар шаҳрёр».

Бихандид Гарсевази номчӯӣ
Ҷамоно хуш омад-ш гуфтори уӣ.

1995 Ба туркон чунин гуфт, к-«Эй саркашон,
Кӣ хоҳад, ки гардад ба гетӣ нишон?

Яке бо Сиёвуш набард оварад,
Сари саркашон зери гард оварад».

Ниюшанда буданду лаб бо гирех,
Ба посух биёмад Гурӯи Зирех.

1. М –Бар ин бишканам.

2. Л –чехра.

3. И –б. 1990 -1991 нест.

«Манам, - гуфт, - шоистаи коркард,
Агар нест ӯро касе ҳамнабард».

Сиёвуш зи гуфти Гурӯи Зирех
Бурӯ пур зи чин карду рух пургирех.

2000 Бад-ӯ гуфт Гарсеваз, «Эй шаҳрёр,
Зи гурдони лашкар варо нест ёр».

Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к-«Аз ту гузашт,
Набарди бузургон маро хор гашт.

Аз эшон ду ял бояд*¹ ораста,
Ба майдон набарди маро хоста».

Дигар саркаше буд номаш Дамур,
Ки ҳамто набудаи ба Турон ба зӯр.

Чу бишнид гуфти Сиёвуш,*² чу дуд
Биёмад, набардаш басечид зуд.³

2005 Бирафтанд печон Дамуру Гурӯи,
Сиёвуш ба овард бинҳод рӯи.

Ба банди миёни Гурӯи Зирех
Фурӯ бурд чанголу барзад гирех,⁴

Зи зин баргирифташ, ба майдон фиканд,
Ниёзаш наёмад ба гурзу каманд.

В-аз он пас бипечид сӯи Дамур,
Гирифташ бару гардани ӯ ба зӯр.

1. М – бошад.

2. М – гуфти Сиёвуш шундаш.

3. ИЛ – б. 2003, 2004 нест.

4. ТПЗ – Сиёвуш гирифташ дуволи камар
Намудаи зи бозуи фаррух хунар.

Чунон хораш аз пушти зин баргирифт,
Ки монданд гарданкашон¹ дар шигифт.*²

2010 Чунон пеши Гарсеваз овард х(в)аш,
Ту гуфтӣ, яке мурғ дорад ба каш.³

Фуруд омад аз аспу бифшорд даст,
Пур аз ханда бар тахти заррин нишаст.

Барошuft Гарсеваз аз кори ӯй,
Ғамӣ шуд дилаш, зард русори ӯй.

В-аз он тахти заррин ба айвон шуданд,
Ту гуфтӣ, ки бар авчи кайвон шуданд.

Нишастанд як ҳафта бо руду май
Ҳама номдорони⁴ фархундапай.

2015 Ба ҳаштум ба рафтани гирифтанд соз,
Сиёвуш ҳама ҳар чи будаш ба роз,

Яке нома бинвишт наздики шох,
Пур аз лобаву пурсиши некхох.

В-аз он пас мар ӯро басте ҳадя дод,
Бирафтанд аз он шаҳри обод шод.

Фаровон бигуфтанд бо якдигар,
Аз он пурҳунар шоҳу он буму бар.

Чунин гуфт Гарсевази киначӯй,⁵
Ки «Моро бад омад зи Эрон ба рӯй.

1. И – Ки гурдон бимондан аз ӯ.
2. М – пур шигифт.
3. Л – б. 2010 нест.
4. И – паҳлавонони.
5. И – Гаршевази зиштхӯй.

2020 Яке мардро шоҳ аз Эрон бихонд,
Ки аз нанг моро ба хун дарнишонд.¹

Ду шери жиён чун Дамуру Гурӯй,
Ки буданд гурдони пархошчӯй,

Чунон зору бечора² гаштанд хор,
Зи⁴ чанголи нопокдил як савор.

Саранҷом аз ин бугзаронад³ сухун,
На сар бидам ин кори шахро,⁴ на бун».⁵

БОЗГАШТАНИ ГАРСЕВАЗ ВА БАДГҶҶЙ КАРДАН ПЕШИ АФРОСИЁБ

Чунин то ба даргоҳи Афросиёб
Бирафту накард эҷ оромӯ хоб.

2025 Чу наздики солори туронсипоҳ
Расиду бипурсид хар гуна шоҳ.

Фаровон суҳан гуфту нома бидод,
Бихонду бихандиду баргашт шод.

Нигаҳ кард Гарсевази⁶ номдор,
Бад-он тоза рухсорай шаҳрёр.

Ҳама буд якдил пур аз кину дард,
Бад-он гаҳ, ки хуршед шуд лочвард,⁷

1. И – б. 2020 нест.

2. Л – бекор.

3. Л – Ба.

4. ИЛ – бугзаронам.

5. И – кор пайдо.

6. Л – На саррост ин кор, на низ бун.

7. ИЛ – Гаршеваз.

Ҳама шаб бипечид, чун*¹ рӯзи пок
Ҳамае ҷомаи қиргун кард чок,*²

2030 Сари марди кина наёмад³ ба хоб,
Биёмад ба наздики Афросиёб.

Зи бегона пардахта⁴ карданд ҷой,
Нишастанду гуфтанд⁵ хар гуна рой.

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз: «Эй шаҳрёр,
Сиёвуш дигар дорад оину кор.

Фиристода омад зи Ковусшоҳ
Ниҳонӣ ба наздики ӯ чанд гоҳ.

Зи Руму зи Чин низаш омад паём,
Ҳамае ёди Ковус гирад ба ҷом.

2035 Бар ӯ анчуман шуд фаровон сипоҳ,
Бупечид аз ӯ ногаҳон⁶ ҷони шоҳ.

Агар Турро дил нагаштӣ диҷам,
Зи⁷ гетӣ ба Эраҷ накардӣ ситам.

Ду гавҳар⁸ – яке оташу дигар об,
Ба дил як зи дигар гирифта шитоб.

-
1. М – го.
ТПЗ – Биёмад зи пеши рад Афросиёб
Ба кину дуруштӣ гирифта шитоб.
 2. М – Ҳамае буд чун мор ғалтон ба хок.
 3. Л – кин андаромад.
 4. Л – пардахт.
 5. ЛМ – чустанд.
 6. Л – Напечад аз ӯ як замон.
 7. И – ба.
 8. ЛМ – кишвар; И – лашкар.

Ту хоҳӣ, ки бар*¹ хира чуфт оварӣ,
Ҳаме*² бодро дар нухуфт оварӣ.

Агар кардаме бар ту ин бад ниҳон,
Маро зиштномӣ будӣ дар ҷаҳон».³

2040 Дили шоҳ аз ин⁴ кор шуд дардманд,
Пур аз ғам шуд аз рӯғори нажанд.*⁵

Бад-ӯ гуфт: «Бар ман туро меҳри хун
Бичунбиду шуд мар*⁶ туро раҳнамун.

Се рӯз андар ин кор рой оварем,
Суханҳои беҳтар ба ҷой оварем.

Чу ин кор гардад хирадро дуруст,
Сари ришта⁷ он гоҳ*⁸ бояд-т ҷуст».⁹

Чаҳорум чу Гарсеваз омад ба дар,
Кулаҳ бар сару танг баста камар,

2045 Сипаҳдори Турон варо пеш хонд,
Зи кори Сиёвуш фаровон биронд.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй ёдгори Пашанг,
Чӣ дорам ба гетӣ ҷуз аз ту¹⁰ ба чанг?»

1. М – кишон.

2. М – Агар.

3. Л – Агар.

4. ИЛ – он.

5. М – Пурандеша аз рӯзгори газанд.

6. М – дил.

7. И – кор; Л – роҳ.

8. М – Бигӯям, ки дармон ҷӣ бояд-т.

9. ТПЗ – Чу се рӯз бигашт, Афросиёб
Ҳаме зад ба гадбир дар оташ об.

10. И – ба ҷуз ту.

Ҳама розҳо бар ту бояд кушод,
Ба жарфӣ бибин, то чӣ ояд-т ёд.

Аз он хоби бад шуд дили ман ғамӣ,¹
Ба мағз² андаровард лахте камӣ.

Набастам ба чанги Сиёвуш миён,
Наёмад аз ӯ низ моро зиён.

2050 Чу ӯ^{*3} тахти пурмоя падруд кард,
Хирад тору меҳри⁴ маро^{*5} пуд кард.

Зи фармони ман як замон сар натофт,
Зи ман ӯ ба чуз некуиҳо наёфт.⁶

Супурдам бад-ӯ кишвару ганчи хеш.
Накардем ёд аз ғаму ранчи хеш.

Ба хун низ пайвастагӣ сохтам,⁷
Дил аз кини Эрон бипардохтам.⁸

Напечидам аз ганчу фарзанд рӯй,⁹
Гиромӣ ду дида супурдам бад-ӯй.

2055 Пас аз некуиҳову сад гуна ранч,
Фидо^{*10} кардани кишвару тоҷу ганч¹¹

1. И – Аз ин хоби бад худ дилам буд ғамӣ.

2. И – мағзи сар овард.

3. М – Чунон.

4. ИЛ – тор карду.

5. М – тор карду хунар.

6. ИЛ – Чу аз ман чунон некуиҳо биёфт.

7. ИЛ – сохтем.

8. ИЛ – бипардохтем.

9. Л – Бипечидам аз чанги ӯ низ рӯй.

10. М – чудо.

11. И – б. 2055 нест.

Гар эдун, ки ман бад сиголам бад-ӯй,
Зи гетӣ барояд бaсе гуфтугӯй.

Бар ӯ-бар баҳона надорам ба бад,
Гар аз ман бад-ӯ андаке бад расад,

Забон баркушоянд бар ман меҳон,
Дурафше шавам дар миёни ҷаҳон.¹

Зи дад тездандонтар аз шер нест,
Ки андар дилаш бими шамшер нест,

2060 Агар баччаи ӯ шавад дардманд,
Кунад марғзоре табоҳ аз газанд.

Агар мо бишӯрем бар бегуноҳ,²
Писандад кучо³ довари хуру моҳ?!

Надонам ҷуз он к-аш бихонам ба бар^{4*5}
В-аз эдар фиристам-ш сӯи падар.

Агар гоҳ чӯяд, гар ангуштарӣ
Аз ин буму бар бигсилад доварӣ».

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз: «Эй шаҳрёр,
Магир инчунин кори пурмоя хор.

2065 Аз эдар гар ӯ сӯи Эрон шавад,
Бару буми мо пок вайрон шавад.⁶

1. ТПЗИЛ – Наёяд* писанди ҷаҳонофарин
На низ** аз бузургони рӯи замин.

* И –Набошад. ** Л –пеши.

2. Л –Сазад, гар бад ояд аз ӯ бар ниёҳ; И –Сазад, гар бад ояд аз ӯ бар паноҳ.

3. Л –чунин.

4. Л –Надонам ҷуз он, к-аш нахонам писар.

5. М –писар.

6. Л –б. 2063 -2065 нест.

Ҳар он гаҳ ки бегона шуд хеши ту,
Бидонист рози каму¹ беши ту.²

Бар ин дoston зад яке раҳнамун,
Ки боде, ки аз хона ояд бурун,³

Набинӣ аз ӯ чуз ҳама дарду ранҷ.
Парокандани дудаву ному ганҷ.

Надонӣ,⁴ ки парвардгори паланг
Набинад зи парварда чуз дарду*⁵ чанг».

2070 Чу Афросиёб ин сухан боз чушт,
Ҳама гуфти Гарсеваз⁶ омад дуруст.

Пушаймон шуд аз рою кирдори хеш,
Ҳама*⁷ тира донист бозори хеш.

Чунин дод посух, ки «Ман з-ин*⁸ сухун
На сар нек бинам падида на бун.

Бибошем,⁹ то кори*¹⁰ гардонсипеҳр
Чи гуна кушояд бар ин кор чехр.

1. И –аз кам в-аз.

2. ТПЗИ - Аз ӯ хештанро ниғаҳдор бош,
Шабу рӯз бедору хушёр бош.
Чу бишнохт ӯ роҳи* сомони ту,
Тавонад бадӣ кард бар чони ту.

* И –рози.

3. М -кину.

4. ТПЗ – Надонанд дармони онро ба банд
Агар бад нахоҳӣ, ту менӯш панд.
Ба дармони ӯ кай расидан тавон,
Сухан бишнава, эй шаҳрери ҷаҳон.

5. Л –Ту донӣ.

6. ИЛ –Гаршеваз.

7. М –ҳаме.

8. М –ин.

9. ИЛ –Бубинем.

10. М –рози.

Ба ҳар қор беҳтар диранг аз шитоб,
Бимон, то битобад бар ин офтоб.

2075 Бубинам, ки рои ҷаҳондор чист,
Руҳи шамъи ҷарҳи равон сӯи кист.

В-агар сӯи даргоҳ хонам-ш боз,
Бичӯям сухан, то ҷӣ дорад¹ ба роз.

Нигаҳбони ӯ ман басам, бегумон,
Ҳаме бингарам, то ҷӣ гардад замон.

Чу з-ӯ ин кажӣ ошқоро шавад,
Ба ночор дил бемудоро шавад,

Аз он пас накӯҳиш набошад² зи кас,
Муқофоти бад ҷуз бадӣ нест бас».

2080 Чунин гуфт Гарсевази кинаҷӯй,
Ки «Эй шоҳи бинодили ростгӯй,

Сиёвуш бад-он олату фарру гурз,
Бад –он эзадидасту он теғу гурз,

Наёяд ба даргоҳи ту бесипоҳ,
Шавад бар ту- бар тира хуршеду моҳ.

Сиёвуш на он аст, к-аш дид шоҳ,
Ҳаме б-осмон барфарозад кулоҳ.

Фарангисро ҳам надонӣ ту боз,
Ту гӯй шудааст аз ҷаҳон бениёз.

1. И –ронад.

2. Л –наёяд; И –наёбам.

2085 Сипоҳат бад-ӯ боз гардад ҳама
Набошад шубон, чун набошад рама.*¹

Сипоҳе, ки бинанд шоҳе чун ӯй.
Бад-он бахшишу рою тобанда рӯй,

Наҳоҳанд аз он пас ба шоҳӣ туро,
Бара гоҳи² ӯрову моҳӣ туро.

Ва дигар, ки аз³ шаҳри ободи ӯй,
Чунон буми⁴ фархундабунёди ӯй,

Ту хониш, к-эдар^{5*6} маро банда бош,
Ба хориву зорӣ таноганда бош?⁷

2090 Надидаст кас хуфта⁸ бо пил шер
На оташ дамон аз бару об зер.

Агар баччаи шери ноҳӯрдашир
Бипӯшад касе дар миёни ҳарир,

Дихад нӯш ӯро зи ширу шакар,
Ҳамеша варо парваронад ба бар,⁹

Ба гавҳар шавад боз, чун шуд бузург,
Натарсад зи оҳанги пили сутург».

1. М –Битарсам, ки бошӣ шубон берама.

2. И –Ҳамал гардад.

3. И –к-аз он.

4. И –буд.

5. Л –хинӣ, ки эдар; И –Бихонӣ, ки эдар.

6. М –ҳоҳӣ, ки эдар/

7. И –Ба хорӣ ба меҳри ман оганда бош; Л –Ба хорию рои ман оганда бош.

8. И –чуфт.

9. ИЛ –б. 2092 нест.

Дили номдор¹ андар он баста шуд,
Ғамӣ буд пурандешаву хаста шуд.²

2095 Ҳаме аз шитобаш беҳ омад диранг,
Ки пирӯз бошад худованди санг.

Ситуда набошад сари бодсор,
Бар ин достон зад яке хушёр,

Ки гар бод хира наҷастӣ*³ зи ҷой,
Магар ёфтӣ чехраву дасту пой?

Сабуксор мардум на воло бувад,
Агарчи гави сарвболо бувад.⁴

Бирафтанд печону лаб⁵ пурсухан,
Пур аз кин дил аз рӯзгори куҳан.

2100 Бари шоҳ рафтӣ замон то замон
Бадандеш Гарсевази⁶ бадгумон.

Зи ҳар гуна ранг андаромехтӣ,
Дили шоҳи Турон барангехтӣ.

Чунин то баромад бар ин рӯзгор,
Пур аз дарду кин шуд дили шаҳрёр.

Сипаҳбад чунин кард*⁷ як рӯз рой,
Ки пардахта монад зи бегона ҷой.

1. ИЛМ –Пас Афросиёб.

2. ИЛМ – Ғамӣ гашту андеша пайваста шуд;
ТПЗ – Бад-ӯ гуфт, к-ин рой бояд басте
Наёрад шитоб андар ин ҳар касе.

3. М –бичастӣ.

4. И –нишеб аст ҷое, ки боло бувад.

5. И –печон лабон.

6. Л –Гаршеваз.

7. М –чунон дид. *2

Ба Гарсеваз¹ ин достон баркушод,
Зи кори Сиёвуш ҳаме кард ёд.

2105 Туро² гуфт, аз эдар бибояд шудан,
Бари ӯ фаровон бибояд будан.

Бипурсиву гӯй бад-он чашнгоҳ
Нахоҳӣ ҳаме кард касро нигоҳ.

Ба меҳрат дили ман бичунбад зи чой³,
Яке бо Фарангис хез, эдар⁴ ой!

Ниёз аст моро*⁵ ба дидори ту,
Бад-он пурҳунар чони бедори ту.

Бар ин кӯҳи мо низ нахчир ҳаст,
Ба чоми забарҷад маю шир ҳаст.

2110 Гузорем якчанду бошем шод,
Чу ояд-т аз шаҳри обод ёд.

Ба ромиш бибошу ба шодӣ хиром,
Маю чом бо мо⁶ чаро шуд ҳаром?

Тихӣ кун дил аз чойгоҳи каён,
Ба рафтан камар сахт кун бар миён.

1. ИЛ –Гаршеваз.

2. ИЛМ –Варо.

3. ИМ –Сазад, гар бичунбӣ ҳамоно зи чой. И –Ҳамоно бех аст, ар бичунбӣ
зи чой.

4. ИЛ –андар.

5. М –шаҳро.

6. И –рӯд бо ман.

БОЗ ОМАДАНИ ГАРСЕВАЗ БА НАЗДИ СИЁВУШ

Баророст¹ Гарсевази² домсоз,³
Дили пур зи кина, сари пур зи роз.

Чу наздики шаҳри Сиёвуш расид,
Зи лашкар забоноваре баргузид.

2115 Бад-ӯ гуфт: «Рав, бо Сиёвуш бигӯй,
Ки, эй номварзодаи⁴ номчӯй,

Ба чону сари шоҳи туронсипох,
Ба чону сару точи Ковусшоҳ,

Ки аз баҳри ман барнахезӣ зи гоҳ,
Ба пешам пазира наёӣ ба роҳ,

Ки ту з-он фузунӣ ба фарҳангу бахт,
Ба фарру нажоду ба тоҷу ба тахт,

Ки ҳар бодро баст бояд миён,
Тихӣ кардан он чойгоҳи каён».

2120 Фиристода назди Сиёвуш расид,
Заминро бибӯсид, к-ӯро бидид.

Чу пайгоми Гарсеваз⁵ ўро бигуфт,
Сиёвуш ба дил гашт бо дард чуфт.⁶

Пурандеша биншаст бедор дер,
Ҳаме гуфт⁷ розест инро ба зер.

1. И – Биёрост.

2. ИЛ – Гаршевази.

3. И – корсоз.

4. И – шоҳзода гави.

5. И – Гаршеваз.

6. ИМ – Гамӣ гашт андар нухуфт; Л – б. 22121 нест.

7. Л – Ба дил гуфт.

Надонам, ки Гарсевази некхох
Чӣ гуфтаст аз ман бад-он пешгоҳ.¹

Чу Гарсеваз² омад ба даргоҳи ӯй,
Пиёда биёмад зи айвон ба қӯй.

2125 Бипурсидаш аз роҳ в-аз кори³ шоҳ,^{*4}
Зи расми^{5*6} сипоҳу зи тахту кулоҳ.

Паёми сипаҳдори Турон бидод,
Сиёвуш зи пайғоми ӯ гашт шод.

Чунин дод посух, ки бо ёди ӯй.
Нагардонам аз теғи пӯлод рӯй.

Ман инак ба рафтаи камар бастаам,
Инон бо инони ту пайвастаам.

Се рӯз андар ин⁷ гулшани зарнигор⁸
Бибошему аз бода гирем кор,⁹

2130 Ки гетӣ сипанҷ асту пурдарду ранҷ,
Бадон кас, ки бо ғам зияд дар сипанҷ.

Чу бишнид гуфти хирадманд шоҳ,
Бупечид Гарсевази¹⁰ кинахоҳ.

1. ИЛ –б. 2123 нест.

2. ИЛ –Гаршеваз.

3. Л –роҳу аз гоҳи.

4. М –роҳу аз подшоҳ.

5. Л –ҷумла.

6. М –кори.

7. Л –он.

8. И –навбахор.

9. ИЛ –ёр.

10. ИЛ –Гаршевази.

Ба дил гуфт, ар эдун, ки бо ман ба роҳ
Сиёвуш биёяд ба наздики шох,

Бад-ин шермардиву чандин хирад,
Камони маро зери пай биспарад.

Сухан гуфтани ман шавад бефурӯғ,
Шавад пеши шаҳ чораи ман дурӯғ.

2135 Яке чора бояд кунун сохтан,
Дилашро ба роҳи бад андохтан.

Замоне ҳаме буду хомуш бимонд.
Ду чашмаш ба рӯи Сиёвуш бимонд.

Фурӯ рехт аз дидагон оби зард,
Ба оби ду дида ҳаме чора кард.

Сиёвуш варо¹ дид пури оби чашм,
Ба сони касе, к-ӯ бипечад зи хашм.

Бад-ӯ гуфт нарм: «Эй бародар, чӣ буд?
Ғаме ҳаст, к-онро нашояд шунуд?»

2140 Гар аз шоҳи Турон шудастӣ диҷам,
Ба дида даровардӣ аз дард нам,

Ман инак ҳаме бо ту оям ба роҳ,
Кунам чанг бо шоҳи туронсипоҳ.

Бад-он то зи баҳри чӣ озорадат,^{2*3}
Чаро кехтари хештан дорадат⁴?

1. И –чу ӯ.

2. Л –ба ҳарза наёзорадат.

3. М –ҳарза наёзорадат.

4. Л –баъд аз б. 2142 ин б. омада:

Бад-он то чаро чӯяд озори ту,

Чаро хорӣ орад бад-ин кори ту.

В-агар душмане омадастат падид,
Ки тимору ранчаш набояд¹ кашид,²

Ман инак ба ҳар кор ёри туам.
Чу чанг оварӣ, моядори туам.

2145 Вар*³ эдун, ки наздики Афросиёб
Туро тира гаштаст бар хира об,

Ба гуфтори марди дурӯғозмой,
Касе бар ту⁴ аз ту гирифтаст чой,

Ҳама рози ин кор бо ман бичӯй,
Ки ман бошамат з-ин ғамон чорачӯй.⁵

Биёям, ҳама кор некӯ кунам,
Ҳамон шораро⁶ з-он беоҳу кунам».⁷

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз:⁸ «Эй номдор,
Маро ин сухан нест бо шаҳрёр.

2150 На аз душмане омадастам ба ранч,
Ки аз чора дурам ба мардиву ганч,

Чаро оварад бар ту ранчу миҳан,
Шуморад туро кехтар аз хештан?

1. Л –бибояд.

2. И –б. 2141 -2143 нест.

3. М –Гар.

4. ИЛ –баргар.

5. И –б. 2147 нест.

6. И –Ҳама шоҳро; З –Дили шоҳро.

7. Л –б. 2148 нест;

ТПМ – Биёям ман, ин кор осон кунам,
Дили бадсиголон ҳаросон кунам.

8. ИЛ –Гарсеваз.

Зи гавҳар маро дар дил андеша хост,
Ки ёд омадам он суханҳои*¹ рост.

Нахустин зи Тур андаромад бадӣ,
Ки бархост з-ӯ фарраи эзадӣ.

Шунидӣ, ки бо Эрачи камсухун
Ба оғози кина чӣ афканд бун?

Зи кори Манучехру Афросиёб
Шудааст оташ Эрону Турон чу об.²

2155 Ба як чой ҳаргиз наёмехтанд,
Зи банди хирад дур бигрехтанд.

Сипахдори Турон аз он бадтар аст,
Кунун гови беша ба чарм-андар аст.

Надонӣ ту хӯи бадаш бегумон,
Бимон, то барояд бар ин-бар замон.

Нахустин зи Ағрирас андоза³ гир,
Ки бар дасти ӯ кушта шуд хир-хир.⁴

Бародар зи як колбад буду*⁵ пушт,
Чунон бехирад бегунахро бикушт.

2160 В-аз он пас⁶ басе номвар бегуноҳ
Бигаштанд бар дасти ӯ бас табоҳ.⁷

1. М –Бибойд сухан гуфт аз рохи.

2. Л – Аз он чойгаҳ то ба Афросиёб
Шуд ин буми Эрону Турон хароб.

3. И –андеша.

4. ИЛ –хира хир.

5. М –ҳам аз колбад ҳам зи.

6. И –эшон.

7. ИЛМ –Шудастанд бар дасти ӯ –бар табоҳ.

Маро з-ин сухан вижа андӯҳи туст,
Ки бедордил бошиву¹ тандуруст.

Ту то омадастӣ бар ин буму бар,
Касеро наёмад зи ту бад ба сар.

Ҳама*² мардумӣ чувтиву ростӣ,
Чаҳоне ба дониш биёростӣ

Кунун хира оҳармани дилгусил
Варо аз ту кардаст пурдоғ дил.

2165 Диле дорад аз ту пур аз дарду кин,
Надонам, чӣ хоҳад чаҳонофарин.

Ту донӣ, ки ман дӯстдори туам,
Ба ҳар неку бад вижа ёри туам.

Набояд, ки фардо гумоне барӣ,
Ки ман будам оғаҳ аз ин доварӣ.

Бикардам туро оғаҳ аз кори шох,
Маро бошад аз ин нухуфтан гуноҳ».^{3*4}

Сиёвуш бад-ӯ гуфт: «М-андеш аз ин,
Ки ёр аст бо ман чаҳонофарин.»⁵

2170 Сипаҳбад чуз ин карда будам умед,
Ки бар ман шаб орад ба рӯзи сапед.

1. И –бодиву.

2. М –ҳаме.

3. ИЛ –б. 2168 нест.

4. М –Пас аз б. 2167 ин б. омада:

Бияндешу инро яке чора чӯй,

Суханҳои хубу баандоза гӯй.

5. Л –Пас аз –б. 2169 ин б. омада:

Пас он гаҳ чунин дод посух бад-ӯй;

Ки эй некдил меҳтари ростгӯй.

Гар озор будиш дар дил зи ман,
Сарам бар наафрохтӣ з-анчуман.

Надодӣ ба ман кишвару тоҷу гоҳ,
Бару буму фарзанду ганҷу сипоҳ.

Кунун бо ту оям ба даргоҳи ӯй,
Дурахшон кунам тирагун моҳи ӯй.

Ҳар он ҷо, ки равшан шавад ростӣ,
Фурӯғи дурӯғ оварад костӣ,

2175 Намоям диламро ба Афросиёб
Дурахшонтар аз бар сипеҳр офтоб,

Ту дилро бад-ӯ*¹ шодмона мадор,
Равонро ба бад дар гумона мадор.²

Касе к-ӯ дами аждаҳо биспарад,
Зи рои ҷаҳнофарин бугзарад».

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз: «Эй меҳрубон,³
Ту ӯро бад-он сон, ки дидӣ, мадон.

Ва дигар ба ҷое, ки гардонсипеҳр
Шавад тунду чин андарорад ба ҷеҳр,

2180 Хирадманди доно надонад фусун,
Ки аз чанбари ӯ сар орад бурун.

Бад-ин донишу ин дили хушманд,
Бад-ин бурзу болову рои баланд

1. М –ба ҷуз.

2. Л –б. 2170 -2176 нест.

3. Л –Гарсеваз, эй паҳлавон.

Надонӣ ҳаме чора аз меҳр боз,
Набояд, ки бахти бад ояд фароз.

Ҳаме мар туро банду тунбал фурӯхт,
Ба чора*¹ ду чашми хирадро бидӯхт.

Нахустин,*² ки домод кардат ба ном,
Ба хира шудӣ з-ин сухан шодком.

2185 Ва дигар, к-ат аз хештан кард дур,³
Ба рӯи бузургон ҳаме кард сур.⁴

Бад-он, то ту густох гардӣ⁵ бад-ӯй,
Фурӯ монад андар ҷаҳон гуфтугӯй.

Туро ҳам зи⁶ Ағрираси хушманд⁷
Фузун нест хешиву пайванду банд.

Миёнаш ба ханҷар ба ду ним кард.
Дили номдорон пур аз⁸ бим кард.

Ниҳонаш ҳамин⁹ ошкоро кунун,
Чунон*¹⁰ дону эмин машав з-ӯ ба хун.

Хирад буду аз ҳар даре пеша буд,¹¹
2190 Маро ҳар чи андар дил андеша буд,

1. М –найранг.

2. М –Нахуст он.

3. И –Дувум он ки аз хештан дур кард; ЛМ –Ва дигар-т аз хештан дур кард.

4. ИЛМ –Яке сур кард.

5. ЛМ –бошӣ.

6. Л –чу.

7. ЛМ –арчманд.

8. ИЛМ –Сипахро ба кирдори бад.

9. Л –ба беш; И –бубин.

10. М –Чунин.

11. ТПЗИЛ – Ҳамон озмоиш буд аз рӯзгор
Аз ин кинавар тирадил шаҳрёр.

Ҳама пеши ту як ба як рондам,
Чу хуршеди тобанда бархондам.

Ба Эрон падарро бияндохтӣ,
Ба Турон ҳаме шорсон сохтӣ.

Чунин дил бидодӣ ба гуфтори ӯй,
Бигаштӣ ҳаме гирди тимори ӯй.

Дарахте буд ин худ нишонда ба даст,
Ки буд¹ бори ӯ заҳру баргаш кабаст».

2195 Ҳаме гуфту миҷгон пур аз об кард,
Пурафсун дилу лаб пур аз боди сард.

Сиёвуш ниғаҳ кард хира бар ӯй,
Зи дида ниҳода ба рух - бар ду чӯй.

Ба ёд омадаш рӯзгори газанд,
К-аз ӯ бугсилад меҳр чархи баланд.

Ба рӯзи чавонӣ сар ояд-ш кор,
Басе барнаёяд бар ӯ рӯзгор.²

Дилаш гашт пурдарду рухсора зард,
Пур аз ғам равон, лаб пур аз боди сард.

2200 Бад-ӯ гуфт: «Ҳар чун, ки мебингарам³,
Ба бодафраи бад на андарх(в)арам.

Ба гуфтору кирдору аз пешу пас
Зи ман ҳеч нохуб нашнид кас.

1. ИЛМ –Ҳама.

2. И –Намонад бар ӯ-бар басе рӯзгор.

3. Л -ман бингарам.

Чи густох шуд даст бо ганчи ўй,
Бупечад ҳамоно дил аз ранчи ўй.

Агарчи бад ояд ҳаме бар сарам,
Ман¹ аз рою фармони ў нагзарам.

Биёям кунун бо ту ман бесипоҳ,
Бубинам, ки аз чист озори шоҳ».

2205 Бад-ў гуфт Гарсеваз: «Эй номчўй,
Туро омадан пеши ў нест рўй.

Ба пой андар оташ набояд шудан,
На бар мавчи дарё-бар эмин будан.

Ҳаме хира бар бад шитоб оварӣ,
Ҳаме² бахти хандон ба хоб оварӣ.

Ҳамоно туро ман басам поймард,
Бар оташ магар барзанам оби сард.

Яке посухи нома бояд навишт,
Падидор кардан ҳама хубу зишт,

2210 Зи кин ар бубинам сари ў тихӣ,
Дурахшон шавад рӯзгори беҳӣ.

Саворе фиристам ба наздики ту,
Дурахшон*³ кунам рои торики ту.

Умед астам аз кирдгори ҷахон,
Шиносандаи ошкору ниҳон,

1. И –Ҳам.
2. ИЛ –Сари.
3. М –Дурафшон.

Ки ӯ боз гардад сӯи ростӣ,
Шавад дур аз кажживу костӣ.¹

В-агар бинам андар сараш печу тоб,
Ҳаюне фиристам ҳам андар шитоб.

2215 Ту з-он сон ки бояд, ба зудӣ бисоз,
Макун кор бар хештан-бар дароз.

На дур аст аз эдар ба ҳар² кишваре,
Ба ҳар номдореву ҳар меҳтаре.

Саду бист фарсанг аз эдар ба Чин
Ҳамон сесаду чил ба Эронзамин.³

Аз ин сӯ ҳама дӯстдори туанд,
Ҳама банда дар кору бори туанд.

В-аз он сӯ падар орзуманди туст,
Сипаҳ бандаву шаҳр*⁴ пайванди туст,

2220 Ба ҳар сӯ яке номае кун дароз,⁵
Басеҷида бошу диранге масоз».

Сиёвуш ба гуфтори ӯ бигравид,
Чунон чони бедори ӯ биғнавид.

Бад-ӯ гуфт: «Аз он дар, ки рондӣ сухун,
Зи гуфтору роят нагардам зи бун.

1. И –б. 2211 -2213 нест.

2. И –ҳама.

3. Л –б. 2217 нест.

4. М –бандаи меҳру.

5. ЛМ –ба роз.

Ту хошишгарӣ кун, маро з-ӯ бихох,
Ҳама ростӣ*¹ чӯю бинмой роҳ».

НОМАИ СИЁВУШ БА АФРОСИЁБ

Дабири пижӯхандаро пеш хонд,
Суханҳои огандаро барфишонд.²

2225 Нахуст офаринандаро ёд кард,
Ки ӯ бандаро аз ғам озод кард.

Аз он пас хирадро ситоиш гирифт,
Абар³ шоҳи Турон ниёиш гирифт.

Ки «Эй шоҳи пирӯзу⁴ беҳрӯзгор,
Замона мабодо зи ту ёдгор!

Маро хостӣ, шод гаштам бад-он,⁵
Ки бодо нишастӣ ту бо мӯбадон.

Ва дигар Фарангисро хостӣ,
Ба меҳру вафо дил биёростӣ.

2230 Фарангис ноланда буд ин замон,
Ба лаб ночарону ба тан ночамон.

Бихуфту⁶ маро пеши болин⁷ бубаст,
Миёни ду гетиш бинам нишаст.

1. М –Ҳамон оштӣ.

2. ТПЗИЛ – Бифармуд аз вай ба Афросиёб
Яке нома равшан чу дурри хушоб.

3. И –бари.

4. ИЛ –фархунда.

5. Л –аз он.

6. Л –бихуфта.

7. Л –бистар.

Маро дил пур аз рои дидори туст,
Равонам фурӯзон зи гуфтори туст.¹

Зи ноландагӣ чун сабуктар шавад,
Фидои тани шоҳи кишвар шавад.

Баҳона маро низ озори ўст,
Нихонӣ маро дарду тимори ўст».

2235 Чу нома ба мӯҳр андаромад, бидод
Ба зудӣ ба Гарсевази² баднажод.

Диловар се аспи таковар бихост,
Ҳаме тохт яксар шабу рӯз рост.

Ба серӯза паймуд роҳи дароз
Чунон сахт роҳе нишебу фароз.³

Чаҳорум биёмад ба даргоҳи⁴ шоҳ
Забон пурдурӯғу⁵ равон пургуноҳ.

Фаровон бипурсидаш Афросиёб,
Чу дидаш пур аз ранчу сар пуршитоб.⁶

2240 «Чаро бошитоб омадӣ, -гуфт шоҳ,
Чи гуна сипардӣ чунин дур роҳ?».

Бад-ӯ⁷ гуфт: «Чун тира шуд рӯзгор,
Нашояд сипардан ба бад рӯзгор.⁸

-
1. И –Ки кишвар пур аз ранчи кирдори туст; Л –Ду кишвар пур аз ранчу кирдори туст.
 2. ИЛ –Гаршевази.
 3. Л –б. 2237 нест.
 4. ЛМ –наздикӣ.
 5. ЛМ –Пур аз бад забону.
 6. Л –пур зи тоб.
 7. ИЛ –варо.
 8. ЛМ –Шудан сокин он гаҳ наёяд ба кор.

Сиёвуш накард эч бар ман нигоҳ,
Пазира наёмад маро худ ба роҳ.

Сухан низ нашниду нома нахонд,
Маро зери¹ тахташ ба зону² нишонд.

Аз Эрон бад-ӯ³ нома пайваста шуд,⁴
Ба мо-бар дари шаҳри ӯ баста шуд.⁵

2245 Сипоҳе зи Руму сипоҳе зи Чин,
Ҳаме ҳар замон бархурӯшад замин.

Ту бар кори ӯ гар диранг оварӣ,
Магар бод аз он пас ба чанг оварӣ.

Агар дер созӣ ту,⁶ чанг оварад,
Ду кишвар ба мардӣ ба чанг оварад.

В-агар сӯи Эрон биронад сипоҳ,
Кӣ ёрад шудан сӯи*⁷ ӯ кинахоҳ?

Туро кардам огаҳ зи кирдори ӯй,
Набояд, ки печӣ ту аз кори ӯй». ^{8*9}

ОМАДАНИ АФРОСИЁБ БА ЧАНГИ СИЁВУШ

2250 Чу бишнид Афросиёб ин сухан,
Бар ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

1. ИЛМ –пеши.

2. ИЛМ –поён.

3. Л –ба вай.

4. И –гашт.

5. И –гашт.

6. ЛМ –Ту гар дер гириш; И – В-агар дер гири ту.

7. М –пеши.

8. ЛМ Жул Мул – Ту огаҳ надорӣ зи кирдори хеш,
В-аз он пас бупечӣ зи бозори хеш.

9. М-6. 2249 нест.

Дилаш гашт пуроташу сар зи бод,
Ба Гарсеваз¹ аз хашм посух надод.

Бифармуд, то баркашиданд² ной,
Хамон синчу шайпуру хиндидарой.

Бурун рафт аз Ганги хандонбиҳишт,
Дарахте зи кина ба наввӣ бикишт.³

Бад-он гах, ки Гарсевази⁴ пурфиреб
Гарон кард бар зин дуволи рикеб,

2255 Сиёвуш ба парда даромад*⁵ ба дард,
Танаш ларз-ларзону рухсора зард.

Фарангис гуфт: «Эй гави шерчанг,⁶
Чӣ будат, ки дигар шудастӣ ба ранг?».

Чунин дод посух, ки «Эй хубрӯй,
Ба Турон сияҳ шуд маро обрӯй.

Надонам, ки посух чӣ ронам ҳаме,
Дар ин кор хира бимонам ҳаме.⁷

Агар рост гуфтори Гарсеваз аст,
Зи паргор баҳра маро марказ аст».

1. Л –Гаршеваз.

2. ЛМ –дармиданд.

3. ТПЗ – Пур аз хашму кина сипахро бихонд,
Бияндохт он номарову нахонд.
Ба гуфтори Гарсевази бадкуништ
Ба наввӣ дарахте зи кина бикишт.

4. ИЛ –Гаршеваз.

5. М –биёмад.

6. Л –тезчанг.

7. И –6. 2258 нест.

2260 Фарангис биграфт гесӯ ба даст,
Ба фундук гули арғавонро бихаст.

Пур аз хун шуд он сунбули^{1*2} мушкбӯй,
Дилаш шуд пуроташ, пур аз об рӯй.³

Ҳама ашк борид⁴ бар кӯҳи сим,
Ду лола зи хушшоб карда⁵ ду ним.

Ҳама канд мӯю ҳама рехт об
Зи гуфтору кирдори Афросиёб.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шоҳи гарданфароз,
Чӣ соӣ кунун, зуд букшой роз.

2265 Падар худ диле дорад аз ту ба дард,
Аз Эрон наёри сухан⁶ ёд кард.

Сӯи Рум раҳ бо диранг оядат,
Сӯи Чин напӯй, ки нанг оядат.⁷

Зи гетӣ киро гирӣ акнун паноҳ,
Паноҳат Худованди хуршеду моҳ».⁸

1. Л –маснади; И –гесӯи.

2. М –бӯсад.

3. И –Ба ду рух кушода ҳам аз дида чӯй.

4. Л –мушк пошид; И –мушк борид.

5. Л –шуд бар; И –гашта.

6. И –ҳама.

7. Л –Ба наввӣ сухан низ танг оядат.

8. ТПЗИЛ – Ситам бод бар чони ӯ моху сол,
Кучо бар тани ту шавад бадсигол!*

Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к-«Эй мохрӯй,
Бад-ин гуна махрӯшу махрош рӯй.
Ба додор кун пушту андуҳ мадор,
Гузар нест аз ҳукми парвардгор».

* ИЛ –танҳо б. якум мавҷуд аст.

Бад-ӯ гуфт: «Гарсевози некхоҳ¹
Ба мужда² биёяд зи³ наздики шоҳ.

Кучо ӯ бубахшуду дил нарм кард,
Сари кинаи худ пурозарм кард».

2270 Бигуфт ину зӣ додгар кард пушт,
Дилаш тира аз рӯзгори дурушт.

ХОБ ДИДАНИ СИЁВУШ

Се рӯз андар ин кор бигрист зор
Аз он бевафо гардиши рӯзгор.⁴

Чаҳорум шаб андар бари мохрӯй
Ба хоб-андарун буд дайҳимчӯй.⁵

Биларзид в-аз хоб хира⁶ бичаст,
Хурӯше баровард чун пили маст.

Ҳама дошт андар бараш хубчеҳр
Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, чӣ будат ба меҳр?»

2275 Хурӯшиду шамъе барафрӯхтанд.
Бараш уду анбар ҳама сӯхтанд.

Бипурсид аз ӯ духти Афросиёб,
Ки «Фарзона шоҳо! Чӣ дидӣ ба хоб?»

Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к-«Аз хоби ман
Лабат ҳеч макшой бар анчуман.

1. Л –Гаршеваз акнун ба роҳ; И –Ҳама гуфт Гаршеваз акнун зи роҳ.

2. ИЛ –Ҳамоно.

3. ИЛ –ба.

4. Л –б. 2269 -2271 нест.

5. ИЛ –бо рангу бӯй.

6. ИЛМ –хоби нӯшин.

Чунон дидам, эй сарви симин, ба хоб,
Ки будӣ¹ яке бекарон рӯди об,

Яке кӯхи оташ ба дигар карон,
Гирифта лаби об чавшанварон.²

2280 Ба³ як сӯ шудӣ оташи тез гирд,
Барафрӯхти з-ӯ⁴ Сиёвахшгирд.⁴

Ба⁵ як даст оташ, ба як⁶ даст об,
Ба пеш андарун пилу Афросиёб.

Бидидӣ маро, рӯй кардӣ дижам,
Дамидӣ бар он оташи тездам».⁷

Фарангис гуфт: «Ин чуз аз некувӣ
Набошад, як имшаб магар бигнавӣ.

Ба Гарсеваз ояд ҳама бахти шум
Шавад кушта бар дасти солори Рум».⁸

2285 Сиёвуш сипахро саросар⁹ бихонд,
Ба даргоху айвонашон барнишонд.¹⁰

Басечида биншаст ханҷар ба чанг,
Талоя фиристод бар сӯи Ганг.

1. И –хастӣ.

2. ИЛ –найзаварон.

3. ИЛМ –Зи.

4. Л –баромад ҳаме то ба Хуршедгирд.

5. ИЛ –Зи.

6. ИЛ –зи.

7. ТПЗ – Чу Гарсеваз он оташ афрӯхтӣ,
Аз афрӯхтан мар маро сӯхтӣ.

8. ТПЗЛ – Кунун шодмон бошу андуҳ мах(в)ар,
Ки чуз некуӣ худ набошад дигар.

9. Л – якояк.

10. Л – Ба даргоҳи айвон замоне бимонд; И – ба даргоҳи айвон замоне нишонд.

Ду баҳра чу аз тирашаб даргузашт,
Савори талоя биёмад зи дашт,

Ки Афросиёбу фаровон сипох
Паид омад аз дур тозон ба рох.

Зи наздики Гарсеваз омад наванд,
Ки бар чораи чон миёнро бубанд.

2290 Наёмад зи гуфтори ман ҳеч суд,
Зи оташ набинам магар тира дуд.

Нигар, то чӣ бояд кунун сохтан,
Сипахро кучо бояд андохтан.

Сиёвуш надонист бозори ўй,
Ҳаме рост пиндошт гуфтори ўй.

Фарангис гуфт: «Эй хирадманд шох,
Макун ҳеч гуна ба мо-дар нигоҳ.

Яке бораи гомзан - бар нишин,
Мабош эч эмин ба Туронзамин.

2295 Туро зинда хоҳам, ки¹ монӣ ба чой,
Сари хештан гиру эдар² мапой?»

1. Л – Туам зинда бояд, ки: И – Туро зинда бояд, ки.

2. Л – касро; И – моро.

АНДАРЗ КАРДАНИ СИЁВУШ ФАРАНГИСРО

Сиёвуш бад-ӯ гуфт, к -«Он хоби ман
Ба ҷой омаду тира шуд оби ман.

Маро зиндагонӣ сар омад ҳаме,
Ғами рӯзи талх андаромад ҳаме.¹

Ғар айвони ман² сар ба кайвон кашид,³
Ҳамон заҳри маргам бибояд чашид.⁴

Агар сол⁵ гардад ҳазору дувист,
Ба ҷуз хоки тира маро ҷой нест.

2300 Яке синаи шер бошад-ш ҷой,
Яке каргасу дигареро хумой.⁶

Зи шаб рӯшноӣ наҷӯяд⁷ касе,
Кучо баҳра дорад зи дониш басе.

Туро панҷ моҳ аст обастанӣ
Аз ин номвар баччаи растанӣ.

Дараhti гузини ту бор оварад,
Яке номвар шаҳрёр оварад.

Сарафроз Кайхусраваш ном кун,
Ба ғам хӯрдан ӯро дилором кун.

1. ТПЗИЛ – Чунин аст кирдори чархи баланд,
Ғаҳе шод дорад, ғаҳе мустаманд.

2. И – мо.

3. И – кайвон-дар аст.

4. И – Аз ӯ баҳраи мо яке чодар аст.

5. ЛМ – умр.

6. И – Дигар чанги каргас бувад ё хумой.

7. Л – наёбад.

2305 Зи хуршеди тобанда то тирахок
Гузар нест аз доди Яздони пок.

Зи парри паша то паи жандапил,
Ҳамон чашмаи обу дарёи Нил

Ниҳонӣ маро хоки Турон бувад,
Кӣ гӯяд, ки хокам ба Эрон бувад?

Чунон гардад ин гунбази тезрав,
Сарои куҳанро нахонанд*¹ нав.

Аз ин пас ба фармони Афросиёб
Маро бахти хуррам дарояд ба хоб.

2310 Бибурранд бар бегунаҳ ин сарам,
Ба² хуни цигар-бар ниҳанд афсарам.

На тобут ёбам, на гӯру кафан,
На бар ман бигиряд касе з-анҷуман.³

Бимонам ба сони ғарибон ба хок,
Сарам гашта⁴ аз тан ба шамшер чок.

Ба хорӣ туро рӯзбонони шох
Сару тан бараҳна барандат ба роҳ.

Биёяд сипаҳдор Пирон ба дар,
Ба хошиш бихоҳад туро аз падар.

2315 Накарда гуноҳе ба чон зинҳор
Ба айвони хешат барад хору зор.*⁵

1. М – Набинанд.

2. ИЛМ – Зи.

3. И – Ба ман-бар бигирянд зор анҷуман.

4. ЛМ – гардад.

5. М – Бихоҳад ба коҳат барад зорвор.

Дар айвони он пирсар пурҳунар
Бизой яке хусрави номвар.¹

Аз Эрон биёяд яке чорагар,
Ба фармони додор баста камар.²

Аз эдар туро бо писар дар ниҳон
Сӯи рӯди Чайхун барад ногаҳон.

Нишонанд бар тахти шохӣ варо.
Ба фармон бувад³ мурғу моҳӣ варо.⁴

2320 Аз Эрон яке лашкар ояд ба кин,
Пурушӯб гардад саросар замин.

Бар ин гуна хоҳад гузаштан сипехр,
Нахоҳад шудан ром бо кас⁵ ба меҳр.

Басо лашкаро, к-аз паи кини ман
Бипӯшанд чавшан ба оини ман.

Зи гетӣ саросар барояд хурӯш,
Замона зи Кайхусрав ояд ба чӯш.⁶

Паи Рахши Рустам замин биспарад,
Зи Турон касеро ба кам нашмарад.

-
1. Зи – Ниҳӣ андар айвони Пирон ту бор
Ба фармони додори парвардгор.
 2. ТПЗИ – Бувад номи он гурди пурмоя Гев,
Ба Турон набинӣ чун ӯ низ не.
 3. И – шавад.
 4. ТПЗ – Чу тоҷи бузургӣ ба чанг оядаш,
Ба кин даст ёзад, ки танг оядаш.
Чу гардад замин сабзу куҳ лолапӯш,
Замона зи Кайхусрав ояд ба чӯш.
 5. Л – бо ман.
 6. ТПЗИЛ – Басо сурху зарду сиёху бунафш,
К-аз Эрон ба Турон бибинӣ* дурафш.

* Л – Тур андарояд.

2325 Ба кини ман*¹ имрӯз то растахез
Набинӣ чуз аз гурзу шамшери тез».

В-аз он² пас Сиёваҳши озодмард
Рухонро ба сӯи Фарангис кард.³

Варо⁴ кард падруд, бо ӯ бигуфт,
Ки «Ман рафтани гаштам, эй нек чуфт.

Бар ин гуфтаҳо-бар ту дил хаста⁵ кун,
Дил⁶ аз ноз в-аз тахт пардахта⁷ кун».

Хурӯше бароварду*⁸ дил пур зи дард
Бурун рафт аз айвон ду рухсора зард.

2330 Чаҳоно, надонам чаро парварӣ,
Чу парвардаи хешро бишкарӣ⁹?

Фарангис рух хаставу канда¹⁰ мӯй,
Равон карда бар рух зи ду дида¹¹ чӯй.

Сиёвуш чу бо чуфт гамҳо бигуфт,
Хурӯшон бад-ӯ андаровехт чуфт.

Рухаш пур зи хуни дилу дида гашт,
Сӯи охури тозиаспон гузашт,

-
1. М- кинам.
 2. Л – Аз он.
 3. И – б. 2326 нест.
 4. ИЛ – Фарангисро.
 5. ИЛ – сахт.
 6. ИЛ – тан.
 7. ИЛ – пардохт.
 8. М – Хурӯшу фиғон карду.
 9. Л – Чу парвардияш, мечаро бишкарӣ.
 10. Л – рухро хамеканду.
 11. Л – дида ду.

Биёвард шабранги беҳзодро,
Ки дарёфти рӯзи кин бодро.

2335 Хурӯшон сарашро ба бар баргирифт,*¹
Лағому² фисораш зи сар баргирифт.

Ба гӯш-андараш гуфт рози дароз,
Ки бедордил бошу бо кас масоз.

Чу Кайхусрав ояд ба кин хостан,
Инонаш туро бояд оростан.

Аз охур бибур дил ба якборагӣ,
Ки ўро ту бошӣ ба кин борагӣ.

Варо борагӣ бошу гетӣ бикӯб,
Зи душман ба наълат заминро бирӯб.³

2340 Дигар маркабонро ҳама кард пай,
Ба шамшер бибрид бар сони най.⁴

Ба ганҷ-андар оганда чизе ки буд,
Зи айвону гулшан баровард дуд.

Зи дебову динору дурру гуҳар,
Зи тоҷу зи теғу кулоҳу камар.

1. М – даргирифт.

2. ИЛ – Инону.

3. ИЛ – б. 2339 нест.

4. ИЛМ – Барафрӯхт бар сони оташ зи най.

ГИРИФТОР ШУДАНИ СИЁВУШ БА ДАСТИ АФРОСИЁБ

Чу ин карда шуд, сози рафтани гирифт,
Зи бахти бади хеш монда шигифт.¹

Худу саркашон сӯи Эрон кашид,
Рух аз хуни дида шуда нопадид.²

2345 Чу як нима фарсанг бубрид роҳ,
Расид андар ӯ шоҳи туронсипоҳ.

Сипаҳ дид бо гурзу теғу³ зирех,
Сиёвуш зада бар зирех-бар гирех.

Ба дил гуфт Гарсеваз⁴ «Ин рост гуфт,
Чунин ростиро набояд нуҳуфт».

Сиёвуш битарсид аз чони хеш,
Чу солори Турон расидаш ба пеш.⁵

Сипоҳаш⁶ битарсид аз бими шоҳ,⁷
Гирифтанд туркон ҳама кӯҳу роҳ.⁸

2350 Ҳаме бингарид ин бад-он, он бад-ин,
Ки кина ба дилшон набуд пеш аз ин.⁹

1. Л – б. 2341 – 2343 нест.

2. ТПЗМ – Яке аспи осударо барнишаст,
Рух аз хуни дида шуда чун кабаст.
Бифармуд он гаҳ ба эрониён,
Ки бар роҳи Эрон бибандад миён.

3. И- теғу ҳӯду.

4. Л – Гаршеваз.

5. ИЛ – б. 2348.

6. ИЛ – Сиёвуш.

7. ИЛ – чон.

8. Л – Валекин намехост гаштан ниҳон; ЛМ – пас аз б. 2349 б. омада:
Биистод, то наздаш омад сипоҳ,
Ситоданд пеши Сиёвушшоҳ.

9. Л – Ки дар дил набуд пеш аз ин кинашон.

Зи бими Сиёвуш саворони чанг
Гирифтанд орому хушу диранг.

Чу з-он гуна диданд эрониён,
Бигуфтанд, к-эй шаҳрери чаҳон,¹

Чаро хира бояд, ки² моро кушанд,
Чу куштанд, бар рӯи ҳомун кашанд?³

Бимон, то аз эрониён дастбурд
Бубинанду машмар ту ин⁴ кор хурд.

2355 Сиёвуш чунин гуфт, к-ин рой нест,
Ҳамон чангро мояву ҷой нест.

Ба гавҳар бар он рӯз нанг оварам,
Ки ман пеши шаҳ ҳадя чанг оварам.

Маро чархи гардон агар⁵ бегуноҳ
Ба дасти бадон кард хоҳад табоҳ,

Ба мардӣ маро рӯзи^{6*7} оҳанг нест,
Ки бо кирдгори чаҳон чанг нест.

Чӣ гуфт он хирадманди борою ҳуш,
Ки бо ахтари бад ба мардӣ макӯш.

-
1. ИЛМ – Рада баркашиданд эрониён.
Бибастанд хун рехтанро миён.
Ҳама бо Сиёвуш гирифтанд чанг,
Надиданд ҷои сукуну диранг.
 2. ИЛ – кунун хира гуфтанд.
 3. ИЛ – Набояд, ки бар ҳок танҳо кашанд.
 4. Л – чунон; И – чунин.
 5. И – гарданда гар.
 6. Л – зӯру.
 7. М – бад-он рӯз.

2360 Чунин гуфт аз пас ба Афросиёб,
Ки «Эй пурхунар шоҳи боҷоҳу об,

Чаро чангҷуй омадӣ бо сипоҳ,
Чаро кушт хоҳӣ маро бегуноҳ¹?

Сипоҳи ду кишвар пур аз кин кунӣ,
Замону замин пур зи нафрин кунӣ».

Чунин гуфт Гарсевази² камхирад,
Зи ту ин суханҳо кай андар³хурад.

Гар эдар чунин бегуноҳ омадӣ,
Чаро бо зиреҳ назди шоҳ омадӣ?

2365 Пазира шудан з-ин нишон роҳ нест,
Камону зиреҳ⁴ ҳадяи шоҳ нест.

Сиёвуш чу бишнид гуфтори ӯй,
Бад-ӯ⁵ гуфт, к-«Эй нокаси зиштхӯй,⁶

Ба гуфтори ту хира гаштам зи роҳ,
Ту гуфти, ки озурда гаштаст шоҳ.

Ҳазорон⁷ сари мардуми бегуноҳ
Бад-ин гуфти ту гашт хоҳад табоҳ.

1. Л – пас аз б. 2361 ин б. омада:

Чаро кушт хоҳӣ касеро, ки тоҷ
Бигирияд бар ӯ зору ҳам тахти оҷ.

2. ИЛ – Гаршеваз.

3. И – кучо дар.

4. И – сипар.

5. И – Чунин.

6. И – кинаҷӯй.

ТПЗМ – Сиёвуш бидонист, к-он кори ӯст,
Барошuftани шоҳ бозори ӯст.
Аз он пас, ки бишнид он зиштхӯй,
Бад-ӯ гуфт, к-эй нокаси кинаҷӯй.

7. И – Фаромӯш.

Ту 3-ин карда фарчом кайфар барӣ,
Зи тухме кучо киштай, бидравӣ».*¹

2370 В-аз он пас чунин гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Ба тезӣ мадор оташ андар канор.

На бозист ин хуни ман рехтан,
Або бегуноҳон баровехтан.

Ба гуфтори Гарсевази баднажод
Мадех шаҳри Турону худро ба бод!»

Нигаҳ кард Гарсевази рангкор
Зи гуфти Сиёвахш бо шаҳрёр.

Барошфту гуфт: «Эй сипаҳбад, чӣ буд?
Ба душман чаро гуфту бояд*² шунуд?»³

2375 Чу гуфтори Гарсеваз⁴ Афросиёб
Шуниду баромад баланд офтоб,

Ба лашкар бифармуд, то теги тез
Кашанду хурӯшанд чун растахез.⁵

Сиёвахш аз баҳри паймон, ки баст,
Сӯи теғу найза наёзид даст.

Нафармуд касро зи ёрони хеш,
Ки орад яке пой дар чанг пеш.

1. М – бар хварӣ.

2. М – чӣ бояд-т гуфту.

3. Л – б. 2366 – 2374 нест. И – 2370 – 2374 нест.

4. ИЛ- Гаршеваз.

5. ТПЗ – Чаҳон пурхурӯшу ҳаво пур зи гард,
Яке бонабарду яке бенабард.

Бадандеш Афросиёби дижам
Ҳама кард бар шоҳи Эрон ситам.¹

2380 Ҳама гуфт яксар ба ханҷар дихед,
Бар ин дашт киштӣ ба хун барнихед.²

Аз эронсипаҳ буд марде ҳазор,
Ҳама номдор аз дари корзор,

Ҳама кушта гаштанд бар дашти кин
Зи хуншон ҳама лолагун шуд замин.³

Чу разми ялон сахт пайваста шуд,
Сиёвуш ба чанг-андарун хаста шуд.⁴

Ба тиру ба найза бишуд хаста шоҳ,
Нагун андаромад зи пушти сипоҳ,

2385 Ҳама гашт бар хоки тира чу маст,
Гурӯи Зирех дасти ӯро бубаст.

Ниҳоданд бар гарданаш полаханг,
Ду даст аз паси пушт баста чу санг.

1. ИЛ – 6. 2377 – 2379 нест.

2. Л – Дару дашти гетӣ ба хун дарнихед; И – Дижу дашти гетӣ ба хун барнихед.

3. ИЛ – Яқояк гирифтандашон дар миён

Ҳама кушта гаштанд Эрониён;

ТПЗИЛ – Ҳама куштаву хаста,* баргашта кор,

Сар омад бад-эшон** чунон*** рӯзгор.

* ЛИ – кушта гаштанду. ** Л – бар эшон. *** И – ҳама.

4. ТПЗМ – Наёраст як турк бар рӯи шоҳ,

Наёзид даст андар он кинахоҳ.

Чу бахти Сиёвахш баргашта шуд,

Далерони ӯ яксара кушта шуд.

Гирифтанд ҳар кас абар шоҳ даст,

Бияндохта тир панҷоҳу шаст.

Равон хун бар он чехраи арғавон,
Чунон рӯз нодида чашми ҷавон.

Ҳама тохтандаш пиёда кашон,
Чунон рӯзбонони мардумкушон.¹

Бирафтанд сӯи Сиёвахшгирд,²
Пасу пеши ӯ-бар сипаҳ буд гирд.³

2390 Чунин гуфт солори туронсипоҳ,
К-«Аз эдар ба як сӯ кашедаш зи роҳ.

Кунедаш ба ханҷар сар аз тан ҷудо
Ба шаххе, ки ҳаргиз нарӯяд гиё.

Бирезед хунаш бар он гармхок,
Мамонед деру мадоред бок».⁴

Чунин гуфт бо шоҳ яксар сипоҳ,
К-«Аз ӯ, шаҳрӯро, чӣ дидӣ⁵ гуноҳ?

Чӣ кардаст бо ту, нагӯӣ ҳама,
Ки бар хуни ӯ даст шӯӣ ҳама?

2395 Чаро кушт хоҳӣ, касеро, ки тоҷ
Бигирид бар ӯ зор, ҳам тахти оҷ.⁶

Ба ҳангоми шодӣ дарахте макор,
Ки захр оварад бори ӯ рӯзгор».

1. Л – Чу омад бар он чойгоҳи нишон.

2. ИЛ – Сиёвушгирд.

3. Л – Пасу пеш-ҳар сӯ сипаҳ гирд.

4. Л – б. 2391, 2392 нест.

5. Л – дорӣ.

6. И – б. 2395 нест.

Ҳама буд Гарсевази баднишон^{1*2}
Зи беҳудагӣ ёри мардумкушон,

Ки хуни Сиёвуш бирезад, зи дард,
К-аз ӯ дошт дар дил ба рӯзи набард.

Зи Пирон гаве³ буд кеҳтар ба сол,
Бародар буд ӯрову фаррух ҳамол.

2400 Кучо Пилсам буд номи чавон,
Гави⁴ пурхунар буду равшанравон.

Чунин гуфт бо номвар Пилсам,
Ки «Ин шохро бор дард асту ғам.⁵

Зи доно шунидам яке дoston,
Хирад шуд бад ин гуна⁶ ҳамдoston.

Ки оҳистадил кай пушаймон шавад,⁷
Ҳам оҳистаро⁸ ҳуш дармон шавад.⁹

Шитобу бадӣ кори оҳарман аст,
Пушаймониву ранчи чону тан аст.

2405 Сареро, ки бошӣ бад-ӯ подшо,
Ба тезӣ буридан набошад раво.¹⁰

1. ИЛ – Гаршевази бадгумон.

2. М – бадгумон.

3. И – яке.

4. ИМ – Яке.

5. ТПЗ – Ки беҳаш зи хуну зи кин кошгӣ,
Сари шох аз ин кин барафроштгӣ.

6. И – буд бар он низ.

7. Л – бувад.

8. Л – ошуфгаро.

9. Л – бувад.

10. ТПЗ – Макун, шаҳреро, ту тезӣ макун,
Ба наввӣ маяфкан ҳаме кина бун.

Ба бандаш ҳаме дор, то рӯзгор
Бар ин мар туро бошад омӯзгор.

Чу боди хирад бар дилат барвазад,
Аз он пас варо сар буридан сазад.

Мафармой акнуну тезӣ макун,
Ки тезӣ пушаймонӣ орад ба¹ бун.

Сареро кучо тоҷ бошад кулох,
Нашояд бурид, эй хирадманд шох.

2410 Чӣ буррӣ ҳаме ту сари бегунох,
Ки Ковусу Рустам бувад кинахох?

Падар шоҳу Рустам-ш парвардааст,
Ба некӣ мар ўро баровардааст.

Бубинем подоши ин зишт кор,
Бупечӣ ба фарҷом аз ин рӯзгор.

Ба ёд ор он теғи алмосгун,
К-аз он теғ гардад ҷаҳон пур зи хун.

В-аз он номдорони эронгурӯх,
Ки аз хашмашон*² гашт гетӣ сутӯх.³

2415 Фарибурзу Ковуси даррандашер,
Ки ҳаргиз надидаш кас аз ҷанг сер.

Чу пили даманда гави пилтан,
Ки хор аст бар чашми ў анҷуман.

1. И – зи.

2. М – ҷангашон.

3. ИЛ – 2413, 2414 нест.

Чу Гударзу Гургину Фарходу Тус
Бубанданд бар кӯҳаи пил кӯс.

Бад-ин кин бубанданд яксар камар,
Дару дашт гардад пур аз найзавар.¹

На ман пой дорам, на монанди ман
На гурде зи гурдони ин анчуман.

2420 Ҳамоно, ки Пирон биёяд пагоҳ,
Аз ӯ бишнавад достон низ шох.

Магар худ ниёзат набошад² бад-ин
Магустар ба гетӣ чунин фарши кин.³

Мафармой кардан бад-ин-бар шитоб,
Ки Турон шавад сар ба сар з-ин хароб».

Сипаҳбад зи гуфтори ӯ нарм шуд,
Валекин бародар-ш бешарм*⁴ шуд.

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз: «Эй хушманд,
Ба гуфти ҷавон ту ҳаворо мабанд.⁵

-
1. ТПЗ – Чу Бахрому чун Зангаи Шоварон
Чу Густаҳму Каждаҳм-кундуварон
Завора, Фаромарзу Дастони Сом
Ҳама тегҳо баркашанд аз ниём,
Далерону шерони Ковусшоҳ
Ҳама пахлавонони бофарру чоҳ.
 2. Л – наёяд.
 3. И – яке то ҷаҳон аст кин.
 4. М – беозарм.
 5. ИЛ – б. 2422, 2423 нест; ТП – пас аз ин б. байти зерин омада, ки дар «З»
баъд аз б. 2424 оварда шудааст ва ин ба мақсад наздиктар аст:
Машав сусту бардор душман зи ҷой,
Худ аз Пилсам ҳеч машнав ту рой.

2425 Аз эрониён дашт пуркаргас аст,
Гар аз кин битарсӣ, туро ин¹ бас аст.

Сиёвуш чу бихрӯшад аз Руму Чин,
Пур аз гурзу шамшер бинӣ замин.

Ҳамин бад, ки кардӣ туро худ на бас,
Ки хира ҳаме бишнави панди² кас?

Сипардӣ дами мору хастӣ сараш,
Ба дебо бипӯшида хоҳӣ бараш.³

Гар эдун, ки ўро ба чон зинҳор
Дихӣ, ман набошам бари шаҳрёр.

2430 Равам, гӯшае гирам андар чаҳон,
Магар худ ба зудӣ сар ояд замон».

Бирафтанд печон Дамуру Гурӯй,
Бари шоҳи Турон ниҳоданд рӯй,

Ки «Чандин зи хуни Сиёвуш мапеч,
Ки ором хор ояд андар басеч.⁴

Ба гуфтори Гарсевази⁵ раҳнамой
Баророю⁶ бардор душман зи чой.

1. Л – ҳамонат.

2. И – гуфти; Л – нашнави рои.

3. И – пас аз б. 2428 ду байти зерин омада, ки ба ин ҷои матн он қадар ало-
камандӣ надорад:

Ман эдун шунидам зи корогаҳон,
Ки аз раҳ расад паҳлавон ногаҳон.
Чу аз рӯз як нимае бигзарад
Сипаҳпаҳлавон роҳро биспарад.

4. Л – орад эдар басеч.

5. ИЛ – Гаршеваз.

6. Л – Биёрою.

Задӣ дому душман гирифтӣ бад-ӯй,
Бикуш тезу¹ хира мабар обрӯй.

2435 Сазо нест инро,² ки дорӣ ба даст,
Дили бадсиголон бибояд шикаст.

Сипоҳе бад-ин гуна кардӣ табоҳ,
Нигар, то чи гуна бувад бо ту шох.

Агар кас*³ наёзордит⁴ аз нахуст,
Ба об ин гунаҳро тавонист шуст.

Кунун он беҳ ояд,⁵ ки ӯ дар ҷаҳон
Набошад падида ошқору ниҳон».

Бад-эшон чунин посух овард шох,
К-«Аз ӯ ман ба дида надидам гуноҳ,

2440 Валекин ба гуфти ситорашумар
Ба фарҷом аз ӯ сахтӣ ояд ба сар.

В-ар эдун, ки хунаш бирезам ба кин,
Яке гард хезад ба⁶ Туронзамин,

Ки хуршед аз он гард тира шавад,
Хушивор аз он рӯз хира шавад.⁷

Ба Турон газанде маро омадаст,
Ғаму ранчу банде маро омадаст.

-
1. Л –низ.
 2. ИЛ –Сар ин аст Эрон.
 3. М –худ.
 4. Л –худ наёзурдият.
 5. И –бибояд.
 6. Л–зи.
 7. ИЛ –б. 2442 нест.

Раҳо карданаш бадтар аз куштан аст,
Ҳамон куштанаш ранчу дарди ман¹ аст.

2445 Хирадманду ҳам мардumi бадгумон
Надонад касе чораи осмон». *²

ЗОРӢ КАРДАНИ ФАРАНГИС ПЕШИ АФРОСИЁБ

Фарангис бишнид, рухро бихаст,
Миёнро ба зуннори хунин бибааст.

Пиёда биёмад ба наздики шох,
Ба хун ранг дода рухон ҳамчу³ мох.

Ба пеши падар шуд пур аз тарсу бок,⁴
Хурӯшон ба сар-бар ҳаме рехт хок.⁵

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй пурхунар шаҳрёр,
Чаро кард хоҳӣ маро хоксор?

2450 Дилатро чаро бастӣ андар фиреб,
Ҳаме аз баландӣ набинӣ нишеб.

Сари точдоре мабур бегуноҳ,
Ки напсандад ин довари хуру моҳ.

Сиёвуш, ки бугзошт Эронзамин,
Ҳаме бар ту кард аз чаҳон офарин.

Биёзурд аз баҳри ту шоҳро,
Бимонд афсару ганчу ҳам гоҳро.

1. Л –низ ранчи тан.

2. М –рози чархи равон.

3. ИЛ –ду рухсори.

4. И –аз гарду хок.

5. И –Хурӯшону бар тан ҳама чома чок.

Биёмад, туро кард пушту паноҳ,
Кунун з-ӯ чӣ дидӣ, кӣ бурдат зи роҳ?

2455 Сари тоҷдорон набуррад касе,
Ки бо тоҷу бо тахт монад басе.

Макун бегунаҳ бар тани ман ситам,
Ки гетӣ сипанҷ асту пурбоду дам.

Якero ба чоҳ афканад бо кулоҳ,¹
Яке бе кулаҳ² барнишонад ба гоҳ.³

Саранҷом ҳар ду ба хок-андаранд,
Зи ахтар ба чанги⁴ мағок-андаранд.

Ба гуфтори Гарсевози бадгумон,⁵
Дурафше макун хештан дар ҷаҳон.⁶

2460 Шунидӣ кучо з-Офаридуни гурд
Ситамгора Заҳҳоки тозӣ чӣ бурд?

Ҳамон аз Манучеҳршоҳи бузург
Чӣ омад ба Салму ба Тури сутург?

Кунун зинда бар гоҳ Ковусшоҳ,
Чу Дастану чун Рустами кинаҳоҳ.⁷

1. ИЛ бе гуноҳ.

2. И –бо гуноҳ.

3. Л –Яке бо гунаҳ нав нишонад ба гоҳ.

4. ЛМ –Ба торикдоми.

5. ИЛ –Гаршевази бадниҳон.

6. ТПЗИ – Ки то зиндаӣ, бар ту нафрин бувад,
Чу мурдӣ, ҳамон* дӯзах оин бувад.

* И –Пас аз рафтанат.

7. ТПЗИЛ – Замин* аз Таҳамтан биларзад ҳаме,
Ки Турон ба ҷангаш наярзад ҳаме.

* ИЛ –ҷаҳон.

Чу Гударзи Кашводи пӯлодчанг,
Бидаррад дили шеру чарми паланг.

Чу Бахрому чун Зангаи Шоварон,
Ки н-андешад аз гурзи¹ кундоварон.

2465 Ҳамон Геви Гударз, к-ӯ рӯзи кин²
Ба чунбиш дарояд зи сахмаш замин.³

Ба сӯги*⁴ Сиёвуш ҳаме чӯшад об,
Кунад чарх нафрин бар Афросиёб.

Ситамгар шудӣ⁵ бар тани хештан,
Басе ёдат ояд зи гуфтори ман.

На андар шикорӣ, ки гур афканӣ,
Дигар охувонро ба шӯр афканӣ.

Ҳаме шахрёре рабой зи гоҳ,
Ки нафрин кунад бар ту хуршеду моҳ.

2470 Мадех шаҳри Турон ба хира ба бод,
Мабодо, ки панди ман ояд-т ёд».

Бигуфт ину рӯи Сиёвуш бидид,
Ду рухро биканду фиғон баркашид,

1. И –чанги.

2. Л –чанг.

3. Л – Ҳаме чарми шерон бидаррад ба чанг.

ТПЗИЛ – Ҳамон Тусу Густаҳму Гургини шер,
Чу Харроди Барзини гурди далер,
Чу Рухҳому чун Ашкаши тезчанг,
Чу Шедӯши - гурд он диловар наҳанг.
Дарахте нишонӣ ҳаме бар замин
Кучо барг хун оварад, бор кин*.

* ИЛ –танҳо б. охири мавҷуд аст:

4. М –кини.

5. ИЛМ –Ситамгорай.

Ки «Шохо, далеро, гаво, сарваро!
Сарафроз шерову¹ кундоваро!^{*2}

Ба Эрон бару бум бугзоштӣ,
Сипахдорро боб пиндоштӣ.

Кунун дастбаста, пиёда, кашон,
Кучо афсару гоҳи гарданкашон?!

2475 Кучо он³ хама аҳду савганди⁴ шоҳ,
Ки ларзанда шуд мехру⁵ кайвону^{*6} моҳ?!

Кучо шоҳ-Ковусу гарданкашон,
Ки бинанд ин дам туро з-ин нишон?!

Кучо Геву Тусу кучо Пилтан,
Фаромарзу Дастону он анчуман?!

Аз ин бад ба Эрон расад огаҳӣ,
Барошӯбад он рӯзгори бехӣ.

Зи Гарсеваз омад туро бад ба рӯй
Ки нафрин бар ӯ бо Дамуру Гурӯй.⁷

2480 Ҳар он кас, ки ёзад ба бад бар ту даст,
Бурида сараш боду афканда паст!

Чаҳондор ин бар ту осон кунод,
Дили душманонат харосон кунод!

1. И –Сарафрази гурдону.

2. М –б. 2473 -2474 нест.

3. И –ин.

4. И –паймони.

5. И –чарху.

6. М –буд чарху гарданда.

7. И –б. 2476 -2479 нест.

Маро кошкӣ дида гаштӣ табох,
Надидӣ бад-ин сон кашонат ба рох.

Маро аз падар ин кучо буд умед,
Ки пардахта монад канорам зи шед».¹

Чу гуфтори фарзанд бишнид шох,
Ҷаҳон гашт дар пеши чашмаш сиёх.²

2485 Бад-ӯ гуфт: «Баргарду эдар мапой,
Чӣ донӣ, ки эдар³ маро чист рой».

Дили шоҳи Турон бар ӯ-бар бисӯхт,
Ҷаме хира чашми хирадро бидӯхт.⁴

Ба кохи баландаш яке хона буд,
Фарангис аз он хона бегона буд.

Бифармуд, то рӯзбонон кашон
Мар ӯро кашиданд чун беҳушон.⁵

Дар он тирагиш-андар андохтанд,
Дари хонаро банд барсохтанд.⁶

1. И –б. 2482 -2483 нест.

2. И –б. 2484 нест.

3. ИЛ –к-аз ин бад.

4. Л –б. 2486 нест.

5. И –б. 2488 нест.

6. ТПЗ – Бифармуд пас, то Сиёвушро,
Ҷаҳондори бедору хомӯшро,
Ки инро ба чое баредаш, ки кас
Наёбад, чу гӯяд, ки фарёд рас!

КУШТА ШУДАНИ СИЁВУШ БА ДАСТИ ГУРҶӢ

2490 Ниғаҳ кард Гарсеваз¹ андар Гурӯй
Гурӯи ситамгар бупечид рӯй.

Биёмад,² ба³ пеши Сиёвуш расид,
Чавонмардиву шарм шуд нопадид.

Бизад дасту риши шаханшах⁴ гирифт,
Ба хорӣ кашидаш ба хок,⁵ эй шигифт!

Сиёвуш бинолид бар кирдгор,
Ки, эй баргар аз гардиши⁶ рӯзгор,

Яке шоҳ пайдо кун аз тухми ман,
Чу хуршеди тобанда бар анчуман,

2495 Ки хоҳад аз ин душманон кини ман,
Кунад дар ҷаҳон тоза⁷ оини ман.

Хунархову⁸ мардӣ ба ҷой оварад,
Ҷаҳонро саросар ба⁹ пой оварад.¹⁰

Ҳама шуд паси пушти ӯ Пилсам
Ду дида пур аз хуну дил пур зи ғам.

-
1. ИЛ –Гаршеваз.
 2. И –Чу омад.
 3. Л –чу.
 4. Л –он мӯи шаҳре.
 5. Л –рӯй.
 6. Л –ҷой в-аз; И –ҷон в-аз.
 7. ИЛ –тоза дар кишвар.
 8. Л –хунарҳои.
 9. ЛМ –Ҷаҳон сар ба сар зери.
 10. И –б. 2496 нест.

Сиёвуш бад-ӯ гуфт: «Падруд бош,
Ҷаҳон¹ тору ту ҷовидон² пуд бош!

Дуруде зи ман сӯи Пирон расон,
Бигӯяш, ки гетӣ дигар шуд ба сон.

2500 Зи Пирон на з-ин гуна будам умед,
Ҷаме³ панди ӯ бод шуд ман чу бед.

Маро гуфта буд ӯ, ки бо сад ҳазор
Зирехдору баргустувонвар савор,

Чу баргардадат рӯз, ёри туам.
Ба гоҳи чаро марғзори туам.

Кунун пеши Гарсеваз эдар дамон⁴
Пиёда чунин хору тира равон.

Набинам ҳаме ёр бо ман касе,
Ки бихрӯшадӣ зор бар ман басе».

2505 Чу аз шаҳр⁵ в-аз лашкар андаргузашт,
Кашонаш бибурданд баста ба дашт.⁶

Зи Гарсеваз⁷ он ханчари обгун
Гурӯи Зирех бистад аз баҳри хун.

Пиёда ҳаме бурд мӯяш кашон,
Чу омад бад-он ҷойгоҳи нишон,

1. ИЛ –Замин.

2. Л –дар миён.

3. ИЛ –Ҷама.

4. И –даво.

5. И –шоҳ.

6. И –бар паҳндашт.

7. ИЛ –Гаршеваз.

Ки он рӯз афканда буданд тир
Сиёвушу Гарсевази шергир.

Чу пеши нишона фароз омад ӯй,
Гурӯи Зиреҳ - он бади зиштхӯй¹

2510 Бияфканд пили жиёнро ба хок,
На шарм омадаш з-он сипахбад, на бок.²

Яке ташт бинҳод заррин Гурӯй,
Бупечид чун гӯсфандон-ш рӯй.³

Чудо кард аз сарви симин сараш,
Ҳаме рафт дар ташт хун аз бараш.

Кучо он ки⁴ фармуда буд, ташти хун
Гурӯи Зиреҳ бурду кардаш нагун.⁵

Гиёхе баромад ҳамон гаҳ зи хун⁶
Бад-он⁷ чо, ки он ташт шуд сарнагун.⁸

2515 Гиёро диҳам ман кунунат нишон,
Ки хонӣ ҳамае Хуни Исёвушон.⁹

Чу аз сарвбун дур гашт офтоб,
Сари шаҳрёр андаромад ба хоб.

1. ИЛ –б. 2509 нест.

2. И –сипахдори пок.

3. ИЛ –б. 2511 нест.

4. ЛМ –Ба чое ки.

5. Л –пас аз б. 2513 ин б. омада:

Фурӯ рехт хуни сари пурбаҳо

Ба шаххе, ки ҳаргиз нарӯяд гиё.

6. ИЛ –Ба соат гиёе баромад зи хун.

7. Л –кардаш нагун.

8. И –Аз он.

9. ТПЗИЛ – Басе фоида халқро ҳаст аз ӯй,
Ки ҳаст он гиёҳ аслаш аз хуни ӯй.*

* ЛИ –аслаш аз хуни он моҳрӯй.

Чӣ хобе, ки чандин замон баргузашт,
Начунбид ҳаргиз, на бедор гашт.

Яке бод бо тира гарди сиёҳ
Баромад,*¹ ки пӯшид хуршеду мох.

Касе якдигарро надиданд рӯй,
Гирифтанд нафрин ҳама бар Гурӯй.

2520 Чу аз шоҳ шуд тахти шоҳӣ тихӣ,
На хуршед бодо, на сарви сахӣ!

Чалу рост ҳар сӯ битобам ҳаме,
Сару пой гетӣ наёбам ҳаме.

Яке бад кунад, нек пеш оядаш,
Чаҳон бандаву бахт хеш оядаш.

Яке ҷуз ба некӣ замин наспарад,
Ҳаме аз нажандӣ фуру пажмурад.

Мадор эч тимор бо чон ба ҳам,
Ба гетӣ макун ҷовидон дил диҷам,²

2525 Ки нопойдор асту носозгор,
Чунин буд, то буд ин рӯзгор.³

Яке дон аз ӯ ҳар чи ояд⁴ ҳаме,
Чу⁵ ҷовид бо ту наояд⁶ ҳаме.

1. М –биёмад.

2. Л –Мадеҳ чону дилро ба ғам; И –Ба ғамхо макун ҷовидон чон диҷам.

3. ИЛ –б. 2525 нест.

4. Л –зояд.

5. ЛМ –Ки.

6. Л –наёяд.

Зи кохи Сиёвуш баромад хурӯш,
Чаҳоне зи Гарсеваз омад ба чӯш.

Ҳама бандагон мӯй карданд боз,
Фарангис мушкин¹ каманди дароз²

Биканду*³ миёнро ба⁴ гесӯ бубаст,
Ба нохун гули арғавнро бихаст.

2530 Ба овоз бар ҷони Афросиёб
Ҳамекард нафрин, ҳамерехт об.

Сари мохрӯён гусиста каманд,
Харошида рӯю бимонда нажанд.

Хурӯшаш ба гӯши сипаҳбад расид,
Чунон⁵ нолаи зору нафрин шунид,

Ба Гарсевази бадниҳон⁶ шоҳ гуфт,
Ки ўро бурун⁷ оваред аз нухуфт.

Зи парда ба гесӯ баредаш⁸ кашон
Бари рӯзбонону мардумкушон.⁹

2535 Бигӯ¹⁰ то бигиранд мӯи сараш,
Бидарранд бар тан ҳама¹¹ чодараш.

1. Л –Фарангиси мискин.

2. Л –пас аз б. 2528 ин б. омада:

Ду зулфайни мушкини чун ду каманд
Бибуррид он моҳ в-аз бун биканд.

3. М –Буриду.

4. Л –Миёнро бад-он ҳар ду.

5. ЛМ –Чу он.

6. Л –Гаршевази баднишон.

7. ИЛ –Ки инро ба кӯи.

8. Л –даргаҳ барандаш.

9. Л –гарданкашон.

10. ИЛМ –Бад-он.

11. Л –сар ҳама; И –ҳама.

Занандаш базе чӯб, то тухми кин
Бирезад бар ин буми Туронзамин.

Наҳоҳам зи беҳи Сиёвуш дарахт,
На шоҳу на баргу¹ на тоҷу на тахт.

Ҳама номдорони он² анҷуман
Гирифтанд нафрин бар ӯ тан ба тан,

Ки аз шоҳу дастуру аз лашкарӣ
Бар он гуна нашнид кас доварӣ.

2540 Биёмад пур аз хун ду рух Пилсам,
Равон пур зи доғу рухон пур зи нам.

Ба наздики Лаҳҳоку Фаршедвард
В-аз он дар^{*3} суханҳо ҳама ёд кард,

Ки дӯзах беҳ аз тахти Афросиёб,
Нашояд бар ин бум^{4*5} орому хоб.

Битозему наздики Пирон шавем,
Ба тимору дарди асирон шавем.

Се аспи гаронмоя карданд зин,
Ҳама барнаваштанд гуфтӣ замин.⁶

1. ЛМ –баргу на бору.

2. Л –номдорон шуданд.

3. М –Гузашта.

4. Л –кишвар.

5. М –бад-ин кишвар.

6. ТПЗИ – Чунон буд қазои чаҳонбони фард,
Ки аз роҳ Пирон* барангехт гард,
Ки бишнида буд он ки Афросиёб
Ба чанги Сиёвахш дорад шитоб.
Биронд асп бо хайлу пилу хашам,
Ҳама тохт пурғам чу шери диҷам.
Бад-он, то расад ӯ бари шаҳрёр,
Бад-он, то бигардонад ин рӯзгор.

2545 Ба Пирон расиданд ҳарсе савор
Рухон пур зи хуну равон пур зи хор.¹

Бар ӯ баршумурданд яксар сухун,
Ки бахт аз*² бадиҳо чӣ афканд бун.³

Чу пирон ба гуфтор бинҳод гӯш,
Зи тахт андарафтоду з-ӯ рафт хуш.

* И –Пирон ба манзил.

1. ТПЗ – Бигуфтанд, к-эй пахлавони сипоҳ,
Зи шоҳу бародар-ш некӣ маҳоҳ.
2. М –шоҳ аз.
3. ТПЗИЛ –Яке зорие рафт, к-андар чаҳон
Набинад касе аз кехону меҳон.
Сиёвахшро** даст басту чу санг,
Фиканда ба гардан-ш - бар*** полаҳанг.
Пиёда ҳаме тохт ўро Гуруӣ,
Сараш пур зи хоку пур аз об рӯй****
Тани пилвораш бар он хоки гарм.*****
Фиканданду шустанд аз дида***** шарм*****
Яке ташт бинҳод пешаш Гуруӣ,
Бупечид чун гусфандон-ш рӯй.
Бурид он сари тоҷдораш зи тан,
Фикандаш чу сарви сахӣ дар***** чаман.
Ҳама шаҳр пурзориву***** нола гашт,
Ба чашм-андарун об чун жола гашт.
Ситамкора чӯпон ба дашти***** Кулӯ
Ҳамоно набуррад бад-он сон гулӯ.
Чунон, к-ӯ сари шоҳи Эрон бурид,
Касе он надиду на ҳаргиз шунид.*****

** Л –Сиёвуш. *** Л –гардандараш.

**** Л –Ба дасташ кашиданд бо оби рӯй

Ҳаме шуд пиёда ба пеши Гуруӣ.

***** И –гармҳок. ***** Л –рухро.

***** И –Фиканданд шуста рух аз шарм пок.

***** Л –бар. ***** Л –буму бар зорию.

***** ИЛ –зери. ***** ИЛ –б. охир нест.

Ҳама чомаҳо бар¹ бараш кард чок,
Ҳама канд мӯю² ҳама рехт хок.³

Ҳама гуфт зор: «Эй сазовори тоҷ,
Ки чун ту набинад дигар тахти оч».⁴

2550 Бад-ӯ гуфт Лаҳҳок,⁵ биштоб зуд,
Ки дарде бар ин дард хоҳад фузуд,

Фиканда⁶ Фарангисро ҳам зи тахт
Танаш буд ларзон ба сони дарахт.⁷

Ба хорӣ бибурданд ногаҳ⁸ кашон
Бари рӯзбонони⁹ мардумкушон.¹⁰

1. Л –дар.

2. Л –Ҳамехаст рӯю.

3. ТПЗИ – Ҳамерафт аз дидааш оби зард,
Ба сӯги Сиёвуш басе* нола зард.

* И –ҳама.

4. ИЛ –б. 2549.

5. М –Пилсам гуфт.

6. Л –Бибурданд.

7. ТПЗ – Ки Афросиёб он абе мағзи сар
Фарангисро карда бар раҳгузар,
Ба даргоҳ бурданд мӯяш кашон
Бари рӯзбонону мардумкушон.
Ҳама рой дорад ба кардан табоҳ,
Ту бояд, ки частӣ аз ин чойгоҳ.

8. Л –нола: И –Ба даргоҳ бурданд ўро.

9. И –рӯзбонону.

10. Л –Бари рӯзбонону гарданкашон.

РАҲОНИДАНИ ПИРОН ФАРАНГИСРО

Чу бишнид Пирон чунин гуфтугӯй,
Хурӯшону чӯшон баромад ба кӯй.¹

Зи² охур биёвард пас пахлавон
Даҳ аспи савор, озмуда гавон.³

2555 Худу гурд Рӯину Фаршедвард,
Баровард аз он роҳ ногоҳ гард

Ба ду рӯзу ду шаб ба даргаҳ расид,
Дари номвар пур чафопеша дид.

Фарангисро дид чун беҳушон,
Гирифта варо рӯзбонон кашон,

Ба чанголи ҳар як яке теғи тез,
Зи даргоҳ бархоста растахез.

Ҳама дил пур аз дарду дида пуроб,
Забон пур зи нафрини⁴ Афросиёб.

2560 Бигуфтанд ҳар кас ҳаме бо дигар,
Зану марду кӯдак ба даргоҳ-бар,⁵

Ки ин саҳт корест⁶ бо тарсу бим,
Фарангисро гар занад⁷ бар ду ним,

Зи тундӣ шавад подшоҳӣ табоҳ,
Мар ўро нахонад касе низ шоҳ.

1. ИЛ –б. 2553 нест.

2. И –Аз.

3. И –чавон.

4. ЛМ –Зи кирдори бадгавҳар.

5. И –б. 2560 нест.

6. ИЛ –Ҳавл корест.

7. Л –барзадан: И –Буридан Фарангисро.

Чу чашми гиромӣ ба Пирон расид,
Шуд аз оби дида рухаш нопадид.

2565 Бад-ӯ гуфт: «Бо ман ту¹ бад сохтӣ,
Чаро зинда дар² оташ*³ андохтӣ?»

Зи асп андарафтод Пирон ба хок,
Ҷама⁴ чомаи паҳлавӣ кард чок.⁵

Бифармуд, то рӯзбонони дар
Замоне зи фармон битобанд сар.⁶

Биёмад дамон пеши Афросиёб,
Дил аз дард хаста, ду дида пуроб.

Бад-ӯ гуфт: «Шоҳо, анӯша будӣ,
Ҷамеша, зи ту дур дасти бадӣ⁷!

2570 Чӣ омад зи бад бар ту, эй неххӯй,
Ки овардат ин рӯзи бадро ба рӯй?*⁸

1. ИЛ –чи.

2. Л –Ки зиндам дар ин.

3. М –зандаам б-оташ.

4. ЛМ –Ба тан.

5. ТП – Бибӯсид пою сари ӯ ба меҳр,
Равонаш пуроташ, пур аз об чехр,
Ҷамагуфт, к-ин корҳо нағз нест,
Бад аст ин ки солорро мағз нест.
На бас ин ки сарви саҳиро фиканд,
Ки бар шохи гул низ созад газанд.

6. ТП – Яке дастчома бипӯшиду рафт
Бад-он сон, ки гуфтӣ, ки чонаш бикафт.

7. И –Равонро ба дидор тӯша будӣ;

Л – Бад-ӯ гуфт, шоҳо чаҳонат ба ком,
Ту ро човидон умр бодо тамом.

8. М –омад ба куштан ту ро орзуй.

Чаро бар дилат чира шуд хира дев,
Бибурд аз дилат шарми¹ кайҳонхидев²

Бикүштӣ Сиёвахшро³ бегуноҳ,
Ба хок-андар андохтӣ ному чоҳ.

Ба Эрон расад з-ин бадӣ огаҳӣ,
Барошӯбад ин рӯзгори беҳӣ.⁴

Басо паҳлавонон, к-аз^{5*6} Эронзамин,
Ки бо лашкар оянд пурдарду⁷ кин.

2575 Чаҳон орамида зи дасти бадӣ,
Шуда ошкоро раҳи эзадӣ.

Фиребанда деве зи дӯзах бичаст,
Биёмад, дили шоҳи Турон^{*8} бихаст.

Бар он аҳриман низ нафрин сазад,
Ки печид роят суи роҳи бад!

Пушаймон шавӣ з-ин ба рӯзи дароз,
Бупечӣ ҳамоно ба гурму гудоз.

Надонам, ки ин гуфтани^{*9} бад зи кист?
В-аз ин офаринандаро рой чист?

1. ИЛ –гарси.

2. ТП – К-ат омӯхт ин кори носозгор,
Ки бодо диҷамбахту бадрӯзгор!

3. ИЛ –Сиёвушро.

4. ЛМ –Бигирянд бар тахти шоҳаншаҳӣ.

5. М –точдорони.

6. Л –точдорони; И –точдору к-аз.

7. М –шоҳ аз инсон.

8. ЛМ –эдар. И –ояд пур аз дарди.

9. М –гуфтан.

2580 Кунун з-ӯ гузаштӣ ба фарзанди хеш
Расидӣ ба озори¹ пайванди хеш.

Чу девона аз ҷой бархостӣ,
Чунин рӯзи² бадро биёростӣ.

Нахоҳад ҳамоно Фарангис бахт,
На авранги шоҳӣ, на тоҷу на тахт.

Ба фарзанд бо кӯдаке дар ниҳон,
Дурафше макун хештан дар ҷаҳон,

Ки то зиндаӣ, бар ту нафрин бувад,
Пас аз зиндагӣ дӯзах оин бувад.

2585 Агар шоҳ равшан кунад ҷони ман,
Фиристад варо сӯи айвони ман.

В-ар эдун, ки андеша з-ин кӯдак аст,
Ҳамоно, ки ин дарду ранҷ андак аст.

Бимон, то чудо гардад аз колбад,
Ба пеши ту орам ҳаме соз бад».

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин сон, ки гӯӣ, бисоз
Маро кардӣ аз хуни ӯ бениёз».

Сипаҳдор Пирон аз он шод гашт,
Зи андешаи бад дил озод³ гашт.

2590 Биёмад ба даргоҳу ӯро бибурд,
Басе зишт бар рӯзбонон шумурд.⁴

1. ЛМ –гимору.

2. ИЛМ –ҳира.

3. Л –Равонаш зи андеша озод; И –Аз андешаву дард озод.

4. ЛМ –Бар он рӯзбонон басе баршумурд.

Беозор бурдаш ба шаҳри¹ Хутан,
Хурӯшон ҳама дарғаҳу анчуман.

Чу омад ба айвон, ба Гулшаҳр гуфт,
Ки «Ин хубрухро бибояд нухуфт.

Бад-он, то аз ӯ шоҳ гардад чудо,
Пас он гаҳ бисозам яке кимиё.²

Ҳама бош пешаш парасторвор,
Бубин, то чӣ бозӣ кунад рӯзгор³».

2595 Бар он низ бугзашт якчанд гоҳ,⁴
Гарон шуд зи кӯдак Фарангисмоҳ.⁵

АНДАР ЗОДАНИ КАЙХУСРАВ

Шаби тирагун,⁶ моҳ пинҳон шуда,
Ба хоб-андарун мурғу дому⁷ дада.

Чунон дид солор Пирон ба хоб,
Ки шамъе барафрӯхта⁸ з-офтоб,

Сиёвахш бар тахту теге ба даст,
Ба овоз гуфтӣ, нашоҷад нишаст.

Аз ин хоби нӯшин сар озод кун,
Зи фарҷоми гетӣ яке ёд кун.

1. Л –сӯи.

2. ИЛ –б. 2593 нест.

3. ЛМ – Ту бар пеши ин номвар зинҳор,
Ба пой истода парасторвор.

4. ЛМ –рӯз.

5. ЛМ –Фарангиси гетифуруз.

6. ЛМ –киргун.

7. Л –ҷумла.

8. Л –барафрӯхтӣ.

2600 Ки рӯзи навоину чашни нав аст,
Шаби зодани шоҳ Кайхусрав аст.

Сипаҳбад бупечид дар хоби х(в)аш,
Бичунбид Гулшаҳри хуршедфаш.¹

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Ҳезу бирав,²
Хирадманд, пеши*³ Фарангис шав!

Сиёвахшро⁴ дидам ин дам⁵ ба хоб,
Дурахшонтар аз моҳ в-аз^{6*7} офтоб».

Ки гуфти маро: «Чанд хуспӣ? Мапой,
Ба чашни ҷаҳондор Кайхусрав ой!»

2605 Давон⁸ рафт Гулшаҳр то пеши моҳ,⁹
Ҷудо гашта дид¹⁰ аз бари моҳ шоҳ.

Бидиду ба шодӣ сабук боз гашт,
Ҳама коҳ аз ӯ¹¹ пур зи овоз гашт.

Биёмад, ба солор¹² Пирон бигуфт,
Ки «Гӯӣ, ки бо моҳ шуд шоҳ¹³ чуфт.

1. Л –хуршедваш.

2. ИЛМ –бархезу рав.

3. М –назди.

4. Л –Сиёвушро.

5. ЛМ –имшаб.

6. Л –Дурафшону чун бар сипехр.

7. М –аз бар сипехр.

8. ЛМ –Бишуд зуд Гулшаҳр наздики моҳ.

9. ИЛ –буд.

10. ИЛ –хамон гоҳ гетӣ.

11. ИЛМ –шодӣ ба.

12. ИЛМ –Ки инат ба оин хуру моҳ.

13. Л –эдар ой ин.

Яке андар*¹ ою² шигифтї бубин
Бузургиву рои чаҳонофарин,

Ки³ гӯй нашоюд магар тоҷро,
Ва ё чавшану гурзу⁴ торочро».

2610 Сипаҳбад биёмад бари шахрёр,
Басе офарин кард бар кирдгор.

Бар он бурзу болову он шоҳу ёл,
Ки гуфтї бар ӯ баргузаштаст сол.

Зи баҳри Сиёвуш ду дида пуроб,⁵
Ҳамекард нафрин бар Афросиёб.

Намонам, ки ёзад бар ӯ шоҳ чанг,
Маро гар супорад ба коми⁶ наҳанг.

2615 Бад-он гаҳ ки хуршед бинмуд теғ,
Ба хоб андаромад сари тира меғ.

Биёмад давон⁷ паҳлавони сипоҳ
Пур аз тарсу уммед⁸ наздики шоҳ.

Ҳаме буд,⁹ то чой пардаҳт шуд,
Ба наздики он номвар таҳт шуд.

Бад-ӯ гуфт: «Хуршедфаш меҳтаро,
Чаҳондору бедору афсунгаро!

1. М –эдар.

2. ЛМ –Ту.

3. ЛМ –Дигар чавшану хӯду.

4. И –Сиёвахш бар дида.

5. М –номдор.

6. ИЛМ –чанги.

7. ИЛМ –Чу бедор шуд.

8. ЛМ –Давон андаромад ба; И –Биёмад дамон то ба.

9. Л –Ҳамемонд.

Ба бахтат¹ яке банда афзуд^{*2} дӯш,
Ки гуфтӣ варо моҳ³ додаст хуш.^{*4}

2620 Намонад зи хубӣ ба гетӣ⁵ ба кас,
Ту гӯӣ ба гаҳвора моҳ⁶ асту бас.

Агар Турро рӯз боз омадӣ,
Ба дидори рӯяш^{*7} ниёз омадӣ.

Бар айвон набинад чун ӯ кас нигор,
Бад-ӯ тоза шуд фарраи шаҳрёр.

Фаридуни гурд аст, гӯӣ ба чой
Ба фарру ба чехру ба дасту ба пой.

Аз андешаи бад бипардоз дил,
Барафрӯз⁸ тоҷу барафроз дил».

2625 Чунон кард равшан чаҳонофарин,
К-аз ӯ дур шуд чавру бедоду кин.

Равонаш шуд аз кардаи худ⁹ бадард,
Баровард аз дил¹⁰ яке боди сард.

-
1. ИЛ –Ба дар –бар.
 2. М –Ба дар-бар яке банда бифзуд.
 3. Л –моя.
 4. М –Ту гӯӣ варо моя додаст нӯш.
 5. ИЛ –ба хубӣ ба чуз ту.
 6. ИЛ –ки бар гоҳ шоҳ.
 7. М –чехраш М -чангу
 8. ИЛ –Бияфрӯз.
 9. Л –зи хуни Сиёвуш; И –ба хуни Сиёвуш.
 10. ИЛМ –бар лаб.

Пушаймон шуд аз бад, кучо¹ карда буд,
Димор аз дили худ² бароварда буд.³

Бад-ӯ гуфт: «Бар ман бад ояд⁴ бәсе,
Суханҳо шунидастам аз ҳар касе.

Пур ошӯбу чанг аст ин⁵ рӯзгор,
Ҳаме⁶ ёд дорам зи⁷ омӯзгор,⁸

2630 Ки аз тухмаи Тур в-аз Кайқубод
Яке шоҳ сар барзанад⁹ бонажод.^{*10}

Чаҳонро ба меҳри вай ояд ниёз,
Ба Эрону Турон¹¹ барандаш намоз.

Кунун буданӣ ҳар чи боист, буд,
Надорад ғаму дарду андеша суд.¹²

-
1. ИЛ –ки худ.
 2. ИЛ –дам аз шаҳри Турон.
 3. ТПЗ – Зи тезӣ пушаймонӣ омад-ш суд
Мар он дардро ҳеч дармон набуд.
 4. ИЛ –Ман з-ин навомад.
 5. Л –Пурошӯб гардад аз ӯ.
 6. Л –Ҳама.
 7. Л –аз.
 8. И –б. 2629 нест.
 9. Л –кашад.
 10. М –ҳезад зи ҳар ду нажод.
 11. ЛМ –Ҳама шаҳри Эрон; И –Ҳама шаҳри Турон.
 12. Л –б. 2632 нест;

ТПЗИ – Зи хуни Сиёвуш шабу рӯз хоб
Табаҳ гашт бар чони Афросиёб.
Набойд дигарбора к-аз хуни ин
Равон хира* гардад, дил андӯхгин.
Агар з-ӯ маро ранҷ хоҳад фузуд,
Қалам рафту ин буданӣ қор буд.
Фикандам ба некидиҳиш боз пушт,
Нагардад маро рӯзгорам дурушт. **

* И –тира. ** И –б. охир нест.

Мадоредаш андар миёни гурӯҳ,
Фиристед назди шубонон*¹ ба кӯҳ.²

Бад он, то надонад, ки ман худ киям,
Бад-эшон супурда зи баҳри чиям.

2635 Наёмӯзад аз³ кас хирад бонажод,
Зи кори гузашта наёяд-ш ёд».⁴

Бигуфт, он чи ёд омадаш з-он сухан,
Ҳама нав шумурд ин сарои куҳан.

Чӣ созӣ, ки чора ба дасти ту нест,
Дароз асту дар дому шасти ту нест.

Гар эдун, ки бад бинӣ аз рӯзгор,
Ба некӣ ҳам ӯ бошад омӯзгор.⁵

Биёмад ба дар паҳлавон шодмон,
Ҳама нек будаш ба дил-дар гумон.

2640 Чаҳонофаринро ниёиш гирифт,
Мар он шоҳи навро⁶ ситоиш гирифт.

Пурандеша шуд, то ба даргаҳ расид,
К-аз он хӯрду бахшиш⁷ чӣ ояд падид.⁸

1. М –Ба нади шубонон фиристаш.

2. ИЛ –Ба назди шубонон фиристаш ба кӯҳ.

3. ИЛ –Наёмӯзадаш.

4. ИЛ –Наёяд-ш аз он қору кирдор ёд.

5. Л –б. 2638 нест.

6. ИЛМ –Ба шоҳи чаҳон-бар.

7. И –Ки то бар зи ранчаш; Л –Ки бо барзи ранчаш.

8. ТПЗ – Чӣ дониш, к-ӯ чон ниҳад бар сараш

В-аз он кишти некӯ бад ояд бараш.

Бипошид тухми нақӯй ба хок,

Замин шӯр буд, чойгоҳаш мағок.

Туфу бод бар ин газанди чаҳон,

Батар з-ошқоро мар ўро ниҳон.

СУПУРДАНИ ПИРОН КАЙХУСРАВРО БА ШУБОНОН

Шубонони кӯҳи Қулууро бихонд,
В-аз он шоҳзода¹ суханҳо биронд.

Бад-эшон супурд он дилу дидаро,
Чунон нек пури писандидаро.²

Ки «Инро бидоред чун чони пок,
Набояд, ки бинад варо боду³ хок.⁴

2645 Мабодо,⁵ ки танг ояд аз⁶ рӯзгор,
Агар дидаву дил кунад хостор».

Бигуфтанд яксар, ки «Фармон барем,
Зи фармони ту як замон нагзарем⁷».

Сазошон⁸ бубахшид бисёр чиз,
Яке доя бо вай⁹ фиристод низ.

Ниходанд ангушт бар чашму сар,
Бибурданд бар кӯҳ он тоҷвар.¹⁰

Бад-ин низ бугзашт чанде, сипехр
Ба Хусрав-бар аз мехр¹¹ бикшод чехр.

1. ИЛ –хурд чанде.

2. Л –б. 2643 нест.

3. Л –обу.

4. ТПЗ – Бароред комаш ба некӣ тамом,
Парастииш кунедаш хама чун гулом.

5. Л –Набояд.

6. Л –ояндаш; И –Бибояд, ки некаш бувад.

7. ИЛ –б. 2646 нест.

8. ИЛМ –Шубонро.

9. ИЛ –ӯ.

10. ИЛ –б. 2648 нест.

11. И –Ба овоз аз ин роз.

2650 Чу шуд ҳафтсола гави сарфароз,
Ҳунар бо нажодаш ҳаме гуфт роз.

Зи чӯбе камон кард в-аз рӯда зех,
Зи ҳар сӯ барафканда бар зех¹ гирех.

Абе парру пайкон яке тир кард,
Ба дашт-андар² оҳанги нахчир кард.

Чу даҳсола шуд, гашт гурде сутург,
Ба чанги гуроз омаду разми³ гург.

В-аз он ҷойгаҳ шуд ба шеру паланг,
Ҳамон чӯби ҳаммидааш⁴ сози чанг.

2655 Чунин то баромад бар ин рӯзгор,
Биёмад ба фармони омӯзгор.⁵

Шубон андаромад зи кӯҳу зи дашт,
Бинолиду наздики Пирон гузашт.

Ки «Ман з-ин сарафроз шери яла
Сӯи паҳлавон омадам бо гила.

Ҳаме кард нахчири оҳу нахуст,
Раҳи шеру чанги палангон начуст.

Кунун назди ӯ чанги шери дамон
Ҳамон асту нахчири оҳу ҳамон.

1. ИЛ –барафганд зехро.

2. Л –омад.

3. Л –захми.

4. Л –ҳам аз чӯби хамида буд.

5. Л –парвардгор.

2660 Набояд,*¹ ки ояд бар ӯ-бар газанд,
Зи ман бинад ин паҳлавони баланд.²

Чу бишнид Пирон, бихандиду гуфт:
«Намонад нажоду ҳунар дар нухуфт».

Нишаст аз бари бораи дасткаш,
Биёмад бари шери³ хуршедфаш,

Ҳамон гаҳ баромад бари ӯ чавон,⁴
Ниғаҳ кард болои ӯ⁵ паҳлавон.

Равон гашт шаҳзода монанди бод,
Биёмад давон, дасти ӯ бўса дод.

2665 Чу Пирон бидид ончунон⁶ фарру чехр,
Рухаш гашт пуробу дил пур зи меҳр.

Ба бар даргирифташ замоне дароз,
Ҳама гуфт бо довари пок роз.

Бад-ӯ гуфт Хусрав, ки «Эй покдин,
Ба ту бод рахшанда Туронзамин.⁷

Азеро касе к-ат бидонад ҳаме
Ба чуз меҳрубонат нахонад ҳаме.⁸

1. М –мабодо.

2. Л –Ту ногаҳ маро оварӣ зери банд.

3. ИЛ –шохи.

4. ИЛМ –Бифармуд, то пеши ӯ шуд чавон.

5. Л –Пирон бад-он; И –бо рӯи.

6. ИЛМ –Ниғаҳ кард Пирон бад-он.

7. Л –рӯи замин.

8. ТПЗМ – Бад-ӯ гуфт Кайхусрав, «Эй сарфароз,
Ба дидори ман чунк-ат омад ниёз».

Шубонзодаеро чунон дар канор
Бигириву аз кас¹ наёяд-т ор».²

2670 Хирадмандро дил бар \bar{u} - бар бис \bar{u} хт,
Ба кирдори оташ рухаш барфур \bar{u} хт.

Бад- \bar{u} гуфт, к-«Эй ёдгори меҳон,
Писандидаву носипарда ҷаҳон,

Шубон нест аз гавҳари ту касе
В-аз ин достон аст бо ман басе».

Зи баҳри ҷавон аспи тозӣ бихост,
Ҳамон ҷомаи хусравӣ кард рост.

Ба айвон хиромид бо \bar{u} ба ҳам,
Равонаш зи баҳри³ Сиёвуш диҷам.

2675 Ҳаме парваронидаш андар канор,
Бад- \bar{u} шодмон буду беҳр \bar{u} згор.

Аз \bar{u} дур шуд⁴ х \bar{u} рдур орому хоб,
Зи меҳри ваю хашми⁵ Афросиёб.

Бад-ин⁶ низ бугзашт чанде сипехр,
Ба дил-дар ҳаме дошт орому⁷ меҳр.

1. И –Навозиву аз ман.

2. Л –Навозӣ ҳаме, худ наёяд-т-тор.

3. Л –меҳри.

4. ИЛ –буд.

5. И –Бад-он к \bar{u} дак аз бими.

6. Л - Бад- \bar{u} ; И - Бар ин.

7. Л – Ба мағз-андарун дошт аз шох; И - Ба мағз - андарун дошт бо шох.

ОВАРДАНИ ПИРОН КАЙХУСРАВРО ПЕШИ АФРОСИЁБ

Шаби тира, хангоми орому хоб
Кас омад зи наздики Афросиёб.

Шаҳи номвар паҳлавонро бихонд,
Гузашта суханҳо бар ӯ-бар¹ биронд.

2680 К-«Аз андешаи бад ҳамеша² дилам
Бупечад ҳаме, ғам зи дил нагсилам.»³

Аз ин кӯдаке, қ-аз Сиёвуш расид,
Ту гуфти^{*4} маро рӯз шуд нопадид,

Набери Фаридун шубон парварад,
Зи рои баланд^{*5} ин кай андарх(в)арад?

Аз ӯ гар навишта ба ман-бар бадист,
Нагардад ба парҳез, қ-он эзадист.

Чу кори гузашта нагирад⁶ ба ёд,
Бувад⁷ шоду мо низ бошем шод.

2685 В-агар ҳеч хӯи бад ояд⁸ паид,
Ба сони падар сар-ш бояд⁹ бурид».

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй шаҳрёр,
Ту ро худ набояд кас омӯзгор.

-
1. И –фаровон.
 2. Л –ҳама шаб.
 3. Л –бугсилам.
 4. М –гӯю
 5. М –хирад.
 6. ИЛМ –наёрад.
 7. ИЛМ –Зияд.
 8. И –орад.
 9. И – сар бибояд.

Яке кӯдаки хурд чун беҳушон
Зи кори гузашта чӣ дорад нишон?

Касеро, ки дар куҳ шубон парварад,
Чу дому дад аст ӯ чӣ донад хирад?

Шунидам зи доранда ин низ дӯш,
Ки шуд он паричеҳр берию хуш.

2690 Ба чеҳру ба болост бобурзу фар,
Хирад несташ дар сар, эй тоҷвар.¹

Ту з-ин худ маяндешу з-ин сон макӯш,
Чӣ гуфт он хирадманди бисёрхуш,

Ки парвардгор аз падар баргар аст,
Ҳамон роз бо^{*2} меҳрубон³ модар аст.

Агар шоҳ фармон диҳад, дар замон
Биёрам бараш он ситуда ҷавон.⁴

Нахустин зи паймон маро шод кун,
Зи савганди шоҳон яке ёд кун.

2695 Фаридун ба тоҷу^{*5} ба тахту кулоҳ
Ҳаме доштӣ ростиро нигоҳ.

Ҳамон Тур, к-аш бахту⁶ авранд буд,
Ба додори кайҳон-ш савганд буд.

1. ИЛ -2688 -2690 нест.

2. Ки озодаро.

3. И –Ҳамон зодаро меҳр бо.

4. ИЛ –б. 2693 нест.

5. Фаридуни бофарру.

6. Л –тахту.

Ниёзод шамро¹ ба дайхиму зӯр,
Ба додори бахрому кайвону хур».

Зи Пирон чу бишнид Афросиёб,
Сари марди чангӣ даромад ба хоб.

Яке сахт савганди шоҳона х(в)ард
Ба рӯзи сапеду шаби лочвард.

2700 Ба додор, к-ӯ ин чаҳон офарид,
Сипехру даду дому чон² офарид,

Ки «Н-ояд бад-ин кӯдак аз ман ситам,
На ҳаргиз бад-ӯ³ барзанам тез дам».⁴

Заминро бибӯсид Пирону гуфт,
Ки «Эй додгар шоҳи бо дод чуфт!»⁵

Ба некӣ хирад раҳнамои ту бод,
Замину замон хоки пои ту бод!»

Ба наздики Кайхусрав омад давон,
Ба рух арғавону ба дил шодмон.

2705 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз дил хирад дур кун,
Чу разм оварад, посухаш сур кун.

Марав пеши ӯ чуз ба бегонагӣ,
Магардон забон чуз ба девонагӣ.

1. Л –наёзard ўро.

2. ИЛМ –Замину замону макон.

3. ИЛМ –бар ў.

4. Л –боду дам; И –сард дам.

5. ТПЗИЛ – Ба рӯи замин –бар чу ту шоҳ нест,
Ба мисли* рухат бар фалак моҳ нест.

* ИЛ –ба хубӣ.

Магард эч гуна ба гирди хирад,
Як имрӯз бар ту магар бугзарад».

Ба сар барниҳодаш кулоҳи каён,
Бубасташ каёникамар бар миён.

Яке бораи гомзан хост нағз,
Бад-ӯ барнишаст он гави покмағз.

2710 Биёмад ба даргоҳи Афросиёб,
Чаҳоне бад-ӯ дида карда пуроб.

Раворав баромад, ки букшой рох,
Ки омад навоин гави¹ точҷох.

Ҳама рафт то пеши он² шоҳи гурд,
Сипаҳдор Пирон варо пеш бурд,

Биёмад ба наздики Афросиёб,
Ниёро рух аз шарми ӯ шуд пуроб.³

Тани паҳлавон гашт ларзон чу бед,
Шуд аз ҷони Кайхусрав ӯ ноумед.

2715 Аз он пас ниғаҳ кард, хира бимонд,
Вафоро бихонду чафоро биронд.

Бад-он хусравӣ ёлу он чанги ӯй,
Бад-он рафтану ҷоҳу фарҳанги ӯй

Замоне чунин буду букшод чеҳр,
Замона ба дил-ш андаровард меҳр.

1. Л –каи.

2. ИЛМ –пеш андарун.

3. Л –б. 2713 нест;

ТПЗИЛ – Замоне ниғаҳ карду ўро бидид,
Ҳама гашт ранги руҳаш нопадид.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй наврасида шубон,
Чӣ огоҳиястат зи^{1*2} рӯзу шабон,

Бари³ гӯсфандон чӣ кардӣ ҳаме,
Бузу мешро чун шумардӣ⁴ ҳаме?»

2720 Чунин дод посух, ки «Нахчир нест,
Маро худ камону зирех,⁵ тир нест».

Бипурсид бозаш зи омӯзгор,
Зи неку бади⁶ гардиши рӯзгор.

Бад-ӯ гуфт: «Чое ки бошад паланг,
Бидаррад дили мардumi тезчанг».

Се дигар бипурсидаш Афросиёб,⁷
Аз Эрону аз шаҳру аз мому боб.⁸

Чунин дод посух, ки «Даррандашер
Наёрад саги корзорӣ ба зер».

2725 Бипурсид: «Аз эдар ба Эрон шавӣ,
Ба наздики шоҳи далерон шавӣ?»

Чунин дод посух, ки «Бар кӯху дашт
Саворе парандуш бар ман гузашт».

Бихандид шоҳу чу гул баршукуфт,
Ба нармӣ ба Кайхусрав он гоҳ гуфт:

1. Л –дорӣ хабархо ба.

2. М –огоҳ дорӣ.

3. Л –Ту бо.

4. Л –Заминро чӣ гуна сипардӣ; И –Заминро чӣ гуна сипардӣ; И –Заминро чӣ гуна навардӣ.

5. Л –дили.

6. ИЛ –Баду нек в-аз.

7. Л –аз мому боб.

8. Л –Аз Эрону в-аз шаҳр в-аз хӯрду хоб.

«Нахоҳӣ дабирӣ ту омӯхтан,
Зи душман нахоҳӣ ту кин тӯхтан?»

Бад-ӯ гуфт: «Дар шир равған намонд,
Шубонро бихоҳам ман аз дашт ронд».¹

2730 Бихандид хусрав зи гуфтори ӯй,
Сӯи паҳлавони сипаҳ кард рӯй.

Бад-ӯ² гуфт, к-«Ин дил надорад ба ҷой,
Зи сар пурсамаш, посух орад зи пой.

Наёяд ҳамоно баду нек з-ӯй,³
На з-ин сон бувад мардumi кинаҷӯй.

Шав, ӯро ба хубӣ ба модар супор,
Ба дасти яке марди парҳезгор

Фиристаш ба сӯи Сиёвахшгирд,⁴
Магардон бадомӯзро ҳеч гирд.

2735 Бидех, ҳар чи бояд зи ганчу дирам,
Зи аспу парастандаву бешу кам».

1. Л –б. 2725 -2729 нест.

2. Л –Чунин.

3. Л –аз ӯй.

4. Л –Сиёвушгирд.

БОЗГАШТАНИ КАЙХУСРАВ БА СИЁВУШГИРД

Сипаҳбад бад-ӯ¹ гуфт: «Лахте шитоб»,
Биёвардаш*² аз пеши³ Афросиёб.

Ба айвони хеш омад афрӯхта,
Хиромону чашми бадӣ дӯхта.

Ҳаме гуфт, к-аз довари рӯзгор*⁴
Дарахте нав омад ҷаҳонро ба бор.⁵

Дари ганҷҳои куҳан боз кард,
Зи ҳар гунае шоҳро соз кард.

2740 Зи дебову динору дурру гуҳар,
Зи аспу силеху кулоҳу камар.

Ҳам аз тахту ҳам бадраҳои дирам,
Зи густурданиҳову аз бешу кам

Ҳама пеши Кайхусрав овард зуд,
Ба доду диҳиш офарин барфузуд.

Гусӣ кардашон сӯи он ҷойгоҳ,
Ки созида буд хусрави неққоҳ.

Бирафтанд шодон бад-он шорсон,⁶
Кучо гашта буд он замон⁷ хорсон.⁸

-
1. ИЛ –бар ӯ.
 2. М –Бурун кардаш.
 3. ИЛ –Бурун омад аз пеши.
 4. М –кирдгор.
 5. И –б. 2738 нест.
 6. И –Фиристодашон сӯи он шорсон.
 7. И –сар ба сар.
 8. Л –б. 2744 нест.

2745 Фарангису Кайхусрав он чо расид,
Зи ҳар сӯ бaсе мардум омад падиd.

Пазира¹ сипарданд рӯи замин,
Забони ҳама шаҳр пурофарин,

К-аз он*² бeхбаркандa фаррухдарахт
Аз ин гуна шoхе баровард бахт.³

Зи шoҳи чaҳон чaшми бад дур бод,
Равони Сиёвуш пур аз нур бод!

Ҳама хори он шаҳр шамшод⁴ гашт,
Гиё дар⁵ чaман сарви озод гашт.

2750 Дaду доми он⁶ шoдмон гашт низ,
Зи чoни⁷ Сиёвуш бa ҳар кaс азиз.⁸

Зи хоке, ки хуни Сиёвуш бих(в)ард,
Ба абр андаромад яке сабз нард.⁹

Нигорида бар баргҳо чeҳри ўй,
Ҳaме бўи мушк омад аз мeҳри ўй.

Ба дaймаҳ бa сони бaҳорон будӣ,
Парaстишгaҳи сўгворон будӣ.

1. Л –Ба дида.

2. М –Ки аз.

3. ИЛ –сахт.

4. Л –Ҳaме хоки он бум(у) аз бар шoд; И – Ҳама хоки он шорсон шoд.

5. ИЛ –бар.

6. И –дом аз он.

7. И –хоки.

8. Л –б. 2750 нест.

9. ТПЗИЛ – Баромад дарахте аз он чойгоҳ,
Зи хуни Сиёвахши* фархундашoх.

*Л –Сиёвуши.

Чунин аст кирдори ин чархи пир,
Ситонад зи фарзанд пистони шир.

2755 Чу пайваста шуд меҳри дил бар ҷаҳон,
Ба хок андаромояд яке¹*² ногаҳон.

Мабошед густох бо ин ҷаҳон,
Ки ӯ бадтарӣ дорад андар ниҳон.³

Аз ӯ ту ба ҷуз шодмонӣ маҷӯӣ,
Ба боғи ҷаҳон барги андӯҳ мабӯӣ.

Агар тоҷ дорӣ в-агар кафши танг,
Набинӣ⁴ ҳаме рӯзгори диранг.

Маранҷон равон, к-ин сарои ту нест,
Ба ҷуз тангтобут ҷои ту нест.

2760 Ниҳодан ҷӣ бояд, ба хӯрдан нишин
Бар уммеди ганчи ҷаҳонофарин.

Зи гетӣ туро шодмонист бас,
Ки ӯ ҳеч меҳре надорад ба кас.

Якero сараш баркашад то ба мох,
Фароз оварад рoсташ зери чоҳ.

Чунин аст кирдори чархи барин,
Ғаҳе ин бар ону ғаҳе он бар ин.

Зи ҳуни Сиёвуш гузаштам ба кин
Ба овардани шаҳ зи Туронзамин.

1. Л –андарояд яке; И –Ба чанг андарояд сарат.

*2 М –Рафтани Кайхусрав ба Эронзамин. Оғози достон.

2. М –андар ояд сараш.

3. ИЛ –6. 2756 нест.

4. ИЛ –Набинам.

ШИКОЯТИ ФИРДАВСӢ АЗ ПИРИИ ХУД

Чу омад ба наздики сар теги шаст,
Мадех май, ки аз сол шуд мард маст.

Ба ҷои инонам асо дод сол,
Пароканда шуд молу баргашт ҳол.

Ҳамон дидабон¹ бар сари кӯҳсор
Набинад^{*2} ҳаме лашкари бешумор.

Кашидан зи душман надонад инон,
Агар пеши миҷгонаш ояд синон.³

5 Гироянда ду тезпой наванд,
Ҳамон шасти бадхоҳ кардаш ба банд.

Сароянда з-овоз баргашт сер,
Ҳамаш лаҳни булбул, ҳам овои шер.

Чу бардоштам ҷоми панҷоху⁴ ҳашт,
Нагирам ба ҷуз^{*5} ёди тобуту дашт.

Дарег он гулу мушки хушшоби сӣ,
Ҳамон теги буррандаи порсӣ.

Нагардад ҳаме гирди насрин тазарв,
Гули норван хоҳаду шоҳи сарв.

1. ИЛ –дидбон.

2. М –бубинад.

3. ТПЗ - Пур аз барф шуд кӯҳсори сиёҳ,
Ҳаме лашкар аз шоҳ бинад гуноҳ.

4. И –ҳаштоду.

5. М –магар.

- 10 Ҳама хоҳам аз довари¹ кирдгор,
Ки чандон амон² ёбам аз рӯзгор,

К-аз ин номвар номаи бостон
Бимонам ба гетӣ яке дoston.

Ки ҳар кас, ки андар сухан дод дод,
Зи ман ҷуз ба некӣ надорад ба*³ ёд!⁴

Бад-он гетиям низ⁵ хошишгар аст,
Ки бо зулфиқор асту⁶ бо минбар аст.

Манам бандаи аҳли байти набӣ,
Сарафканда бар хоки пой васӣ⁷
- 15 Ба гуфтори деҳқон кунун бозгард,
Нигар, то чӣ гӯяд сароянда мард.

ОГОҲ ШУДАНИ КОВУС АЗ КОРИ СИЁВУШ

Чу огоҳӣ омад ба Ковусшоҳ,
Ки шуд рӯзгори Сиёвуш табоҳ,

Ба кирдори мурғон сарашро зи тан
Ҷудо кард солори он анҷуман.

Аз ин бегуноҳиш нахчир зор
Гирифганд шеван ба ҳар кӯҳсор.

1. ИЛ –равшани

2. Л –замон.

3. М –Аз ӯ ҷуз ба некӣ нагиранд.

4. Л –Аз ӯ ҷуз ба некӣ нагиранд ёд.

5. Л –Паямбар маро ёру.

6. ЛМ –теги тез асту.

7. ТПЗ – Чу шуд достони Сиёвуш ба бун,
Зи Кайхусрав орем акнун сухун,
Бигӯям, ки Рустам ба Турон чӣ кард.
Ба кини Сиёвахш он шермард.

Бинолад ҳаме булбул аз шохи сарв
Чу дурроҷ зери гулон бо тазарв.

- 20 Ҳама буми Турон пур аз доғу дард,
Ба боғ-андарун¹ барги гулнор зард.

Яке ташт бинҳод заррин Гурӯй,
Бупечид чун гӯсфандон-ш рӯй,

Буриданд аз² тан сари шохвор,
На фарёдрас буду на хостор.

Чу ин гуфта бишнид Ковусшоҳ
Сари тоҷдораш нагун шуд зи гоҳ.

Ҳама^{3*4} чома бидриду рухро биканд,
Ба хок андаромад зи тахти баланд.

- 25 Бирафтанд бо мӯя эрониён,
Бар он сӯғ баста саворон⁵ миён.

Ҳама дида пурхуну рухсора зард,
Забон^{*6} аз Сиёвуш пур аз ёдқард.

Чу Тусу чу Гударзу Геви далер,
Чу Шопуру Фарҳоду Бахроми шер.⁷

1. ЛМ –ба беша дарун.

2. ИЛ –аз он.

3. Л –Сабук; И –Бару чома.

4. М –Ба бар.

5. И –бар чумла баста; Лм –ба зорӣ.

6. М –равон.

7. ТПЗ - Чу Рухҳому чун Зангаи Шоварон,
Чу Харроди Барзину кундоварон,
Чу Гургину чун Ашкаши шермард,
Чу Шедӯши шер он савори набард.

Ҳама чома карда кабуду сиёҳ,
Ҳама хок бар сар ба ҷои кулоҳ.

РАСИДАНИ РУСТАМ БА НАЗДИ КОВУС

Пас огоҳӣ омад сӯи Нимрӯз,
Ба наздики солори гетифуруз,

30 Ки аз шаҳри Эрон*¹ баромад хурӯш,
Зи марги Сиёвуш ҷаҳон шуд² ба ҷӯш.

Пароканд Ковус бар тоҷ хок,
Ҳама ҷомаи хусравӣ кард чок.

Сиёвахшро сар буриданд хор,
Ба хок андаромад сари шаҳрёр.³

Таҳамтан чу бишнид, з-ӯ рафт ҳуш,
Зи⁴ Зобул ба зорӣ баромад хурӯш.

Ба ангушт рухсора барканд Зол
Пароканд хок аз бари тоҷу ёл⁵.

35 Яке ҳафта бо сӯг гашта⁶ диҷам,
Ба ҳаштум баромад зи шайпур дам.

1. М –Ҳама хоки тира.

2. ИЛ –Ҳама хоки тира баромад.

3. ИЛ –б. 32 нест.

4. Л –Ба.

5. ТП – Завора гиребон бидаррид пок,
Фаромарзро шуд бару сина чок.
Ҳама гуфт Рустам аҳо номдор,
Надидаст даврон чу ту шаҳрёр,
Дарево тихӣ аз ту Эронзамин,
Ҳама зору бемору андӯхгин,
Дарево, ки бадхоҳ дилшод гашт,
Дарево, ки ранчам ҳама бод гашт.

6. ЛМ –Ба як ҳафта бо сӯг буду; И –Ба як ҳафта бо сӯг мебуд.

Сипаҳ сар ба сар бар дари пилтан
Зи Кашмиру Кобул шуданд анчуман.

Ба даргоҳи Ковус бинҳод рӯй,
Ду дида пур аз хуну дил киначӯй.

Чу наздикии шаҳри Эрон расид,
Ҷама¹ чомаи паҳлавӣ бардарид.

Ба додори доранда савганд х(в)ард,
Ки ҳаргиз танам бесилеҳу набард

40 Набошад, на рухро бишӯям зи хок,
Сазад, гар набошем аз ин сӯгнок,²

Ки то кинаи шоҳ боз оварам,
Сари душманон зери гоз оварам.³

Кулаҳхӯду шамшер чоми ман аст,
Ба бозу хамаи хом доми ман аст.⁴

Магар кини он шаҳрӯри чавон
Бихоҳам⁵ аз он турки тираравон.⁶

1. Л –Дигар.

2. Л –Сазад гар набошад бад-ин сӯг бок.

3. ИЛ –б. 41 нест.

4. ТПЗ – На Турон бимонам, на Афросиёб,
Зи хун шаҳри Турон кунам рӯди об.

5. ИЛМ –Бичӯям.

6. ТПЗ – Чу фардо барояд баланд офтоб,
Ману гурзу майдону Афросиёб.
Чунонаш бикӯбам ба гурзи гарон,
Ки пӯлод кӯбанд оҳангарон.
Чунон то ба наздики Эрон расид,
Хабар з-ӯ ба шоҳи далерон расид.
Ки омад Таҳамтан ба монанди абр,
На бар сар-ш хӯду на дар тан-ш бабр.
Зи сӯги Сиёвуш пур аз об рӯй,
Ба рух барниҳода зи дида ду чӯй.

Чу омад бари тахти Ковуси кай,
Сараш буд пурхоку пуршок пай.

- 45 Бад-ӯ гуфт: «Хӯи бад, эй шаҳрёр
Парокандиву тӯҳмат омад ба бор.

Туро ишқи Судобаву бадхуй.¹
Зи сар баргирифт он кулоҳи кай.²

Кунун ошкоро бубинӣ ҳама.
Ки бар мавчи дарё нишинӣ ҳама.

Аз андешаву хӯи шоҳи сутург
Даромад ба Эрон зиёни бузург.

Касе, к-ӯ бувад меҳтари анчуман,
Кафан беҳтар ўро зи фармони зан!

Бузургон пиёда пазира шуданд,
Абе кӯсу тавку табира шуданд,
Ҳама зору гирёну пуроб рӯй,
Забон шохгӯю равон шохчӯй.
Чу Рустам бидиданд эшон зи дур,
Ту гуфти зи гетӣ баромад нуфур,
Або зориву нолаву дарду гам
Расида бузургону Рустам ба ҳам
Ба пурсиш гирифтанд мар якдигар,
Ба дарди Сиёвуш пур аз хун чигар.
Ба зорӣ ҳама гуфт пас Пилтан,
Ки шоҳо, далеро, сари анчуман.
Каё, кайнажодо, шаҳо, хусраво,
Ҷахоншаҳрёрову кундоваро!
Зи дарди ту хуршед гирён шавад,
Ҳамон моҳро сина бирён шавад.
Кучо он далериву нерӯи пил,
Ки аз дарди ту хушк шуд рӯди Нил,
Хуш он рӯз, к-андар гулистон будем,
Ба базми сарафроз Дастон будем.
Бад-ин сон ҳама рафт зорикунон,
Ки омад бад-он боргоҳи каён.

1. ИЛ –бадхавӣ.
2. ИЛ –афсари хусравӣ.

50 Сиёвуш зи гуфтори зан шуд ба бод,
Хучаста зане, к-ӯ зи модар назод.

Зи шоҳон касе чун Сиёвуш набуд.
Чу ӯ роду озоду¹ хомуш набуд.²

Дареғ он руху³ бурзу болои ӯй,^{4*5}
Дареғ он рухи хусраворон ӯй,⁶

Дареғ ончунон номвар шаҳрёр,⁷
Ки чун ӯ набинад дигар рӯзгор.⁸

Чу бар гоҳ⁹ будӣ, баҳорон будӣ
Ба базм афсари шаҳрёрон¹⁰ будӣ.¹¹

55 Ба разм-андарун шеру бабру паланг,
Надидаст кас ҳамчу ӯ тезчанг.¹²

Кунун ман дилу мағз то зиндаам,
Ба кини Сиёвахш огандаам.¹³

1. И –Далеру хунарманду.

2. Л –пас аз б. 51 ин б. омада:

Дареғ он бару бозуву ёли ӯй,
Дареғ он бару чангу кӯполи ӯй.

3. И –бару.

4. ИЛ –ӯ.

5. М –сару бозуву ёли кӯй.

6. ИЛ – Рикебу хаму хусравипои ӯ

7. И - Дареғ он гави номбурда савор.

8. Л - б. 53 нест.

9. ИЛ – дар базм.

10. ИЛ –Ба разм афсари номдорон.

11. ИЛМ –пас аз б. 54 ин б. омада:

Чу бар гоҳ будӣ, дурафшон будӣ,
Чу дар чанг будӣ, сарафшон будӣ.*

* И –Ба базм - андарун мохи рахшон будӣ.

12. ИЛ –б. 55 нест.

13. Л – Ба кини Сиёнуш парокандаам.

Ҳама чанг бо чашми гирён кунам,
Чаҳон чун дили хеш бирён кунам».

КУШТАНИ РУСТАМ СУДОБАРО ВА ЛАШКАР КАШИДАН

Нигаҳ кард Ковус дар чеҳри ӯй,
Чунон ашки хунину он¹ меҳри ӯй.

Надод эч посух мар ӯро зи шарм,
Фурӯ рехт аз дидагон оби² гарм.

60 Таҳамтан бирафт аз бари тахти ӯй,
Сӯи кохи Судоба бинҳод рӯй.

Зи парда ба гесӯш берун кашид,
Зи тахти бузургиш дар хун кашид.

Ба ханчар ба ду нима³ кардаш ба роҳ,
Начунбид бар тахт Ковусшоҳ.⁴

Биёмад ба даргоҳ бо сӯгу дард,
Пур аз хун ду дида, ду рухсора зард.

Ҳама шаҳри Эрон ба мотам шуданд.
Пур аз дард наздики Рустам шуданд.

65 Ба як ҳафта бо сӯгу бо оби чашм
Ба даргоҳ биншаст бо дарду хашм.

Ба ҳаштум бизад нои рӯину кӯс,
Биёмад ба даргоҳ Гударзу Тус.

1. Л –хунини бо.

2. И –дида хуноби.

3. ИЛ –ним.

4. ТПЗ – Таҳамтан чу пардохт аз кори ӯй,
Дилаш тезтар шуд зи озори ӯй.

Чу Шедушу Фарходу Гургину¹ Гев
Чу Рухҳому Шопуру Харроди² нев.

Фарибурзу Ковусу Бахароми шер,³
Гуроza, ки буд аждаҳои далер.

Бад-эшон чунин гуфт Рустам, ки «Ман
Бад-ин кин ниҳодам дилу қону тан,

70 Ки андар ҷаҳон чун Сиёвуш савор
Набандад камар низ як номдор.⁴

Чунин кор яксар мадоред хурд,
Ки ин кинаро хурд натвон шумурд.

Зи дилҳо ҳама тарс берун кунед,
Заминро зи⁵ хун рӯди Ҷайхун кунед.

Ба Яздон, ки то дар ҷаҳон зиндаам,
Ба дарди Сиёвуш дил огандаам.

Бад-он шаҳи бенам,⁶ кучо хуни ӯй
Фарӯ рехт нокордида Гурӯй,

75 Бимолид хоҳам ҳаме чашму рӯй,
Магар бар дилам кам шавад дарди ӯй.

В-агар ҳамчунонам бар ӯ баста қанг,
Ниҳода ба гардан барам^{*7} полаханг,

1. Л –Чу Фарход бо Гурдбахрому; И –Чу Фарходу чун Гурдбахрому.

2. ИЛ –Чу Гургини Милоду Шопури.

3. Л –Рухҳоми шер. И –Ковуси даррандашер.

4. И –дар гаҳи корзор.

5. ИЛ –ба.

6. Л –ташти заррин.

7. М –Яке.

Ба хок афканад зор чун гӯсфанд,
Ду дастам бубаста ба хамми каманд.

В-агарна ману гурзу шамшери тез,
Барангезам андар чаҳон растахез.

Набинад ду чашмам магар гарди разм,
Ҳаром аст бар ҷони ман ҷоми базм».

- 80 Куноранг бо паҳлавон ҳар¹ кӣ буд,
Чу² з-он*³ гуна гуфтори Рустам шунуд,

Ҳама баргирифтанд яксар хурӯш,
Ту гуфтӣ, ки Эрон⁴ баромад⁵ ба ҷӯш.

Аз Эрон яке бонг баршуд ба абр,
Ту гуфтӣ замин шуд куноми ҳизабр.⁶

Бизад мӯҳра бар пушти пилон ба ҷом,
Сипаҳ теғи кин баркашид аз ниём.

Баромад харӯшидани говдум,
Дами ною рӯину рӯинахум.

- 85 Чаҳон шуд пур аз кини Афросиёб,
Ба дарё, ту гуфтӣ, ба ҷӯш омад об.

Набуд ҷой пӯяндаро бар замин,
Зи найза ҳаво монд*⁷ андар камин.

1. ИЛ – Ба даргоҳ ҳар паҳлавоне.

2. ИЛ –К-аз.

3. М –К-аз он.

4. Л –майдон даромад.

5. И –майдон.

6. И –Ки омад худованди кӯполу кабр.

7. М –монда.

Ситора ба чанг андаромад нахуст,
Замону замин дасти бадро бишуст.

Бубастанд гурдони Эрон миён,
Ба пеш-андарун ахтари ковиён.

Гузин кард пас Рустами зобулӣ
Зи гурдони шамшерзан кобулӣ,

- 90 Аз Эрону аз бешаи Норван
 Шуданд аз ялон сад¹ ҳазор анчуман.

КУШТАНИ ФАРОМАРЗ ВАРОЗОДРО

Сипахро Фаромарз буд пешрав,
Ки фарзанди ӯ буду солори нав.

Ҳама рафт, то марзи Турон расид,
Ки аз дидагах^{2*3} дидбонаш бидид.

Варозод шоҳи Сапечоб буд,
Миёни гавон дурри хушшоб буд.

Чу омад ба гӯш-андараш каррной,
Дами бӯку овои ҳиндидарой.

- 95 Бизад кӯсу лашкар ба ҳомун кашид,⁴
 Зи ҳомун ба дарёи хун оварид.

Сипаҳ буд шамшерзан сӣ ҳазор,
Ки буданд шоистаи корзор.⁵

1. И –дах.

2. Л –Чун он бадгумон.

3. М –Ба раҳ бадгумон.

4. ЛМ –бурун оварид.

5. ИЛМ –Ҳама размҷӯю хама номдор.

Варозод аз қалби лашкар бирафт,
Биёмад ба назди Фаромарз тафт.

Бипурсиду гуфташ: «Чӣ мардӣ, бигӯй,
Чаро кардай сӯи ин марз рӯй?

Ҳамоно ба фармони шоҳ омадӣ,
Гар¹ аз паҳлавони сипоҳ омадӣ?

- 100 Надорӣ зи Афросиёб огаҳӣ,
Зи авранг в-аз тахту тоҷи меҳӣ?

Сазад, гар бигӯй маро номи хеш,
Бубинӣ бад-ин*² кор фарҷоми хеш,

Набояд, ки бе ном бар дасти ман
Равонат барояд зи торик тан».

Фаромарз гуфт: «Эй гави шӯрбахт,
Манам бори он паҳлавонидарахт.³

Ки бар дасти ӯ шер печон шавад,
Чу хашм оварад, пил бечон шавад.

- 105 Маро бо ту, бадгавҳари девзод,
Чаро кард бояд чиву чанд ёд?

Гави пилтан бо сипоҳ аз пас аст,
Ки андар ҷаҳон кинаҳоҳ ӯ бас аст.

Ба кини Сиёвуш камар бар миён
Бубасту биёмад чу шери жиён.

1. Л –В-ар.

2. М –Ки бинӣ бар ин.

3. ИЛ – хусравонидарахт.

Барорад аз ин марзи беарз дуд.
Ҳаво гарди ўро наёрад бисуд».¹

Варозод бишнид гуфтори ўй,
Ҳама хом донист пайкори² ўй.

- 110 Ба лашкар бифармуд, к-андарниҳед,^{*3}
Камонро саросар ба зех барниҳед.

Рада баркашид аз ду рўя сипох,
Ба сар барниҳода аз оҳан кулоҳ.

Зи ҳар сў баромад зи лашкар⁴ хурўш,
Ҳама кар шуд аз нолаи кўс гўш.^{*5}

Чу овози кўс омаду каррной,
Фаромарзро дил баромад зи чой.

Даромад ба кирдори пили жиён,
Ба бозу камону камар бар миён.⁶

- 115 Ба як ҳамла қардан зи гурдон ҳазор
Бияфканду баргашт аз корзор.

Ҳама шуд Фаромарз найза ба даст,
Вароздро пой рафтаг бубаст.

Дурафши сипаҳдори туркон бидид,
Чу шер аз миёни сипаҳ бардамид.⁷

1. ТП – На лашкар бимонад, на Афросиёб,
На кишту на марзу на рахшанда об.

2. Л – кирдор.

3. М – дамед.

4. ИЛМ – саросар.

5. М – Замин омад аз наъли аспон ба чўш.

6. Л – Ба бозу каманду ба зех бар камон.

7. ТПЗИЛ – Гирифтанд аз эшон ҳазору дувист
Вароздро гуфт лашкар: «Маист!

Барангехт аз чой шабрангро,
Бияфшурд бар найза-бар чангро.

Яке найза зад бар камарбанди ўй,
Ки бугсист ҳафтону пайванди ўй.

120 Чунон баргирифташ зи зини хаданг,¹
Ки² гуфти яке пашша дорад ба чанг.

Бияфканд бар хоку омад фуруд,
Сиёвахшро дод чанде дуруд.

Сари номвар дур кард аз танаш,
Ба хун - андар олуд³ пероҳанаш.

Чунин гуфт к-инат сари⁴ кин нахуст
Пароканда шуд⁵ тухму аз хок⁶ руст.

Ба буму бараш оташ андарзаданд,⁷
Ҳаме дуд бар шуд ба чархи баланд.

125 Яке нома бинвишт назди падар
Зи кори Варозоди пархош(в)ар.

Ки ин рӯз бодафрахи эзадист,
Мукофоти бадро зи Яздон бадист».
Чунон лашкари гашну чандин савор
Саросема гаштанд аз корзор.
Сипаҳбад чу рӯи Варозод дид,
Хурӯш аз миёни сипаҳ баркашид.

1. ИЛМ – паланг.
2. Л – Ту.
3. ИЛ – Ба кина биёлуд.
4. ТП – бари.
5. Л – гашт
6. ИЛ – пархош
7. ИЛ – фиканд.

Ки андаркушодам¹ дари кину чанг
Варо баргирифтам зи зини хаданг.²

Ба кини Сиёвуш буридам сараш,³
Барангехтам оташ аз кишвараш.⁴

ЛАШКАР КАШИДАНИ СУРҲА БА ҶАНГИ РУСТАМ

В-аз он сӯ равон шуд наванде ба рох
Ба наздики солори туронсипох,

Ки омад ба кин Рустами пилтан,
Бузургони Эрон⁵ шуданд анҷуман.⁶

130 Варозодро сар буриданд зор⁷
Бароварда аз марзи Турон димор.

Сипахро саросар ба ҳам барзаданд,
Ба буму бараш⁸ оташ андарзаданд.

Чу бишнид Афросиёб ин сухан,
Гамӣ гашт аз он⁹ гуфтаҳои куҳан

Ки бишнида буд аз лаби бихрадон
Зи ахтаршиносону аз мӯбадон.

Зи кишвар саросар меҳонро бихонд,
Дирам доду ганчи куҳан барфишонд.

1. ИЛ – эдар.

2. ИЛ – паланг.

3. И – буридам-ш сар.

4. И – буму бар.

5. Л – Зи Эрон бузургон; И – Аз Эрон бузургон.

6. ТПЗ – Фаромарз омад нахустин зи рох,
Миён баста бар кини туронсипох.

7. ИЛМ – хор.

8. И – Бар он буму бар.

9. И – Ба ёд омадаш.

135 Намонд эч дар дашт аспон яла,
Биёвард чўпон ба майдон гала.

Дари ганчу кўполу баргустувон,
Ҳамон теғу тиру камони гавон.

Ҳамон ганчи динору зарру гуҳар,
Ҳамон афсару тавку заррин камар.

Зи дастуру ганҷур бистад калид,
Ҳама коху майдон дирам густарид.

Чу лашкар саросар шуд ораста,
Бар эшон пароканда шуд хоста.

140 Бизад кўси рўину¹ хиндидарой,
Саворон сўи разм карданд рой.²

Шаҳаншаҳ³ чу аз Ганг берун кашид,
Сипахро зи танғӣ ба ҳомун кашид.⁴

Зи кундоварон Сурхаро пеш хонд,
Зи Рустам фаровон суханҳо биронд.

Бад-ӯ гуфт: «Шамшерзан сӣ ҳазор
Бубар номдор аз бари корзор.

Ба сўи Сапечоб рав ҳамчу бод,
Зи орому шодӣ макун ҳеч ёд.

1. И – хиндиву.

2. И – чой.

3. ИЛМ – Сипахбад.

4. ТПЗ – Сипоҳе ба монанди дарёи об,
Наханги сипах буд Афросиёб.

- 145 Фаромарз он чост бо лашкараш
 Бибояд фиристод эдар сараш.¹
- Нигаҳ дор чон аз бади пури Зол,
 Ба чангат набошад чуз ӯ кас ҳамол.
- Ба чое ки пархош чӯяд паланг,
 Саги корзорӣ чӣ санчад*² ба чанг?!
- Ту фарзандиву некхоҳи манӣ,
 Сутуни сипоҳиву моҳи манӣ.
- Чу бедордил бошиву роҳчӯй,
 Кӣ ёрад ниҳодан ба сӯи ту рӯй?
- 150 Кунун пешрав бошу бедор бош,
 Сипахро зи Рустам нигаҳдор бош!»³

1. ИЛ – б. 144, 145 нест.

2. М – наёяд.

3. ТПЗД – Бад ӯ* гуфт Сурха, ки «Эй шаҳрёр,
 Зи чони Таҳамтан барорам димор.
 Фаромарзро даст баста чу санг,
 Ба гардан ниҳода варо полаҳанг,
 Биёрам ба даргоҳи Афросиёб,
 Сари найза бугзорам аз офтоб.
 Ба чое ки пархош чӯяд паланг,
 Саги корзорӣ чӣ санчад,** ба чанг?!»
 Бад-ӯ гуфт пас шоҳи туронсипоҳ,
 Ки «Эй номварзодаи размхоҳ,
 Яке дoston дорам аз рӯзгор,
 Ки ҳар чой дорам ҳаме ёдгор,
 Саги кордида бигирад паланг
 Зи рӯбах рамад шери нодидачанг.
 Фаромарз пури чаҳонпахлавон,
 Далер асту бедору тухми гавон.
 Набояд, ки эмин шавӣ з-ӯ ба чанг,
 Ки дар рангсозӣ бувад бедиранг.
 Далерӣ куну разми эшон басеч,
 Машав эмин аз кори эшон ту ҳеч».
 Чу якчанд аз ин дostonҳо биронд,
 Буна барниҳоду сипаҳ барнишонд.

*Л – Чунин. **Л – наёяд.

Зи пеши падар Сурха берун кашид,
Дурафшу сипаҳ сӯи ҳомун кашид.

Ба сӯи Сапечоб омад чу бод
Чуз андешаи разм номад-ш ёд.¹

Талоя чу гарди сипаҳ дид, рафт
Бупечид сӯи Фаромарз тафт.

Аз эронсипаҳ бар шуд овои кӯс.
Зи гарди сипаҳ шуд чахон обнӯс.

- 155 Хурӯши саворону аспон зи дашт
Зи хуршеду ноҳид бартар гузашт.

Дурахшидани теғи алмосгун,
Синонҳои оҳордода ба хун.

Ту гуфтӣ, ки бар шуд зи² гетӣ бухор,
Барафрӯхт аз он³ оташи корзор.

Зи кушта фиканда ба ҳар сӯ сарон,
Замин кӯҳ гашт аз карон то карон.

Чу Сурха бад-он гуна пайкор дид,
Синони Фаромарзи солор дид.

- 160 Инонро ба бӯри сарафроз дод,
Ба найза даромад, камон боз дод.

Фаромарз бугзошт қалби сипоҳ,
Сӯи Сурха бо найза шуд кинахоҳ.⁴

1. И – б. 152 нест.

2. И – ба.

3. И – Барафрӯхта з-он.

4. ТПЗ – Бад-ӯ гуфт, к-эй «турки баргаштабахт,
Ҳамин дам бубандам-т бар тахта рахт.

Яке найза зад ҳамчу Озаргушасп,
Зи кӯҳа бибурдаш суи ёли асп.

Зи нерӯи аспону аз¹ захми сахт,
Фаромарзро найза шуд лахт-лахт.

Зи Тӯрон сарон сӯи ӯй омаданд,
Пур аз кину пархошчӯй омаданд.

165 Бидонист Сурха, ки поёб ӯй
Надорад, ғамӣ шуд, бупечид² рӯй.

Пас андар Фаромарз чун пили маст
Ҳаме тохт бо теғи ҳиндӣ ба даст.

Саворони Эрон ба кирдори дев,
Дамон аз пасаш³ баркашида ғирев.

Фаромарз чун Сурхаро ёфт, чанг
Биёзид бар сони тозонпаланг.

Сиевахшро хун бирезӣ ба хок,
Натарсӣ зи додору нояд-г бок.
Ту боре чӣ номӣ дар ин паҳндашт,
Ки марг андар ин дашт сӯи ту гашт?»
Бад-ӯ гуфт, Сурха, ки «Инхо мағӯй,
Чӣ донӣ, ки гетӣ чӣ орад ба рӯй,
Манам Сурха аз тухми Афросиёб,
Ки сӯзад зи бимама наҳанг андар об.
Аз он омадам сӯи майдони ту,
Ки аз тан раҳонам магар чони ту.
Бигуфту яке найза зад бар камар,
Начунбид бар зин гави номвар.
Бихандиду гуфташ: Бубин зӯри пил,
Ки гардад чаҳон пеши чашмат чу Нил.

1. Л – эшон в-аз.
2. И – гашту печид.
3. ИЛ – пасу.

Камарбанд бигрифт в-аз пушти зин
Бароварду ногаҳ бизад¹ бар замин.

- 170 Пиёда ба пеш андарафканд хор,
Ба лашкаргаҳ овардаш аз корзор.

Дурафши Таҳамтан ҳамон гаҳ зи роҳ
Паидид омаду бонги пилу² сипоҳ.

Фаромарз пеши падар шуд чу гард
Ба пирӯзӣ аз рӯзгори набард.

Ба пеш - андарун Сурхаро баста даст,
Бурида Вароздро ёл паст.

Ҳама ғору ҳомун пур аз кушта буд,
Сари душман аз чанг баргашта буд.

- 175 Сипоҳ офарин хонд бар паҳлавон,
Бар он номбардор гурди чавон.

Таҳамтан бар ӯ офарин кард низ,
Ба дарвеш бахшид бисёр чиз.³

Яке дoston зад бар ӯ пилтан,
Ки «Ҳар кас, ки сар баркашад з-анҷуман,

Хунар бояду гавҳари номдор,
Хирад ёру фарҳангаш омӯзгор.

Чу ин чор гавҳар ба чой оварад,
Ба мардӣ чаҳон зери⁴ пой оварад.

1. И – Баровард зад ногаҳон.

2. И – бонг карда.

3. ТПЗ – Фаромарзро дид ҳамчун наҳанг,
Сару дасташ аз хун шуда лоларанг.

4. ИЛМ – Диловар шавад парру.

- 180 Аз оташ набинӣ чуз афрӯхтан,
 Ҷаҳоне чу пеш оядаш сӯхтан».
- Фаромарз нашгифт, агар саркаш аст,
 Ки пӯлодро дил пур аз оташ аст».
- Чу овард бо санги хоро кунад,
 Зи дил рози хеш ошкоро кунад.
- Ба Сурха ниғаҳ кард пас пилтан,
 Яке сарви озод буд дар чаман.¹
- Бараш чун бари шеру рух чун баҳор.
 Зи мушки сияҳ карда бар гул нигор.
- 185 Бифармуд пас, то барандаш ба дашт
 Або ханчару рӯзбонону ташт.
- Бубанданд дасташ ба хамми каманд,
 Бимоланд² бар хок чун гӯсфанд.
- Ба сони Сиёвуш сарашро зи тан
 Бибурранду каргас бипӯшад³ кафан.
- Чу бишнид Туси сипаҳбад, бирафт,
 Ба хун рехтан рӯй бинҳод тафт.
- Бад-ӯ Сурха гуфт: «Эй сарафроз шох,
 Чаро кушт хоҳӣ маро беғуноҳ?
- 190 Сиёвуш маро буд ҳамсолу дӯст,
 Равонам пур аз дарду андӯхи ӯст.

1. Л -181 -183 нест.

2. ЛМ –Бихобанд.

3. Л –к-аз кас напӯшад.

Маро дида пуроб буд рӯзу шаб,
Ҳамеша ба нафрин кушодам ду лаб:

Бар он кас, ки он шохро сар гирифт,
Бар он кас, ки он ташту ханчар гирифт».¹

Дили Тус бахшоиш овард сахт,
Бар он номбардори гумкардабахт.

Бари Рустам омад, бигуфт ин сухун,
Ки афканда пури сипахдор бун.

195 Чунин гуфт Рустам, ки гар шаҳрёр
Чунон доғдил шояду сӯгвор,

Ҳамеша дилу чони Афросиёб
Пур аз дард бодо ду дида пуроб.

Ҳамин кӯдак аз пушти он бадхунар
Ҳаме чораву ҳила созад дигар.

Нишонда Сиёвуш ба хок-андарун,
Бару ёлу мӯяш шуда ғарки хун.

Ба чону сари шоҳи Эронзамин,
Сарафроз Ковуси боофарин,

200 Ки то ман ба гетӣ бувам, зиндаро
Зи туркон агар шоҳу гар бандаро

Ҳар он кас, ки ёбам, сарашро зи тан
Бибуррам аз он марз в-аз анҷуман.

1. ИЛ - Чӣ резӣ ҳаме хуни ман.

ТпЗ - Бубахшой бар навчавонии ман,
Бад-ин бозуи хусравонии ман.

Ба сӯи Завора ниғаҳ кард шер,
Бифармудаш он хуни бас ногузир.¹

Ҳамон ташту ханҷар Завора бибурд,
Ҷавонро бад-он рӯзбонон супурд.

Сарашро ба ханҷар буриданд зор
Замоне хурӯшиду баргашт кор.

205 Ҷаҳоно, чӣ хоҳӣ зи парвардагон?
Чӣ парвардагон? –Доғидилбурдагон!²

Сар аз тан чудо карду бар дор кард,
Ду пой аз бари сар нагунсор кард.

Бар он кушта аз кин барафшонд*³ хок,
Танашро ба ханҷар бикарданд⁴ чок.

ЛАШКАР КАШИДАНИ АФРОСИЁБ БА КИНИ ПИСАР

Чу лашкар биёмад зи дашти набард,
Танон пур зи хуну сарон пур зи гард.

Бигуфтанд, к-он номвар кушта шуд,
Чунон давлати тез баргашта шуд.

210 Бурида сарашро нагунсор⁵ кард,
Танашро ба хун ғарқа⁶ бар дор кард.⁷

1. Л –б. 197 -202 нест.

2. И –б. 205 нест.

3. М –барангехт.

4. ИЛ –хамекард.

5. Л –абар дор.

6. И –Сар аз тан чудо карду.

ТП – Сари Сурха бубрид гурди далер,
Ҳама лашкар аз чанг баргашт сер.

7. Л –Ду пой аз бари сар нагунсор кард.

Ҳама шаҳри Эрон камар бастаанд,
Зи кини¹ Сиёвуш цигар хастаанд.

Нагун шуд сару тоҷи Афросиёб,
Ҳама канд мӯю ҳаме рехт об.

Ҳама ҷомаи хусравӣ кард чок,
Хурӯшон ба сар-бар барафшонд хок.

Ҳама гуфт: «Родо, далеро, гаво,
Саро, номдоро, яло, хусраво!

- 215 Дареғ он^{*2} рухи аргавонӣ чу мох,
Дареғ он^{*3} бару бурзу болои шох.

Наҷӯяд падар ҳеч оромгоҳ,
Магар зини чарма ба овардгоҳ».

Чунин гуфт бо лашкар Афросиёб,
Ки «Бар мо сар омад кунун хӯрду хоб».⁴

Ҳама кинаро чашм равшан кунед,⁵
Ниҳолӣ зи хафтону чавшан кунед».⁶

Чу бархост овои кӯс аз дараш,
Бипӯшид чавшан ҳама лашкараш.

- 220 Бизад нои рӯин абар пушти пил,
Ҷаҳон шуд зи лашкар чу дарёи Нил.

1. ИЛ –хуни.

2. М –ин.

3. М –ин.

4. И –б. 214 -217 нест.

5. ЛМ –кунем.

6. ЛМ –кунем.

Чу бар кӯҳаи пил барбаст кӯс,
Ҳама осмон бар замин дод бӯс.

Ба гурдони лашкар-ш овоз кард,
Ки «Эй номдорону мардони мард¹,

Чу бархезад овози кӯс аз ду рӯй,
Начӯяд замон марди пархошчӯй.^{2*3}

Ҳама разро дил пур аз кин кунем,
Тани душманон чои жӯпин кунем».

225 Бигуфт ину фармуд, то каррной
Дамиданд бо синчу хиндидарой.^{4*5}

Хурӯш омаду нолаи говдум,
Дами нои саргину рӯинахум.

Замин омад аз наъли аспон ба чӯш,
Ба абр андаромад зи лашкар⁶ хурӯш.

Чу бархост аз дашт гарди сипох,
Кас омад бари Рустами кинахох,⁷

Ки омад сипаҳдор Афросиёб,
Сипоҳи дамон ҳамчу киштӣ бар об.

230 Ҳама сохта кинаву чангро,
Ҳама тез карда ба хун⁸ чангро.

1. Л –б. 219 -222 нест.
2. Л –мардومي айбчӯй.
3. М –б. 219 -223 нест.
4. И -219 -225 нест.
5. М –б. 225 нест.
6. ИЛ –синону.
7. ЛМ –Рустам аз дидагоҳ.
8. ИЛ –бадӣ.

Сипахбад гави пилтан чун шунид,
Ки омад сипахдори Турон¹ паидид,

Бирафтанд бо ковиёни дурафш,
Зи теги далерон ҳаво шуд бунафш.

Баромад хурӯши сипоҳ аз ду рӯй,
Чаҳон шуд пур аз мардumi чангчӯй.²

Хуру моҳ гуфтӣ ба ранг-андар аст,
Ситора ба коми наҳанг-андар аст.

235 Сипахдори Турон баророст чанг,
Гирифтанд кӯполу жӯпин ба чанг.

Биёмад сӯи маймана Бормон,
Зи туркон сипоҳе давону дамон.

Сӯи майсара Кӯҳраи теғзан,
Ба қалб-андарун хусрави анҷуман.

В-аз он рӯй Рустам сипаҳ баркашид,
Замин шуд зи гарди ялон нопадид.

Бисозид бар қалбгаҳ чои хеш,
Завора пас-андар,³ Фаромарз пеш.

240 Чу Гударзи Кашвод бар майсара,
Ҳаҷиру гаронмоягон яксара.

1. И –туркон.

2. ТПЗЛ – Ту гуфтӣ на шаб буд пайдо, на рӯз,
Ниҳон гашт хуршеди гетиғурӯз.

3. Л –пас эдар.

Биёрост бар маймана Геву Тус,
Саворони бедор бо бӯку¹ кӯс.²

Таҳамтан басечид мар чангро,³
Барафрошт аз кин дили тангро.⁴

Шуд аз сумми аспон замин мушкранг,
Зи найза ҳаво ҳамчу⁵ пушти паланг.⁶

Ту гуфтӣ ҳаво^{7*8} кӯҳи охан шудааст,
Сари кӯҳ пуртарку чавшан шудааст.

245 Ба абр андаромад синони дурафш,
Дурахшидани теғҳои бунафш.⁹

КУШТА ШУДУНИ ПИЛСАМ БА ДАСТИ РУСТАМ

Биёмад ба қалби сипаҳ Пилсам,
Диле пур зи кин, чеҳра карда диҷам.

Чунин гуфт бо шоҳи туронсипоҳ,
Ки «Эй пурхирад, номбардор шоҳ,

Гар эдун, ки аз ман надорӣ дарег,
Яке бора бо чавшану тарку теғ,

1. ИЛМ –пилу.

2. ТПЗ – Фарибурз бо Рустами кинаҳо,
Ситоданд бо найза дар қалбгоҳ.

3. ИЛ –кинаро.

4. Л –бару синаро; И –дилу синаро.

5. И –шуд чу.

6. ТПЗЛ – Чунин буд ҳар ду сипаҳ ҳамгурӯҳ,
На з-он сӯ сутӯҳу на з-ин сӯ шикӯҳ.*

* Л –На з-он сӯ сутуну на з-он сутӯҳ.

7. ИЛ –чаҳон.

8. М –замин.

9. И –б. 245 нест.

Або¹ Рустам имрӯз чанг оварам,
Ҳама номи ӯ зери нанг оварам.

- 250 Ба пеши ту орам сару Рахши ӯй,
Ҳамон гурзу теги ҷаҳонбахши ӯй».

Аз ӯ шод^{2*3} шуд ҷони Афросиёб,
Сари найза бугзошт аз офтоб.

Бад-ӯ гуфт, к- «Эй номбардор шер,
Ҳамоно, ки пилат наёрад ба зер,

Агар пилтанро ба чанг оварӣ,
Замона баросояд аз доварӣ.

Ба Турон набошад чу ту кас ба чоҳ,
Ба тахту ба мӯҳру ба теғу кулоҳ.

- 255 Ба гардонсипеҳр андарорӣ сарам,
Супорам ба ту духтару афсарам.

Аз Эрону Турон ду баҳр они туст,
Ҳамон гавҳару ганчу шаҳр они туст».

Чу бишнид Пирон, ғамӣ гашт сахт,
Биёмад бари шоҳи пирӯзбахт.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин марди барнои тез
Ҳама бо тани хеш дорад ситез.

Гар ӯ бо Таҳамтан набард оварад,
Сари хештан зери гард оварад.

1. Л –Ки бо.
2. И –тоза.
3. М –тоза.

260 Ҳама дар гумон афтад аз¹ номи хеш,
Набинад ҳама кому фарҷоми хеш.²

Бувад з-ин сухан низ бар шоҳ нанг,
Шикаста шавад дил сипахро ба чанг.

Бародар ту донӣ, ки кеҳтар бувад,
Фузунтар бар ӯ меҳри меҳтар³ бувад».

Ба Пирон чунин гуфт пас Пилсам,
К-«Аз ин паҳлавон дил надорам⁴ диҷам.⁵

Агар ман кунам чанг, чанги наҳанг,
Наёрам ба баҳти ту бар шоҳ нанг.

265 Ба пеши ту бо номвар чор гурд,
Ба пархош дидӣ зи ман дастбурд.

Ҳамоно кунун зӯрам афзунтар аст,
Шикастан дили ман на андарх(в)ар аст.

Барояд ба дасти ман ин коркард,
Ба гирди дари ахтари бад магард».

Чу бишнид аз ӯ ин сухан шаҳрёр,
Яке аспи шоистаи корзор

Бад-ӯ дод бо теғу гурзи гарон
Ҳамон чавшану тарку баргустувон.

1. Л –оварад.

2. ТПЗИ – Касе сӯи дӯзах напӯяд ба пой,
Дигар хира сӯи дами аждаҳой.

3. ИЛ –беҳтар.

4. Л –надорӣ.

5. И –ба ғам.

270 Биёрост он чангро^{1*2} Пилсам,
Ҳаме ронд чун шер бо³ боду дам.⁴

Ба эрониён гуфт: «Рустам кучост,
Ки гӯянд, к-ӯ⁵ рӯзи чанг аждаҳост?

Бигӯед, то пешам ояд ба чанг,
Ки бар чанги ӯ кардаам тез чанг».⁶

Чу бишнид Гев ин сухан, бардамид,
Бизад дасту тег аз миён баркашид.

Бад-ӯ гуфт: «Рустам ба як турк чанг
Ҳамоно насозад, ки ояд-ш нанг».

275 Баровехтанд он ду чангӣ ба ҳам
Дамон Геви Гударз бо Пилсам.

Яке найза зад Гевро, к-аз ниҳеб
Бурун омадаш ҳар ду пош⁷ аз рикеб.

Фаромарз чун дид, ёр омадаш,
Ҳамон ёри чангӣ ба кор омадаш.

Бизад тег бар найзаи Пилсам,
Аз он тег шуд найзаи ӯ қалам.

1. И –чанг чун.

2. М –мар.

3. Л –пур.

4. ТП – Сипар бар сари китфу найза ба даст,
Фиревону ҷӯшон чу пилони маст.
Даромад ба майдон ба кирдори гард,
Чу раъди хурӯшон яке вайла кард.

5. Л –дар.

6. ИЛ –б. 272 нест.

7. Л –пой; И –по.

Дигарбора зад бар сари тарки ўй,
Шикаста¹ шуд он теги пархошчўй.

280 Ҳама гашт бо ҳар ду ял Пилсам,
Ба майдон ба кирдори шери диҷам.

Чу Рустам зи қалби сипаҳ бингарид,²
Ду гурди далери гаронмоя дид,

Баровехта бо яке шермард,
Ба абр андароварда аз бод гард.

Ба дил гуфт Рустам, ки чуз Пилсам
Зи туркон надорад касе боду³ дам.⁴

Ва дигар, ки аз пирсар мўбадон,
Зи ахтаршиносону аз бихрадон,

285 Зи ахтар баду нек*⁵ бишнида буд,
Ҷаҳонро чапу рост паймуда буд,

Ки гар Пилсам аз бади рўзгор
Гузар ёбаду бинад омўзгор,

Набарда чун ў дар ҷаҳон сар ба сар,
Ба Эрону Турон набандад камар.

Ҳамоно, ки ўро замон омадаст.
Ки эдар ба ҷангам дамон омадаст.

Ба лашкар чунин гуфт, к-«Аз ҷои хеш
Маёзед худ пештар пой хеш.

1. Л –Гусиста.

2. Л –б. 280 нест.

3. Л –зўру.

4. И –б. 279 -283 нест.

5. Баду неки он марз.

290 Шавам, баргироям тани Пилсам,
Бубинам чӣ дорад паю зӯру дам».

Яке найзаи боркаш баргирифт,
Бияфшурд рон, тарк бар сар гирифт.

Гарон шуд рикебу сабук шуд инон,
Ба чашм андаровард рахшон синон.

Ҳаме гашт*¹ бар лаб бароварда каф,
Ҳаме тохт аз қалб то пеши саф.

Чунин гуфт, к-«Эй номвар Пилсам,
Маро хостӣ, то бисӯзӣ ба дам.»²

295 Бубинӣ кунун захми чангинаҳанг,
К-аз он пас напечӣ инон сӯи чанг.»³

Бисӯзад дилам бар ҷавонии ту,
Дареғо бари паҳлавонии ту».⁴

Бигуфту барангехт аз чо наванд,
Даромад ба кин чун сипехри баланд.

1. М –Ғамӣ гашту.

2. ТПЗИ – Кунун омадам, то бубинӣ маро,
Зи гарданкашон баргузинӣ маро.

3. ТПЗИ – Баровехтанд он ду чангӣ ба ҳам,
Ҳамон паҳлавону дигар Пилсам.
Фаровон бигаштанд дар корзор,
Ҳамон тег бо гурз шуд пора пор.
Зи гашти далерон бар он дашти чанг
Чу шаб гашт овардгах тору танг.
Чунин гуфт Рустам зи туркон савор
Надидам бад-ин печиши корзор.
Сазад, к-аждаҳо бошаду ё паланг,
К-аз ин сон ба пешам бисозад диранг.

4. Л –6. 295 нест.

Яке найза зад бар камаргохи ӯй,
Зи зин бадгирифташ ба кирдори гӯй.

Ҳама тохт то қалби туронсипох,
Бияндохташ хор дар қалбгоҳ.

300 Чунин гуфт к-«Инро ба дебои зард
Бипӯшед, к-аз гард шуд лочвард».

Инонро бупечид аз он размгоҳ,
Биёмад дамон то ба қалби сипох.

Биборид Пирон зи мижгон сиришк,
Тани Пилсам даргузашт аз пизишк.

Дили лашкари шоҳи туронсипох
Шикаста шуду тира шуд размгоҳ.

Хурӯш омад аз лашкари ҳар ду рӯй,
Дехудори гурдони пархошчӯй.

305 Хурӯшидани кӯс бар пушти пил
Зи ҳар сӯ ҳама рафт то чанд мил.

Замин шуд зи наъли сутурон сутӯҳ,
Ҳама кӯҳ дарё шудӣ, дашт кӯҳ.

Ҳама санг марҷон шуду хок¹ хун,
Басе сарваронро сар омад нагун.²

Ту гуфтӣ ҳама хун биборад сипехр,
Падарро набуд бар писар ҷои меҳр.

1. И –дашт.

2. ТПЗИЛ – Бигаштанд чандон зи ҳар ду гурӯҳ,
Ки шуд хок дарёву хомун чу кӯҳ.

310 Яке бод бархост аз размгоҳ,
Ҳаворо бипӯшид гарди сиёҳ.

Ду лашкар ба хомун ҳаме тохтанд.
Яке аз дигар бознашнохтанд.

Чаҳон чун шаби тира торик шуд,
Ҳамоно ба шаб рӯз наздик шуд.

ГУРЕХТАНИ АФРОСИЁБ АЗ РУСТАМ

Чунин гуфт бо лашкар Афросиёб,
Ки «Бедор бахт андаромад ба хоб.

Агар сустӣ оред як тан ба чанг,
Намонад маро ҷойгоҳи диранг.

315 Як имрӯз рои паланг оваред,
Зи ҳар сӯ бароеду чанг оваред.¹

Парешон² зи ҳар сӯ камин оваред,³
Ба найза хур андар замин оваред».

Биёмад худ аз қалби туронсипоҳ,
Бари Тус шуд доғдил, кинаҳоҳ.

Аз Эрон фаровон саронро бикушт,
Ғамӣ шуд дили Тусу бинмуд пушт.

Бари Рустам омад яке чораҷӯй,⁴
Ки имрӯз аз ин кор шуд рангу бӯй.

1. Л – биронеду чанг оваред; И – б. 315 нест.

2. Л – бар эшон; И – Бад-эшон.

3. И – Як имрӯз пархошу кин оваред.

4. ИЛМ – рохҷӯй.

- 320 Ҳама маймана шуд чу дарёи хун
Дурафши саворони Эрон нагун.

Биёмад зи қалби сипаҳ пилтан,
Паси ӯ Фаромарз бо анҷуман.

Сипардори бисёр дар пеш буд,
Ки дилшон зи Рустам бадандеш буд.

Ҳама хешу пайванди Афросиёб,
Ҳама дил пур аз кину сар пуршитоб.

Аз эшон фаровон Таҳамтан бикӯшт,
Фаромарзу Тус андаромад ба пушт.
- 325 Чу Афросиёб он дурафши бунафш
Ниғаҳ кард бо қовиёни дурафш,

Бидонист, к-он пилтан Рустам аст,
Сарафроз в-аз тухмаи Найрам аст.

Барошӯфт бар сони ҷангӣ паланг,
Бияфшурд рон, пеши ӯ шуд ба ҷанг.

Чу Рустам дурафши сияхро бидид,
Ба кирдори шери жиён бардамид.

Ба ҷӯш омад он номбардор гурд,
Инонро ба Раҳши тақовар супурд.
- 330 Баровехт бо саркаш Афросиёб,
Зи пайкон-ш хун рафт чун ҷӯи об.

Ҳаданге, ки солори туронсипоҳ
Бизад бар бари Рустами кинаҳоҳ,

Синон андаромад ба чарми камар,
Ба бабри баён-бар набуд коргар.

Таҳамтан ба кин андаровард рӯй,
Яке найза зад бар бари аспӣ ӯй.

- 335 Таковар зи дард андаромад¹ ба сар,
Бияфтод аз ӯ шоҳи пархошх(в)ар.

Ҳаме ҷуст Рустам камаргоҳи ӯй,
Ки аз ранҷ кӯтаҳ кунад роҳи ӯй.

Ниғаҳ кард Ҳуммон, бидид аз карон,
Ба гардан баровард гурзи гарон.

Бизад бар сари шонаи пилтан,
Хурӯшанда гашт аз ду рӯ анчуман.²

Битобид рух паҳлавони сипоҳ,
Зи пас кард Рустам ҳамон гаҳ нигоҳ.

- 340 Сипаҳдори Турон зи чангаш бичаст,³
Яке бораи тезтаг⁴ барнишаст.

Ба сад ҳила аз чанги он аждаҳо
Варо кард Ҳуммони Виса раҳо.⁵

Барошуфт гурдафкани тоҷбахш,
Зи*⁶ дунболи Ҳуммон барангехт Рахш.

-
1. И –дардаш биёмад.
 2. Л –Зи лашкар хурӯш омаду анчуман.
 3. ИЛ –бишуд зардаст.
 4. ИЛ – гомзан.
 5. ТПЗМ – Чу шуд раста, аз чанг баргошт рӯй,
Таҳамтан ҳаме буд пархошҷӯй.
 6. М –Ба.

Битозид чандеву чанде шитофт,
Замона будаш*¹ монда, ўро наёфт.²

Ба абр андаромад хурӯши сарон,
Гироидани гурзҳои гарон.

345 Даромад аз эронсипаҳ пеши ӯй,
Бад-он то наёяд газанде бар ӯй.³

Зи Рустам бипурсид пурмоя Тус,
Ки «Чун ёфт пил аз таки гур кӯс?»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Гурзи гарон
Чу борад зи бозуи кундоварон,

Намонад дили сангу сандон дуруст,
Бару ёли кӯбанда бояд нахуст.

Амуде, ки кӯбанда Хуммон бувад,
Ту оҳан махонаш, ки мум он бувад.»

350 Чу аз чанги Рустам бупечид рӯй,
Гурезон ҳаме рафт пархошчӯй.

Саросар сипаҳ наъра бардоштан,
Синонҳо бар-абр андар афроштан.

Замин*⁴ сар ба сар куштаву хаста шуд,
Ва ё лолаву заъфарон руста шуд.

Сипарданд аспон ҳама хун ба наъл,
Ҳаме пой пилон зи хун гашта лаъл.

1. М – Чу шуд зиндагӣ.

2. Л – б. 242, 243 нест.

3. Л – Таҳамтан ҳаме буд пархошчӯй.

4. – Сипаҳ.

Ҳазимат гирифтанд туркон чу бод,
Ки Рустам зи бозу ҳаме дод дод.¹

355 Се фарсанг чун аждаҳои дамон
Ҳаме шуд Таҳамтан паси бадгумон.

В-аз он ҷойгаҳ пилтан бозгашт,
Ту гуфти варо чарх дамсоз*² гашт.

Ба лашкарғаҳи хеш гаштанд боз,
Сипаҳ яқсар аз хоста бениёз.

Ҳама дашт пурухану симу зар,
Синону ситому силеху камар.

ФИРИСТОДАНИ АФРОСИЁБ КАЙХУСРАВРО БА ХУТАН

Чу хуршед бар зад сар аз кӯхсор,
Бигустурд ёкут бар пушти қор.

360 Хурӯш омаду нолаи каррной,
Таҳамтан барангехт лашкар зи ҷой.

Ниҳоданд сар сӯи Афросиёб,
Ҳама рух зи хуни Сиёвуш пуроб.

Чу бишнид, к-омад паси ӯ сипоҳ,
Таҳамтан ба пеш-андарун кинаҳоҳ.

Биёвард лашкар ба дарёи Чин,
Бар ӯ танг шуд паҳн рӯи замин.

Бад-он гаҳ кучо хост бугзошт об,
Ба Пирон Чунин гуфт Афросиёб.

1. ИЛ –6. 254 нест.

2. М –Чу бо душманаш чарх бад соз.

- 365 Ки «Дар кори ин кӯдаки шумтан
Ҳушивор бо ман яке рой зан,

Ки гар Рустам ўро ба чанг оварад,
Мар ўро сӯи*¹ шаҳри Эрон барад.

Аз ин девзода яке шоҳи нав
Нишонанд бо тоҷ бар гоҳи нав.

Мар ўро биёвар бар ин рӯи об,
Дарафкан в-аз ин рои ман сар матоб».

Чунин гуфт Пирон ба Афросиёб,
Ки «Бар куштани ў набояд шитоб.
- 370 Ман ўро яке чора созам, ки шоҳ
Писандад аз ин бандаи некхоҳ.

Мар ўро биёрем бо хештан,
Барему нишонемаш андар Хутан.

Набояд, ки якбора аз бад куниш
Бувад шоҳро ҷовидон сарзаниш».

Бад-ў гуфт шоҳ: «Эй худованди рой,
Маро бар накӯй туй раҳнамой.

Ба зудӣ бар ин кор кардан басеч,
Набояд диранг андар ин кор хеч».
- 375 Пас он гоҳ Пирон фиристодае,
Яке донишимарди озодае

Фиристод, то оварад шоҳро,
Фиристода бубрид он роҳро.

1. М –бари.

Ҳама рафт тозон ба кирдори дуд,
Чунон чун сипаҳбад-ш фармуда буд.

Биёмад, ба наздики хусрав расид,
Бад-он фарру авранг ӯро бидид.

Фаровон-ш бистуду бурдаш намоз,
Ҳама буд¹ пешаш замони дароз.

380 Ҳамон² гаҳ бигуфт, он чи буд гуфтани,
Ҳама дарпазируфт пазруфтани.

Чу бишнид Хусрав саросар сухун,
На сар дид пайдо мар онро, на бун.

Биёмад давону ба модар бигуфт,
Саросар баровард роз аз нухуфт.

Ба модар чунин гуфт, к-«Афросиёб
Фиристоду хонад маро назди об»³

Чӣ созему инро чӣ дармон кунем?
Ба дониш магар чораи ҷон кунем».

385 Фаровон бигуфтанду андохтанд,
Мар он корро чора нашнохтанд.

Чуз аз рафтан он ҷо надиданд рӯй,
Ба ноком рафтанд пас пӯй-пӯй.

Ҳама роҳ ғамгину дида пуроб,
Забон пур зи нафрини Афросиёб.

1. И –Ҳама гуфт.

2. И –Пасон.

3. И –Фиристод хоҳад маро назди боб.

Чунин то ба наздики Пирон расид,
Чу Пирони Виса мар ўро бидид,

Фуруд омад аз тахту шуд пеш боз,
Бипурсидаш аз ранчи рохи дароз.

- 390 Фаровон-ш бистуду бинвохташ,
Ба наздики худ ҷойгаҳ сохташ.

Ҳар он ч-аш бубоист аз х(в)арданӣ,
Зи пӯшиданиву зи густарданӣ,

Зи хиргоҳу аз хаймаву борагӣ
Бисозид Пирон ба якборагӣ.

Чу ҳарчиш бибоист, шуд сохта,
В-аз он сохтан гашт¹ пардохта.

Биёмад, бигуфташ ба Афросиёб,
Ки «Эй шоҳи бодонишу фарру об,

- 395 Ман ин кӯдаки хурд бо фарраҳӣ
Биёвардам, акнун чӣ фармон диҳӣ?

Чунин гуфт пас шоҳи Туронзамин
Ба Пирон, к-«Аз он рӯи дарёи Чин

Фиристод бояд-ш, то саркашон
Наёбанд аз ў ҳеч гуна нишон.

Фиристод Пирон мар ўро чу дуд,
Бар он сӯ, кучо шоҳ фармуда буд».

1. Л –сохта шоҳ пардохта; И –шоҳ пардохта.

**ПОДШОҲИИ РУСТАМ ДАР
ТУРОНЗАМИН ҲАФТ СОЛ БУД**

Сипаҳбад гави пилтан бо сипоҳ
Сӯи Чину Мочин даромад зи роҳ.¹

400 Ҳама марзи Чин бо Хитову Хутан
Гирифташ ба бозуи шамшерзан.^{2*3}

Таҳамтан нишаст аз бари тахти ӯй,^{*4}
Ба хок андаромад сари бахти ӯй.^{*5}

Яке дoston зад гав андар⁶ нахуст,
Ки пурмоя он кас, ки душман бичуст.

Чу бадхоҳ пеш оядат, кушта бех,
Гар⁷ овора, аз чанг баргашта бех.

Зи айвон ҳама ганчи ӯ бозчуст,
Бигуфтанд бо вай якояк дуруст.

405 Фуломону аспу парастандагон,
Ҳамон номвар хубрух бандагон.

Дари ганчи динору пурмоя тоҷ,
Ҳамон чомаву⁸ дебаву тахти оч

-
1. ТПЗМ – Биёмад Таҳамтан ба Туронзамин
Хиромид то пеши дарёи Чин.
Ҳама шаҳри Турон, сарону гавон
Бирафтанд назди чохонпахлавон.
Жул Мул – танҳо ба як мавҷуд аст.
 2. ИЛ –б. 398 -400 нест.
 3. М –б. 399 -400 нест.
 4. М –тахту гоҳ.
 5. М –шоҳ.
 6. ИЛ –бар ин бар.
 7. Л –Ки.
 8. И –Ҳама чомаи.

Якояк зи хар сӯ ба чанг омадаш,
Басе гавҳар аз ганчи Ганг омадаш.

Сипаҳ сар ба сар з-он¹ тавонгар шуданд,
Чу бо ёраву тавқу афсар шуданд.

Яке Тусро дод он тахти оч,
Ҳамон ёраву тавқу маншури Чоч.

410 Бад-ӯ гуфт: «Он² кас, ки тоб оварад,
Дигар ёди³ Афросиёб оварад,

Ҳамон гаҳ сарашро зи тан дур кун,
В-аз он^{*4} каргасонро яке сур кун.

Касе, к-ӯ хирад чӯяду эманӣ,
Натозад⁵ сӯи кеши оҳарманӣ.

Чу фарзанд бояд, ки дорӣ ба ноз,
Зи ранҷ эмин, аз хоста бениёз.

Ту беранчро ранҷ манмой ҳеч,
Ҳама мардиву дод додан басеч,⁶

415 Ки гетӣ сипанҷ асту ҷовид нест,
Фаре бартар аз фарри Чамшед нест.

Сипехри баландаш ба пой оварид,
Ҷаҳонро ҷуз ӯ кадхудой оварид».

1. Л –з-ӯ.

2. ИЛМ –Ҳар.

3. Л –В-агар расми; И –Ва ё расми.

4. М – ӯ.

5. Л –Наёяд.

6. ИЛ –Сар аз дод в-аз растагорӣ мапеч.

Яке тоҷи пургавҳари шоҳвор,
Яке тахт бо тавку бо гӯшвор,

Сапечобу Суғдӣ ба Гударз дод,
Басе панду маншури он марз дод.

Ситудаш фаровону кард офарин
Бар он пурхунар паҳлави¹ покдин.²

420 Бад-ӯ гуфт: «Меҳри бузургиwu дод,
Ҳамон базму разм аз ту дорем³ ёд.

Хунар бехтар аз гавҳари номдор,
Хунармандро гавҳар ояд ба кор.

Туро бо хунар гавҳар асту хирад,
Равонат ҳаме аз ту ромиш барад.

Раво бошад, ар панди ман бишнави,
Ки омӯзгори бузургон туй.

Сапечоб то марзи Гулзарриюн
Зи фармони ту кас наёяд бурун».

425 Фарибурзи Ковусро тоҷи зар
Фиристод динору чанде гуҳар.

Бад-ӯ гуфт: «Солору меҳтар туй,
Сиёвахшро худ⁴ бародар туй.

Миёро ба кини бародар бубанд,
Зи фитрок макшой ҳаргиз каманд.

1. Л – паҳлавон.

2. И – б. 419 нест.

3. ИЛ – доранд.

4. Л – Сиёвушро худ; И – Сиёвахши радро.

Маёсой бар кин аз¹ Афросиёб,
Зи дил дур кун хӯрду орому хоб.

Ҳама дод кун ту ба гетӣ-дарун,
Ки аз дод ҳаргиз нашуд кас нагун».²

430 Ба Мочину Чин омад ин огаҳӣ,
Ки биншаст Рустам ба шоҳаншаҳӣ.

Ҳама ҳадяҳо сохтанду нисор,
Зи диноар в-аз гавҳари шохвор.

Бигуфтанд, "Мо бандаву чокарем,
Замин ҷуз ба фармони ту наспарем".

Сипаҳбад ба чон дод зинҳорашон,
Бидид*³ он равонҳои бедорашон.

Ҳама кард нахчир бо юзу боз,
Баромад бар ин рӯзгори дароз.

РАФТАНИ ЗАВОРА БА ШИКОРГОҲИ СИЁВУШ

435 Чунон буд, ки рӯзе Завора бирафт,
Ба нахчири гӯрон хиромид⁴ тафт.

Яке турк, то бошадаш раҳнамой,
Ба пеш андарафканду омад ба чой.

Яке беша дид андар он паҳндашт,
Ки гуфти бар ӯ-бар нашояд гузашт.

1. ИЛ –кини.

2. И –сарнагун:

ТПЗ – Дигар Гевро дод шаҳри Хутан,
Хитову Чигил-Ашкаши теъзан.

3. М –Чу дид.

4. И –нахчиргах он хирадманд.

Зи бас рангу бӯю зи¹ оби равон
Ту гуфтӣ, к-аз ӯ тоза гардад² равон.

Пас он турки хира забон баркушод,
Ба пеши Завора сухан кард ёд,

440 Ки нахчиргоҳи Сиёвуш буд ин,
Бад-ин буд меҳраш ба Туронзамин.

Бад-ин чойгаҳ шоду хуррам будӣ,
Чуз эдар дигар чой³ бо ғам будӣ.⁴

Завора чу бишнид з-ӯ ин сухан,⁵
Бар ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

Чу гуфтори он туркаш омад ба гӯш,
Фуруд омад аз аспу з-ӯ рафт хуш.

Яке боз будаш ба даст-андарун,
Раҳо карду мижгон шудаш пур зи хун.

445 Расиданд ёрону лашкар бар ӯй,
Ғамӣ ёфтандаш, пур аз об рӯй.

Гирифтанд нафрин бар он раҳнамой,
Ба захмаш фиканданд ҳар як зи пой.

Завора яке сахт савганд х(в)ард,
Фурӯ рехт аз дидагон оби зард,⁶

1. Л –пур.

2. ЛМ –К-аз ӯ тӯша овард гӯй И –К-аз ӯ тӯша овард гуфтӣ.

3. ИЛ –Ҳама рӯз.

4. И –пас аз б. 441 ин б. омада:

Завора чу бишнид, аз ӯ рафт хуш,

Чу гуфтори он туркаш омад ба гӯш.

5. И –Ба ҷӯш омадаш мағзи сар з-он сухан.

6. Л – об аз ду дида зи дард.

К-аз ин пас на нахчир чӯям, на хоб
Напардозам аз кини Афросиёб.

Намонам, ки Рустам баросояд эч,
Ҳама*¹ чангро кард бояд басеч.

450 Ҳамон гаҳ² ки*³ назди Таҳамтан расид,
Хурӯшид, чун рӯи ўро бидид.

Бад-ў гуфт: «Эдар ба кин омадем
Ва ё лаб пур аз офарин омадем?

Чу Яздони некидихиш зӯр дод,
Зи ахтар туру гардиши хур дод,⁴

Чаро бояд ин⁵ кишвар обод монд,
Якero бар ин буму бар шод монд?

Фаромуш макун кини он шаҳрёр,
Ки чун ў набинӣ ба сад⁶ рӯзгор».

1. М – Ҳаме.

2. И – Ҳамоно.

3. М – гаҳ.

4. И – пас аз б. 452 ин б. омада:

Чаро бояд ин кишвар обод кард,

Зи сар баргирифта кулоҳи набард.

5. И – Набояд ҳамин.

6. И – Набинад дигар.

ВАЙРОН КАРДАНИ РУСТАМ ТУРОНЗАМИНРО

455 Барангехт дилорамида¹ зи чой,
Таҳамтан ҳамон кард, к-ӯ дид рой.

Ҳама ғорату куштан*² андаргирифт,
Ҳама*³ буму бар даст бар сар гирифт.

Зи Туронзамин то ба Суклобу Рум
Надиданд як марзи ободбум.

Ҳама сар буриданд барнову пир,
Зану кӯдаки хурд карданд асир.

Баромад зи кишвар саросар димор
Бар ин гуна фарсанг беш аз ҳазор.

460 Ҳар он чо,*⁴ ки буд меҳтаре боғухар
Ҳама пеш рафтанд бар хок сар,

Ки безор гаштем з-Афросиёб,
Нахоҳем дидори ӯро ба хоб.

Аз он хун, ки ӯ рехт бар бегуноҳ,
Касеро набуд андар он рою роҳ.

Кунун анҷуман гар парокандаем,
Ҳама пеши ту як ба як бандаем.

Чу чира⁵ шудӣ, бегунаҳ хун марез,
Макун бо чаҳондор Яздон ситез.⁶

1. Л – Аз ин кин дилро.

2. М – Ҳамон куштану ғорат.

3. М – Аз ӯ.

4. М – Ҳар он кас.

5. ИЛ – хира.

6. ИЛМ – Макун чанги гардуни гарданда тез.

465 Надонад касе к-он сипахбад кучост?
Дуруст аст,¹ ё дар дами аждаҳост?

Чу бишнид гуфтори он анчуман,
Бупечид бино дили² пилтан.

Саронро зи лашкар саросар бихонд,
Сипах сӯи Қочорбоши^{3*4} биронд.

Шуданд анчуман пеши ӯ бихрадон,
Бузургони⁵ корозмуда радон,

Ки Ковуси бефарру бепарру пой,
Нишастаст бар тахт бераҳнамой.

470 Гар Афросиёб аз рахе бедиранг
Ба Эрон яке лашкар орад ба чанг,

Биёбад бар он пир Ковус даст,
Шавад кому ороми мо пок паст.

Якояк ҳама ному⁶ кин тӯхтем,
Ҳама шаҳри⁷ ободи ӯ сӯхтем.

Кунун назди он пирхусрав шавем,
Чу базм⁸ оядаш, ҳар яке⁹ нав шавем.

Кучо солиён андаромад ба шаш,
Ки нагзашт бар мо яке рӯзи х(в)аш.

1. Л – Бар асб аст.

2. ЛМ – бедордил.

3. ИЛ – Марзи Қачқорбошӣ.

4. М – Суи марзи Қочорбошӣ.

5. ИЛ – Бузургону.

6. Л – доми.

7. Л – буми.

8. ЛМ – разм.

9. ИЛ – касе.

475 Ба Эрон парастандаву тахтгоҳ,
Ҳам он ҷо нигину ҳам он ҷо кулоҳ.

Чунин чира гаштем бар хоста,
Дил*¹ ороста шуд, равон коста.

Чу дил барнихӣ бар сарои куҳан,
Кунад нозу² бар ту бипӯшад сухан.

Гарат дил на бо рои³ оҳарман аст,
Сӯи оз мангар, ки ӯ душман аст.⁴

Бипӯшу бипошу бинӯшу би(х)вар,⁵
Туро баҳра ин аст аз ин раҳгузар.

480 Таҳамтан бад-ин гашт ҳамдостон,
Ки фархунда мӯбад бизад достон.

Чунин гуфт хуррамдили раҳнамой,
Ки хушшӣ гузин 3-ин сипанҷӣ сарой.

Ниғаҳ кун, ки дар хок чуфти ту кист,
Бар ин хоста чанд хоҳӣ гирист?!

1. Л – розу.

2. М – тан.

3. Л – ёрон.

4. И – б. 477 – 478 нест.

5. Л – Бибӯю бинозу бичӯшу бих(в)ар.

БОЗРАФТАНИ РУСТАМ БА ЭРОНЗАМИН

Таҳамтан чу бишнид, шарм омадаш,
Ба рафтан яке рои гарм омадаш.

Биёвард аспон зи ҳар сӯ гала,
Ки буданд бар дашти Турон яла.

485 Ғулому парастандагон даҳ ҳазор
Биёвард шоистаи шахрёр.

Ҳамон нофаи мушку мӯи самур,
Зи санҷобу қоқум, зи кимолу бур.

Ба мӯю*¹ ба бӯю ба динору*² зар
Шуд ороста пушти пилони нар.

Зи густурданиҳову аз бешу кам,
Зи пӯшиданиҳову ганчу*³ дирам,

Зи теғу*⁴ силеху зи тоҷу зи тахт
Ба Эрон кашиданду барбаст рахт.

490 Зи Турон сӯи Зобулистон шуданд,
Ба наздики фархунда Дастон шуданд.

Сӯи Порс шуд Тусу Гударзу Гев,
Чунон*⁵ лашкаре номбардори нев.

Ниҳоданд сар сӯи шоҳи чаҳон,
Чунон*⁶ номдорону фаррухмехмон.

-
1. М – рангу.
 2. М – дебои.
 3. М – зарру.
 4. ИЛ – ганчу.
 5. М – Або.
 6. ИЛ – Чунин.

Чу бишнид бадгавҳар Афросиёб,
Ки шуд Тусу Рустам бар он рӯи об,

Шуд аз Бохтар сӯи дарёи Ганг,
Диле пур зи кина, саре пур зи чанг.

495 Ҳама бум зеру забаркарда дид,
Меҳон куштаву кехтарон барда¹ дид.

На аспу на ганчу на тоҷу на тахт,
На шодоб бар шох² барги дарахт.

Чаҳоне зи³ оташ барафрӯхта,
Ҳама коҳҳо кандаву сӯхта.

Зи дида биборид хуноб⁴ шох,
Чунин гуфт бо меҳтарони сипоҳ,

Ки «Ҳар кас, ки ин бад фаромуш кунад,
Ҳама ҷони бедор беҳуш кунад.

500 Ҳама як ба як⁵ дил пур аз кин кунед,
Сипар бистару тарг⁶ болин кунед.

Ба Эронзамин разму кин оварем,⁷
Ба чанг осмон бар замин оварем.⁸

Зи баҳри бару буму фарзанди хеш,
Ҳамон аз пай ганчу пайванди хеш

-
1. Л – мурда.
 2. ЛМ – айвон, на.
 3. И – Чаҳон зери.
 4. ИЛ – хуноба.
 5. И – сар ба сар.
 6. ИЛ – тарки.
 7. ИЛ – оваред.
 8. ИЛ – оваред.

Ҳама шаҳри Эрон ба пой оварем,
Бикӯшему ин кин ба ҷой оварем.^{1*2}

Ба як разм агар боди эшон бичаст,
Нашояд чунин кардан андеша паст.

505 Зи ҳар сӯ силоҳу сипоҳ оварем,
Ба навӣ яке тоза роҳ оварем».

Ба зудӣ яке лашкаре гирд кард,
Ҳама бо синону силеху набард.³

Худу лашкараш сӯи Эрон кашид,
Ба кини далерону шерон кашид.⁴

Баророст аз ҳар сӯе тохтан,
Набуд ҳеч⁵ ҳангоми пардохтан.

Ҳама⁶ сӯхт обод буму⁷ дарахт,
Бар эронӣён - бар шуд ин кор сахт.

510 Зи борон ҳаво хушк шуд ҳафт⁸ сол,
Дигаргуна шуд рангу⁹ баргашт ҳол.

Шуд аз ранҷу тангӣ чаҳон пурниёз,
Баромад бар ин рӯзгори дароз.

1. Л – Ҳама коххошон ба пой оварем,
Чу шерон сӯи чанг рой оварем.

2. М – Чу шерон сӯи чанг рой оварем.

3. ТПЗ – Чу кори сипоҳ ӯ ҳама соз кард,
Дари ганчи деринаро боз кард.

4. ИЛ –б. 506, 507 нест;
ТПЗ – Ба аспу силеху ба мардони мард
Ба кина аз Эрон баровард гард.

5. Л –Надид эҷ; И –он чи.

6. ЛМ –Ҳама.

7. Л –шоҳу ҳаме зад; И –Ҳама сӯхт ҷою ҳаме зад.

8. И –ҳашт.

9. ИЛ –бахту.

Нишаста ба Зобул яли пилтан,
Гирифта чаҳон турки шамшерзан.¹

ДИДАНИ ГУДАРЗ КАЙХУСРАВРО БА ХОБ

Чунон дид Гударз як шаб ба хоб,
Ки абре баромад аз Эрон пуроб.

Бар он абри борон нишаста² Суруш,
Ба Гударз гуфтӣ, ки букшой гӯш.

515 Зи тангӣ чу хоҳӣ, ки гардӣ раҳо
Аз ин бадкуниш^{*3} турки нараждаҳо⁴

Ба Турон яке шаҳрӯри нав аст,
Кучо номи ӯ шоҳ-Кайхусрав аст.

Зи пушти Сиёвуш яке шаҳрёр,
Хунарманд в-аз гавҳари номдор.

Сарафроз в-аз тухмаи Кайкубод,
Зи модар сӯи Тур дорад нажод.

Ба Эрон чу ояд паи фаррухаш,
Зи чарх он чи пурсад, диҳад посухаш.

520 Миёнро бубандад ба кини падар,
Кунад кишвари Тур зеру забар.

Ба дарёи кулзум ба чӯш орад об,
Нахорад сар аз кини Афросиёб.

1. ИЛ –б. 512 нест.
2. ЛМ –абри паррон хучаста.
3. М –В-аз ин номвар.
4. Л –б. 515 нест.

Ҳамасола дар чавшани кин бувад,
Шабу рӯз дар чанг бар зин бувад.

Зи гурдони Эрону гарданкашон,
Наёбад чуз аз¹ Гев кас з-ӯ² нишон

Чунин аст фарҷоми кори^{3*4} сипехр,
Бад-ӯ довар⁵ аз дод густурда мехр.

525 Чу аз хоб Гударз бедор шуд,
Ситоишқунон⁶ пеши додор шуд.

Бимолид бар хок риши сапед.⁷
Зи шоҳи чавон шуд дилаш пурумед.

Чу хуршед пайдо шуд аз пушти роғ,
Баромад ба кирдори равшан чароғ.⁸

Сипаҳбад нишаст аз бари тахти оч,
Биёрост айвон ба курсии соҷ.

Пурандеша дил, Гевро пеш хонд,
В-аз он хоб чанде суханҳо биронд.

530 Бад-ӯ гуфт: «Фаррух паю рӯзи ту,
Ҳамон ахтари гетиафрӯзи ту.

Ту то зодӣ аз модари б-офарин,⁹
Пур аз офарин шуд саросар замин.

1. ЛМ –ба чуз.

2. Л –з-ӯ кас.

3. ИЛ –гардон.

4. М –фармони.

5. ИЛ –дорад.

6. ИЛ –ниёишқунон.

7. Л –сафед.

8. ИЛ –зарринчароғ.

9. ЛМ –поқдин.

Ба фармони Яздон хучаста Суруш
Маро рӯй бинмуд дар хоб дӯш.

Нишаста ба абре пур аз боду нам,
Бишустӣ чаҳонро саросар зи ғам».

Маро диду гуфт: «Ин ҳама ғам чарост,
Чаҳоне пур аз кину бенам¹ чарост?

535 Азеро ки бефарру бурз аст шох,
Надорад ҳама² роҳи³ шоҳон нигоҳ.

Чу Кайхусрав ояд зи Туронзамин,⁴
Сӯи душманон афканад ранчӯ⁵ кин.

Наёрад⁶ кас ўро зи гурдони нев
Чуз аз^{*7} номвар пури Гударз-Гев.⁸

Чунин кард баҳшиш сипехри баланд,
Ки аз ту кушояд ғаму ранчӯ⁹ банд.

Ҳама ном чувстӣ миёни ду саф,
Кунун номи ҷовидат омад ба каф,

540 Ки то дар чаҳон мардум асту сухан,
Чунон номи некӯ¹⁰ нагардад куҳан.¹¹¹

1. Л –кин абенам.

2. ИЛ –ҳама.

3. И –рои.

4. ИЛ –Ба Эронзамин.

5. Л –разму.

6. ЛМ –Набинад.

7. М –Магар.

8. И –б. 537 нест.

9. И –Ба дасти ту хоҳад кушодан зи.

10. ЛМ –Чунин ном ҳаргиз.

11. И -539, 540 нест.

Ба ранч асту бо ранч ном асту ганч,
Ҳамоно, ки номат барояд зи ранч.

Агар ҷовидона намонӣ ба ҷой,
Ҳамон¹ ном беҳ з-ин сипанҷӣ сарой²

Чаҳонро яке шахрёр оварӣ,
Дарахти вафоро ба бор оварӣ».

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй падар, бандаам,
Бикӯшам ба рои ту³ то зиндаам.

545 Харидорам инро, гар ояд ба ҷой
Ба фархунда номи ту, эй раҳнамой».

Ба айвон шуду сози рафтан гирифт,
Зи хоби падар монда андар шигифт.

Меҳини маҳон бонуи Гев буд,
Ки духти гузин Рустами неву буд.

Хабар шуд ҳамон гаҳ ба Бонугушасп,
Ки мар Гевро рафтан ороост асп.

Биёмад хиромон ба назидики ӯй,
Чунин гуфт: «Эй меҳтари номҷӯй,

550 Шунидам, ки ту рафт хоҳӣ ба Тур,
Ки Хусрав бичӯй зи наздику дур.

Чу дастур бошад, маро паҳлавон
Шавам назди Рустам ба рашванравон.

1. ЛМ –Туро.

2. ТПЗ – Ва дигар ҳамоно сипехри баланд,
Кушояд ба дасти ту аз танг банд.

3. Л –фармон-г.

Маро орзу чехраи Рустам аст,
Зи нодиданаш чони ман пурғам аст.

Ту падруд бош, эй чаҳонпахлавон,
Ки бодӣ ҳамасола пушти гавон».

Ба фармони солорбону бирафт,
Сӯи Систон рӯй бинҳод тафт.¹

РАФТАНИ ГЕВ БА ТУРОН БА ҶУСТАНИ КАЙХУСРАВ

555 Чу хуршеди рахшанда омад падид,
Замин шуд ба сони гули шанбалид.

Биёмад камарбаста Геви далер,
Яке боркаш бодпое ба зер.

Бад-ӯ гуфт Гударз: «Ёри² ту чист,
Ба роҳ-андарун бо ту ҳамроҳ кист?»³

Ба Гурдарз гуфт: «Эй чаҳонпахлавон,
Далеру сарафрозу равшанравон,

Камандеву аспе маро ёр бас,
Нашояд кашидан бад-он марз кас.

560 Чу мардум барам, хостор оядам,
Аз он пас маро корзор оядам.

Каманде ба фитроку аспе давон,⁴
Парандовару чомаи ҳиндувон.

1. ИЛ –б. 547 -554 нест.

2. ТПЗ –коми.

3. И –б. 557 нест;

Л –Ҳама дил пур аз кини Афросиёб,
Ду рухро (?) пур аз хуну дил чун кабоб.

4. Л –Биёреду аспе равон.

Маро дашту кӯҳ аст якчанд чой,
Магар пешам ояд яке раҳнамой.

Нашояд, ки дар шаҳрҳо бугзарам,
Маро боздонанду кайфар барам.*¹

Ба пирӯз бахти чаҳонпахлавон
Биёям барат² шоду равшанравон.

565 Ту мар Бежани хурдро дар канор
Бипарвар, ниғаҳ дор аз рӯзгор.

Биёмӯзаш ороиши разро,
Нашояд магар разм ё базро.

Бад-ин кӯдакӣ ман³ аз ӯ дидаам,
Зи мардӣ, ки ӯро писандидаам.⁴

Ту падруд бошу маро ёд дор,
Равонро зи дарди ман озод дор.

Надонам, ки дидор бошад чуз ин,
Чӣ донем рози⁵ чаҳонофарин.

570 Чу шӯӣ зи баҳри парастии рухон,
Ба ман-бар чаҳонофаринро бихон.

Ки ӯяст бартар зи ҳар бартаре,
Ҳамон бандаи ӯст ҳар меҳтаре.

На бе роӣ ӯ гардад ин рӯзгард,
На бе амри ӯ бошад ин хобу х(в)ард.

1. М –боздонанд, кайфар х(в)аранд.
2. Л –Наёям ба чуз; И –Наёям чуз аз.
3. ИЛМ – он.
4. ИЛ – аз кас набишнидаам.
5. ЛМ – Кӣ донанд чунин чуз.

Замину замону макон офарид,
Тавоноеву нотавон офарид.

Бад-ӯяст уммед, аз ӯяст бок,
Худованди об, оташу боду хок.

575 Магар бошадам ёвару раҳнамой,
Ба наздики он номвар кадхудой».¹

Падар пирсар буду барно далер
Бубаста миёнро ба кирдори шер.²

Надонист, к-аш боз бинад дигар,
Зи рафтани дилаш гашт зеру забар.

Фуруд омад аз бора Геви далер,
Бибӯсид дасти сарафроз шер.

Падар танг бигрифт андар бараш,
Фаровон бибӯсид рӯю сараш.

580 Ба Яздон бинолид Гударзи пир,
Ки «Эй додгар, мар маро даст гир!

Супурдам туро хушу чону равон,
Чунин номбардор пури чавон.

Магар кишвар ояд зи тангӣ раҳо,
Ба ман боз бахшаш ту, эй подшо.³

Басо ранҷо к-аз чаҳон дидаанд,
Зи баҳри бузургӣ писандидаанд,

1. ТПЗ – Ба фармон биёросту омад бурун,
Падар дил пур аз дарду рух пур зи хун.
2. ИЛМ – Даҳан чангро боз карда чу.
3. ИЛ – 578 – 582 нест.

Саранчом бистар чуз аз хок нест,
Аз \bar{u} баҳра захр асту тарёк нест.

585 Чу донӣ, ки эдар намонӣ дароз,
Ба торак чаро барнихӣ точи оз?

Ҳамон озро зери хок оварӣ,
Сараш бо сар андар мағок оварӣ.

Туро з-ин ҷаҳон шодмонӣ бас аст,
Кучо¹ ранчи ту баҳри дигар кас аст.

Ту ранчиву осон² дигар кас х(в)арад,
Сӯи гӯру тобути ту нангарад.

Ба \bar{u} низ шодӣ сар ояд ҳаме,
Сараш зери гард андарояд ҳаме.³

590 Зи рӯзи гузар кардан андеша кун,
Парастидани додгар пеша кун.

Ба некӣ гирою маёзор кас,
Раҳи растагорӣ ҳамин асту бас.⁴

Манеҳ ҳеч дил бар ҷаҳанда ҷаҳон,
Ки бо ту намонад ҳаме ҷовидон.

Агарчанд монӣ, бибояд шудан,
Паси он шудан нест бозомадан.

1. И – Ки ин.

2. Л – ранче барию.

3. ТПЗ – Бар \bar{u} низ шодӣ ҳаме бугзарад,
Ҳамон марг зери паяш биспарад.
Ҳамон низ шодӣ сар ояд ҳаме,
Сараш зери гард андарояд ҳаме.

4. ИЛ – б. 591 нест.

Кунун, эй хирадманди бедордил,
Машав дар гумон,¹ пой баркаш зи гил.

595 Туро кирдгорест парвардгор,
Туй бандаи² кардаи кирдгор.

Чу гардан ба андеша зер оварӣ,
Зи ҳастӣ макун пурсишу доварӣ.

Нашояд хуру хобу бо ӯ нишаст,
Ки хасту набошад³ ба Яздон, кӣ хаст?

Дилаш кӯр бошад, сараш бехирад,
Хирадмандаш аз мардумон нашмарад.

Зи ҳастӣ нишон аст бар обу хок,
Зи дониш макун хештан дар мағок.

600 Тавонову донову доранда ӯст,
Хирадрову ҷонро нигоранда ӯст⁴».

Чу солори Турон ба дил гуфт: «Ман
Ба бешӣ барорам сар аз анчуман.

Чунон шоҳзода ҷавонро бикишт,
Ба пеш омадаш рӯзгори дурушт.

Ҳам аз пушти ӯ довари кирдгор
Дарахти нав овард^{*5} ёзон ба бор.

1. И – бадгумон.

2. Л – бандаву; И – бегумон.

3. Л – Ки хушнуд бояд.

4. ТП – Чаҳон офариду макону замон
Паи пашшаи хурду пили жаён.

5. М – баровард.

Ки бо ӯ бикард, он чи боист кард,
Баровард аз мағзи айвон-ш гард.¹

605 Худованди кайвону хуршеду мох,
К-аз ӯяст пирӯзиву дастгоҳ,

Худованди ҳастиву ҳам ростӣ
Аз ӯяст бешиву ҳам² костӣ³,

Чуз аз рою фармони ӯ роҳ нест,
Хуру моҳ аз ин дониш огоҳ нест».

Ба фармони ӯ Гев баста миён,
Биёмад ба кирдори шери жиён.

Ба танҳо ҳаме рафту касро набурд,
Тани ноздида ба Яздон супурд.⁴

610 Ҳаме тохт, то марзи⁵ Турон расид,
Ҳар он кас, ки дар роҳ танҳо бидид,

Забонро ба туркӣ биёростӣ,
Зи Кайхусрав аз вай нишон⁶ хостӣ.

Чи гуфтӣ "Надорам зи шоҳ огаҳӣ,"
Танашро зи чон зуд кардӣ тихӣ.

1. Л – Ки бо ӯ бигуфт, он чи чуз ту кас аст,
Ки андар ҷаҳон кирдгор ӯ бас аст.

2. Л – Нахоҳад зи ту кажживу.

3. ТПЗИ – Худованди бахшандаву корсоз,
Худованди рӯзидиҳу бениёз.
Худованди гетӣ, худованди меҳр,
Худованди ноҳиду гардонсипеҳр.

4. Л – б. 609 нест.

5. ИЛ – шаҳри.

6. ЛМ – Хусрав ба хубӣ хабар.

Ба*¹ хамми камандаш баровехтӣ.²
Зи дур³ аз бараш хок баррехтӣ.

Бад-он то надонад касе рози ӯй,
Ҳамон⁴ нашнавад ному овози ӯй.

615 Якero ҳаме бурд бо хештан,
Куҷо раҳнамун⁵ буд аз он анчуман.

Ҳама рафт бо ӯ ҳам эдун ба рох,
Бар ӯ роз накшод то чанд гоҳ.

Бад-ӯ гуфт: «Рӯзе, ки андар⁶ ҷаҳон
Сухан пурсам аз ту яке дар⁷ ниҳон,

Гар эдун, ки ёбам зи ту ростӣ,
Бишӯй ба дониш дил аз⁸ костӣ,

Бубахшам ба ту, ҳар чӣ хоҳӣ зи ман,
Надорам дарег аз ту ман ҷону⁹ тан».

620 Чунин дод посух, ки «Дониш бас аст,
Валекин пароканда бо¹⁰ ҳар кас аст.

В-агар з-он ки пурсим, ҳаст огаҳӣ,
Зи посух наёбӣ забонам тӣҳӣ».

-
1. М – Зи.
 2. ИЛ – биёвехтӣ.
 3. Л – Сабук.
 4. И – Ки з-ин.
 5. И – Варо рохбар.
 6. Л – бар.
 7. И – Як рӯз к-андар.
 8. Л – зи дил кажживу.
 9. ИЛ – пурмая.
 10. И – бар.

Бад-ӯ гуфт: «Кайхусрав эдар кучост,
Бибояд сухан¹ баркушодан-т рост?»

Чунин² дод посух, ки «Нашнидаам,
Худ ин³ ном ҳаргиз напурсидаам».

Чу посух чунин гуфт он⁴ раҳнамун,
Бизад теғу андохташ сарнагун.

ЁФТАН КАЙХУСРАВРО

625 Ҳаме рафт ҳар ҷой⁵ чун бехушон,
Магар ёбад аз шохзода⁶ нишон.

Чунин то баромад бар ин ҳафт сол,
Миён суда аз теғу банди дувол.

Хуриш гӯру пӯшиш ҳама чарми гӯр,
Гиё хӯрд гоҳеву гоҳ оби шӯр.

Ҳаме гашт гирди биёбону кӯх,
Ба ранчу ба сахтиву дур аз гурӯх.

Бад-он гаҳ ки Рустам бар ин рӯи об
Биёвард лашкар ҳам андар шитоб.

630 Сипаҳдори Турон ба Ганг омада,⁷
Дигарбора Турон ба чанг омада.⁸

1. Л – ба ман.

2. И – Бад-ӯ.

3. ИЛ – Чунин.

4. ИЛ – ёфт аз.

5. ИЛ – Ба Турон хамерафт.

6. ИЛ – шох ҷое.

7. Л – омадаш.

8. Л – чанг омадаш.

Ба Пирон бифармуд пас шахрёр,
Ки Кайхусрави шумро эдар ор!

Зи Мочин биёвар, ба модар диҳаш,
Бар ӯ хар сӯе дор баста раҳаш!

Фиристод Пирон ҳам андар замон
Фиристодае бар ҳаюни чамон.

Биёвард пури Сиёвахшро,¹
Чавони хирадманди чонбахшро.²

635 Супурдаш ба модар бад-он чойгоҳ,
Баромад бар ин низ якчанд гоҳ.

Чу Геви диловар ба Туронзамин
Бад-ин сон ҳаме гашт андӯҳгин,³

Чунон шуд, ки рӯзе пурандеша шуд,⁴
Ба наздикии номвар беша шуд.⁵

Бад-он марғзор андаромад диҷам,
Чаҳон хурраму Гевро дил ба ғам.

Замин сабзу чӯе⁶ пур аз об дид,
Ҳама^{7*8} чои оромишу хоб дид.

1. Л – Сиёвушро.

2. Л – бохушро.

3. И – б. 629 – 636 нест.

4. ИЛМ – буд.

5. ИЛМ – буд.

6. ИЛ – сабзаву чӯй.

7. ИЛ – Ҳамон.

8. М – Чунон.

640 Фуруд омаду аспро даргузошт,
Бихуфту ҳаме дил пурандеша дошт.¹

Ҳаме гуфт: «Моно, ки деви палид
Бари паҳлавон буд, к-он² хоб дид.³

Зи Кайхусрав эдар наёбам⁴ нишон,
Чӣ дорам ҳаме хештанро кашон.⁵

Кунун гар ба разманд ёрони ман,
Ба базм-андарун ғамгусорони ман,

Яке номчӯю дигар шодрӯз,
Маро бахт бар гунбад афшонд кӯз.

645 Ҳаме барфишонам ба хира равон,⁶
Ҳамида равонам чу хамми камон.

Ҳамоно, ки Хусрав зи модар назод
В-агар зод, додаш замона ба бод.

Зи чустан маро ранчу сахтист баҳр,
Анӯша касе, к-ӯ бимирад ба захр».

Дили^{7*8} пур зи ғам гирди он марғзор
Ҳаме гашт, шаҳро шуда хостор.⁹

1. ТПЗ – Басе бо дили хеш андеша кард,
Ки ман дур мондам зи хобу зи х(в)ард.

2. И – омад ин.

3. ИЛ – пас аз б. 641 ин байт омада:

Дигар гуфт бо дил, ки аз чанд гоҳ
Шудадам бад-ин марз чӯёи шох.*

* И – Шудам ман бад-он марг чӯёи рох.

4. ИЛ – набинам.

5. Л – ниҳон.

6. ИЛ – замон.

7. Л – Сараш.

8. М – саре.

9. Л – Ҳамагашт, то шах кунад ғамгусор.

Яке чашмае дид рахшон¹ зи дур,
Яке сарвболо, дилором пур.

650 Яке чоми май баргирифта ба чанг,
Ба сар-бар зада дастаи бӯю ранг.²

Зи болои ӯ фарраи эзадӣ
Падид омаду рояти бихрадӣ.

Ту гуфтӣ Сиёвахш³ бар тахти оч
Нишастасту бар сар зи пирӯза⁴ тоҷ.⁵

Ҳаме бӯи меҳр ояд⁶ аз рӯи ӯй,
Ҳаме зеби тоҷ ояд⁷ аз мӯи ӯй.

Ба дил гуфт Гев ин ба чуз шоҳ нест.
Чунин чехра чуз дархури гоҳ нест.

655 Пиёда бад ӯ низ⁸ бинҳод рӯй,
Чу танг андаромад ба наздики ӯй.⁹

Гиреҳ суфт шуд бар дари ранчи ӯй,
Падид омад он номвар ганчи ӯй.

Чу аз чашма Кайхусрав ӯро бидид,
Бихандиду шодон дилаш бардамид.

Ба дил гуфт, к-ин гурд чуз Гев нест,
Бад-ин марз худ з-ин нишон нев нест.

1. ИЛ – тобон.

2. Л – ранг-ранг; И – гул ба ранг.

3. ИЛ – ки бо тавк.

4. Л – сар-ш бечода.

5. И – Нишаста ва бар сар зи бечода тоҷ.

6. ИЛМ – омад.

7. ИЛМ – омад.

8. ИЛ – тез.

9. Л – дилаш шоҳчӯй; И – дили шоҳчӯй.

Маро кард хоҳад ҳаме хостор,
Ба Эрон барад, то кунад¹ шаҳрёр.

660 Чу танг андаромад гави номдор
Баромад зи чо Хусрави шаҳрёр.²

Варо гуфт: «Эй Гев, шод омадӣ,
Хирадро чу шоиста*³ дод омадӣ.

Чӣ гуна сипардӣ бар ин марз роҳ,
Зи Тусу зи Гударзу Ковусшоҳ

Чӣ дорӣ хабар? Чумла ҳастанд шод?
Ҳаме дар дил аз Хусрав оранд ёд?

Ҷаҳонҷӯй Рустам гави пилтан,
Чи гуна-ст Дастану он анчуман?»

665 Чу бишнид Гев ин сухан, хира монд,
Забонро ба номи ҷаҳонбон биронд.⁴

Бад-ӯ гуфт Гев «Эй сари⁵ сарфароз,
Ҷаҳонро ба меҳри ту омад ниёз.

Бар онам,⁶ ки пури Сиёвуш туй,
Зи тухми каёниву боҳуш туй.⁷

1. Л – бари.

2. Л – б. 660 нест.

3. М – Ки бо фарри Эзад ва.

4. ТП – Бад-ӯ гуфт донам, ки Кайхусравӣ
Ки андар ҷаҳон шаҳрёри навӣ,
Чунин гуфт, эй Гев, Хусрав манам,
Ҷаҳонро яке муждаи нав манам.

5. Л – шаҳи.

6. Л – Бидонам.

7. ТПЗЛИ – Чунин дод посух бад-ӯ* шаҳрёр,
Ки ту Геви Гударзӣ, эй номдор?

*ЛИ – варо

Маро ёд кун,¹ эй сари ростон,
Зи Гударз бо ту кӣ зад достон?

Зи Кашводу Геват кӣ дод огаҳӣ?
Ки бо хуррамӣ бодиву фарраҳӣ!»

670 Бад-ӯ гуфт Кайхусрав: «Эй шермард,
Маро модар ин аз падар ёд кард,

Ки аз фарри яздон кушодӣ сухун,
Бад-он гаҳ, ки андарзаш омад ба бун.

Ҳама гуфт бо номвар модарам,
К-аз эдар чӣ ояд зи бад бар сарам.

Саранҷом Кайхусрав ояд падида,
Падид² оварад бандҳоро калида.

Бад-он гаҳ ки гардад сарафроз³ нева,
Аз Эрон биёяда⁴ хунарманд⁵ Гев,

675 Мар ӯро сӯи тахти Эрон барада,
Бари номдорону шерон барада.

Чаҳонро ба мардӣ ба пой оварда,
Ҳамон кини моро ба чой оварда».

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй сари саркашон,
Зи фарри бузургӣ ки⁶ дорӣ нишон,

1. ИЛ – Бад-ӯ гуфт Гев.

2. И – Ба чо.

3. ИЛ – чаҳондор.

4. Л – Биёяда ба Турон.

5. И – Зи Эрон биёяда сипаҳдор.

6. ИЛМ – кӣ.

Нишони Сиёвуш падидор буд,
Чу бар гулситон нуктаи қор буд.

Ту букшою бинмой бозу ба ман,
Нишони ту пайдост бар анчуман».

680 Бараҳна тани хеш бинмуд шоҳ,
Нигаҳ кард Гев он нишони сиёҳ,

Ки мерос буд аз гаҳи¹ Кайкубод,
Дурустӣ бад-он буд каёнро наҷод.

Чу Гев он нишон дид, бурдаш намоз,
Ҳама рехт обу хама гуфт роз.

Гирифташ ба бар шаҳрери замин,
Зи² шодӣ бар ӯ баргирифт офарин.

Аз Эрон бипурсид в-аз тахти шоҳ,
Зи Гударз в-аз Рустами размхоҳ.³

685 Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй ҷаҳондор кай,
Сарафрозу бедору фархундапай.⁴

Ҷаҳондори донандаи хубу зишт,
Маро гар супурдӣ саросар бихишт,

Ҳамон ҳафт кишвар ба шоҳаншаҳӣ,^{5*6}
Ниҳоди бузургиву тоҷи меҳӣ,^{7*8}

1. И – шаҳи.

2. Л – Ба.

3. ИЛ – кинахоҳ.

4. ТПЗ – Ҳама шоду равшан ба чеҳри туанд,
Ба нодида яксар ба меҳри туанд.

5. Л – ба шодӣ ҷаҳон.

6. М – шоҳи ҷаҳон.

7. Л – меҳон.

8. М – каён.

Набудӣ дили ман бад-ин хуррамӣ,
Ки рӯи ту дидам ба Туронзамӣ.

Ки донад, ба Эрон, ки ман зиндаам,
Ба хокам¹ в-агар б-оташ афкандаам

690 Сиёвахшро² зинда гар дидаме,
Зи тимору ранчаш бипурсидаме.

Сипос аз чаҳондор, к-ин ранчи сахт
Ба шодиву хубӣ сар овард бахт».

Бирафтанд аз он беша ҳар ду ба роҳ,
Бипурсид Хусрав зи Ковусшоҳ.

В-аз он ҳафтсола ғаму дарди ӯй,
Зи густардану хоб в-аз х(в)арди ӯй.

Ҳаме гуфт бо шоҳ Гев ин сухун,
Ки додори гетӣ чӣ афканд бун.

695 Ҳамон хоби Гударзу ранчи дароз,
Хуру пӯшишу дарду орому ноз.

Зи Ковус, к-аш сол бифканд фар,
Зи дарди писар гашт бепову сар.

Аз айвон³ пароканда шуд рангу бӯй,
Саросар ба вайронӣ овард рӯй.

Дили Хусрав аз дарди эшон бисӯхт,
Ба кирдори оташ рухаш барфурӯхт.

1. И – Ба чангам.

2. Л – Сиёвушро.

3. ИЛ – Эрон.

Бад-ӯ гуфт: «Акнун зи ранчи дароз
Туро бар диҳад бахт¹ орому ноз.

- 700 Маро чун падар бошу бо кас мағӯй,
Бубин, то замона чӣ орад ба рӯй».

РАФТАНИ ГЕВ ВА КАЙХУСРАВ БА СИЁВУШГИРД

Сипахбад нишаст аз бари аспи Гев,
Ҷаме рафт пеш-андарун Геви нев.

Яке теги ҳиндӣ гирифта ба чанг,
Ҷар он кас, ки пеш омад² бедиранг,

Задӣ Геви бедордил гарданаш,
Ба зери гилу хок кардӣ танаш.³

Бирафтанд сӯи Сиёвушгирд,
Чу омад ду танро дилу хуш гирд.

- 705 Фарангисро низ карданд ёр,
Ниҳонӣ бар он барниҳоданд кор,

Ки ҳар се ба роҳ андароранд рӯй
Ниҳон аз далерони пархошчӯй.

1. Л –бахту.

2. И – омадаш.

3. Л – пас аз б. 704 ин б. омада, ки б якум ба назар хато мерасад:

Бирафтанд сӯи Сиёвушгирд,
Чу омад ду танро дилу хуш гирд.

Бирафтанд сӯи Фарангис низ
Чу ўро бидиданд, гуфтанд: «Хез!»*

* И – Сӯи коҳ рафтанд харду ба ҳам,
Фарангис барҷаст дил пур зи ғам.
Бигуфтанд бо ў зи ҳолу хабар
Аз он достони гузашта ба сар.

Фарангис гуфт: «Ар диранг оварем,
Чаҳон бар дили*¹ хеш танг оварем.

Аз ин огаҳӣ ёбад Афросиёб,
Насозад ба хӯрду наёзад ба хоб.

Биёяд ба кирдори деви сапед,
Дил аз ҷони ширин шавад ноумед.

710 Якеро зи мо зинда андар чаҳон
Намонад ҳаме ошкору ниҳон.

Чаҳон пур зи бадхоҳу пур душман аст,
Ҳама марзи мо ҷои оҳарман аст.²

Ту, эй б-офарин фарру фарзанди ман,
Шунав, то бигӯям, яке панд ман.³

Яке марғзор аст аз эдар на дур,
Ба як сӯ зи роҳи саворони Тур.

Ту бардор⁴ зину лагоми сиёх,
Бирав сӯи он марғзорон пагоҳ.

715 Бубинӣ яке кӯҳ сар бар сипехр,
Ки бар вай бисояд ҳаме абр чехр.⁵

Ба боло барой, яке марғзор
Бубинӣ ба кирдори хуррамбахор.

1. М – сари.

2. ТПЗИЛ – Агар огаҳӣ ёбад он марди шум,
Барангезад оташ зи обод бум.

3. Л – б. 712 нест.

4. Л – бо Геву.

5. И – б. 715 нест.

Яке чўйбор асту¹ оби равон,
Зи дидори ӯ тоза гардад равон.

Чу хуршед бар теги гунбад шавад,^{*2}
Дари хоб рои сипахбад бувад.

Гала ҳар чи ҳаст андар он марғзор,^{*3}
Ба обишхур ояд сӯи чўйбор.

720 Ба Бехзод бинмой зину лагом,
Чу⁴ ӯ ром гардад, ту бардор гом.

Бирав пеши ӯ тез,⁵ бинмой чехр,
Бихону бар ӯ мол дастат ба меҳр».

Сиёвуш чу гашт аз чаҳон ноумед,
Бар ӯ тира шуд рӯи рӯзи сафед,

Чунин гуфт шабранг Бехзодро,
Ки фармон мабар з-ин сипас бодро.

Ҳаме бош дар⁶ кӯху дар⁷ марғзор,
Чу Кайхусрав ояд туро хостор,⁸

725 Варо борагӣ бошу гетӣ бикӯб,
Зи душман заминро ба наълат бирӯб.

1. И – марғзор асту.

2. М – кашад.

3. М – кӯҳсор.

4. ЛМ – Чун.

5. Л – нек.

6. Л – бо геву; И – бар.

7. И – бар.

8. И – пас аз б. 725 ин б. омада:

Чу Кайхусрав омад ба кин хостан,

Инонаш туро бояд оростан.

ГИРИФТАНИ КАЙХУСРАВ БЕХЗОДРО

Нишаст аз бари асп солори нев,
Пиёда ҳаме рафт дар пеши Гев.

Бад-он тундболо ниходанд рӯй,
Чунон чун бувад мардуми чорачӯй,

Фасила чу омад ба танги фароз,
Бихӯрданду сероб гаштанд боз.

Шитобон бишуд Хусрави сарфароз,
Ба наздики он чашма чун шуд фароз,

730 Ба Бехзод бинмуд зину лагом,
Бад-он, то барояд-ш аз он кор ком.

Ниғаҳ кард Бехзоду кайро бидид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

Бидид он нишасте Сиёвуш паланг,
Рикеби*¹ дарозу чанохи хаданг.

Ҳаме дошт бар обхур пои хеш,
Аз он чо, ки буд, пой нанҳод пеш.

Чу Кайхусрав ўро ба ором ёфт,
Бипӯиду бо зин сӯи ў битофт.²

735 Ҳаме буд барҷой шабрангзод,³
Зи ду чашми ў чашмаҳо баркушод.

Сипахдор бо Гев гирён шуданд,
Чу бар оташи тез бирён шуданд.

1. М – рикоби.

2. Л – шитофт.

3. Л – шабранги род.

Кушоданд аз дидагон ҳар ду об,
Забон пур зи нафрини Афросиёб.¹

Бимолид дасташ абар чашму рӯй,²
Бару ёл бибсуду бишхуд мӯй.³

Лагомаш ба сар карду зин барниҳод,
Ҳама аз падар кард бо дард ёд.

740 Чу биншаст бар зин, бияфшурд⁴ рон,
Баромад зи чой он ҳаюни гарон.

Ба кирдори боди ҳаво бардамид,
Бипарриду аз⁵ Гев шуд нопадид.

Ғамӣ шуд дили Геву хира бимонд,
Бад-он хирагӣ номи Яздон бихонд.

Ҳама гуфт, к-оҳармани чорачӯй,
Яке борагӣ гашту бинмуд рӯй.

Кунун чони хусрав шуду ранчи ман,
Ҳама⁶ ранч буд дар чаҳон ганчи ман.

745 Чу як нима бубрид аз он кӯҳ шох,
Гарон кард боз он инони сиёҳ.

Ҳама буд, то пеши ӯ рафт Гев,
Чунин гуфт бедордил шоҳи нев,

1. И – б. 729 – 737 нест.

2. И – Бимолид бар чашми ӯ рӯю мӯй.

3. И – рӯй.

4. ИЛ – бифшурд.

5. Л – Бипаррид в-аз.

6. Л – Ҳама; И – Ҳамин.

Ки «Шояд, ки андешаи паҳлавон
Кунам ошкоро ба равшан замон».¹

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй шаҳи² сарфароз,
Сазад к-ошкоро бувад бар ту роз.

Бад-ин эзадӣ фарру бурзи каён,
Ба мӯй андарой, бубинӣ миён».

750 Бад-ӯ гуфт: «Аз ин аспи фаррухнажод
Яке бар дил андеша омад-г ёд.

Чунин кардӣ андеша, эй паҳлавон,
Ки аҳриман*³ омад бари он⁴ чавон.

Кунун рафту ранчи маро кард бод,
Пур аз ғам равони ману дев шод».⁵

Зи асп андаромад ҷаҳондида Гев,
Ҳаме офарин хонд бар шоҳи нев,

Ки «Рӯзу шабон бар ту фархунда бод,
Дили бадсиголони ту канда бод!

755 Ки бо бурзу аврангиву чоҳу фар,
Туро дода Яздон ҳунар бо гуҳар».

Зи боло ба айвон ниҳоданд рӯй,
Пурандеша мағзу равон роҳчӯй.

1. ИЛ – равон.

2. И – сари.

3. М – оҳарман.

4. Л – ба чанги.

5. ТПЗ – Шуд он ранчи ман ҳафтсола ба бод
Ва дигар, ки эй боварат бар нажод.

Чу назди Фарангис рафтанд боз,
Сухан рафт чанде зи роҳи дароз.

Бад-он, то ниҳонӣ бувад корашон,¹
Набошад кас огаҳ зи бозорашон.²

Фарангис чун рӯи Беҳзод дид,
Шуд аз оби дида рухаш нопадид.

760 Ду рухро ба ёлу бараш барниход,
Равони Сиёвуш ҳаме кард ёд.

Чу об аз ду дида пароканда кард,
Сабук сар сӯи ганчи оганда кард.

Ба айвон яке ганҷ будаш ниҳон,
Набуд з-он касе огаҳ андар чаҳон.

Яке ганчи оганда динор буд,
Гухар^{3*4} буду ёкут бисёр буд.

Ҳамон ганчи кӯполу баргустувон,
Ҳамон ханчару теғу гурзи гарон.

765 Сари*⁵ ганҷ букшод пеши писар,
Пур аз хун рух,⁶ аз дард хаста чигар.

Чунин гуфт бо Гев, к-«Эй дида⁷ ранҷ,
Бубин, то зи гавҳар чӣ хоҳӣ зи ганҷ.

1. И – розашон.

2. И – аз корашон.

3. ИЛ – Зирех.

4. М – Дирам.

5. М – Дари.

6. Л – дил.

7. ИЛМ – бурда.

Зи динор в-аз гавҳари шоҳвор,
Зи ёкут в-аз тоҷи гавҳарнигор,

Ки мо посбонему ганҷ они туст,
Фидо кардани чоноу ранҷ они туст».

Бибӯсид пешаш замин паҳлавон,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари бонувон,

770 Замин аз ту гардад баҳорон биҳишт,
Сипеҳр аз ту ронад ҳаме хубу зишт.

Чаҳон пеши фарзанди ту банда бод,
Сари бадсиголони ту канда¹ бод!»

Чу афтод бар хоста чашми Гев,
Гузин кард диръи Сиёваҳши² нев.

Зи гавҳар, ки пурмоятар ёфтанд,
Бибурданд чандон, ки бартофтанд.

Ҳамон таргу пурмоя баргустувон,
Силеҳе,³ ки буд аз дари паҳлавон.

775 Дари ганҷро кард шоҳ устувор,
Ба роҳи биёбон баророст кор.

1. Л – бадсиголон-т афканда.

2. ИЛ – Сиёвуши.

3. И – Силохе.

РАФТАНИ ФАРАНГИС БО КАЙХУСРАВ ВА ГЕВ БА ЭРОН

Чу ин карда шуд, барниҳоданд зин
Бар он бодпоёни боофарин.

Фарангис тарге ба сар барниҳод,
Бирафтанд ҳар се ба кирдори бод.

Сарон сӯи Эрон ниҳоданд гарм,
Ниҳонӣ чунон чун бувад нарм-нарм.¹

Намонд ин суҳан як замон дар нухуфт,
Кас омад ба наздики Пирон, бигуфт,

780 Ки «Омад зи Эрон сарафроз Гев,
Ба наздики бедордил шоҳи нев.

Сӯи шаҳри Эрон ниҳоданд рӯй,
Фарангису шоҳу яли ҷангҷӯй».

Чу бишнид Пирон, ғамӣ гашт саҳт,
Биларзид бар сони шоҳи² дараҳт.

Ҳама гуфт бо дил, ки омад падида,
Суҳан ҳар чи гӯшам зи меҳтар шунид,

Чӣ гӯям кунун пеши Афросиёб,
Маро гашт наздики ӯ тира об.³

785 Зи гурдон гузин кард Гулбодро,
Чу Настехани⁴ гурд Пӯлодро.

1. ТПЗИЛ – Ҳама* шаҳр яқсар пур аз гуфтугӯй,
Ки Хусрав ба Эрон ниҳодаст рӯй.

* ИЗ – Чу шуд.

2. И – барги.

3. И – б. 783, 784 нест.

4. Л – Настихану.

Бифармуд, то¹ турк сесад савор
Бирафтанд гирд аз дари корзор.

Чунин гуфт Пирон ба лашкар, ки Хин
Махоред сархо абар пушти зин.

Сари Гев бар найза созед", гуфт,
Фарангисро хок бояд нухуфт.

"Бубандед Кайхусрави шумро,
Бадахтарпаи бебару бумро.

790 Агар об бугзорад он баднишон,
Чӣ орад бар ин марзу ин саркашон".

Сипоҳе бар ин гуна гурду чавон,
Бирафтанд бедор ду паҳлавон.²

Фарангис бо ранчдида писар
Ба хоб андароварда буданд сар.

Зи паймудани роҳу ранчи шабон
Мар он ҳар дуру³ Гев буд посбон.

Ду тан хуфтаву Гев бо ранчу хашм,
Ба роҳи саворон ниҳода ду чашм.

795 Зиреҳ дар бару бар сараш низ тарг,
Дил огандаву тан ниҳода ба марг.*⁴

1. Л – бо.

2. Л – пас аз б. 791 ин б. омада:

Ҳамон гоҳ бо созу барги тамои
Ба раҳ - бар накарданд чое маком.
Ба манзил расиданду Геви сутург
Ҳамон бо Фарангису шоҳи бузург.

3. ИЛМ – Чаҳонҷӯиро.

4. М – б. 795 нест.

Ба баргустувон-андарун аст Гев,
Чунон чун бувад расми солори неv.

ГУРЕХТАНИ ГУЛБОД ВА НАСТЕҲАН АЗ БАРИ ГЕВ

Чу аз дур гарди сипахро бидид,
Бизад дасту тег аз миён баркашид.

Хурӯше баровард бар сони абр,
Ки торик шуд мағзу чони ҳизабр.

Миёни саворон даромад чу гард,
Зи пархоши ӯ хок шуд лочвард.

800 Замоне ба ханчар, замоне ба гурз,
Ҳаме рафт оҳан зи болои бурз.

Аз он захми кӯполи Геви далер,
Саронро ҳама сар шуд аз чанг сер.

Дили Гев чунон шуд аз дарду¹ хашм,
Ки чун чашма будиш дарё ба чашм.

В-аз он пас гирифтанд андар миён
Чунон лашкари гашну шери жиён.

Зи найза наистон шуд овардгоҳ,
Бипӯшид дидори хуршеду моҳ.

805 Ғамӣ шуд дили шер дар найситон,
Зи хун найситон гашт чун майситон.

Аз эшон фаровон бияфканд Гев,
Сутӯҳ омаданд он саворони неv.

1. Л – чандон шуд аз зӯри.

Ба Настехани гурд Гулбод гуфт,
Ки «Ин кӯҳи хорост бо ёлу суфт.

Бидон, к-ин ҳама фарри Кайхусрав аст,
На аз захми кӯполи Геви гав аст.

Надонам чӣ ояд бар ин буму бар,
Зи фармони Яздон¹ кӣ ёбад гузар?

810 Зи гуфтори ахтаршиносон нишон
Бад ояд ба Турону бар саркашон».

Яке ҳамла карданд бар сони шер
Бад-он лашкари гашн бо доругир.

Хурӯш омаду нолаи каррной,
Ҳама кӯхро дил баромад зи чой.

Ҳама ғору ҳомун пур аз кушта шуд,
Зи хун хок чун арғавон гашта шуд.

Гурезон бирафтанд яксар сипоҳ
Зи Геви сарарози лашкарпаноҳ,

815 Ҳама хаставу кушта гаштанд боз
Ба наздики Пирони гарданфароз.

Ба наздики Кайхусрав омад далер,
Пур аз хун бару чанг бар сони шер.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шох, дил шод дор,
Хирад ёр дору тан обод дор.

Яке лашкар омад паси мо ба чанг
Чу Гулдобу Настехани тезчанг.

1. И – ҳукми чаҳонбон.

Чунон боз гаштанд, хар кас ки зист,
Ки бар ёлу баршон бибояд гирист.

820 Гузашта зи Рустам ба Эрон савор
Надонам, ки бо ман кунад корзор».

Аз ӯ шод шуд Хусрави покдин,
Ситудаш фаровону кард офарин.

Бихӯрданд чизе, ки дарёфтанд,
Сӯи роҳу бераҳ биштофтанд.

Чу туркон ба наздики Пирон шуданд,
Чунон хаставу зору бирён шуданд,

Барошuft Пирон, ба Гулбод гуфт,
Ки «Чунин шигифте нашояд нуҳуфт,

825 Чӣ кардед бо Гев, Хусрав кучост?
Сухан бар чӣ сон рафт, баргӯй рост».

Бад-ӯ гуфт Гулбод, к-«Эй паҳлавон,
Ба пеши ту гар баркушоям забон,

Ки Геви диловар ба гурдон чӣ кард,
Дилат сер гардад зи дашти набард.¹

Фаровон ба лашкар маро дидаӣ,
Набарди маро ҳам писандидаӣ.

Бад-он гуна овардам андар рикеб,
Ки гуфтам, ки бинам ҳам акнун нишеб.

830 Ҳамоно, ки кӯпол беш аз ҳазор
Гирифтӣ зи дасти ман, эй номдор.

1. И – б. 826, 827 нест.

Сараш вижа гуфтӣ, ки сандон шудааст,
Бару соидаш пилдандон шудааст.

Ман оварди Рустам бaсе дидаам,
Зи чанговарон низ бишнидаам.

Ба захмаш надидам чунон пойдор,¹
На дар печишу гардиши корзор.²

Гар он гурзхо мум будӣ ба чанг,³
Синони саворон чу⁴ чарми паланг,⁵

835 Набудӣ шигифт, ар⁶ бару ёли ӯй
Шудӣ кӯфта хурду⁷ чанголи ӯй.

Ҳама ҳар замон тезу⁸ чӯшон шудӣ,
Ба наввӣ чу пили хурӯшон шудӣ.

Аз афканда шуд рӯи ҳомун чу кӯх,
Зи як тан шуданд он далерон сутӯх».⁹

Барошuft Пирон бад-ӯ гуфт: «Бас!
Ки нанг аст аз ин ёд кардан ба кас.

На аз як савор аст чандин сухун,
Ту оҳанги оварди гурдон¹⁰ макун.

1. ИЛ – номдор.

2. И – рӯзгор.

3. Л – санг.

4. Л – зи.

5. Л – пас аз б. 834 ин б. омада:

Кунун хира аҳримани дилгусил

Варо аз ту кардаст пурдоғи дил.

6. ЛМ – шигифте; И – аз.

7. Л – хурду.

8. Л – низ.

9. И – б. 837 нест.

10. И – Дили чангчӯён чунин бад.

- 840 Ту рафтиву Настехани номвар,
Сипоҳе ба кирдори шерони нар.
- Кунун Гевро сохтӣ пили маст,
Миёни ялон гашт номи ту паст.
- Чу¹ з-ин ёбад Афросиёб огаҳӣ,
Бияндозад он тоҷи² шоханшаҳӣ,
- Ки ду пахлавони далери савор,
Або*³ лашкаре аз дари корзор,
- Зи пеши саворе намуданд пушт,
Басе аз далерони Турон⁴ бикӯшт.
- 845 Гавожа басе бошадат бо фусӯс,
На марди дурафшиву кӯполу кӯс».

ОМАДАНИ ПИРОН АЗ ПАИ КАЙХУСРАВ

Зи лашкар гузин кард Пирон савор,*⁵
Далерону чангӣ ду раҳ се ҳазор.⁶

Бад-эшон чунин гуфт Пирон, ки «Зуд
Инони таковар бибояд бисуд.

Шабу рӯз бар сони шери жиён*⁷
Зи рафтан набояд кушодан миён.

1. И – Ва.

2. И – фарри.

3. М – Чунин.

4. ЛМ – эшон.

5. М – Саворон гузин кард Пирон ҳазор,
Жул Мул - Ҳама гурду шоистаи корзор.

6. ИЛ – Саворон гузин кард Пирон ҳазор,
Ҳама чангчӯю ҳама номдор.

7. М – Бибояд шудан бар паи бадгумон.

Ки гар Геву Хусрав ба Эрон шаванд,
Занон андар Эрон чу шерон шаванд.

850 Намонад бар ин буму бар хоку об
В-аз ин доғдил гардад Афросиёб.

Бад-ин рафтан аз ман шиносад гуноҳ,
На аз гардиши ахтару хуру моҳ».¹

Ба² гуфтори ӯ сар барафрохтанд,
Шабу рӯз яксар ҳаме тохтанд.³

Чунин то биёмад яке⁴ жарфрӯд,
Сипаҳ шуд пароканда бе тору пуд.⁵

Бунаш⁶ жарфу паҳнош кӯтоҳ буд,
Бад-он рафтани мард гумроҳ буд.⁷

855 Буд он обро ном Гулзарриюн,
Будӣ дар баҳорон чу дарёи хун.⁸
Ба дигар карон хуфта буд Геву шох,

1. Л – б. 851 нест. И – б. 848 – 851 нест.

ТПЗЛ – Жул Мул Бирафтанд туркон чу боди дамон
Ба фармони он номвар пахлавон.

2. И – Зи.

3. ТПЗИЛ – Начустанд рӯзу шаб орому хоб
В-аз ин огаҳӣ шуд ба Афросиёб
В-аз он рӯй Геву Фарагису шох
Шудандӣ шитобон, буриданд роҳ.

4. Л – ба наздики. И – чун баромад яке.

5. Л – Расиданд бо чавшану диръу хӯд.

6. Л – Ҳаме.

7. Л – Бар ӯ - бар ба рафтан диҷогоҳ буд.

8. И – б. 854, 855 нест. Л – б. 855 нест.

ТПЗ – Расиданд бар оби Гулзарриюн,
Шаҳаншоҳро Гев буд раҳнамун,
Ки бояд гузаштан аз ин рӯи об,
Ниходан замоне сари худ ба хоб.
Агар лашкар ояд сӯи корзор,
Бувад об моро ба чоӣ ҳисор.

Нишаста Фарангис бар дидагох.¹

Фарангис аз он чойгаҳ бингарид,
Дурафши сипаҳдори Турон бидид.

Давон*² шуд бари Геву огоҳ кард,
Бад-он хуфтагон хоб кӯтоҳ кард.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди боранч, хез,
Ки омад туро рӯзгори гурез.³

860 Яке лашкар омад паси мо дамон,
Битарсам, ки танг андарояд замон.⁴

Туро гар биёбанд, бечон кунанд,
Дили мо зи дарди ту печон кунанд.

Маро бо писар ҳар ду дида пуроб
Барад баста наздики Афросиёб.

В-аз он пас надонам чӣ ояд зи банд,*⁵
Надонад⁶ касе рози чархи баланд».

Бигуфту бихӯрданд чизе, ки буд,
Шаҳаншоҳ бо Геву пурдил ғунуд.
Зи ногоҳ гарде баромад зи дашт.
Ки кӯху дару гор аз ӯ тира гашт.
Чу Пирон биёмад ба наздики рӯд,
Сипаҳ буд пароканда бе тору пуд.

1. И – Фарангис рафта бари посгоҳ; Л – бар посгоҳ.

2. М – Равон.

3. ИЛМ – ситез.

4. Л – б. 860 нест.

ТПЗ – Дурафши сипаҳдор Пирон бубин,
Шуда тира аз гард рӯи замин.

5. М – Надонам чӣ ояд ба мо-бар газанд.

6. ЛМ – Чӣ донад.

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй махи¹ бонувон,
Чаро ранча дорӣ² бад-ин сон равон?»³

865 Ту бо шоҳ баршав ба болой тунд,
Зи Пируну лашкар машав ҳеч кунд.

Чаҳондори пирӯз ёри ман аст,
Сари ахтар андар канори ман аст.

Ба нерӯи Яздони чонофарин
Саворе намонам бар афрози зин».

Бад-ӯ гуфт Кайхусрав: «Эй размсоз,
Кунун кори ман бар ту-бар шуд⁴ дароз.

Зи доми бало ёфтаман раҳо,
Ту чандин машав дар дами аждаҳо.⁵

870 Ба ҳомун маро рафт бояд кунун,
Фишондан зи шамшер бар чарх хун».

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй шаҳи сарафроз,
Чаҳонро ба тоҷи ту омад ниёз.

Падар паҳлавон асту ман паҳлавон,
Ҳамеша бари шоҳ баста миён.

1. ИЛМ – сари.

2. ИЛМ – кардӣ.

3. ТПЗИ – Маро ин ҳама аз паи Хусрав аст,
Ки ӯ аз бузургони гетӣ нав аст,
Фалак равшан аз номвар баҳти ўст,
Замин бандаи пояи таҳти ўст.
Ба нерӯи Яздону дайҳими шоҳ
Натарсам ман аз чанги туронсипоҳ.

И – хувиву некист – бар.

4. Л – гардад. И – гашта.

5. ТПЗ – Манам гавҳари поки он покзод,
Сиёвахши шерафкани кайнажод.

Бародар маро ҳаст ҳафтоду ҳашт,
Ҷаҳон шуд чу номи ту андар гузашт.¹

Басе паҳлавон асту шоҳ андаке
Чӣ андак, ки пайдо набинам яке.

875 Агар ман шавам кушта, дигар бувад,
Сари тоҷвар бошад, афсар бувад.

В-агар ту шавӣ дур аз эдар табоҳ,
Набинам касе аз дари тоҷу гоҳ.

Шавад ранчи ман ҳафтсола ба бод,
Ва дигар, ки айб оварам бар нажод.

Ту боло гузину сипахро бубин,
Маро ёр бошад ҷаҳонофарин.

Чу пирӯз бошам, ҳам аз фарри туст,
Ҷаҳон ҷумла дар сояи парри туст».

ҶАНГИ ПИРОН БО ГЕВ

880 Бипӯшид диръу биёмад чу шер,
Ҷамон бораи кӯхпайкар ба зер.

Аз ин сӯ сипаҳбад в-аз он сӯ сипоҳ,
Миёнҷӣ шуда рӯду барбаста роҳ.

Чу раъди баҳорон биғуррид Гев,
Зи солори лашкар ҳаме ҷуст нев.

Барошуфт Пирону дашном дод,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй бадраги² баднажод,

1. И – б. 872, 873 нест.

2. ИЛ – бадтани.

Ту танхо бад-ин размгоҳ омадӣ,
Диловар ба пеши сипоҳ омадӣ.

885 Кунун хӯрданат захми жӯпин бувад,
Танатро¹ кафан чанги шоҳин бувад.

Ту гар кӯҳи оҳан бувӣ² як савор,
Чу мӯр андароянд гирдат ҳазор,

Кунанд ин зиреҳ дар барат чок-чок,
Чу мурдор он гаҳ³ кашандат ба хок.

Яке дoston зад ҳизабри дамон,
Ки чун бар гавазне сар ояд замон,

Замона бар ӯ дам ҳаме⁴ бишмарад,
Биёяд, ки бар шери нар бугзарад.

890 Замон оваридат кунун пеши ман,
Ҳамон пеши ин⁵ номдор анҷуман.»

Аз он пас биғуррид Геви сутург,
Сари саркашон паҳлавони бузург,

Ки «Эй турки бадгавҳари девзод,
Ки чун ту сипаҳбад ба гетӣ мабод!

Ба кини Сиёвуш маро дидаӣ,
Ҳамоно, ки размам писандидаӣ,

-
1. ИЛМ – Баратро.
 2. И – бувад. Л – Агар з-охани кӯҳ эй.
 3. Л – бесар.
 4. Л – нафасҳошро.
 5. ЛМ – он.

Ки чандон бузургону туркони¹ Чин
Табаҳ гашта² бар дасти ман рӯзи кин.

895 Ба тороч додам ҳама хони ту,
Газанд омад аз ман абар чони ту.

Ду меҳтар занат буд абар³ анчуман,
Асир оваридам кашон аз Хутан.

Яке хоҳарат буд, дигар занат,
Ки ларзон будандӣ ба чону танат.

Ду турки диҷамро чу⁴ ман дидамаш,
Ба камтар⁵ яке банда бахшидамаш.⁶

Намудӣ ба ман пушт ҳамчун занон,
Бирафтӣ ғиревону мӯякунон.

900 Туро худ ҳаме мурд бояд чу зан,
Миёни ялон лофи⁷ мардӣ мазан.⁸

К-аз ин нанг то ҷовидон меҳтарон
Бигӯянд, бо руд⁹ ромишгарон,

Ки танҳо ҳаме Гев Хусрав бибурд,
Ҳама номатон нанг бояд шумурд.

1. ЛМ – Бузургон ҳам аз турку. И – бузургони Турону.

2. Л – Ки шуд кушта. И – Шуда кушта.

3. ИЛ – дар.

4. ИЛ – Диҷам чун ки.

5. ИЛМ – кеҳтар.

6. ТПЗИЛ – Ман андар фарозу ту андар нишеб,
Ту андар шитобу ман андар шикеб.

7. Л – номи.

8. ТПЗИЛ – Ба сони занон мурд бояд туро,
Кучо марди доно ситояд туро?

9. ИЛ – руду.

Ва дигар бузургони рӯи замин,
Чи фағфуру қайсар, чи хоқони Чин,

Бузургону хешони Ковусшоҳ,
Далерону гурдони зарринкулоҳ,

905 Ҳама духти Рустам ҳаме хостанд,
Ҳама бар дилаш хошиш оростанд.

Ба домодияш кас фиристод Тус,
Таҳамтан бар ӯ кард чандин¹ фусӯс.

Таҳамтан зи пайвандашон сар битофт,
Азеро*² сазовори худ кас наёфт.

Ба гетӣ ниғаҳ кард Рустам баса,
Зи гурдон наёмад писандаш касе.³

Ба ман дод Рустам гузин духтараш,
Ки будӣ гиromитар аз афсараш.

910 Меҳиндухти Бонугушаспи савор
Ба ман дод гарданкаши номдор.

Зи чандон бузургон маро баргузид,
Сарамро ба чархи барин баркашид.

Супурдам ба Рустам ҳаме*⁴ хоҳарам,
Маҳи бонувон Шаҳрбонуирам.

Ба чуз пилтан Рустами шермард
Надорам ба гетӣ касе ҳамнабард.

1. ИЛ –чанде.

2. М –эшон.

3. ТПЗИЛ – Ба мардиву дониш, ба фарру нажд,
Ба хӯрду ба бахшиш маро* кард ёд.

* К –ҳаме.

4. М –Яке.

Чу бо Рустам оям ба кин хоستان,
Бибояд туро навҳа оростан.¹

915 Ман акнун бад-ин ханчари обгун
Чаҳон пеши чашмат кунам қиргун.

Агар зинда монам яке² з-ин сипоҳ,
Зи ман номи мардӣ ба гетӣ махоҳ.

Шаҳаншоҳ Хусрав ба Эрон барам,
Ба наздики шоҳи далерон барам.

Нишонам-ш бар номвар тахти оч,
Ниҳам бар сараш-бар дилафрӯз тоҷ.

В-аз он пас бипӯшам гаронмоя габр,
Кунам шаҳри Турон куноми ҳизабр.³

920 Манам пури Гударзи Кашводагон,
Сари саркашон - Гевӣ озодагон.

Ту, эй⁴ турки бадбахт, Пирони шум,
Ки на тоҷ бодат, на тахту на бум,

Бар ин теғи ҳиндӣ бибуррам сарат
Бигирид ба ту чавшану миғфарат.

Ки ҳамми камандам кунун марги туст,
Кафан, бегумон, чавшану тарги туст».*⁵

1. ТПЗИЛ –Мар ин размгаҳ базмгоҳи ман аст,
Гаронмоя миғфар кулоҳи ман аст.

2. ИЛ –касе.

3. ТПЗИЛ –Биёям ба Турон чу шери жиён,
Ба кини Сиёвуш камар бар миён.
На Турон бимонам, на Афросиёб,
Кунам шаҳри Турон чу дарёи об.

4. Л –Туи.

5. М –б. 923 нест.

ГИРИФТОР ШУДАНИ ПИРОН ДАР ДАСТИ ГЕВ

Чу бишнид Пирон, баровард хашм,
Дилаш гашт пурчӯшу, пуроб чашм.¹

925 Барангехт аспу бияфшурд рон,
Ба гардан баровард гурзи гарон.

Чу киштӣ зи дашт андаромад ба руд,
Ҳаме дод некидиҳишро дуруд.

Накард эч Гев озмунро шитоб,
Бад-он то сипаҳбад баромад зи об.

Зи чангаш ба пастӣ бупечид Гев,^{*2}
Гурезон ҳаме рафт солори нев.^{3*4}

Ҳамовард бо Гев наздик шуд,
Чаҳон чун шаби тира торик шуд.⁵

930 Чу аз об в-аз лашкараш дур кард,
Ба зин андарафканд гурзи набард.

1. ТПЗИЛ -8 байти зерин пеш азб. 924 омада:

Чу Пирон зи Гев ин суханхо шунид,
Дилаш гашт пурбиму дам даркашид.
Биларзид бар сони ларзанда бед,
Ҳам аз чони ширин бишуд* ноумед.
Биё, то бигардем ҳар ду чу шер,
Сазад, гар ба об андарой далер.
Бубинӣ, к-аз ин пурхунар** як савор
Чӣ ояд бад-он лашкари номдор,**
Шумо шаш ҳазореду ман**** як далер,
Сари саркашон андарорам ба зер.
Чу ман гурзаи саргирой оварам,
Саронтон***** ҳама зери пой оварам».

* ИЛ –бибуд. ** ИЛ –номвар. *** ИЛ-туро ба сар, эй хушёр. ****ИЛ –Ҳазоранду ман номвар. ***** Л –Сарошон.

2. М –рӯй.

3. Л –б. 927 нест.

4. М –пархошчӯй.

5. ИЛ –б. 928 нест.

Яке ҳамла овард¹ бар паҳлавон,
Ту гуфтӣ, ки буд аждаҳои дамон.

Гурезон² шуд аз Гев Пирони шер,
Пас-андар ҳаме тохт Геви далер.

Ниҳонӣ аз он паҳлавони баланд
Зи фитрок букшод печон каманд.

Бупечид Геви сарафроз ёл,
Каманд андарафканду кардаш дувол.

935 Сари паҳлавон андаромад ба банд,
Зи зин баргирифташ ба ҳамми каманд.

Пиёда ба пеш андарафканд хор,
Бибурдаш ба дур аз лаби чӯйбор.³

Бияфканд бар хоку дасташ бубаст,
Силехаш⁴ бипӯшиду худ барнишаст,

Дурафшаш гирифта ба даст-андарун,
Бишуд то лаби оби Гулзарриюн.

Чу туркон дурафши сипаҳдори хеш
Бидиданд ночор, рафтанд пеш.

940 Хурӯш омаду нолаи каррной,
Дами нои саргину хиндидарой.

Чу он дид Гев, андаромад ба об,
Чу киштӣ ба мавч андарояд шитоб.

1. И –ҳаме кард.

2. ИЛ –ҳазимат.

3. Л –рӯдбор.

4. И –Силохаш.

Баровард гурзи гаронро ба кифт,
Сипаҳ монда¹ аз кори ӯ дар шигифт.

Сабук шуд инону гарон шуд рикеб,
Сари саркашон хира гашт² аз ниҳеб.

Ба теғу³ рикобу ба суфту⁴ ба бод
Ҳама туркро хок бар сар ниҳод.

945 Аз афканда шуд рӯи ҳомун чу кӯх,
Зи яктан шуданд⁵ он далерон сутӯх.⁶

Қафои ялон сӯи ӯ буд ҳама,
Чу шер андаромад миёни⁷ рама.

Чунон лашкари гашну мардони невар
Гурезон бирафтанд аз пеши Гев.⁸

Чунон чира⁹ баргашту бугзошт об,
Ки гуфти надидаст лашкар ба хоб.

Дамон то ба наздики Пирон расид,
Ҳама хост аз тан сарашро бурид.

950 Ба хорӣ бибурдаш пиёда кашон,
Давону пур аз дард^{*10} чун беҳушон.

1. И –монд.

2. ИЛ –шуд.

3. И –гурзу.

4. И –пою. Л –гурзу.

5. Л –гурзаш шуданд.

6. ТПЗ – Наёзурд як мӯи Гев аз танаш,
Надаррид як тори пероханаш.

7. И –ба пеши.

8. И –б. 947 нест.

9. Л –хира.

10. М –гарс.

Бари шоҳ бурдаш ҳаме зору хор,
Ду рухсора зарду ба тан сӯгвор.

Пиёда ба наздики Хусрав замин
Бибӯсиду бар шоҳ кард офарин.¹

Чунин гуфт, к-«Ин бадтани*² бевафо
Гирифтор шуд дар дами аждаҳо,

Сиёвуш ба гуфтори ӯ сар бидод,
Чу ӯ бод гашт,³ ин шавад низ бод».

955 Абар шоҳ Пирон гирифт офарин,
Хурӯшиду бӯсид⁴ рӯи замин.

Ҳаме гуфт, к-«Эй шоҳи донишпижӯх,
Чу хуршеди тобон миёни гурӯх,

Ту донистай дарду тимори ман,
Зи баҳри ту бо шоҳ⁵ пайкори ман.

Агар банда будӣ ба даргоҳ шоҳ,
Сиёвахши хусрав нагаштӣ⁶ табоҳ.

Туву модарат ҳар ду аз чанги дев
Бурун оваридам ба рою ба рев.⁷

1. И –б. 951, 952 нест.

2. М –бо шоҳ, к-ин.

3. И –Гар ӯ бод шуд.

4. –Хурӯшон бибӯсид.

*1 М –кардаш.

5. И –бар.

6. И –Сиёвуш нагаштӣ ба гетӣ.

7. ИЛ –б. 979 нест.

ТП – Зи баҳри Сиёвуш будам хунфишон,
Фарангисро чӯ аз инҳо нишон.

960 Сазад, гар ман аз чанги ин аждаҳо
Ба фарру ба бахти ту ёбам раҳо».

РАҲО КАРДАНИ ФАРАНГИС ПИРОНРО АЗ ГЕВ

Ба Кайхусрав он гаҳ ниғаҳ кард Гев,
Бад-он, то чӣ фармон диҳад шоҳи нев.

Фарангисро дид дида пуроб,
Забон пур зи нафрини Афросиёб.

Ба Гев он гаҳ¹ гуфт, к-«Эй сарфароз,
Кашида² чунин ранчи роҳи дароз.

Чунон дон, ки ин пирсар паҳлавон
Хирадманду род асту равшанравон.

965 Пас аз додгар довари раҳнамун
Бидон, к-ӯ раҳонид моро зи хун.³

Зи бад меҳри ӯ пардаи ҷони мост,
В-аз ин кардаи хеш зинҳор хост.⁴

Ба мо бахшаш, эй номвар, ту кунун,
Ки ҳаргиз набуд бар бадӣ раҳнамун».⁵

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй сари⁶ бонувон,
Анӯша бизӣ шоду равшанравон.⁷

1. ЛМ –инчунин.

2. ИЛ –Кашидӣ.

3. И –б. 964, 965 нест.

4. Л –пас аз б. 966 ин б. омада:

Сазад, гар ту бахшоиш орӣ бар ӯй,
Зи баҳри манаш бад наёрӣ ба рӯй.

5. И –б. 957 нест.

6. И –шахи.

7. Л –Анӯшаравон подшоҳи ҷаҳон.

Яке сахт савганд хӯрдам ба мох,
Ба тоҷу ба тахти сарафроз шох,

970 Ки гар даст ёбам бар ӯ рӯзи кин,
Кунам аргавонӣ ба хунаш замин».

Бад-ӯ гуфт Кайхусрав: «Эй шерфаш,
Равонро¹ зи савганди Яздон макаш.

Кунун дил ба савганд густох кун,
Ба ханчар варо гӯш сӯрох кун.

Чу аз ханчарат хун чакад бар замин,
Ҳам аз меҳр ёд оядат,² ҳам зи кин».

Дили шох бар паҳлавон³ гарм дид,
Рухонаш пур аз обу озарм дид.⁴

975 Бишуд Геву гӯшаш ба ханчар бисуфт,
Ба савганд бар тандурустӣ бихуфт.

Чунин гуфт Пирон аз он пас ба шох,
Ки «Натвон пиёда шудан то сипох.⁵

Бифармой, к-аспам диҳад боз низ,
Чунон дон, ки бахшидаӣ чону чиз».

1. И –Забонро.

2. Л –ояду.

3. Л –шоҳи паҳлав бар ӯ.

4. ТПЗИЛ –Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шох, дил шод дор,

Равонро аз ин қор озад дор.

Чу ман сад ҳазорон фидои ту бод,

Хирад з-офариниш равои ту бод».

Зи гуфтори ӯ рух барафрӯхт шох,

Бинандиду раҳшанда шуд пешгоҳ.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй некдил* паҳлавон,

Бизӣ шод бо коми дил** човидон!»

* Л –неқпай; ** Л –Бар ин шоддил шох то.

5. И –Ки « Чун пӯям, эй шах, пиёда ба роҳ».

Ба Гев он гаҳе гуфт шоҳи далер,
Ки «Аспаш маро бахш, эй наррашер».¹

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй далери сипоҳ,
Чаро суст гаштӣ ба овардгоҳ»²

980 Агар хоҳӣ ин бодпои давон,^{*3}
Ду дастат бубандам ба банди гарон.

Яке саҳт савгандро ёд кун,
Ба паймон тани баста⁴ озода кун,⁵

Ки накшоҷад ин банди ман ҳеҷ кас,
Кушоҷанда Гулшаҳр хоҳам ва бас,

Куҷо меҳтари бонувони ту ӯст,
В-аз ӯ нест пинҳон⁶ туро мағзу пӯст».

Бад-он гашт ҳамдостон паҳлавон,
Ба савганд бихрид аспу равон,⁷

1. И –б. 978 нест.

2. ТПЗИ – Ту онӣ, ки гӯӣ, ба гетӣ чу ман
Саворе набошад ба сад анчуман.
Сипаҳдори туркону шерон* туй?
Ба разм-андарун хасми Эрон туй?***
Кунун пеши ман баста, пуроб чашм,
На ному на нангу на зӯру на хашм.
Ҳама лоба созӣ ба сони занон,
Пур аз нанг бо шоҳ лобакунон.

* И –турон. ** И –Ба чанг-андарун бими шерон туй?

3. М –равон.

4. Л –Ҳаста.

5. И –б. 980, 981 нест. ЛИ –пас аз б. 981 ин б.омада:
Ба савгандхорӣ* диҳам бора боз,
Ду дастат бубандам ба банди дароз.

* Л –савгандхӯрӣ.

6. Л –ӯяст пайдо.

7. Л –984 нест.

985 Ки накшояд ин банди ман кас ба рох,
Ки Гулшаҳр дорад мар ин дастгоҳ.

Бад-ӯ дод аспу ду дасташ бубаст,
В-аз он пас бифармуд, то барнишаст.

Фарангису Кайхусрави хубчеҳр,
Ба бар-дар гирифтанд ӯро ба меҳр.¹

Бирафту ҳаме хонд ӯ офарин
Абар шоҳу бар паҳлавони замин.²

ЎФТАНИ АФРОСИЁБ ПИРОНО БА РОҲ

Чу аз лашкар огаҳ шуд Афросиёб,
Бар ӯ тира шуд тобиши офтоб.

990 Бизад кӯсу бӯку³ сипаҳ барнишонд,
Ба кирдори оташ аз он чо биронд.⁴

Ду манзил яке карду омад дамон,
Ҳаме част бар сони тир аз камон.

Чу овард*⁵ лашкар бад-он размгоҳ,
Ки оварди Гулбод буд бо сипоҳ.

Ҳама марз лашкар пароканда дид,
Ба ҳар ҷой-бар⁶ мардум афканда дид.

-
1. ТПЗИЛ –Бад-ӯ гуфт Хусрав, ки падруд бош,
Ҷаҳон тору ту дар миён пуд бош.
Агар додгустар диҳад додамон,
Набошад дарег аз ту ҷону равон.
 2. ТПЗ – Бад-он сӯ равон гашт Пирони нев,
В-аз ин сӯй шоҳу Фарангису Гев.
 3. Л –ною рӯин.
 4. ИЛ-3и айвон ба кирдори оташ биронд.
 5. М –Биёвард.
 6. Л –пур.

Бипурсид, к-ин пахлавон бо сипоҳ
Кай¹ омад аз Эрон бар ин размгоҳ²?

995 Набуд огаҳе кас зи ҷанговарон,
Ки бугзашт аз ин сон сипоҳи гарон?

Кӣ бурд огаҳӣ назди он девзод,
Ки он ҷо Сиёвахш дорад нажд³?

Агар хок будиш омӯзгор,
Надидӣ ду ҷашми ман ин рӯзгор.

Сипаҳрам бад-ӯ гуфт: «Осон будӣ
В-агар дил зи лашкар ҳаросон будӣ.

Яке Геви Гударз будасту бас,
Савор эҷ бо ӯ надидем кас.

1000 Сутӯҳ омад аз ҷанги як тан сипоҳ,
Ҷунон рафт⁴ Геву Фарангису шох.

Чу бишнид, ранги рухаш зард шуд,
Зи гардун дили ӯ пур аз дард шуд.

Варо дод посух, ки омад падид,
Сухан ҳар ҷӣ гӯшам зи доно шунид,

Чу Яздон касеро кунад некбахт,
Абе қӯшиш ӯро расонад ба тахт».

1. Л –Ки.

2. И –б. 991 -994 нест.

3. ИЛ –Ки касро дилу рои Пирон мабод.

4. И –Ҷаме рафт.

Сипахбад чу гуфти Сипахрам¹ шунид,
Сипоҳе ба² пеш андаромад паид.

1005 Сипахдор Пирон ба пеш-андарун,
Сару рӯю ёлаш³ ҳама пур зи хун.

Гумон бурд,^{*4} к-ӯ Гевро ёфтаст,
Ба пирӯзи аз пеш биштофтаст.

Чу наздиктар шуд, ниғаҳ кард шоҳ,
Чунон^{*5} ҳаста буд паҳлавони сипоҳ.

Варо дид баста ба зин-бар чу санг,
Ду дасташ паси пушт бо полаҳанг.

Бипурсиду з-ӯ монд андар шигифт,
Ғамӣ гашту андеша андаргирифт.

1010 Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Шери⁶ жиён,
На дарранда гургу на бабри баён,

Набошад чун ӯ⁷ дар сафи корзор,
Кучо Гев танҳо буд, эй шаҳрёр.⁸

Бар он сон, ки ӯ бардамад рӯзи чанг,
Зи бимаш ба дарё бисӯзад наҳанг.⁹

1. ИМ –Сипахрам чу гуфтӣ сипахбад.

2. И –зи.

3. Л –пояш.

4. М –кард.

5. М –худ он.

6. И –пили.

7. ИЛ –чун он.

8. ИПЗИЛ – Ман он дидам аз вай, ки аз гургу шер
Набинад чаҳондида марди далер.

9. И –б. 1012 нест.

Нахуст андаромад ба гурзи гарон,
Ҳама кӯфт чун путки оҳангарон.

Ба аспу ба пою ба ёлу рикеб
Савор аз фароз андаромад ба шеб.¹

1015 Ҳама зад, ҳама кушт гурдони мо,
На андеша будаш зи мардони мо.

Ҳамоно, ки борон наборад зи меғ,
Фазун з-он ки борид бар сар-ш теғ.

Чу андар гулистон ба зин-бар нахуфт,²
Ту гуфтӣ, ки гаштаст бо кӯх³ чуфт.

Саранҷом баргашт яқсар сипоҳ,
Ҷуз аз ман нашуд кас бараш⁴ кинаҳоҳ.

Гурезон зи ман тоб дода каманд,
Бияндохт,⁵ омад миёнам⁶ ба банд.

1020 Пароканда шуд донишу ҳуши ман,
Ба хок андаромад тану тӯши ман.

Зи асп андаромад, ду дастам бубаст,
Барафканд бар зину*⁷ худ барнишаст.

Бад-он хориям назди Хусрав кашид,
Яке доғ бар ҷонам аз нав кашид.

1. Л – нишеб.

2. Л – бинуфт.

3. Л – гурз.

4. ИЛ – набуд пеши ӯ.

5. ЛМ – Бияфканд.

6. ИЛ – сари ман.

7. М – Ба пеш - андар афканду.

Ҳаме хост сар, лек бидрид гӯш,
Ду дастам бубасту баровард чӯш.¹

1025 Ба ҷону сари шоҳу хуршеду моҳ,
Ба додори худкому² тахту кулоҳ

Маро дод аз ин гуна савганд сахт,
Бихӯрдам, чу дидам, ки баргашт бахт,

Ки накшояд ин дасти ман ҳеч кас,
Ба ҷуз ҷуфти Гулшаҳр дар даҳру бас.³

Замоне сару поям андар каманд,
Ба дигар замон зери савганд⁴ банд.⁵

Надонам чӣ роз аст назди сипеҳр,
Бихоҳад рабудан зи ман⁶ пок меҳр».

1030 Чу бишнид гуфтораш Афросиёб,
Ба дида зи хашм андаровард об.

Яке бонг барзад, зи пешаш биронд,
Бупечид Пирону хомуш бимонд.

В-аз он пас ба мағз андарафканд бод,
Ба дашному савганд лаб баркушод,

1. ИЛ –б. 1021 -1023 нест.

2. Л –ҳар кому. И –Ба додору дайҳиму.

3. ИЛ – Ки касро нагӯй, ки букшой даст,
Ҳам эдун бирав* то ба ҷои нишаст.

* И –Чунин ҳам равӣ.

4. ИЛ –савганду.

5. ТПЗИ – Яке тан беҳ ояд зи чандин савор,**
Ҳамоно, ки кин дорад ин*** рӯзгор.

** И –эдар зи туркон ҳазор. *** И –хоҳад аз.

6. Л –буридан зи мо.

Ки гар Геви Гударзу он девзод
Шаванд абри гурранда ё¹ тезбод,

Фуруд оварамшон зи чархи баланд,
Бизад даст в-аз тег букшод банд,

1035 Бигуфташ: «Бад-ин теги оҳангузор
Ба кина барорам аз эшон димор.²

Фарангисро чун ба чанг оварам,
Ба чашмаш чаҳон тору танг оварам.³

Миёнаш бибуррам ба шамшери тез,
Ба моҳӣ диҳам, то кунад рез-рез.

Чу Кайхусрав Эрон бичӯяд ҳаме,
Фарангис бо вай чӣ пӯяд ҳаме?»

ГУФТУГҶИ ГЕВ БО БОЖБОН

Ба сӯи Хутан рафт Пирон нажанд,
В-аз ин сӯ ҳаме тохт шоҳи баланд.⁴

1040 Худи саркашон сӯи Ҷайҳун кашид,
Ҳаме доман аз хашм дар хун кашид.

Ба Ҳумон бифармуд, к-«Андаршитоб,⁵
Инонро бикаш то лаби рӯди об,

1. Л –гуррандеву.
2. Л –б. 1034 нест.
3. И –б. 1035 нест.
4. Л -1039 нест.
5. Л –к-эдар.

Ки чун Геву Хусрав¹ зи Чайхун гузашт,
Ҳама² ранчи мо бод³ гардад ба дашт.

Нишон омад аз гуфтаи ростон,
Ки доно бигуфт аз гаҳи бостон,

Ки аз тухмаи Тур в-аз Кайқубод
Яке шоҳ сар барзанад бонажод,

1045 Ки Туронзаминро кунад хорсон,
Намонад бар ин⁴ буму бар шорсон.

Дили ӯ ба Эрон гирояд ба меҳр,
Ба Турон намояд пур аз кина чехр.⁵

Расиданд пас Геву Хусрав ба об,
Ҳаме будашон бар гузаштан шитоб.

Гирифтанд пайкор бо божхоҳ,
Ки «Киштӣ кадом аст⁶ бар божгоҳ

Наванде, кучо бодбонаш нав аст,
Нишасте, ки зебои Кайхусрав аст?»

1050 Чунин гуфт пас Гевро божгоҳ,
Ки «Оби равонро чи чокар, чи шоҳ.

Ҳаме гар гузар боядат з-оби рӯд,
Фиристод бояд ба киштӣ дуруд».

1. ЛМ –Чу ояд хабар, к-ӯ.

*1 М –хезад зи ҳар ду.

2. Л –ғаму.

3. И –пок.

4. ЛМ –ҳаме.

5. И –б. 1046 нест.

6. ЛМ –гузар дошт.

Бад-ӯ гуфт Гев: «Он чи хоҳӣ, бихоҳ!
Гузар дех, ки танг андаромад сипоҳ».

Чу бишнид аз ӯ¹ божбон гуфтугӯӣ,
Сӯи Гев кард он гаҳе тез рӯӣ:²

«Нахоҳам зи ту, гуфт, бож андаке,
Аз ин чор чизат бихоҳам³ яке.

1055 Зирех хоҳам аз ту, гар аспи сиёҳ,
Парастор ё ридаки ҳамчу моҳ».

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй гусистахирад,
Сухан з-ин нишон худ кай⁴ андархурад?

Агар бо шаҳаншоҳ шаҳре будӣ,
Туро з-ин ҷаҳон низ баҳре будӣ.

Кӣ бошӣ, ки шаҳро кунӣ хостор
Чунин бодпое ту, эӣ хоксор?⁵

Дигар⁶ модари шоҳ хоҳӣ ҳаме,
Ба бож афсари моҳ хоҳӣ ҳаме?

1060 Се дигар чу шабранг Бехзодро,
Ки дарёбад ӯ рӯзи^{7*8} таг бодро.

1. Л - аз ин.

2. И –б. 1053 нест.

3. ЛМ –бибояд.

4. И – з-он нишон гӯ, ки.

5. И -1057, 1058 нест.

6. ЛМ –Агар.

7. ИЛ –Ки кӯтоҳ дорад ба.

8. М –кӯтах бидорад ба.

Чахорум, ки чустӣ ба хира¹ зирех,
Зирех бояд аз ҳар касе бо^{*2} гирех.

Нагардад чунин оҳан³ аз об тар,
На оташ бар ӯ-бар бувад коргар.

На найза, на шамшери ҳиндӣ, на тир,
Ҳаме бож хоҳӣ бар ин обгир.

Кунун об морову киштӣ туро,
Бад-ин моя роҳи^{4*5} дуруштӣ туро».

ГУЗАШТАНИ КАЙХУСРАВ АЗ ЧАЙҲУН

1065 Ба шах гуфт Гев: «Ар ту Кайхусравӣ,
Набинӣ аз ин об чуз некувӣ.

Фаридун, ки бугзашт аз Арвандрӯд,
Ҳаме дод⁶ тахти меҳиро дуруд.

Чаҳоне саросар шуд ӯро раҳӣ,
Ки бо равшани буду бо фарраҳӣ.

Чӣ андеша, ар шоҳи Эрон туй.
Паноҳи далерону шерон туй.

Ба бад обро кай бувад бар ту роҳ,
Ки бо фарру бурзиву зебои гоҳ.

1070 Агар ман шавам ғарқа, гар^{*7} модарат,
Гаронӣ набояд, ки гирад сарат.

-
1. Л –киштӣ.
 2. М –Ки онро надонӣ кушодан.
 3. И –чома.
 4. ИЛ –шоҳӣ.
 5. М –Чунин моя моро.
 6. И –Фиристод.
 7. М –бо.

Баҳона ту будӣ маро дар чаҳон,¹
Ки бекор буд тахти² шоҳаншаҳон.

Маро низ модар зи баҳри ту зод,
Аз ин бора бар дил мақун ҳеч ёд,³

Ки ман бегумонам, ки Афросиёб
Биёяд дамон то лаби рӯди об.

Маро баркашад зинда бар дор хор,
Фарангисро бо ту, эй шаҳрёр,

1075 Ба об афканад, моҳиёнтон х(в)аранд
Ва ё зери наъл – андарун биспаранд». ⁴

Бад-ӯ гуфт Кайхусрав: «Ин аст бас
Паноҳам ба Яздони фарёдрас.

Фуруд омад аз бораи роҳчӯй,
Бинолиду бар хок бинҳод рӯй.

Ҳаме гуфт «Пушту паноҳам туй,
Намояндаи доду роҳам туй». ⁵

Дуруштиву нармӣ маро фарри туст,
Равони⁶ хирад сояи парри туст».

1080 Бигуфт ину бар пушти шабранг шуд,
Ба чеҳра ба сони шабоҳанг шуд. ⁷

1. ЛМ –Зи модар ту буд(ӣ) муроди чаҳон.

2. Л –бахти.

3. И –б. 1067 -01072 нест.

4. ИМ – Ба об афканадтону моҳӣ х(в)аранд.
Ва гар зери наъл-андарун биспаранд.

5. ТПЗ – Ба об-андарун чонфазоям туй,
Ба хушкӣ ҳаме раҳнамоям туй.

6. Л –Равону.

7. И –б. 1079, 1080 нест.

Ба об андарафканд хусрав сиёҳ,
Чу киштӣ ҳаме ронд то божгоҳ.

Паси ӯ Фарангису Геви далер
Бурун шуд зи Ҷайхуну аз обгир.

Бар он сӯ гузаштанд ҳар се дуруст,
Ҷаҳонҷӯй Хусрав сару тан бишуст.

Бар он достон-бар¹ ниёиш гирифт,
Ҷаҳнофаринро ситоиш гирифт.

1085 Чу аз рӯд карданд ҳар се гузар,
Ниғаҳбони киштӣ шуд осемасар.

Ба ёрон чунин гуфт, к-инат шигифт,
К-аз ин бадтар андоза натвон гирифт.

Баҳорону Ҷайхуну оби равон,
Се аспу се чавшан, се баргустувон

Бар ин жарфдарё чунин бугзарад,
Хирадмандаш аз мардумон нашмарад.

Пушаймон шуд аз хом гуфтори хеш,
Табаҳ дид аз он кор бозори хеш.

1090 Биёрост киштӣ ба чизе, ки дошт,
Зи боду ҳаво бодбон барфарошт.

Ба пӯзиш биёмад бари шаҳрёр,
Чу омад ба наздикии рӯдбор,

Ҷама хадяҳо пеши шоҳ оварид,
Камону каманду кулоҳ оварид.

1. Л –бар наистон.

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй саги¹ камхирад,
Ту² гуфтӣ, ки ин об мардум барад.³

Чунин моявар боғуҳар шаҳрёр
Ҳаме аз ту киштӣ кунад хостор?

1095 Надодӣ, кунун ҳадяи ту мабод!
Расад рӯзи кин, рӯзат ояд ба ёд».

Чунон хор баргашт аз ӯ рӯдбон,
Ки чонро ҳаме гуфт падруд амон.

Чу омад ба наздикии божгоҳ,
Ҳам он гаҳ биёмад зи Турон сипоҳ.

Чу назидики рӯд омад Афросиёб,
Ҳам он гаҳ биёмад зи Турон сипоҳ.

Яке бонг зад тунд бар божгоҳ,
Ки «Чун ёфт он дев бар об роҳ?»

1100 Чунин дод посух, ки «Эй шаҳрёр,
Падар божбон буду ман бождор

На дидам, на ҳаргиз шунидам чунин
Ки кардӣ касе оби дарё⁴ замин.

Баҳорону ин об бо мавчи тез,
Чу андар шавӣ, нест роҳи гурез.

Чунон баргузаштанд ҳар се савор,
Ки гуфтӣ ҳаво доштшон дар канор.

1. Л –ками. И –каму.

2. Л –Чӣ. И –на.

3. И –х(в)арад.

4. ИЛ –Ҷайхун.

Ва ё худ зи боди вазон зодаанд,
Ба мардум зи Яздон фиристодаанд».

1105 Чу бишнид аз ин сон, рухаш гашт зард,
Баровард аз дил яке боди сард.¹

Аз он пас бифармуд Афросиёб,
Ки «Биштобу киштӣ дарафкан дар об.

Бубин, то кучо ёбӣ он рафтагон,
Шудастанд ё монда аз² хуфтагон.

Бад-он то биёбемашон, зуд бош,
Биёвар ту киштиву падруд³ бош».

Бад-ӯ гуфт Ҳумон, ки «Эй шаҳрёр,
Барандешу оташ макун дар канор.

1110 Ту бо ин саворон ба Эрон шавӣ,
Ҳаме дар даму чанги шерон шавӣ.

Чу Гударзу чун Рустами пилтан,
Чу Тусу чу Гургини лашкаршикан.

Ҳамоно, ки аз гоҳ сер омадӣ,
Ки эдар ба чанголи шер омадӣ?

Аз ин рӯд то Чину Мочин турост,
Хуру моҳу кайвону парвин турост.

Ту Турон ниғаҳ дору тахти баланд,
Аз Эрон кунун нест бими газанд».

1. И –б. 1104 нест.

2. Л –мондаанд.

3. Л –дар рӯд.

1115 Пур аз хун дил аз руд¹ гаштанд боз,
Баромад бар ин рӯзгори дароз.

РАФТАНИ КАЙХУСРАВ БА ИСФАҲОН

Чу бо Гев Кайхусрав омад ба Зам,
Ҷаҳоне аз ӯ шоду чанде диҷам.

Наванде ба ҳар сӯ барафканд Гев,
Яке нома бинвишт аз² шоҳи нев,

Ки омад зи Турон сипаҳдор шод -
Сари тухмаи номвар Кайкубод,

Сарафроз³ Кайхусрави некбахт,
Ки шуд оби Ҷайхун ба зераш чу тахт.⁴

1120 Фиристодае чусту гурду савор,
Хирадманду бинолиду хушёр

Гузин кард аз он номдорони Зам,
Бигуфт, он чи пеш омад аз бешу кам.

Бад-ӯ гуфт: «Аз эдар бирав б-Исфакон,
Бар он марзи шоҳону ҷои меҳон,

Ба Гударз гӯ, «Эй ҷаҳонпахлавон,
Бихуфттиву бедор будат равон».⁵

Бигӯяш, ки «Кайхусрав омад ба Зам,
Ки боде начаст аз бари ӯ диҷам».

1. Л – Цигархун дил аз дард.

2. Илм – аз Гев в-аз.

3. И – Дилафрӯз.

4. Л – б. 1119 нест.

5. ТПЗ – Сурушат намуд он саранҷом хоб,
Ки омад зи Ховарзамин офтоб.

- 1125 Яке нома наздики Ковусшоҳ
Фиристода барчаству бигрифт¹ рох.

Ҳаюнони кафафкани бодпой
Бичастанд бар сони оташ зи чой.

Фиристодаи Геви равшанравон
Нахустин биёмад бари паҳлавон.

Паёмаш ҳаме гуфту нома бидод,
Қаҳонпаҳлавон нома бар сар ниҳод.

Зи баҳри Сиёвуш ду дида пуроб,^{*2}
Ҳаме кард нафрин бар Афросиёб.
- 1130 Фиристода шуд назди Ковуси кай,
Зи ёли ҳаюнон биполуд хай.

Чу омад ба даргоҳи Ковусшоҳ,
Зи шодӣ хурӯш омад аз боргоҳ.

Сипахбад фиристодаро пеш хонд.
Бар он номаи Гев гавҳар фишонд.

Қаҳоне ба шодӣ биёростанд,
Ба ҳар чой ромишгарон хостанд.

В-аз ин огаҳӣ шуд сӯи Нимрӯз
Ба фирӯзии Геви гетифурӯз.³
- 1135 Бубахшид Рустам ба дарвеш зар,
Ки н-омад газанде бар он шери нар.

1. Л –омад ба.

2. М –биборид об.

3. ТПЗЛ – Ки омад хиромон ба Эронзамин
Ба пирӯзии Хусрави покдин.

В-аз он пас гусӣ кард Бонугушасп
Або хоста ҳамчу Озаргушасп.¹

Ҳазору дусад номвар меҳтарон,
Або тахт,² бо тоҷҳои гарон.

Парастанда сесад, ғуломон ду шаст,
Ҳамон ҳар яке, чоми заррин ба даст.

Бурун рафт Бону зи³ пеши падар,
Бари Гев шуд ҳамчу мурғи бапар.

1140 Фиристод Геваш сӯи Исфаҳон,
Пароканда номаш ба гирди ҷаҳон.⁴

Хабар шуд ба гетӣ, ки фарзанди шоҳ⁵
Ҷаҳонҷӯй Кайхусрав омад зи роҳ.

В-аз он рӯи дигар⁶ меҳони ҷаҳон,
Бирафтанд яксар^{7*8} сӯи Исфаҳон.

Биёрост Гударз кохи баланд,
Ҳама дебаи хусравонӣ фиканд.

Ба зарру ба гавҳар биёрост гоҳ,
Ҷунон чун бибояд сазовори шоҳ.⁹

1. Л –б. 1136 нест.

2. Л –тахту.

3. Л –бо пур.

4. И –Чу омад ба наздики Ковусшоҳ.

5. И –гетӣ. Л як сар.

6. Л –ҷумла.

7. И –б. 1134 -1140 нест.

8. М –сӯи.

9. ТПЗИЛ – Яке тахт бинҳод пайкар ба зар,
Ба зар-андарун чанд гуна гуҳар.

- 1145 Яке ёраву тавк¹ бо гӯшвор,
Яке тоҷи пургавҳари шоҳвор.
- Саросар ҳама шаҳр озин бубаст,
Биёрог майдону худ² барнишаст.
- Меҳони сарафроз бархостанд,
Пазира шуданро биёростанд.
- Бирафтанд ҳафтод фарсанг пеш,
Пазира шудандаш ба оини хеш.
- Чу омад ба дидор бо шоҳ Гев,
Пиёда шуданд он саворони нев.
- 1150 Чу чашми сипаҳбад баромад ба шоҳ,
Ҳамон Гевро дид^{*3} бо ӯ ба роҳ.
- Фурӯ рехт аз дидагон оби зард,
Зи дарди Сиёвуш басте ёд кард.
- Фуруд омад аз борагӣ паҳлавон,
Гирифташ ба бар шаҳрери замон,⁴
- Ситудаш фаровону кард офарин,
Чунин гуфт, к- "Эй шаҳрери чавон,⁵
- Ту бедордил бошу бедорбахт,
Ба ҷои ту кишвар нахоҳам, на тахт.

1. ИЛМ –бора бо тавку.
2. ЛМ –пас.
3. М –Геви Гударз.
4. Л –ҷаҳон.
5. И –б. 1151, 1152 нест.

1155 Зи ту чашми бадхохи ту дур бод,
Равони Сиёвуш пур аз нур бод!¹

Чаҳондор Яздон гувои ман аст.
Ки дидори ту ҷонфизои² ман аст.

Сиёвахшро³ зинда гар дидаме,
Бар ин гуна аз дил нахандидаме."

Бибӯсид чашму сари Геву гуфт,
Ки "Берун кашидӣ сипехр аз нухуфт.

Гузорандаи хобу чангӣ туй,
Гаҳи чора марди дирангӣ туй!"

1160 Бузургони Эрон ҳама пеши ӯ
Якҷояк ниҳоданд бар хок рӯй.

В-аз он ҷойгаҳ шод гаштанд боз,
Фурӯзанда шуд бахти гарданфароз.⁴

Сӯи хонаи паҳлавон омаданд,
Ҳама шоду равшанравон омаданд.

Бибурданд як ҳафта бо май ба даст,
Биёраста базмгоҳи нишаст.

Ба ҳаштум сӯи шаҳри Ковусшоҳ
Ҳама шоддил баргирифтанд роҳ.

1. И-б. 1154 нест.

2. ИЛ –раҳнамои.

3. ИЛ –Сиёвахшро.

4. Л –б. 1160, 1161 нест.

ТПЗ – Сипаҳдор Гударзи Кашводагон
Зи шоҳу зи фарзанд шуд шодмон.

РАСИДАНИ КАЙХУСРАВ НАЗДИ КОВУС

1165 Чу Кайхусрав омад бари шахрёр,
Чахон гашт пурбӯю рангу нигор.

Ба озин*¹ чахоне шуд ороста,
Дару бому девор пурхоста.

Нишаста ба ҳар чой ромишгарон,
Гулобу маю мушк бо заъфарон.

Ҳама ёли аспон пур аз мушку май,
Шакар бо дирам рехта зери пай.

Чу Ковуси кай рӯи Хусрав бидид,
Сиришкаш зи мижгон ба рух барчакид.

1170 Фуруд омад аз тахту шуд пеши ӯй,
Бимолид бар рӯи ӯ чашму рӯй.

Чавони чахончӯй бурдаш намоз,
Гурозон сӯи тахт рафтанд боз.

Фаровон зи туркон бипурсид шох,
Ҳам аз тахти солори туронсипох.

Чунин дод посух, ки «Он камхирад
Ба бад рӯи гетӣ ҳаме биспарад.

Сипаҳбад чӣ пурсад аз он шӯрбахт,
Ки на ком бодаш, на тоҷу на тахт!

1175 Падарро бад-он зору хорӣ² бикушт,
Зад он³ модарамро ба захми дурушт,

1. М -оин
2. Л –зорворӣ.
3. Л –Занон.

Ки то ман шавам кушта андар шикам,
Ки ўро раҳой мабодо зи ғам!

Чу гаштам ман аз покмодар чудо,
Ба кӯхам фиристод он носазо.

Миёни бузу говмешу сутур
Шумурдам шубу рӯз гарданда хур.

Саранҷом Пирон биёмад ба кӯх,
Маро бурд наздики он кинпижӯх.¹

Битарсидам аз кору кирдори ўй,
Бупечидам аз хашму озори ўй.

Зи ҳар чой пурсиду ҳар чиз гуфт,
Хирад бо ҳунар кардам андар нухуфт.

Зи сар гар бипурсид, гуфтам зи пой,
Зи хӯрд ар бипурсид, гуфтам зи чой.

Бибурдаш варо ҳушу дониш Худой.
Маро бехирад ёфт он тирарой.

Чу бемоя дарёфт мағзи сарам,
Ба нафрин фиристод зӣ модарам.²

1185 Агар³ вижа абре бувад рӯдбор,⁴
Кушандападар чун бувад дӯстдор?»⁵

1. И –б. 1174 -1179 нест.

2. И –б. 1181 -1184 нест.

3. Л –в-агар.

4. И –шавад дуррбор. Л –бувад дур ба бор.

5. ИЛ –пас аз б. 1185 ин б. омада:

Нахонад маро мӯбад аз оби пок,
Ки бипрастам ўро падар зери хок.

Бад-ӯ гуфт Ковус, к-«Эй сарфароз,
Чаҳонро ба тоҷи ту омад ниёз,

Ки ҳастӣ ба гавҳар зи тухми меҳон,
Сазовору доно чу шоҳаншаҳон».¹

Дигар гуфт Хусрав ба Ковусшоҳ,
Ки «Эй шаҳрери чаҳондидагоҳ.

Зи Гев ар бигӯям ба Хусрав хабар,
Ҳар он-ч аз вай омад ҳама сар ба сар,

1190 Аҷаб монаду нест² ҷои шигифт,
К-аз он³ бартар андоза натвон гирифт,⁴

Ки вай чанд сахтӣ бибурду намуд,
Ба Турон маро ҷусту разм озмуд.

Агар низ ранҷе набурдӣ чунин,^{*5}
Кӣ бо ман биёмад ба Туронзамин?

Сарафроз ду паҳлавон бо сипоҳ
Паси мо биёмад чу оташ ба роҳ.

Ман он дидам аз Гев, к-аз пили маст
Набинад ба Ҳиндустон бутпараст.

1195 Гумоне набурдам, ки ҳаргиз наҳанг
Зи дарё барояд⁶ бад-он сон^{*7} ба ҷанг.

1. Л –б. 1186, 1187 нест.

2. Л –ҳаст.

3. Л –ин.

4. И –б. 1186 -1190 нест.

5. М –набудӣ ҷуз ин.

6. Л –биёяд.

7. М –бад-он сон.

Чунон¹ лашкари гашну ду паҳлавон,
Ҳазимат гирифтанд пиру ҷавон.²

В-аз он пас, ки Пирон биёмад далер,^{*3}
Миёнбаставу бодпое ба зер,⁴

Ба ёлаш бияндохт печон⁵ каманд,
Сари паҳлавон андаромад ба банд.⁶

Ба хошишгарӣ рафтам, эй шаҳрёр,
В-агарна бикандӣ сарашро ба зор.

1200 Бад-он к-ӯ зи дарди падар хаста буд,
Зи бад гуфтани ман забон баста буд.

Маро ӯ раҳониду модар ба ҳам
Зи чанголи ошуфта шери диҷам.

В-агарна маро ҳам ба сони падар
Ҳаме хост аз тан ҷудо кард сар⁷.

Чунин⁸ то лаби рӯди Ҷайхун зи чанг
Наёсуд бо гурзаи говранг.

Саранҷом бугзошт Ҷайхун ба хашм,
Ба обу ба хушкӣ наҷфканд чашм.

1. Л –Чунин.

2. И –б. 1196 нест.

3. М –чу шер.

4. ТПЗИЛ – Ба об андаромад ба сони наҳанг,
Ки гуфти заминро бисӯзад ба чанг.

5. ЛМ –Бияндохт бар ёлу таркаш.

6. ТПЗ – Кашонаш биёвард дар пеши ман,
Бубахшуд бар вай дили реши ман,

7. И –б. 1201 1204 нест.

8. ИЛ –ҳаме.

1205 Касеро, ки чун \bar{u} бувад паҳлавон,
Сазад, гар бимонад ҳамеша чавон».¹

Чу Ковус гуфтори Хусрав шунид,
Рухонаш ба кирдори гул бишкуфид.

Сари Гев бигрифт андар канор,
Бибӯсид рӯю бараш бешумор.

Ба Гударз-бар шаҳ гирифт офарин,
Бар он кишвару буму бар ҳамчунин.

Яке*² хилъаташ дод, к-андар чахон
Касе он надид³ аз кеҳону меҳон.

1210 Набиштанд маншур бар парниён
Хуросону Рай, ҳам⁴ Куму Исфаҳон.

Варо дод солори чамшедфар,
Диловар ба хуршед-бар бурд сар.

«Кашидӣ варо, -гуфт, -бисёр ранч,
Кунун бар хур, эй ранчдида зи ганч».

Ҳамон гоҳ Гударзу гударзиён
Кушоданд бар офаринҳо забон.

Ниҳоданд сар яксара бар замин,
Ҳаме хондандӣ бар \bar{u} офарин.

1215 Фарангисро гулшани зарнигор
Биёрост бо тавку бо гӯшвор.

1. ИЛ –Ҳамеша чавон боду равшанравон.
2. М –Чунин.
3. Л –Надида касе.
4. Л –то.

Дар айвонҳо гоҳи заррин ниҳод,
Фарозаш ҳама дебаи Чин ниҳод.

Бару буму пайванд бугзоштӣ.
Фаровон ба раҳ ранҷ бардоштӣ.

«Кунун шаҳри Эрон сарои ту аст,
Маро раҳнамоянда рои ту аст».¹

1220 Маҳи бонувон хондаш*² офарин,
Ки бе ту мабодо замону замин.³

САРКАШӢ ҚАРДАНИ ТУС АЗ КАЙХУСРАВ

Яке кохи Кашвод буд дар Ситахр,
Ки озодагонро бад-он буд фахр.

Чу аз тахти Ковус бархостанд,
Ба айвони ӯ⁴ рафта оростанд.

Ҳама гуфт Гударз бо шаҳрёр,
Чу омад бад-он гулшани зарнигор.

Бар авранги заррин-ш биншонданд,
Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд.

1. ТПЗЛ – Манам меҳрубонтар зи Афросиёб,
Ба рӯи ту бином маҳу офтоб.
Маро чизу ганҷу равон они туст,
Дар ин марз фармонраво они туст.

2. М –Ҳама бонувон хонданд.

3. И –б. 1206 -1220 нест.

ТПЗЛ – Сипаҳдору Кайхусраву меҳтарон
Нишастанду хонданд ромишгарон.*
Чу Ковуси кай хӯрд чанде набид,
Биёвард мар ганҷоро калид.
Ба пеши ҷаҳонҷӯй Хусрав ниҳод.
Ҳамон ҳар замон ҳадяи нав ниҳод.

*Л –Ду ҳафта шабу рӯз буданд маст. Гаҳе чому бода, гаҳе чомдаст.

4. ИЛ –нав.

- 1225 Бубастанд гурдони Эрон камар,
Чуз аз Туси Нузар, ки печид сар,

Ки ӯ буд бо кӯсу зарринакафш,
Ҳам ӯро будӣ ковиёнӣ дурафш.

Аз он кор Гударз шуд тезмағз,
Паёме бари ӯ фиристод нағз.

Биёмад¹ чаҳонҷӯй Геви далер,
Ки чанги ялон дошт, оҳанги шер.

Бад-ӯ гуфт: «Бо Туси Нузар бигӯй,
Ки ҳангоми шодӣ баҳона мачӯй.
- 1230 Бузургону шерони Эронзамин
Ҳама шоҳро хонданд офарин.

Чаро сар кашӣ ту ба фармони дев,
Бупечӣ сар аз роҳи² кайҳонхидев?

Агар сар бупечӣ зи фармони шох,
Маро бо ту кин хезаду размгоҳ.

Фиристода Гев асту пайгоми ман
Ба дастурии номдор анҷуман.

Биёяд ба назди ту, эй пурҳунар,
Мапечон зи гуфтори ӯ ҳеч сар».³
- 1235 Зи пеши падар Гев бинмуд пушт,
Дилаш пур зи гуфторҳои дурушт.

1. Л –Ба дасти.

2. ИЛМ –Набинӣ ҳаме фарри.

3. ИЛ –б. 1234 нест.

Биёмад, ба Туси сипахбад бигуфт,
Ки «Ин рои ту бо хирад нест чуфт».

Чу бишнид, посух чунин дод Тус,
Ки «Бар мо на хуб аст кардан фусӯс.

Ба Эрон пас аз Рустами пилтан
Сарафрози лашкар манам з-анҷуман.

Набери Манучехршоҳи далер,
Ки гетӣ ба тег андаровард зер¹.

1240 Манам пури Нӯзар ҷаҳоншаҳрёр,
Зи тухми Фаридун манам ёдгор.²

Ҳар он ҷо, ки³ пархош ҷӯям, ба чанг
Бидаррам дили шеру чарми паланг.

Ҳаме бе ман оину рой оваред,
Ҷаҳонро зи нав кадхудой оваред.

Набошам бар ин кор ҳамдостон,
Зи Хусрав мазан пеши ман достон.⁴

Ҷаҳондор, к-аз тухми Афросиёб
Нишонем, бахт андарояд ба хоб.

1245 Наҳоҳем шоҳ аз нажоди Пашанг,
Фасила на некӯ бувад бо паланг.⁵

-
1. ТПЗ – Ба Эрон сипахдори чангӣ манам,
Ҳамон шаҳнажоду дирангӣ манам.
 2. ИЛ –б. 1240 нест.
 3. Л –Ҳамон шери.
 4. И –б. 1124 -1143 нест.
 5. Л –хуррам бувад бо наханг.

Ту ин ранчхоро, ки бурдӣ, бар аст,
Ки Хусрав чавон асту кундовар аст.

Касе к-ӯ бувад шаҳрӯри замин,
Ҳунар бояду гавҳару фарру дин.

Фарибурз-фарзанди Ковусшоҳ
Сазовортар з-ӯ ба тахту кулоҳ.

Ба ҳар сӯ зи душман надорад наҷод,
Ҳамаш фарру зеб асту ҳам ному¹ дод».

1250 Дижам Гев бархост аз пеши ӯй,
Ки хом омадаш донишу кеши ӯй.

Бад-ӯ гуфт, к - «Эй номвар невар Тус,
Набояд, ки печӣ гаҳи захм кӯс.

Чу бинӣ синонҳои гударзиён,
Аз ин суд чустан сар ояд² зиён.

Басе ранч бурдем ҳар ду ба ҳам,
Кунун додӣ онро ба боду ба дам.

Туро гар будӣ фарру рои дуруст,
Зи Албурз шоҳе набоист чуст.

1255 Зи афсар сари ту аз он шуд тихӣ,
Ки на мағз будат, на рои мехӣ.

Касеро диҳад тахти шоҳӣ Худой,
Ки бо фарру бурз асту бо ҳушу рой».³

1. Л –мехру.

2. Л –бас орий.

3. Л –б. 1256 нест.

Бигуфташ суханхо аз ин сон дурушт,
Ба тундӣ аз он чой бинмуд пушт.¹

Биёмад, ба Гударзи Кашвод гуфт,
Ки рою² хирад нест бо Тус чуфт.

Ду чашмаш, ту гӯй, набинад ҳаме,
Фарибурзро баргузинад ҳаме.

1260 Ба Эрон³ набошад чу Хусрав савор,⁴
На бар зини заррин чун ӯ шахрёр.⁵

ХАШМ КАРДАНИ ГУДАРЗ БО ТУС

Барошуфт Гударзу гуфт: «Аз меҳон
Ҳаме Тус кам бод андар чаҳон!

Намоем ӯро, ки фармону тахт
Киро зебаду фарру аврангу бахт».⁶

Наберу писар⁷ дошт ҳафтоду ҳашт,
Бизад кӯсу омад аз айвон ба дашт.

Саворони чангӣ даҳу ду ҳазор
Бирафтанд баргустувонвар савор.

1. И –б. 1251 -1257 нест.

2. И –фарру.

3. Л –Ба айвон.

4. Л –нигор.

5. И –Абар тахту бо тоҷу бо гӯшвор.

Л – Ба Эрон наёмад чу Хусрав савор,
На бар тахт бо тавку бо гӯшвор.

6. И –б. 1262 нест.

7. Л –Набера, писар.

1265 Сипаҳдор Гударзи лашкаршикан,
Сипоҳаш зи гударзиён анчуман.^{1*2}

В-аз он сӯ биёмад сипаҳдор Тус,
Бубастанд бар кӯҳаи пил кӯс.

Бубастанд гурдон фаровон миён,
Ба пеш-андарун³ ахтари ковиён.

Чу Гударзро диду⁴ чандон сипоҳ.
К-аз он⁵ хира шуд чашми*⁶ хуршеду моҳ.⁷

Яке тахт бар кӯҳаи жандапил
Зи пирӯза тобон ба кирдори нил.

1270 Чаҳонҷӯй Кайхусрави тоҷвар
Нишаста бар он тахту баста камар.

Ба гирд-андараш жандапилон⁸ дувист,
Ту гуфтӣ ба гетӣ чуз ӯ шоҳ⁹ нест.

Бар он тахт метофт Хусрав чу моҳ,
Зи ёкути рахшанда бар сар кулоҳ.

Або ёраву тавку бо гӯшвор,
Ба даст-андарун гурзаи говсор.¹⁰

1. ИЛ –б. 1265 нест.

2. М – Кас омад, ба Туси сипаҳбад бигуфт,
Ки Гударз бо кӯс рафт аз нуҳуфт.

3. Л –пеши сипоҳ. И –пеши сипаҳ.

4. Л –дид.

5. Л –Ҷаме.

6. V –Бад-ӯ тира шуд рӯи.

7. Л –Бар ӯ тира шуд гардиши хуру моҳ.

8. Л –гирдаш-дарун зиндапилон.

9. Л –Ки андар замин чой.

10. ИЛ –б. 1273 нест.

Ғамӣ шуд дили Тусу андеша кард,
Ки имрӯз агар ман бисозам¹ набард,

1275 Басе кушта ояд зи ҳарду сипоҳ,
Зи² Эрон набархезад ин кинагоҳ.³

Набошад чуз аз коми Афросиёб,
Сари бахти туркон барояд зи хоб.

Ба Турон⁴ расад тахти шоҳаншаҳӣ,
Сар ояд ҳама рӯзгори беҳӣ.

Хирадманд мардеву чӯянदारоҳ
Фиристод наздики Ковусшоҳ,

Ки "Аз мо касе*⁵ гар бар ин дашти чанг
Нихад бар⁶ камон чӯби⁷ тири хаданг,

1280 Яке кина хезад, ки Афросиёб
Ҳама шаб набинад чуз⁸ инро ба хоб."

1. Л –созам ин чо.

2. И –Аз.

3. И –кинагоҳ.

4. И –Бад-эшон.

5. М –Яке.

6. Л –дар.

7. Л –камон чӯба тири.

8. Л –мар.

РАФТАНИ ГУДАРЗ ВА ТУС ПЕШИ КОВУС АЗ БАҲРИ ПОДШОҲӢ

Чу бишнид Ковус гуфтор рост,
Фиристоод кас, ҳардувонро бихост.

Фиристода аз назди Ковусшоҳ
Биёмад бари паҳлавони сипоҳ.¹

Бад-ӯ гуфт нарм: «Эй ҷаҳондида пир,^{2*3}
Манех захири бурранда дар⁴ чоми шир.

Бинех теғу букшой банд аз⁵ миён,
Набояд, ки ин суд^{*6} гардад⁷ зиён.

1285 Сипаҳпаҳлавонон абе анчуман^{8*9}
Хироманд^{10*11} ҳар ду ба наздики ман».

Бишуд Тусу Гударз наздики шоҳ,
Сухан¹² баркушоданд бар пешгоҳ.

Чунин гуфт Туси сипаҳбад ба шоҳ,
Ки «Гар шоҳ сер омад аз тоҷгоҳ,

Ба фарзанд бояд, ки монад ҷаҳон,
Бузургиву дайҳиму тахти¹³ мехон.

1. И –Паҳлавонон зи роҳ.

2. Л –Ки Ковус мегӯяд, эй наррашер.

3. М –шер.

4. ИЛ –бар.

5. И –з-оҳан.

6. М –сӯй.

7. И –К-аз ин суд ояд.

8. Л –Шумо паҳлавонон аҳо анчуман. И –Шумо паҳлавонони ин анчуман.

9. М –Шумо паҳлавонон абе анчуман.

10. ИЛМ –Биёед.

11. М –Тус, эй гаронмоя.

12. ИМ –Забон.

13. ЛМ –ганчи.

Чу фарзанд бошад, набера кулох
Чаро барниҳад, барнишинад ба гоҳ?

1290 Фарибурз бо фарру бурзи каён
Миён баста дорад чу шери жиён».

Бад-ӯ гуфт Гударз, к-«Эй камхирад,
Туро бихрад аз мардумон нашмарад.¹

Ба гетӣ касе чун Сиёвуш набуд,
Чун ӯ роду бедору² хомуш набуд.

Кунун ин ҷаҳонҷӯй фарзанди ӯст,
Ҳамон аст^{*3} гӯй ба чеҳру ба пӯст.

Гар аз Тур дорад зи модар наҷод,
Ҳам аз тухми шоҳӣ напечад зи дод.

1295 Ба Эрону Турон чунон^{*4} мард нест,
Чунин хом гуфторат аз баҳри чист?

Ду чашмат надидаст худ чеҳри ӯй,
Чунон бурзу болову он меҳри ӯй.

Ба Ҷайхун гузар кард, киштӣ начуст
Ба фарри каёну ба^{5*6} рои дуруст.

Чу шоҳи Фаридун, к-аз Арвандрӯд
Гузашту наёмад ба киштӣ фуруд,

1. ТПЗЛ – Чаро мекунӣ бар тани худ фусӯс,
Натарсӣ, чу бар пил банданд кӯс?

2. И – Чу ӯ роду озоду.

3. М – ҳам ӯяст.

4. М – чун ӯ.

5. ИЛ – каёниву.

6. М – каёниву.

Зи мардиву аз фарраи эзадӣ
Аз ӯ дур шуд¹ чашму дасти бадӣ.

1300 Дигар, к-ӯ ба хуни падар бар миён
Бубандад камар ҳамчу шери жиён,

Аз Эрон бигардонад ӯ ранчу тоб,
Бувад бар кафаш хуши Афросиёб.

Маро гуфт дар хоб фаррух Суруш,
Ки фарраш нишонад аз Эрон хурӯш.

Чу орояд ӯ тоҷу тахти меҳон,
Баросояд аз ранчу сахтӣ ҷаҳон.²

Ту нӯзарнажодӣ, на бегонай,
Падар тунд³ буду ту девонай.

1305 Силеҳи ман ар бо ман астӣ кунун,
Бару ёли ту кардаме ғарки*⁴ хун.

Ба теги набардӣ туро хастаме,
В-аз ин гуфти беҳуда ворастаме.

Миёни каён душманӣ афканӣ,
В-аз он хештан дар манӣ афканӣ.

1. ЛМ –Бубандад дилу.

2. И –б. 1300 -103 нест.

3. Л –тез.

4. М –ёл гаштит ғарқа ба.

Шаҳаншоҳ донад, ки ӯ подшост,
Дихад тахти шоҳӣ бад-он, к-аш ҳавост». ^{1*2}

Бад-ӯ гуфт Тус: «Эй сипаҳдори пир,
Чӣ гӯӣ суханҳои нодилпазир?»³

1310 Агар ту зи Кашвод дорӣ наҷод,
Манам Туси Нӯзар шаҳи шохзод.

В-агар теги ту ҳаст сандонишикоф,
Синонам бидаррад дили кӯҳи Қоф». ⁴

-
1. ТПЗИ – Бад-ӯ гуфт Тус, «Эй яли шӯрбахт,
Чӣ гӯӣ суханҳои бемағзу сахт?
На хусравнаҷодӣ, на волосарӣ,
Падар з-Исфаҳон буд оҳангаре.
Чу фармони мо бурд, солор гашт,
В-аз он путқдорӣ сипаҳдор гашт».
Бад-ӯ гуфт Гударз: «Боз ор хуш,
Сухан бишнаву паҳн букшой гӯш.
Ба ман чун ҳамолон барафрохтӣ,
Ҳамоно ту худ нек нашнохтӣ.
Чу гӯӣ сухан ту ҳаме з-ин нишон
Бари шох Ковусу гарданкашон
Маро нест з-оҳангарӣ нангу ор,
Хирад бояду мардӣ, эй бодсор,
Ниёи ман оҳангари Кова* буд,
Ки бо фарру бурзу або ёра буд.**
Бидаррид ӯ аҳли Заҳҳокро,
Чунон аждаҳодӯши нопокро,
Барафрӯхт он ковиёни дурафш,
Ки нозад бад-ӯ Туси зариннакафш.
Пас аз Рустаму Золу Соми савор
Наримону Гаршосп он номдор,
Чу Гударзи Кашводу чанде писар,
Ки бастанд бар шаҳри Эрон камар».
- * И –оҳангари қора. ** И –Ки чун ӯ ба мардӣ ба гетӣ набуд.
2. М –ки ӯ подшост.
3. ТПЗ – Ту ин фарру шавкат зи мо ёфтӣ,
Чу дар бандагӣ тез биштофтӣ.
4. ТПЗ – В-агар гурзи ту ҳаст бо сангтоб,
Хадангам бидӯзад дили офтоб.

Марову туро, -гуфт, -пайкор чист?
Шаханшоҳ донад, ки солор кист».¹

Бад-ӯ гуфт Гударз: «Чандин мағӯ,
Ки чандин набинам туро обрӯ».²

Ба Ковус гуфт: «Эй ҷаҳондида шох,
Ту дилро³ магардон зи оину рох.

1315 Ду фарзанди пурмоҷро пеш хон,
Бари хеш биншон ба равшанравон.⁴

Бубин, то зи ҳар ду сазовор кист,
Ки бо бурзу бо фарраи эзадист.

1. И –б. 1312 нест.

ТПЗ – Суханҳои беҳуда кам мешумор,
Ту ро бо суханҳои шоҳон чӣ кор?

2. ТПЗ – Чӣ донӣ ту оини шоҳаншаҳӣ,
Ки дорӣ сар аз мағзу дониш тигӣ.
Фаридун зи Кова сарафроз гашт,
Ки бо тахту дайҳим дамсоз гашт.
Чу пайванди Заҳхоки ҷоду бихаст,
Фаридун камар бар миёнаш бубаст.
Сутуни каён, пушти эронсипох,
Чу Кова набуд ҳеч кас неқхох.
Чу Қоран, ки будам бародар, падар
Чу Кашводи зарринкамар, пурхунар.
Фурӯзандаи тахту суду зиён
Ба гетӣ кӣ ояд чу гударзиён?
Ту ро гар фузун аст волосарӣ
Валекин надорӣ зи ман бартарӣ.
Ба мардиву дониш, ба ганчу хунар
Сутуни каёнам падар бар падар.

3. Л –дил бад.

4. ИЛМ –Сазовори гоҳанд ҳар ду ҷавон.

Сазоворро бахш тахту¹ кулох,
Агар сер гаштӣ зи тахту сипоҳ».²

Бад-ӯ гуфт Ковус к-«Ин рой нест,
Маро ҳар ду фарзанд бар дил якест».³

Якero чу ман карда бошам гузин,
Дили дигар аз ман шавад пур зи кин.

1320 Яке чора созам,⁴ ки ҳар ду зи ман
Нагиранд кин андар ин⁵ анҷуман.

Ду фарзанди моро кунун бо ду хел⁶
Бибояд шудан то дари⁷ Ардабил.

Ба марзе, ки он чо дижи Баҳман аст,
Ҳамасола пархоши оҳарман аст.

Ба ранчанд з-оҳарман оташпараст
Наёрад⁸ бад-он марз мӯъбад нишаст».⁹

Аз эшон яке к-он бигирад ба теғ,
Надорам аз ӯ тахту¹⁰ шоҳӣ дарег».

1. Л –ганчу.

2. И –6. 1317 нест;

ТПЗИЛ – Бад-ӯ тоҷ биспору дил шод дор,
Ки фарзанд бинӣ ҳаме шаҳрёр.

3. И –Ки фарзанд ҳар ду ба дил-бар якест.

4. Л –донам.

5. Л –он.

6. Л –хел-асли калима хайл.

7. Л –гирифтан раҳи.

8. И –наёбад.

9. Л – Ба ранҷ аст аз оҳарман эзадпараст,
Ки натвонад эмин ба гунбад нишаст.

10. Л –ганчи.

1325 Шуниданд¹ Гударзу Тус ин сухун,
Ки афканд солори бедор бун.

Бад-он² ҳар ду гаштанд ҳамдостон,
Назад з-он накӯтар³ касе достон.

Бар ин⁴ ҳамгинон дил биёростанд.
Зи пеши сипаҳдор бархостанд.

РАФТАНИ ТУС ВА ФАРИБУРЗ БА ДИЖИ БАҲМАН ВА БОЗ ОМАДАН КОМНОЁФТА

Чу хуршед барзад сар аз бурчи шер,
Сипеҳр андаровард шабро ба зер.

Фарибурз бо Туси Нӯзар давон*⁵
Биёмад ба наздики шоҳи чаҳон.

1330 Чунин гуфт бо шоҳ Ковус Тус:
«Кунун бо сипаҳ ман барам пилу кӯс.

Ҳамон ман кашам⁶ ковиёни дурафш,
Кунам лаъли рухсори душман бунафш.

Ба фарри Фарибурзу зӯри каён
Бубандам каёни камар бар миён».⁷

1. И – Чу бишнид.

2. И – Бар ин.

3. И – Надонист аз ин бех.

4. Л – он.

5. М – дамон.

6. Л – барам.

*2 М – зи лашкар чихил гурди.

7. ТПЗИЛ – Кунун дар замон* ман зи даргоҳи шоҳ

Буна барнихам, барнишонам сипоҳ.

Пас андар Фарибурзу кӯсу дурафш

Ҳаво созад** аз сумми аспон*** бунафш,

Бад-ӯ гуфт ҳар кас, ки ронад зи пеш,
Нагардад шумор эч бар камму беш.

Ба рои худованди хуршеду мох
Тавон ёфт¹ пирӯзиву дастгоҳ.²

1335 Фарибурзро гар чунин аст рой,
Ту лашкар биёрою маншин зи пой.³

Бишуд Тус бо ковиёни дурафш,
Ба пой-андарун карда зарринакафш⁴

Фарибурзи Ковус дар қалбгоҳ,
Ба пеш-андарун Тусу пилу⁵ сипоҳ.

Бишуд Тус бо лашкари чангҷӯй,
Ба тезӣ сӯи диж ниҳоданд рӯй.⁶

Чу наздикии ҳисни Баҳман расид,
Замин ҳамчу оташ ҳаме бардамид.

1340 Синонҳо зи гармӣ ҳаме барфурӯхт,
Миёни зиреҳ марди чангӣ бисӯхт.

Замин сар ба сар гуфтӣ аз оташ аст,
Ҳаво доми оҳармани саркаш аст.

Чу фарзандро фарру бурзи каён
Набошад, набера бубандад миён.****

*И –ҳамчунон. ** И –кард. *** Л –Чахоне шуда сурху зарду. **** Л –танҳо ду б. аввал
дида шуд.

1. И –Бувад тоҷу.
2. Л –тахту гоҳ.
3. ТПЗИЛ -Ба пешӣ набошад сухан камму беш,
Замона нагардад зи оини хеш.
4. Л –Зи лашкар чихил марди зарринакафш.
5. И –ҳайлу.
6. И –б. 1338 нест.

Сари бораи диж буд андар ҳаво,
Надиданд ҷанги ҳаворо раво.

Сипаҳбад Фарибурзро гуфт: «Мард
Ба чизе чу ояд¹ ба дашти набард:»²

Ба тиру камону ба теғу каманд,
Бикӯшад, ки бар душман орад газанд.

1345 Ба пиромани диж яке роҳ нест,
В-агар ҳаст, аз мо кас огоҳ нест.

Миён зери ҷавшан бисӯзад ҳаме,
Тани боркаш барфурӯзад ҳаме.³

Ту андеша дар дил маёвар басы,
Ту нагрифтӣ ин диж, нагирад касе».⁴

Бигаштанд як ҳафта гирд-андараш,
Ба ҷое надиданд пайдо дараш.

Ба навмедӣ аз разм гаштанд боз,
Наёмад бар аз ранчи роҳи дароз.

1. И – тезӣ чу омад; Л – хиромад.

2. М – Сари ҳамнабард андарорад ба гард.

3. ТПЗ – Касе нест, к-ояд, бисозад басеч
Набинем ҷуз оташи гарм ҳеч.
Наёрад зи Эрон кас ин диж гирифт,
Шигифте туро з-ин набошад шигифт.

4. ИЛ – б. 1347 нест.

**РАФТАНИ КАЙХУСРАВ БА ДИЖИ БАҲМАН
ВА ГИРИФТАН ОНРО**

1350 Чу огоҳӣ омад ба озодагон
Бари пир*¹ Гударзи Кашводагон,

Ки Тусу Фарибурз гаштанд боз,
Туро рафт бояд ҳаме*² размсоз.³

Биёрост*⁴ Гударзу бархост ғав,
Биёмад сипаҳбад ҷаҳондори нав.

Яке тахти заррин забарҷаднигор
Ниҳоданд бар пилу⁵ ҷангисавор.⁶

Ба гирд-андараш⁷ бо⁸ дурафши бунафш,
Ба пой-андарун карда зарринакафш.

1355 Зи бечода тоҷеву тавқе зи зар,
Ба зар-андарун чанд гуна⁹ гуҳар.

Ҳаме гуфт, к-имрӯз рӯзи нав аст,
Нишасти ҷаҳонҷӯй Кайхусрав аст.

Ҷаҳонҷӯй¹⁰ бар тахти заррин нишаст,
Ба сар-бар яке тоҷу гурзе ба даст.

-
1. М – Ба Геву ба.
 2. М – Ба дил гуфт бояд шудан.
 3. Л – Ба дил гуфт бояд шудан сарфароз.
 4. М – Баророст.
 5. Л – пили.
 6. И – чанде савор.
 7. И – гирд-андарун.
 8. Л – буд.
 9. Л – нақш карда.
 10. И – Ҷаҳондор.

Бишуд то дижи Баҳман озодшоҳ,
Худу Геву Гударзу чандон сипоҳ.¹

Чу наздики диж шуд, ба зин барнишаст.
Бипӯшид диръу миёнро бубаст.

1360 Нависандае хонд бар пушти зин,
Яке нома фармуд бо офарин.

Зи анбар навиштанд бар паҳлавӣ,
Чунон чун бувад номаи хусравӣ,

Ки ин нома аз бандаи кирдгор,
Ҷаҳонҷӯй Кайхусрави номдор.

Ки аз бандае аҳриман бад бичаст.²
Ба Яздон зад аз ҳар бадӣ покдаст,³

Ки ўяст ҷовид⁴ бартар Худой,
Ҷам ўяст рӯзидиху⁵ раҳнамой.

1365 Худованди кайвону баҳрому хур,
Худованди фарру худованди зӯр.⁶

Маро дод аврангу фарри каён,
Тани пилу чанголи шери жиён.

1. ИЛ – б. 1358 нест.

2. Л – Ки аз банди аҳримани бутпараст.

3. ТПЗ – Ту, эй Баҳмани ҷодуи тираҷон,
Барандеш аз кирдгори ҷаҳон.

4. Л – ҷовиду.

5. И – Худованди некидеху; ЛМ – некидеху.

6. И – пас аз б. 1365 ин б. омада:

Ба фарру ба фармони Яздони пок
Худои самову худованди хок.

Чахоне саросар ба шоҳӣ марост,*¹
Сари гов то бурчи моҳӣ марост.*²

Гар ин диж бару буми оҳарман аст,
Чахонофаринро ба дил душман аст.

Ба фарру ба фармони Яздони пок
Сарашро зи абр³ андарорам*⁴ ба хок.

1370 В-агар ҷодувонрост ин дастгоҳ,
Маро худ ба ҷоду набояд сипоҳ.

Чу хам дар⁵ дуволи каманд оварам,
Сари ҷодувонро ба банд оварам.

В-агар худ хучаста Суруш-андар аст,
Ба фармони Яздон яке лашкар аст.

Ҳамон ман на аз пушти оҳарманам,
Ки бо фарру бурз аст ҷону танам.

Ба фармони Яздон кунам диж*⁶ тихӣ,
Ки ин аст фармони шоҳаншаҳӣ.

1375 Яке найза бигрифт Хусрав дароз,
Бар ӯ баст он номаи сарфароз.

Ба сони дурафше баровард рост,
Зи гетӣ ба ҷуз фарри шоҳӣ нахост.

-
1. М – Чахоне саросар маро шуд раҳӣ.
 2. М – Маро равшани ҳасту хам фарраҳӣ.
 3. И – ба гурз.
 4. М – Аз абр андарорам сарашро.
 5. Л – хамми.
 6. М – он.

Бифармуд, то Гев бо найза тафт
Ба наздики он баршуда бора рафт.

Бад-ӯ^{1*2} гуфт, к -«Ин номаи пандманд
Бубар сӯи девори ҳисни баланд.

Бинех найзаву номи Яздон бихон,
Бигардон инон тезу лахте бирон».³

1380 Бушуд Гев найза гирифта ба даст,
Пур аз офарин гурди⁴ яздонпараст.

Чу нома ба девори диж дарниҳод,
Паёми чаҳонҷӯй Хусрав бидод.⁵

Зи Яздони некидиҳиш ёд кард,
Пас он чармаи тезрав бод кард.

Шуд он номаи номвар нопадид,
Хурӯш омаду хоки диж бардамид.

Ҳамон гаҳ ба фармони Яздони пок
Аз он бораи диж баромад тарок.

1385 Ту гуфтӣ, ки раъд аст андар баҳор,
Хурӯш омад аз дашту аз⁶ кӯҳсор.⁷

Чаҳон гашт чун рӯи зангӣ сиёҳ,
На хуршед пайдо, на парвину моҳ.⁸

1. Л – Варо.

2. М – Варо.

3. ЛМ – Инноро бигардону он чо мамон.

4. И – чони.

5. ЛМ – Ба фарри чаҳонҷӯи хусравнажод.

6. Л – дашт в-аз.

7. И – б. 1384, 1385 нест.

8. И – Чи аз бораи диж, чи гарди сипоҳ.

Ту гуфтї баромад яке тира абр,
Ҳаво шуд ба кирдори коми ҳизабр.

Барангехт Кайхусрав аспи сиёх,
Чунин гуфт бо паҳлавони сипоҳ,

Ки «Бар диҷ яке тир борон кунед,
Камонро¹ чу абри баҳорон кунед».

1390 Баромад яке меғи бориштагарг,
Татарге, ки бар дорад² аз абр марг.

Зи девон бaсе шуд ба пайкон ҳалок,
Баcе заҳракафта*³ фитода ба хок.

В-аз он пас яке равшанї бардамид,
Шуд он тирагї сар ба сар нопадид.

Баромад яке боди боофарин,
Ҳаво гашт хандону рӯи замин.

Чаҳон шуд ба кирдори тобанда моҳ
Ба номи чаҳондору аз фарри шох.

1395 Бирафтанд девон ба фармони шох,
Дари диҷ падида омад он чойгоҳ.

Ба диҷ-дар шуд*⁴ он шоҳи озодагон
Або пир Гударзи Кашводагон.

Яке шаҳр дид андар он диҷ фароҳ,
Пур аз боғу майдону айвону коҳ.

1. И – Ҳаворо.
2. Л – дошт.
3. М – з-оҳари ман.
4. М – рафт.

Дар он чо, ки он равшанӣ бардамид,
Шуд он тирагӣ сар ба сар^{1*2} нопадид.

Бифармуд Хусрав бад-он чойгоҳ³
Яке гунбаде то ба абри сиёҳ,⁴

1400 Дарозову пахнои он⁵ даҳ каманд,
Ба гирд-андараш тоқҳои баланд,

Зи берун чу ним аз таги тозиасп
Бароварду бинход озаргушасп,

Нишастанд гирд-андараш мӯбадон,
Ситорашиносону ҳам бихрадон.

Дар он шорсон кард чандон диранг,
Ки оташкада гашт бо бӯю ранг.

Чу як сол бугзашт, лашкар биронд,
Буна барниҳоду сипаҳ барнишонд.

БОЗ ОМАДАНИ КАЙХУСРАВ БА ФИРҶӢ

1405 Чу огоҳӣ омад ба Эрон зи шох
Аз он эзадӣ фарру он дастгоҳ,

Ҷахоне фурӯ монда андар шигифт,
Ки Кайхусрав он фарру боло гирифт.

Ҷама меҳтарон як ба як бо нисор
Бирафтанд шодон бари шаҳрёр.

-
1. Л – Бад-ӯ гуфт з-ин тирагӣ шуд ҳама.
 2. М – Сари бораи тез шуд нопадид.
 3. Л – ба эронсипоҳ.
 4. Л – сар ба чарху ба моҳ.
 5. Л – ӯ.

Фарибурз пеш омадаш бо гурӯҳ,
Аз Эрон сипоҳе ба кирдори кӯҳ.

Чу дидаш, даромад зи Гулранг зер
Ҳам аз пушти Шабранг шоҳи далер.¹

1410 Бибӯсид рӯяш² бародарпадар,
Ҳам он чо бияфканд тахте зи*³ зар.⁴

Бар он тахти пирӯза биншондаш,
Ба шоҳӣ бар ӯ⁵ офарин хондаш.

Нишаст аз бари тахти зар шаҳрёр,
Ба сар-бар яке тоҷи гавҳарнигор.⁶

Ҳамон Тус бо ковиёни дурафш
Ҳаме рафт бо кӯсу зарринакафш.

Биёварду пеши чаҳонҷӯй бурд,
Заминро бибӯсиду ӯро супурд.

1415 Бад-ӯ гуфт, к-«Ин кӯсу зарринакафш,
Хучаста ҳамин⁷ ковиёни дурафш,

Зи лашкар бубин, то сазовор кист,
Яке паҳлавон аз дари кор кист,

Бад-ӯ деҳ, ки моро аз ин моя бас,
Гунаҳқардари умр сармоя бас».

1. И – б. 1409 нест.

2. И – рӯи.

3. М – ба.

4. И – Чу дидаш, фурӯ омад аз тахти зар.

5. И – Чу биншаст шоҳ.

6. И – б. 1412 нест.

7. ЛМ – Ба некаҳтарӣ.

Зи гуфторхо пӯзиш овард пеш,
Бупечид аз он беҳуда рои хеш.

Ҷаҳондори*¹ пирӯз бинвохташ,
Бихандиду бар тахт биншохташ.

1420 Варо гуфт, к-«Ин ковиёнӣ дурафш,
Ҷам ин паҳлавониву зарринакафш²

Набинам сазои касе дар сипох,
Туро зебад ин ному³ ин дастгоҳ.

Ҷуз аз ту касеро созовор нест,
Ба дил-дар маро аз ту озор нест.⁴

Туро пӯзиш акнун наёяд ба кор,
На бегонаро хостӣ шаҳрёр».⁵

В-аз он чо сӯи Порс⁶ бинход рӯй
Ҷавонбахту⁷ бедору дайҳимҷӯй.

1425 Чу з-ӯ огаҳӣ ёфт Ковуси кай,
Ки омад зи раҳ пури фархундапай,⁸

Пазира шудаш бо рухи арғавон.
Зи шодӣ дили пир гашта ҷавон.⁹

1. М – Ҷаҳонгири.

2. И – б. 1414 – 1420 нест.

3. Л – қору.

4. И – б. 1422 нест.

5. Л – Пас аз б. 1423 ин б. омада:

Ниҳоданд паймону аҳде тамом,

Бар ӯ кард лашкар ба шоҳӣ салом.

6. Л – кох; И – сӯи паҳлавӣ.

7. Л – Ҷавон буду.

8. Л – Ба наздики Ковуси фархундапай.

9. ТПЛ – Диле шод аз аспон фуруд омаданд,
Ҷама бо нисору дуруд омаданд.

Чу аз дур Хусрав ниёро бидид,
Бихандиду шодон дилаш бардамид.

Пиёда шуду бурд пешаш намоз.
Ба дидори ӯ буд ниёро ниёз.

Бихандиду ӯро ба бар даргирифт,
Ситоиш сазовори ӯ баригирифт.¹

1430 Ки² пирӯз баргашт шер аз набард,
Дилу дидаи душманон хира³ кард.⁴

В-аз он чо сӯи кох рафтанд боз
Ба тахти чаҳондори дайҳимсоз,

БАР ТАХТИ ШОҲӢ НИШОНИДАНИ КОВУС ХУСРАВРО

Ба шодӣ⁵ зи аспон фуруд омаданд,
Забону равон пурдуруд омаданд.

Бишуд Хусраву дасти Ковусшоҳ
Бибӯсиду молид рухро ба гоҳ.

В-аз он пас ниё дасти ӯро ба даст
Гирифту бибурдаш ба чои нишаст.

1. И – б. 1427 – 1429 нест.

2. Л – Чу.

3. Л – тира.

4. ТПЗ – Бад-ӯ шоҳ Ковус хонд офарин
Бад -он хуб дидору он фарру дин.
Бад-он бурзу он фарраи эзадӣ,
Бар он зеби аврангу он бихрадӣ.
Чунин гуфт, к «Эй кирдгори сипехр,
Худованди моху худованди мехр,
Ки кардӣ маро з-ин чахон некном,
Бад-ин хубчехра шудам шодком».

5. ЛМ – Чу шоҳон.

1435 Нишондаш дилафрӯз бар чои хеш,
Зи ганчур тоҷи каён хост пеш.¹

Бибӯсиду бар сар-ш бинҳод тоҷ,
Ба курсӣ шуд аз моявар² тахти оч.

Зи ганчаш забарҷад нисор оварид,
Басе гавҳари шоҳвор оварид.

Басе офарин бар Сиёвуш бихонд,
Ки Хусрав ба чеҳра чуз ўро намонд.

Зи паҳлӯ бирафтанд пурмоёгон,
Сипаҳбад сарону гаронсоёгон.³

1440 Ба шоҳӣ бар ў офарин хонданд,
Ҳама зарру*⁴ гавҳар барафшонданд.

Чаҳонро чунин аст созу ниҳод,
Зи як даст бистад, ба дигар бидод.

Ба дардем аз ин рафтанд андар фиреб,
Замоне фарозу замоне нишеб.

Агар дил тавон доштан шодмон,
Чуз аз шодмонӣ макун, то тавон!⁵

1. ТПИ – ба чои б. 1433 – 1435 ин б. омада:

Чу Ковус бар тахти заррин нишаст,
Гирифт он замон дасти Хусрав ба даст,
Биёварду биншонд бар чои хеш,
Зи ганчур тоҷи каён хост пеш.

2. Л – номвар.

3. Л Жул Мул-гаронсоёгон – гаронсолагон.

4. М – дурру.

5. ТПЛМ – Бимон, эй писар, дар чаҳон ҷовидон.*

* Л – шодмон.

Ба хубӣ¹ биёрою бешӣ бубахш,
Макун рӯзро бар дили хеш пахш.²

1445 Бихур, ҳар чӣ дорӣ, фузунӣ бидех,
Ту ранцидаӣ, баҳри душман манех!

Туро доду фарзандро ҳам дихад,
Ҳамон шох, к-аз*³ беҳи ту барчаҳад.

Набинӣ, ки гетӣ пур аз хостаг,
Ҷаҳоне ба хубӣ биёристаг.⁴

Камӣ нест дар баҳшиши додгар,
Ҳаме шодӣ орою⁵ андуҳ мах(в)ар.

1. Ил – хушшӣ.

2. ИЛ – рахш.

3. М – Дараҳте, ки аз.

4. Л – Пас аз б. 1447 ин б. омада:

Хирадмандро баҳшиши додгар

Фузунӣ начустаг аҳли ҳунар.

5. Л – Фузунӣ наёбӣ ту.

КАЙХУСРАВ

Подшоҳии Кайхусрав шаст сол буд

ОҒОЗИ ДОСТОН

Сухан ронд гӯё¹ бар ин достон,
Дигар гӯяд аз гуфтаи бостон,

Ки Хусрав чӣ гуна нишинад ба гоҳ,
Чӣ гуна фиристад ба Турон сипоҳ.

Гар аз бахшиши кирдгори сипеҳр
Маро зиндагӣ монаду тоза чеҳр,

Бимонам ба гетӣ яке достон
5 Аз ин номаи номвар бостон.²

1. Л – бояд.

2. ИЛ – б. 2 – 4 нест.

ТПЗИ – Сипаҳдор бар тахти фирӯз шод
Ҳаме буд бо сарфарозони род.
Пароканда шуд лашкари сарфароз,
Ҳама мояи шодиву кому ноз.
Чаҳонҷӯй бар тахти шоханшаҳй
Нишаста фурузон або фарраҳй.
Дили думанон гашт аз вай дуним,
Дили дӯстон пур зи уммеду бим.
Ба гардуни гардон кулаҳ барфарохт,
Ҳама шодмонӣ зи Яздон шинохт.
Ду баҳра зи шаб шоҳи фархундадин
Забонро напардохтӣ з-офарин.
Ба пеши чаҳондори довар ба пой
Ҳаме буду мегуфт, к-эӣ раҳнамой,
Зи доми балоям ту кардӣ раҳо,
Бичастам зи чангу дами аждаҳо.
Баландӣ ту додӣ, бидех зӯру фар,
Ки хоҳам аз ӯ боз хуни падар.
Аз ӯву зи Гарсевазу аз Гурӯй
Кунам хун равону бимолам ба рӯй.
Дили пир Ковус шодон кунам,
Равони Сиёвуш фурузон кунам,

Ба полез чун баркашад сарв шох,
Сари сабзшохаш барояд¹ ба кох.

Ба болои ӯ шод бошад дарахт,
Чу бинад-ш бинодилу некбахт.

Дили рӯзгораш ҳаме парварад,
Чаҳоне зи кирдори ӯ бар х(в)арад.

Агар подшоҳӣ бувад дар гуҳар,
Бибояд, ки некӣ қунад тоҷвар.^{2*3}

Сазад, гар гумоне барад бар се чиз,
К-аз ин се гузаштӣ, чаҳор аст низ,

- 10 Хунар бо нажод асту бо гавҳар аст,
Се чиз асту ҳар се ба банд-андар аст.

Хунар кай бувад, то набошад гуҳар,
Нажода касе дидаӣ беҳунар?!

Гуҳар он, ки аз⁴ фарри Яздон бувад,
Наёзад ба бад дасту бад нашнавад.

Нажод, он ки бошад зи тухми падар,
Сазад, к-ояд аз тухми покиза бар.

Хунар он ки омӯзӣ аз ҳар касе,
Бикӯшиву печӣ зи ранчаш басте.

Ба шабҳо зи бас, к-ин сухан гуфта шуд,
Ниёиш ҳамон гаҳ пазируфта шуд.

1. Л – сабзшох андарояд.
2. И – б. 7, 8 нест; Л – б. 8 нест.
3. М – б. 9 нест.
4. Л – бо. И – он чи аз.

15 Аз ин ҳар кӣ¹ гавҳар бувад моядор,
 Ки зебо бувад² хилъати кирдгор.

 Чу ин ҳар се ёбӣ,³ хирад боядат,
 Шиносандаи неку бад боядат,

 Чу ин чор бо як тан ояд ба ҳам,
 Биёсояд аз озу*⁴ аз⁵ ранчу ғам⁶

 Магар марг, к-аз марг худ чора нест,
 В-аз ӯ тезтар тезпатёра⁷ нест.

 Ҷаҳонҷӯй аз ин чор шуд бениёз,
 Ҷамаш бахт созанда буд аз фароз.

ОФАРИН КАРДАНИ МЕҲТАРОН КАЙХУСРАВРО

20 Чу Кайхусрави шоҳ бар гоҳ шуд,
 Ҷаҳон яксар аз кораш огоҳ шуд.⁸

 Нишаст аз бари тахти шоҳаншаҳӣ,
 Ба сар барниҳод он кулоҳи меҳӣ.⁹

 Бигустурд гирди ҷаҳон додро,
 Биканд аз замин беҳи бедодро.

1. ИЛ – се.

2. ИЛ – тан ёбад аз.

3. М – дарду.

4. ИЛМ – Чу ҳар се биёбӣ.

5. Л – дард в-аз.

6. И – б. 17 нест.

7. Л – ҳавлтар бими патёра.

8. И – пеш аз б. 20 ин б. омада:

 Кунун боз гардам ба оғози қор,
 Ки чун буд кирдори кай, шаҳрёр.

9. ЛИ – пас аз б. 21 ин б. омада:

 Чу тоҷи бузургӣ ба сар барниҳод,
 Аз ӯ шод шуд тоҷ, ӯ низ шод.

Кучо буд аз гетӣ озодае,
Худованди тоҷу каёнзодае,

Ҳам аз шоҳи гетиву комоварӣ,
Бад-ӯ омада, ҳар чи номоварӣ.

25 Набуд дар ҷаҳон кас ба ҳангоми ӯй,
Кучо сар наёвард дар доми ӯй.¹

Ҳар он ҷо, ки вайрон буд,² обод кард,
Дили ғамгинон аз ғам озод кард.

Аз абри баҳорӣ³ биборид нам,
Зи рӯи замин занг биздуду ғам.

Замин чун биҳиште шуд ороста,
Зи доду зи баҳшиш пур аз хоста.⁴

Ҷаҳон шуд пур аз ҳубиву эманӣ,
Зи бад баста шуд дасти аҳриманӣ.

30 Фиристода омад зи ҳар кишваре,⁵
Зи ҳар номдореву ҳар меҳтаре⁶

Чу⁷ огоҳӣ омад сӯи Нимрӯз,
Ба назди сипаҳдори гетиғурӯз,

1. ТПЗИЛ – Ҷаҳон гашт* пурчашмаву рӯди об,
Сари ғамгинон андаромад ба хоб.

* Л – гашта.

2. ИЛ – Ба ҳар ҷой вайронӣ.

3. ИЛ – баҳорон.

4. ТПЗИЛ – Чу Ҷамму Фаридун биёрост гоҳ,
Зи доду зи баҳшиш наёсуд шоҳ.

5. ИЛ – Фиристодае омад аз ҳар сӯе.

6. ИЛ – паҳлӯе.

7. ИЛМ – Пас.

Ки бар тахт биншаст фархунда кай
Ба чархи бузургї барафканда пай.¹

Бихонд ӯ сипоҳаш зи ҳар чойгоҳ,
Бад-он то намояд парастии ба шох.

Таҳамтан сӯи шох бинҳод рӯй
Або шодкомиву бо рангу бӯй.²

- 35 Або Золи Соми Наримон ба ҳам
Бузургони Кобул ҳама бешу кам,

Сипоҳе, ки шуд дашт чун обнӯс,
Бидаррид гӯши палангон зи³ кӯс.

Ба пеш-андарун Зол бо анчуман,
Дурафши бунафш аз паси пилтан.

Чу огоҳї омад ба наздики шох,
Ки омад ба раҳ Рустами некхоҳ.⁴

Яке кишвар аз чой бархостанд,
Пазира шуданро биёростанд.

- 40 Дили шох шуд з-он сухан шодмон,
Сарояндаро гуфт: «Обод мон!

Ки ӯяст⁵ парвардгори падар,
В-аз ӯяст пайдо ба гетї хунар».

1. И – Ки Хусрав зи Турон ба Эрон расид,
Нишаст аз бари тахт, ӯро сазид.
2. Л – б. 32 -34 нест. И – б. 34 нест.
3. Л – дилро аз овои.
4. Л – б. 38 нест.
5. Л – буд.

Бифармуд, то Геву Гударзу Тус
Бирафтанд бо нои саргину¹ кӯс.

Табира баромад зи даргоҳи шох,
Ҳама² барниҳоданд гурдон кулоҳ.

Зи паҳлӯ ба паҳлӯ пазира шуданд,
Ҳама бо дурафшу табира шуданд.

- 45 Пазира шудандаш ба дурӯза³ роҳ
Ҷаҳонпахлавонону чандон⁴ сипоҳ.

Дурафши Таҳамтан⁵ чу омад падид,
Ба хуршед гарди сипаҳ баркашид⁶

Хурӯш омаду нолаи бӯку кӯс,
Зи қалби сипаҳ Геву Гударзу Тус

Ба пеши гави пилтан тохтанд,
Зи шодӣ бар ӯ офарин сохтанд,

Гирифтанд ҳар се маро⁷ дар канор,
Бипурсид шеравжан аз шаҳрёр.

- 50 Зи Рустам сӯи Золи Сом омаданд,
Кушодадилу шодком омаданд.

Ниҳоданд сӯи Фаромарз рӯй,
Гирифтанд шодӣ ба дидори ӯй.

1. И – рӯину.

2. И – Ба сар.

3. ИЛМ – Бирафтанд пешаш ба ду рӯз роҳ.

4. И – Чунин пахлавонону чанде.

5. Л – сипаҳбуд.

6. Л – бардамид.

7. Л – ҳар як дигар.

В-аз он чойгаҳ сӯи шоҳ омаданд,
Ба дидори фаррухкулоҳ омаданд.

Чу Хусрав гави пилтанро бидид,
Сиришқаш зи миҷгон ба рух барчакид.

Фуруд омад аз тахту кард офарин,
Таҳамтан бибӯсид рӯи замин.

55 Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй паҳлавон,
Ҳамеша бизӣ шоду равшанравон!

Ки парвардгори Сиёвуш туй,
Ба гетӣ хирадманду хомуш туй».

Сари Золи Зарро ба бар даргирифт,
Зи баҳри падар даст бар сар гирифт.

Гавонро ба тахти кай барнишонд,
Бар эшон ҳама номи Яздон бихонд.

Нигаҳ кард Рустам саропои ӯй,
Нишасту сухан гуфтани¹ рои ӯй.

60 Рухаш гашт пурхуну дил пур зи дард,
Зи кори Сиёвуш басте ёд кард.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Ҷаҳонро туй аз падар ёдгор.

Надидам ман андар ҷаҳон тоҷвар²
Бад-ин фарру монандагӣ бо падар».³

1. ИЛ – сухангуфтани.

*1 М – рухсора зард.

2. Л – номвар.

3. Л – Бад-он фарру озодагии падар.

В-аз он пас чу аз тахт бархостанд,
Ниҳоданд хону май оростанд.

Чаҳондор то нимаи¹ шаб нахуфт,
Гузашта суханҳо ҳама² боз гуфт.

ГАРДИДАНИ КАЙХУСРАВ ГИРДИ ПОДШОҲӢ

65 Чу хуршед шамшери рахшон кашид,
Шаби тираро гашт сар³ нопадид,

Баромад зи даргоҳ овози⁴ ной,
Бузургон сӯи шоҳ карданд рой.⁵

Чу Тусу чу Гударзу Геви далер,
Чу Гургину Густаҳму Рухҳои⁶ шер.⁷

Гаронмоягон назди шоҳ омаданд,
Бад-он номвар боргоҳ омаданд.

Чу анбӯҳ гаштанд бар пешгоҳ,
Чунон гуфт шоҳи чаҳон бо сипоҳ,

70 Ки «Ҳоҳам, ки бинам саросар замин
Ҳама марзи Эрони боофарин.

Бипӯем бар сони рои шикор,
Ба шодӣ гузорем як рӯзгор.

1. ИЛ – нима аз.

2. Л – Ҳаме.

3. Л Жул Мул – тира аз бим шуд.

4. Л – овои.

5. И – б. 66 нест.

6. ИЛ – Баҳроми.

7. ТПЗ Мул Мул – Чу Рухҳому чун Бежани тезчанг,
Чу Ашкаш яли номбардори чанг.
Ҳамоно Фарибурзи Ковусшоҳ,
Ҳамон Зангаи гурди бодастгоҳ.

Бад-ин рой гаштанд яксар мехон,
Ки пӯянду бинанд бахр аз ҷаҳон.^{1*2}

Ба нахчир шуд шаҳрӯри ҷаҳон³
Або номвар Рустами паҳлавон.

Зи лашкар бирафтанд озодагон,
Чу Геву чу Гударзи Кашводагон,

75 Чу Шопуру Бахроми шамшерзан,
Чу Гургину чун Бежани тирзан.

Чу Фарходу чун Зангаи Шоварон,
Гуроza, ки ӯ буд зи ҷанговарон.^{4*5}

Сипоҳе, ки шуд тира хуршеду мох
Зи бас ҷавшану хӯду гурзу^{6*7} кулоҳ.

Аз афканданахчир бе роҳу роҳ
Пур аз куштагон гашт чун размгоҳ.⁸

Ҳама буми Эрон саросар бигашт,
Ба ободу вайронӣ андар гузашт.

80 Ҳар он буму бар, к-он на обод буд,
Табаҳ буду вайрон зи бедод буд,

Дирам доду обод кардаш зи ганҷ,
Зи доду зи бахшиш наёмд ба ранҷ.

1. ИЛ – б. 69-72 нест.

2. М – б. 69-72 нест.

3. ИЛ – ҷавон.

4. ИЛ – б. 75, 76 нест.

5. М – б. 74-77 нест.

6. Л – теғу хӯду; И – хӯду тарғу.

7. М – теғу тиру.

8. ИЛ – б. 78 нест.

Ба ҳар шаҳр биншасту бинҳод тахт,
Чунон чун бувад мардуми некбахт.

Ҳамон бадраву чоми май хостӣ,
Ба динор гетӣ биёростӣ.

В-аз он чо сӯи шаҳри дигар шудӣ,
Ҳамон бо маю тахту афсар шудӣ.

85 Чуни то дари Озарободагон
Бишуд бо бузургону озодагон.

Ҳаме хӯрд бода, ҳаме тохт асп,
Биёмад сӯи хони Озаргушасп.

Ба оташкада-бар ниёиш гирифт,
Чаҳонофаринро ситоиш гирифт.

Биёмад хиромон аз он чойгоҳ,
Ниҳоданд сар сӯи Ковусшоҳ.

Нишастанд бо ӯ ба ҳам шодмон,
Набуданд чуз шодмон як замон.

90 Чу пур шуд сар аз чоми равшангулоб,
Ба хобу ба осоиш омад шитоб.

ПАЙМОН БАСТАНИ КАЙХУСРАВ БО КОВУС АЗ КИНИ АФРОСИЁБ

Чу рӯзи дурахшон^{1*2} баровард чок,
Бигустурд ёкут бар тира хок,

Чахондор биншасту Ковуси кай –
Ду шохи сарафрозу ду некпай

Або Рустами гурду Дастон ба ҳам
Ҳама гуфт Ковус ҳар бешу кам.

Аз Афросиёб андаромад нахуст,
Ду рухро ба хуни ду дида бишуст.

95 Бигуфт, он ки ӯ бо Сиёвуш чи кард,
Чи гуна аз Эрон³ баровард гард.

Басо паҳлавонон, ки бечон шуданд,
Зану кӯдаки хурд печон шуданд,

Басе шаҳр бинӣ аз Эрон хароб,
Табаҳ гашта аз ранчи Афросиёб.

Туро эзадӣ ҳар чӣ бояд-т, ҳаст
Зи мардону аз донишу зӯри даст.

Зи фарри бузургиву⁴ некаhtarӣ,
Зи шоҳон ба ҳар гавҳаре бартарӣ.

100 Кунун аз ту савганд хоҳам яке,
Набояд, ки печӣ зи дод андаке.

1. Л – дурафшон.
2. Ж - Мул – мехри дурафшон.
3. И – Аз Эрон саросар.
4. ИЛ – тамомиву.

Ки пуркин кунӣ дил зи Афросиёб,
Дами оташ андарнаёри ба об.

Ба хешии модар бад-ӯ награвӣ,
Напечиву гуфти касе нашнавӣ.

Ба ганчу фузунӣ нагирӣ фиреб,
Ба пеш ар фароз оядат ё нишеб.

Ба гурзу ба теғу ба тахту¹ кулоҳ,
Ба гуфтор бо ӯ нагардӣ зи роҳ.

- 105 Бигӯям, ки бунёди савганд чист,
Хирадрову чони туро банд чист?²

«Бигӯӣ ба додори хуршеду моҳ,
Ба тоҷу ба тахту ба мӯҳру кулоҳ.³

Ба доди^{*4} Фаридуну оину роҳ,
Ба ҳуни Сиёвуш, ба чони ту, шоҳ.⁵

Ба фарру ба некахтари эзадӣ,
Ки ҳаргиз напечӣ ба сӯи бадӣ.

Миёнҷӣ нахоҳӣ ба чуз теғу гурз,
Маниш бурз дорӣ зи болои бурз».

- 110 Чу бишнид аз ӯ шаҳрери чавон,
Сӯи оташ овард рӯю равон.

1. И – ганчу ба теғу ба мӯҳру.

2. Л – нест.

3. ТПЗИ – Ба шамшери гурдони бодору бард,
Ба рӯзи сапеду шаби лочвард.

4. М – ёди.

5. Л – б. 107 нест.

Ба додори доранда савганд х(в)ард,
Ба рӯзи сапеду шаби лочвард.

Ба хуршеду моҳу ба тахту кулоҳ,
Ба мӯҳру ба теғу ба дайҳими шоҳ,¹

Ки ҳаргиз напечам сӯи меҳри ӯй,
Набинам ба хоб-андарун чехри ӯй.»²

Яке хат навиштанд бар³ паҳлавӣ
Ба мушк аз бари дафтари хусравӣ.

115 Гуво кард⁴ Дастону Рустам бар он,⁵
Бузургони лашкар ҳама ҳамчунон.⁶

-
1. ТПЗИ – Набошам бар он раҳ, ки ӯ рафтааст,
К-аз оини ӯ чонам ошуфтааст.
Бикӯшам ба хуни падар хоستان,
Дилу чон бад-ин кина оростан.
Миёнро бубандам бад-ин кор сахт,
Магар ёр бошанд гардуну бахт.*
Наёсоям аз чанги ӯ як замон,
Магар кори дигар шавад з-осмон.
На хушну шавам з-ӯ ба тахту кулоҳ,
На ором гирам ба бегоҳу гоҳ.
Магар, к-ӯ** зи рӯи замин кам шавад,
Равони Сиёвахш*** хуррам шавад.
Бар инам в-аз ин барнагардам ба дил,
Ҳама то бувад дар ҷаҳон обу гил.
Бар ин гуфтаи ман гувоҳӣ диҳед,****
Хирадро бар ин подшоҳӣ диҳед.*****

* И –б. 3 нест. ** И – Ҳама то. *** И –Сиёвуш. **** И –диханд. ***** И –диханд.

2. ТПЗ – Ба чону хирад, б-осмону замин,
Ба теғу ба гурзу ба меҳру ба кин.
Ба паймони мӯбад, ба аҳди равон,
Ба гуфтори бедордил бихрадон.
3. Л –навишт он замон.
4. ИЛ –буд.
5. ЛМ –бад-ин; И –бар ин.
6. ИЛМ ҳамчунин. З-пас аз б. 115 ин б. омада, ки маъниро комилтар мекунад:

Чу бишнид аз ӯ шаҳрери чавон,
Сӯи оташ овард рӯи равон.

Ба зинхор дар¹ дасти Рустам ниҳод,
Чунин аҳду² савганду ин расму³ дод.⁴

В-аз он пас ҳаме хони⁵ май хостанд,
Дигаргуна маҷлис биёростанд.

Бибуданд як ҳафта бо руду май
Бузургон дар айвони Ковуси кай.

Ҷаҳондор ҳаштум сару тан бишуст,
Биёсуду ҷои ниёиш бичуст.

120 Ба пеши⁶ худованди гардонсипехр
Бирафт,⁷ офаринро бигустард⁸ меҳр.

Шаби тира то баркашид офтоб,
Хурӯшон ҳаме буд дида пуроб.

Ҳаме гуфт,⁹ к-эй додгар як Худой,
Ҷаҳондору рӯзидиху раҳнамой,¹⁰

Ба рӯзи ҷавонӣ ту кардӣ раҳо
Маро бесипоҳ аз дами аждаҳо.

Ту донӣ, ки солори туронсипоҳ
На парҳез дорад, на тарс аз гуноҳ.

1. И –бар.

2. ЛМ хатту.

3. И –оину.

4. ТПЗ – Бузургон ҳама офарин хонданд,
Шигифтӣ зи фарраш фурӯ монданд.

5. И –ҷойгаҳ хону.

6. ЛМ –назди.

7. Л –Бар ӯ.

8. Л –бигустурду.

9. ИЛМ –Чунин гуфт.

10. ТПЗ – Тавано туй бар ҳама корҳо,
Ту осон кунӣ ранчу тиморҳо.

125 Ба вайрону обод нафрини ўст,
Дили бегуноҳон пур аз кини ўст.¹

Бар ин марзи боарз оташ бирехт,
Ҳама хоки ғам бар далерон бубехт.

Ба бедод хуни Сиёвуш ба хок
Ҳама рехт, то² чони мо кард чок.³

Дили шаҳрёрон пур аз бими ўст,
Балои ҷаҳон⁴ тахту дайҳими ўст.

Ту донӣ, ки ўро зи бад гавҳар аст,
Ҳамон баднаҷод асту афсунгар аст.⁵

130 Фаровон бимолид рух бар замин,
Ҳама хонд бар кирдгор офарин.

В-аз он ҷойгаҳ шуд сӯи тахт боз,
Бари паҳлавонони гарданфароз.

Чунин гуфт, к-«Эй номдорони ман,
Далерону⁶ ханҷаргузорони ман,

1. ТПЗ – Ҳамон низ солори туронсипоҳ
Зи авҷи фалак барфарозад кулоҳ.

*1 М –ҳама.

2. Л –ў.

3. И –б. 127 нест.

4. И –Бало бар замин.

5. ТПЗИЛ –Надорад дилаш хешиё бо хирад,
Ба бедод ҷонро ҳама парварад.
Ҳама рои бад бошад оини ўй,
Харобӣ бувад дар ҷаҳон дини ўй.
Зи ҳӯи бадаш дида гирён шавад,
Зи дасташ дили ҳаста бирён шавад.
Ба кини* падар бандаро даст гир,
Бубахшой бар ҷони Ковуси пир.**

*Л –хуни. ** ИЛ –ғанҳо б. охир мавҷуд аст.

6. ИЛМ –Ҷаҳонгиру.

Бипаймудам ин буми Эрон бар асп,
Аз ин марз то хони Озаргушасп.

Надидам касеро, ки дилшод буд,
Тавонгар буд, ар бумаш обод буд.

- 135 Ҳама хастагонанд з-Афросиёб,
Ҳама дил пур аз хуну дида пуроб.

Нахустин чигархастаи ӯ манам,
Ки пурдари аз ӯяст чону танам.

Дигар чун ниё шоҳи озодамард,
Ки аз дил ҳаме баркашад боди сард.¹

Ба Эрон зану мард аз ӯ пурхурӯш
Зи бас куштани ғорату чангу чӯш.

Кунун, гар ҳама вижа ёри манед,
Ба дил сар ба сар дӯстдори манед,

- 140 Ба кини падар баст хоҳам миён,
Бигардонам ин бад зи эрониён.

Агар ҳамгинон боз чанг оваред,²
Бикӯшеду³ расми паланг оваред,^{4*5}

1. ТПЗ - Чӣ бад дар ҷаҳон буд, ки бо мо накард,
Ҳамон бар Сиёваҳш зинҳор х(в)ард.
Ба духтар аз ӯ ранҷу сахтӣ расид,
Миёни бародар ба ханҷар бурид.
Дигар Нӯзар - он шоҳи озодамард
Ба ханҷар сарашро зи тан дур кард.

2. Л –оваранд.

3. Л –Бикӯшанду.

4. Л –оваранд.

5. М – Ҳама ҳамгинон боз чанг оварем,
Бикӯшему расми паланг оварем.

Маро ин ҳам аз пеш берун шавад,
Зи чанги ялон кӯҳ ҳомун шавад.¹

Ҳар он хун, ки ояд бар ин рехта,
Гунаҳкор уясту овехта.

Агар кушта ояд касе з-ин сипоҳ,
Биҳишти баринаш² бувад ҷойгоҳ.

145 Чӣ гӯеду инро чӣ посух диҳед?
Ҳама яксара рои фарруҳ ниҳед.³

Бидонед, к-ӯ шуд ба бад пешдаст,
Мукофоти ин бад^{4*5} нашоҷд нишаст».⁶

Бузургон ба посух биёростанд,
Ба дарди дил аз ҷой бархостанд.

Бигуфтанд, к-«Эй шох, дил шод дор»,^{*7}
Ҳамеша дил⁸ аз ранҷ озод дор.^{9*10}

-
1. ТПЗ - Ба Эрон мадоред дилро ба базм,
Ба Турон супоред ҷонро ба разм.
Зи Турон бигардонам он тоҷу гоҳ,
Аз ин пас мар ўро нахонанд шох.
Бубандед доман як андар дигар
Ба фармони Яздони фирўзгар.
 2. И –баландаш.
 3. И –диҳед.
 4. И –бадро.
 5. М –Мукофот бояд.
 6. ТПЗ – Гар ин гуфта дод аст, раҳ биспаред,
В-агар нест, аз хотирам бистуред.
 7. М –дилшод бош.
 8. ЛМ –тан.
 9. И – Ки эй номдору, ҷаҳоншод бош,
Ҳамеша зи ранҷу ғам озод бош!
 10. М –бош.

Тану чони мо сар ба сар пеши туст,
Ғаму шодмонӣ каму беши туст.

150 Зи модар ҳама маргро зодаем,
Ҳама бандаем, арчи озодаем».

Чу посух чунин ёфт аз анчуман,
Зи Тусу зи Гударз в-аз Пилтан,

Руҳи шоҳ шуд чун гули арғавон,
Ки давлат ҷавон буду хусрав ҷавон.

Бар эшон фаровон бихонд офарин,
Ки обод бодо ба гурдон замин!

ШУМУРДАНИ КАЙХУСРАВ ПАҲЛАВОНОНРО

Бигашт андар ин низ чанде сипехр,¹
Чу*² аз хӯша бинмуд хуршед чехр.

155 Зи паҳлӯ ҳама мубадонро бихонд,
Суханҳои боиста чанде биронд.

Ду ҳафта дари бордодан бубаст,
Ба наввӣ яке дафтар андаршикаст.

Бифармуд Хусрав³ ба рӯзидихон,
Ки гӯянд номи кехону меҳон.

Сазовор бинвишт номи гавон,
Чунон чун бувад дархури паҳлавон.

Нахустин зи хешони Ковуси кай
Саду даҳ сипахбад фиканданд пай.

1. ИЛ –гардонсипехр.

2. М –Ки.

3. ИЛ –мӯбад.

- 160 Фарибурзи Ковусашон пешрав,
Кучо буд пайвастаи шоҳи нав.¹
- Гузин кард ҳаштод тан нӯзарӣ,
Ҳама гурздору ҳама лашкарӣ.
- Зараспи сипаҳбад ниғаҳдорашон,
Ки бурдӣ ба ҳар кор тиморашон,
- Ки тоҷи каён буду фарзанди Тус
Худованди кӯполу шамшеру кӯс.
- Се дигар чу Гударзи Кашвод буд,
Ки лашкар ба рои вай обод буд.
- 165 Наберу писар дошт ҳафтоду ҳашт,
Далерони кӯху саворони*² дашт,
- Фарозандаи ахтари ковиён,
Фурӯзандаи тахту бахти каён.*³
- Чу шасту се аз тухмаи Гаждаҳам
Бузурону солорашон Густаҳам.
- Зи⁴ хешони Мелод чун^{5*6} сад савор,
Чу Гургини пирӯзгар,⁷ моядор.
- Зи тухми Тавоба чу ҳаштоду панҷ
Саворони разму ниғаҳдори⁸ ганҷ.

1. ТПЗ – Ҳар он, к-ӯ зи тухми Манучеҳр буд,
Дилу чонаш аз Тус пурмеҳр буд.

2. М – Саворони кӯху паланғони.

3. М –б. 166 нест.

4. ИЛ –Чу.

5. ИЛ –буд.

6. М –пас.

7. Л –фирӯзгар; И –Гургин ҳама номвар.

8. И –ниғаҳбони.

170 Кучо Барта будӣ ниғаҳдорашон,
Ба разм-андарун номбардорашон.¹

Чу сиву се ҷангиву тухми Пашанг,
Ки жӯпин будӣ созашон рӯзи ҷанг.

Ниғаҳбони эшон ҳаме буд Гев,
Ки будӣ далеру ҳушивору нев.^{2*3}

Ба гоҳи⁴ набард ӯ будӣ пеши кӯс
Ниғаҳбони⁵ гурдону домоди Тус.

Зи хешони Барзин чу ҳафтад мард,
Ки буданд шерони рӯзи набард.

175 Бар эшон ниғаҳдор Фарҳод буд,
Ки дар ҷанг сандони⁶ пӯлод буд.

Зи тухми Гуроza саду панҷ⁷ гурд,
Ниғаҳбони эшон ҳам ӯро шумурд.⁸

Куноранг бо паҳлавонон чуз ин⁹
Радону бузургони боофарин.

Чунон буд, ки мӯбад надонист мар
Зи бас номдори бозебу фар.

1. ИЛ –дастбардорашон.

2. ИЛ –б. 172 нест.

3. М –б. 172 нест.

4. И –рӯзи.

5. ЛМ –Сарафрои.

6. Л –сандону.

7. Л –бист.

8. ТПЗ – Зи тухми Фаридун чу ҳаштод мард,
Далерони шоиста андар набард.
Сари анчуман Ашкаши номдор,
Ниғаҳдори эшон будӣ рӯзгор.

9. ИЛМ –гузин.

Набиштанд бар дафтари шаҳрёр
Ҳама номашон, то ки ояд ба кор.

- 180 Бифармуд, к-аз шаҳр берун шаванд,
Зи паҳлӯ сӯи дашту хомун шаванд.

Сари моҳ бояд, ки аз каррной
Хурӯш ояду захми ҳиндидарой.

Ҳама сар сӯи чанги туркон¹ ниҳанд,
Ҳама шодмон сар ба Турон² ниҳанд.

Ниҳоданд сар пеши ӯ бар замин,
Ҳама як ба як хонданд офарин.³

Бигуфтанд, к-«Эй шоҳи бозебу фар,
Фирӯзанда шуд аз ту тоҷу камар,

- 185 Ҳама бандагонему шоҳӣ турост,
Зи бурчи бара то ба моҳӣ турост».

1. ИЛМ –Турон.

2. ИЛ –шодмониву сурон.

3. Л –б. 183 нест.

ГАНЧҶО БАХШИДАНИ ХУСРАВ ПАҲЛАВОННОРО

Ба чое, ки буданд*¹ аспон яла,
Ба лашкаргаҳ овард чӯпон гала.²

Бифармуд, к-он, к-ӯ командафкан аст,
Ба чанг-андарун гурди³ рӯинтан аст,⁴

Абар тозиаспон*⁵ камаңд афкананд,
Сари бодпоён ба банд афкананд.

Аз он пас чаҳондори пирӯзгар
Або гурз*⁶ биншаст бар тахти зар.⁷

190 Дари ганчи динор букшоду гуфт,
Ки ганчи бузургон нашояд нуҳуфт.

Гаҳи кӯшишу⁸ кинаи корзор
Шавад ганчу динор бар чашм хор.

Ба мардон⁹ хама ганчу тахт оварем,
Ба хуршед бори дарахт оварем.

Чаро бурд бояд хама рӯзгор,
Ки ганч аз паи мард¹⁰ ояд ба кор.¹¹

1. М –Зи чое кучо буд.

2. ИЛ –б. 186 нест.

3. Л –гурду:

4. ТПЗ – Ба сӯи фасила гузор оварад,
Ҳамон зӯру мардӣ ба кор оварад.

5. М –Бад-ин деваспон.

6. М –точ.

7. ИЛ –б. 189 нест.

8. ИЛ –бахшишу.

9. И –мардӣ.

10. ИЛ –мардум.

11. И –пас аз б. 193 ин б. омада:

Саворони Эрон дар он анчуман
Бузургон нишаста хама тан ба тан.

Биёвард сад тахта¹ дебои Рум,
Ҳама пайкараш гавҳару зар-ш бум.

195 Ҳамон хаззу мансучу ҳам з-ин шумор
Яке чоми пургавҳари шоҳвор

Ниҳоданд пеши сарафроз шох,
Чунин гуфт шоҳи ҷаҳон бо сипоҳ,

Ки «Инат баҳои сари бебаҳо
Палошони² диҷхими нараждаҳо.

Кучо паҳлавон хондаш Афросиёб,
Ба бедории ӯ шавад сар ба хоб.

Сару теғу аспаш кӣ орад ба гард
Ба лашкарғаҳи мо ба рӯзи набард?»

200 Сабук Бежани Гев бар пой ҷаст,
Миён қуштани аждаҳоро бубаст.

Ба чом-андарун низ чанде гуҳар,³
Ҳамон чома бардошт в-он чоми зар.

Басе⁴ офарин кард бар шаҳрёр,
Ки ҷовид бодо сари тоҷдор.⁵

1. ИЛМ –чома.

2. ИЛ –Балошон.

3. ТПЗИ – Ман орам сараш, -гуфт, -пеши сипоҳ
Ба фармони додори хуршеду моҳ.
Чунон дон, ки он аждаҳо бесар аст,
Ки дар разм* Яздон маро ёвар аст.**

* И –чанг. ** И –танҳо б. дуҷум мавҷуд аст.

4. И –Яке.

5. ИЛМ –Ки бодӣ чунин ҷовидон комгор!

В-аз он чо биёмад ба чои нишаст
Гирифта чунон қоми гавҳар ба даст.¹

Ба ганҷур фармуд² пас шаҳрёр,
Ки орад дусад қомаи зарнигор.

205 Ҳамон³ хаззу дебову ҳам⁴ парниён
Ду гулрух ба зуннор баста миён.

Чунин гуфт, к-«Ин ҳадя ўро⁵ диҳам,
В-аз он миннате низ бар сар ниҳам,

Ки тоқи Таҷов оварад пеши ман
Ва ё пеши ин номдор анҷуман,

Ки Афросиёбаш ба сар барниҳод,
Варо хонд домоди⁶ фаррухнаҷод».

Ҳамон Беҷани Гев барҷаста боз,
Кучо буд дар чанг чангаш дароз,⁷

210 Парастандаву ҳадяҳо баргирифт,
Аз ў анҷуман монда андар*⁸ шигифт.

Басе офарин карду биншаст шод,
Ки гетӣ ба Кайхусрав обод бод!

1. Л –б. 203 нест.

2. ИЛ –мўбад бифармуд.

3. И –Ҳаме.

4. ИЛ –сад.

5. ИЛ –онро.

6. Л –бедору.

7. ТПЗ – Чавон буду чўёи номи меҳон,
Ки номаш фасона шавад дар ҷаҳон.

8. М –монда буд анҷуман дар.

Бифармуд, то бо камар даҳ ғулом,
Даҳ аспи таковар¹ ба зарринлагом,

Зи пӯшидарӯён даҳ ораста
Биёвард ганчур он² хоста.

Чунин гуфт бедор шоҳи рама,
Ки «Аспони ин хубрӯён ҳама

215 Касеро, ки чун сар бупечад Тажов,
Сазад, гар надорад дили шер тов.

Ба рух чун баҳору ба боло чу сарв,
Миёнаш чу ғарву³ ба рафтан тазарв.

Яке моҳрӯй аст ном Испанӯй,
Суманпайкару дилбару мушкбӯй.⁴

Набояд задан, чун биёбад-ш теғ,
Ки аз теғ бошад чунон рух дарег.

220 Ба хамми камандаш бигирад^{5*6} камар,
Бад-он⁷ сон биёрад, ки дорад^{8*9} ба бар».

Бизад даст Бежан бад-он ҳам ба бар,
Биёмад^{*10} бари шоҳи пирӯзгар.

1. Л –аз аспи тозӣ.

*1 М –Парипайкару.

2. ИЛМ –мӯбад чунин.

3. Л –арар.

4. ТПЗ – Суманбарнигоре Суманбӯй ном,
Саворе, ки орад мар ўро ба дом.

5. Л –Каманд ар гирифта.

6. М –гирифта.

7. Л –Бад-ин.

8. Л –мар ўро.

9. М –Рабояд бар он сон, ки ояд.

10. М –Даромад.

Ба шоҳи чаҳон-бар ситоиш гирифт,
Чаҳонофаринро ниёиш гирифт.

Аз ӯ шод шуд шаҳрери бузург,
Чунон¹ гуфт, к-«Эй номдори бузург,²

Чу ту паҳлавон ёри душман мабод,
Дурахшанда чони ту бе тан мабод!»

225 Чаҳондор аз он пас ба ганчур гуфт,
Ки «Дах^{*3} чоми заррин биёр аз нухуфт».

Шамома ниҳоданд бар чоми зар,
Даҳ аз нуқраи хом ҳам пургуҳар.

Пур аз мушк чоме зи ёқути зард.
Зи пирӯза чоми^{*4} дигар лочвард.

Ақиқу зумуррад бар ӯ рехта,
Ба мушку гулоб-андар омехта.

Парастандае⁵ бо камар даҳ ғулом
Даҳ аспи гаронмоя зарринлагом.

230 Чунин гуфт, к-«Инро мар ӯро, ки тов
Бувад дар танаш рӯзи чанги Тажов.

Сарашро бад-он размгоҳ оварад,
Ба пеши диловар сипоҳ оварад».

Ба бар зад бар ин Геви Гударз даст,
Миён чанги он паҳлавонро бубаст.

1. ИЛ –Чунин.

2. ИЛМ –сутург.

3. М –ду.

4. М –фирӯз дигар.

5. Л –Парастанда даҳ.

Гаронмоя хубону он хоста,
Бибурданд пеши вай ораста.

Басе¹ хонд бар шаҳрёр офарин,
Ки «Бе ту мабодо кулоҳу нигин!»

235 В-аз он пас ба ганчур фармуд шоҳ,
Ки «Даҳ хони заррин бинех пеши гоҳ.

Баромез динору мушку гуҳар,
Парирӯй даҳ бо кулоҳу камар.

Дусад хаззу дебои пайкар ба зар,
Яке афсари хусравӣ, даҳ камар».²

Чунин гуфт, к-«Ин ҳадя онро, ки ранҷ
Надорад дарег аз пайи ному ганҷ.

Аз эдар равад³ то сӯи Косарӯд,
Дихад бар равони Сиёвуш дуруд.

240 Зи ҳезум яке кӯҳ бинад баланд,
Фузун аст болояш аз даҳ⁴ каманд,

Ки онро ниҳодаст Афросиёб,
Бад-он гаҳ ки бугзашт з-он рӯи об.⁵

Чунон хост, к-он раҳ касе наспарад.
Зи Эрон ба Турон касе нагзарад.

Далере аз эдар бибояд шудан,
Ҳама Косарӯд оташ андарзадан.

1. ИЛ – Ҳаме.

2. Л –б. 237 нест.

3. Л –шавад.

4. Л –сад.

5. ИЛ –б. 241 нест.

Бад-он то дар он чо бувад размгоҳ,
Паси ҳезум андар намонад сипоҳ».

- 245 Ҳамон Гев гуфт: «Ин¹ шикори ман аст,
Ҳамон сӯхтан кӯх² кори ман аст.

В-агар лашкар ояд, натарсам зи разм,
Ба разм-андарун каргас орам ба базм».

Ҳамон хоста Гевро³ дод шох,
Чунин гуфт, к-«Эй паҳлавони⁴ сипоҳ,⁵

Абе теги ту тоҷ равшан мабод,
Чунин бод, бе бут бараҳман мабод!»*⁶

Бифармуд сад дебаи ранг-ранг,
Ки ганчур пеш оварад бедиранг.

- 250 Ҳам аз ганҷ сад дурри хушшоб чустан,
Ки оби фусурдаст гӯй⁷ дурустан.

Зи парда парастор панҷ оварид,
Сару чаъд аз афсар шуда нопадид.

Чунин гуфт, к-«Ин ҳадя ӯро*⁸ сазост,
Ки бар пок қонаш хирад подшост,

1. ИЛ –он.

2. ИЛМ –Барафрӯхтан кӯх.

3. И –Ҳама Гевро хоста.

4. ИЛМ –Бад-ӯ гуфт, к-эй номдори.

5. И –пас аз б. 247 ин б. омада, ки мувофиқи маънӣ бояд баъд аз б. 246 ме-
омад:

Раҳи лашкар аз бар-т осон кунам,
Дили туркро з-он ҳаросон кунам.

6. М –к-обод бошиву шод!

7. ЛМ –гуфти.

8. М –онро.

Далер асту бинолиду чарбгӯй,¹
Набартобад аз шер дар чанг рӯй.

Паёме барад назди Афросиёб,
Зи бимаш наёрад ба чашм-андар² об.³

255 Зи гуфтори ӯ посух орад ба ман,
Кӣ ёрад*⁴ аз ин номдор анчуман?»

Биёзид Гургини Мелод даст,
Бад-он роҳ рафтан миёнро бубаст.

Парастору он чомаи зарнигор
Бад-ӯ доду он гавҳари шохвор.

Абар шаҳрёр офарин карду гуфт,
Ки бо чони Хусрав хирад бод чуфт!⁵

Чу рӯи замин гашт чун парри зоғ,
Аз афрои кӯҳ андаромад чароғ⁶.

1. ИЛ –чангчӯй.

2. Л –ду дида.

3. ТПЗИ – Бибӯсад замину гузорад паём,
Бигӯяд суханҳо, ки гӯям* тамом.

* И –гуфтам.

4. М –кадом аст.

5. ТПЗ – Шавам, чун маро гуфт шоҳи чаҳон,
Гузoram паёму надорам ниҳон.
Аз он пас, чунин гуфт шоҳи чаҳон,
Ба Гургини Милод андар ниҳон.
Дилаш буд сӯзону дида пуроб,
К-аз эдар бирав сӯи Афросиёб,
Паём он чи гӯям, бад-ӯ боз гӯй,
Бихон киссаи ман якояк бад-ӯй,
Бигӯ, эй бадандеши хунхормард,
Чу ту дар чаҳон ин бадихо кӣ кард?

6. Ки хуни бародар бирезӣ чу об,
Чаҳонро саросар кунӣ ҳам хароб.
Ба Эрон зану мард ларзон ба хок,
Хурӯшон зи ту пеши Яздони пок.
Буридӣ сари Нӯзари номдор,
Ки буд аз каёни чаҳон ёдгор.

260 Сипаҳбад биёмад ба айвони хеш,
Бирафтанд гурдон сӯи хони хеш.¹

Чу бо Рустам омад Сиёвуш ба чанг,
Ки бар ту чаҳонро кунад тору танг.
Бад-он гуна ранге барангехтӣ,
Зи хар гуна ганчу дирам рехтӣ.
Фиристодияш пеш сад тан наво,
Бар инанд Эрону Турон гуво.
Барошуфт Ковус аз он оштӣ,
Зи Рустам гумон бурд, пиндоштӣ.
Аз ин бар Сиёвуш яке нома кард,
Бад-он то зи хешон баровард гард.
Бупечид гурдон зи фармони шоҳ,
Биёмад, туро кард пушту паноҳ.
Зи баҳри ту бугзошт Эронзамин,
Дурафшу сипоҳу қулоҳу нигин.
Паноҳи ту чуфт, эй бади баднишон,
Ки гум бод номат зи гарданкашон!
Сари шахрёре чунон арчманд
Буридӣ ба сони сари гӯсфанд.
В-аз он пас ба хуни ман ороштӣ,
Надида чаҳон марги ман хостӣ.
Чунон чанд гӯям ситамҳои ту,
Ҳамоно ки дӯзах сазад чои ту.
Чу ҳоҳӣ, нагардад дилам пур зи чӯш,
Набошам бад-ин кин зи ту кинакӯш.
Гурӯи Зирех он ки аз тухми Тур
Касеро ки дар гетӣ афканд шӯр,
Чу Гарсевазу чун Дамуру сарон,
Ки бастанд бар кина бо ҳам миён,
Фиристӣ барам, то ба хуни падар
Сароншон бибурам ба дарди чигар.
В-агар печӣ аз рою гуфтори ман,
Биёрой лашкар ба пайкори ман.
В-агар на ба додори Яздони пок,
Ба хуршеду маҳ в-озари тобнок
На ором созам бад-ин кин, на хоб,
Магар кин битӯзам зи Афросиёб!
Чу бишнид Гургин зи Хусрав паём,
Ба пеши чаҳондор бугзорд гом.
Нишаст аз бари бораи роҳчӯй,
Ба Туронзамин зуд бинҳод рӯй.

1. ТПЗЛ – Май оварду ромишгаронро бихонд,
Фаровон ҳаме дуру гавхар фишонд.

ФИРИСТОДАНИ КАЙХУСРАВ РУСТАМРО БА ЗАМИНИ ҲИНД

Чу аз рӯз шуд кӯх чун сандарус,
Ба абр андаромад хурӯши хурӯс.

Таҳамтан биёмад ба наздики шох,
Аз Эрон сухан гуфту аз тоҷу гоҳ.

Завора, Фаромарз бо ӯ ба ҳам,
Зи ҳар гунае рой зад бешу кам.

Чунин гуфт Рустам ба шоҳи замин,
Ки «Эй номбардори боофарин,

265 Бари Зобулистон яке шаҳр буд,
К-аз он буму бар Турро баҳр буд.

Манучеҳр кард он зи туркон тихӣ,
Яке хуб чоест бо фарраҳӣ.

Чу Ковус шуд бедилу пирсар,
Бияфтод аз ӯ ному фарру хунар,

Гирифтанд он шаҳр турониён,
Пас он чо намонданд эрониён.¹

Кунун*² божу соваш³ ба Турон баранд.
Сӯи шоҳи Эрон*⁴ ҳаме нангаранд.⁵

1. ИЛМ –6. 268 нест.

2. М –Ҳама.

3. Л –Ҳаме божи он чо.

4. М –шаҳри Эрон.

5. ТПЗ – Фаровон дигар марзи ҳамчун бихишт,
Дехистони бисёри пурбоғу кишт.
Ҷаҳонест аз хубӣ ораста,
Дар ӯ бекарон лашкару хоста.
Мар он марз Хиргоҳ хонад ба ном
Ҷаҳондида дехкони густарданом

270 Фаровон дар он¹ марз пил² асту ганч,
Тани бегуноҳон аз эшон ба ранч.

Зи бас ғорату куштану тохтан,
Сар аз боди Турон барафрохтан.

Кунун шаҳрёрӣ ба Эрон турост,
Паи мӯр то³ чанги шерон турост.

Яке лашкаре бояд акнун бузург
Фиристод бо паҳлавони сутург.

Агар бож наздики шоҳ оваранд,
В-агар сар бар ин боргоҳ оваранд,

275 Чу он марз яксар ба даст оварем,
Ба Туронзамин мар шикаст оварем».

Ба Рустам чунин посух овард шоҳ,
Ки ҷовид бодӣ, ҳамин аст роҳ.⁴

Бубин, то сипаҳ чанд бояд*⁵ ба кор,
Гузин кун зи гурдон ҳама номдор.⁶

Замине, ки пайвастаи марзи туст,
Баҳои замин дархури арзи туст.

Зи як нима бар Синд дорад гузар,
Ба Қаннучу Кашмиру он буму бар.
Дигар нима роҳаш сӯи марзи Чин
Бипайваст бо марзи Туронзамин.

1. Л –бад-он.

2. Л –коҳ.

3. Л –новар.

4. ТПЗ – Ту он номдорӣ, ки эронсипоҳ
Ба бахти ту шоданду ҳам пешгоҳ.

5. М –ояд.

6. Л –б. 277 нест; И – Ту бугзин аз ин лашкари номдор.

Фаромарзро деҳ сипохи гарон,
Чунон чун бибояд зи чанговарон.¹

280 Кушода шавад кор бар дасти ӯй,
Ба коми нахангон расад шасти ӯй,

Руҳи паҳлавон гашт аз он обдор,
Басе офарин хонд бар шаҳрёр.²

Бифармуд Хусрав ба солори бор
Аз он пас, ки «Хони хуришро биёр!»

Май оварду ромишгаронро бихонд.
В-аз овози эшон^{3*4} ҳаме хира монд.

ОРОСТАНИ КАЙХУСРАВ ЛАШКАРИ ХУДРО

Чу хуршеди тобон баромад зи кӯх,
Сароянда омад зи гуфтан сутӯх.

285 Баромад табира зи даргоҳи шох,
Рада баркашиданд бар боргоҳ.

Бубастанд бар пил рӯинахум,
Баромад хурӯшидани говдум.

Ниҳоданд бар кӯҳаи пил тахт,
Ба бор омад он хусравонӣ дарахт.

-
1. ТПЗ – Бигӯ, то бад-ин кин бубандад камар,
Ки ҳам паҳлавон асту ҳам номвар.
Зи Хиргоҳ то буми Ҳиндустон,
Зи Кашмир то марзи Ҷодуситон.
 2. ТПЗ – Чу аз шох бишнид Рустам сухан,
Дилаш тоза шуд чун гул андар чаман.
Чунон тоҷу тахти ту фархунда бод,
Сипехри равон пеши ту банда бод!»
 3. ИЛ –Зи овози булбул.
 4. М –В-аз овози булбул.

Баёмад, нишаст аз бари пил шох,
Ниҳода ба сар-бар зи гавҳар кулоҳ.¹

Яке тавқи пургавҳари шохвор,²
Ба чанг-андарун гурзаи говсор.³

290 Фурӯҳишта аз гӯш⁴ ду гӯшвор,
Ба дурру ба ёкут карда нигор.⁵

Ба бозуву ёра зи ёкуту зар,
Зи хушшобу зарру забарчад камар.⁶

Ҳама зад миёни сипаҳ пил гом
Або занги⁷ заррину зарринситом.

Яке мӯҳра дар чом дар⁸ дасти шох,
Ба кайвон расида хурӯши сипоҳ.

Зи теғу зи гурзу зи кӯсу зи гард
Сияҳ шуд замин, осмон лочвард.

295 Ту гуфтӣ ба дом-андар⁹ аст офтоб,
В-агар¹⁰ гашт хумми сипеҳр андар об.

Ҳама чашми равшан чаҳонро надид,
Сипеҳру ситора синонро надид.

1. ТПЗЛ – Ҳама рафт шох аз бари жандапил
Бар он тахти фирӯз* бар сони Нил.

* Л –пирӯза.

2. Л –Яке тоҷ бар сар зи дурру гуҳар.

3. Л –говсар.

4. Л –тоҷ.

5. Л –Ба гардан-ш тавке забарчаднигор.

6. Л –Ба зар-андарун лаълу дурру гуҳар; И –гуҳар.

7. Л –зини.

8. Л –бар.

9. Л –чурм-андар.

10. Л-Ва ё.

Зи дарё ту гӯй, ки¹ бархост мавч,
Сипоҳ андаромад ҳаме фавҷ-фавҷ.

Саропарда бурданд аз айвон ба дашт,
Сипехр аз хурӯшидан осема гашт.

Чу бар пушти пил он шаҳи номвар
Задӣ мӯхра бар чому бастӣ камар.

300 Набудӣ ба ҳар подшоҳӣ раво
Нишастан магар бар дари подшо.

Аз он номвар хусрави саркашон,
Чунин буд дар подшоҳӣ нишон,

Ҳаме буд бар пил дар паҳндашт,
Бад-он то сипаҳ пеши ӯ даргузашт.²

Нахустин Фарибурз буд пешрав,
Гузар кард пеши чаҳондори нав.

Або гурзу бо теғу³ зарринакафш,
Паси пушт хуршедпайкар⁴ дурафш.

305 Яке борае барнишаста саманд,
Ба фитрок-бар ҳалқа карда каманд.

Ҳаме рафт бо нозу бо зебу⁵ фар
Сипоҳе ҳама ғарқа дар симу зар.

1. И –Ту гуфтӣ зи дарё чу.

2. ТПЗИ – Кашида рада, истода сипоҳ,
Ба рӯи сипаҳдорашон буд нигоҳ.

3. И –точу гурзу.

4. Л –ӯ мохпайкар.

5. Л –ёлу бо бурзу.

Бар ӯ офарин кард шохи чаҳон,
Ки бодат бузургиву¹ фарри меҳон!

Ба ҳар кор баҳти ту пирӯз бод,
Ҳама рӯзгори ту наврӯз бод!

Ба рафтан ба чуз²тандурустӣ мабод,
Ба бозомадан бар-т сустӣ мабод.³

- 310 Пасаш боз Гударзи Кашвод буд,
Ки гетӣ ба рои вай обод буд.

Дурафш аз паси пушти ӯ шер буд,
Ки чангаш⁴ ба гурзу ба шамшер буд.

Ба чаппаш ҳаме рафт Рухҳоми нев,
Сӯи росташ чун сарафроз Гев.

Паси пушт Шедӯш буд бо дурафш,
Замин гашта з-он⁵ шерпайкар бунафш.

Ҳазорон паси пушти ӯ сарфароз
Инондор бо найзаҳои дароз.

- 315 Яке гургпайкар дурафши сиёҳ
Паси пушти Гев-андарун бо сипоҳ.

Дурафши чаҳонҷӯй Рухҳоми бабр
Барафрошта найзааш⁶ сар ба абр.⁷

1. И – беши туро боду.

2. И – чуз аз.

3. И – боз пирӯзу шод.

4. И – чанге.

5. ЛМ – аз.

6. Л – найзаро.

7. И – б. 316 нест.

Набер(у)¹ писар буд ҳафтаду ҳашт,
Аз эшон набуд ҷой бар паҳндашт.

Паси ҳар як андар^{2*3} дигаргун дурафш,
Ҳама бодилу теғу зарринакафш.

Ту гуфтӣ, ки гетӣ ҳама зери ӯст,
Сари сарварон⁴ зери шамшери ӯст.

320 Чу омад ба наздикии тахти шоҳ,
Басе офарин кард бар тоҷу⁵ гоҳ.

Ба Гударз-бар шоҳ кард офарин,
Чу бар Геву бар лашкараш ҳамчунин,

Паси пушти Гударз Густаҳм буд,
Ки фарзанди бедор Гаждаҳм буд.

Ҳама найза будӣ ба чангаш ба ҷанг,⁶
Камон ёри ӯ буду тири хаданг.

Зи бозуш пайкон чу паррон шудӣ,^{*7}
Ҳама дар дили сангу сандон шудӣ.^{*8}

325 Або лашкари гашни ораста,
Пур аз гурзу шамшеру пур хоста.

Яке моҳпайкар дурафш аз бараш,
Ба абр андароварда тобон сараш.

1. ИЛ – Набера.

2. Л – пушти ҳар як.

3. М – пушти ҳар як.

4. Л – саркашон.

5. Л – тахту.

6. Л – Аз ӯ тира будӣ ҷаҳон зери ҷанг.

7. М – будӣ.

8. М – будӣ.

Ҳаме хонд бар шаҳрёр офарин,
Аз ӯ шод шуд шоҳи Эронзамин.

Паси Густаҳам Ашкаши тезхуш,
Ки бо рою дил буду бо мағзу хуш.

Яке гурздор аз нажоди Хумой,^{1*2}
Ба рое, ки чустиш, будӣ ба пой.^{3*4}

330 Сипоҳе зи гурдони кӯчу балуч,
Сиголидаи чанг монанди ғӯч,

Ки кас дар⁵ ҷаҳон пушти эшон надид,
Бараҳна як ангушти эшон надид.⁶

Дурафше бароварда пайкарпаланг,
Ҳаме аз дурафшаш биёзид чанг.

Басе офарин карда бар шаҳрёр,
Бар он шодмон гардиши рӯзгор.

Ниғаҳ кард Кайхусрав аз пушти пил,
Рада он сипахро зада бар ду мил.

335 Писанд омадаш, саҳт кард офарин
Бар он баҳти бедору фаррухзамин.⁷

1. Л – гавон.

2. М – Қубод.

3. Л – Бар оҳан зи пайкон-ш будӣ зиён.

4. М – Сарафрозу охиставу покзод.

5. ЛМ – Кас андар.

6. ТП – Сипаҳдорашон буд размозмой,
К-аз ӯ буд гоҳу накӯй ба ҷой.

7. ТПЗИ – Аз он пас дигаргун сипоҳе гарон
Ҳама номдорон чавшанварон,
Сипоҳе, к-аз эшон ҷаҳондор шоҳ
Ҳаме буд шодондилу некхоҳ.

Гузида пас андар-ш Фарход буд,
К-аз \bar{u} лашкари Хусрав обод буд.

Сипахро ба кирдори парвардгор
Ба ҳар чой будӣ,*¹ ба ҳар² корзор.

Яке пайкароху дурафш аз бараш,
Бад-он³ сояи оху андар сараш.⁴

Сипоҳаш⁵ ҳама теги ҳиндӣ ба даст,
Зирех туркиву⁶ зини суғдӣ⁷ нишаст.

340 Ҳама шохзода зи тухми Кубод,
Бар эшон ҳама фарри Яздону дод.

Ба рухсора ҳар як чу тобанда моҳ,
Чу хуршеди тобанда дар размгоҳ.⁸

Чу дид он нишастӣ⁹ сари гоҳи нав,
Басе офарин хонд бар шоҳи нав.

Яке номбардору гурди далер,
Паси пушти Фарход чун наррашер.¹⁰

Гуроza, сари тухмаи гевгон
Паси \bar{u} ҳаме рафт бо вижагон.^{11*12}

1. М – бурдӣ.

2. Л – бурдӣ гаҳи.

3. ЛМ – Будӣ.

4. ТПЗ – Ҳаме рафт бар сони шери дамон
Або лашкари гашну пили жиён.

5. Л – Сипоҳӣ.

6. Л – суғдиву.

7. Л – турӣ.

8. ИЛ – б. 340, 341 нест.

9. Л – нишасту.

10. ИЛ – б. 343 нест.

11. Л – Ҳаме рафт пархошчӯю дамон.

12. М – Ҳаме рафт пархошчӯю дамон.

345 Ба зин-андарун ҳалқаҳои каманд,
Аз \bar{y} шодмон шуд,¹ ки будаш писанд.

Дурафше ҳаме бурд пайкаргуруз,
Сипоҳаш камандафкану размсоз.

Саворони чангиву мардони дашт,²
Басе офарин карду пас даргузашт.³

Дамон аз паси пушти пайкархумой
Ҳаме рафт⁴ чун кӯҳи рафта^{*5} зи чой.

350 Басе Занга бар шоҳ кард офарин
Бар он бурзу болову теғу нигин.

Ҳар он кас, ки аз шаҳри Бағдод буд,
Або⁶ найзаву теғи пӯлод буд,

Ҳама баргузаштанд зери хумой,
Сипаҳбад ҳаме дошт бар пил чой.

Паси \bar{y} ^{7*8} набарда Фаромарз буд,
Ки бофарру бобурзу боарз буд.

Або кӯсу пилу сипоҳи гарон,
Ҳама чангҷӯёну кундоварон,

1. Л – шод шуд шах.

2. ЛМ – Чу омад бари шоҳ бар паҳндашт.

3. Л – баргузашт. ИЛ – пас аз б. 347 ин б. омада:
Дамон аз пасаш Зангаи Шоварон
Бишуд бо далерону кундоварон.

4. ЛМ – Ҳаме ронд.

5. М – оҳан.

6. Л – Ки.

7. Л – Зи пас-бар.

8. М – Аз он пас.

355 Зи Кашмиру аз Кобулу Нимрӯз
Ҳама сарфарозони гетифурӯз.

Дурафшаш*¹ ба сони диловар падар,
Ки касро набудӣ зи Рустам гузар.

Сараш ҳафт ҳамчун сари аждаҳо,
Ту гуфтӣ зи банд омадастӣ раҳо.

Биёмад ба сони дарахте ба бор,
Басе офарин кард бар шаҳрёр.²

Дили шоҳ гашт аз Фаромарз шод,
Ҳама кард бо вай³ басе панд ёд.

360 Бад-ӯ гуфт: «Парвардаи пилтан
Сарафроз бошад ба ҳар анчуман.⁴

Ту фарзанди бедордил Рустамӣ,
Зи Дастони Сомиву аз Найрамӣ.

Кунун марзи Ҳиндустон⁵ мар турост,
Зи Қаннуч то Систон мар турост.

1. М – Дурафше.

2. Л – б. 356 – 358 нест.

ТПЗ – Ки ҷовид бодиву равшанравон,
Ба андешаи тоҷи тахти каён.

3. Л – ӯ.

4. ТПЗ – Бипардоз Каннучу Кашмиру Синд,
Бигир, эй сипаҳбад, ба хиндӣ паранд.
Зи туронсипаҳ ҳар кӣ он ҷо бувад,
Агар нотавон в-ар тавоно бувад,
Ҳар он кас, ки бо ту бичӯяд набард,
Саросар баровар сароншон ба гард.

5. Л – сар ба сар хиндувон.

Касе к-ӯ ба размат набандад миён,
Чунон кун, ки ӯро набошад зиён.^{1*2}

Ба ҳар ҷойгаҳ ёри дарвеш бош,
Ҳама род бар*³ мардуми хеш бош.

365 Бубин нек, то дӯстдори ту кист,
Хирадманду андӯхгусори ту кист?

Бубахшу биёрою фардо магӯй,
Чӣ донӣ, ки фардо чӣ ояд⁴ ба рӯй.

Туро додам ин подшоҳӣ, бидор,
Ба ҳар ҷой хира макун корзор.

Машав дар ҷавонӣ харидори ганҷ,
Ба беранҷ кас ҳеч манмой ранҷ.

Макун эманӣ дар сарои фусӯс,
Ки гаҳ сандарус асту гаҳ обнӯс.

370 Зи ту ном бояд, ки монад баланд,
Магар⁵ дил надорӣ зи⁶ гетӣ нажанд.

Марову туро рӯз ҳам бугзарад,
Дамат чархи гардон ҳаме бишмарад.

Дилат шодмон бояду тан дуруст,
Се дигар бубин, то чӣ бояд-т ҷуст.

-
1. ИЛМ – Касоне, ки бо ту начӯянд чанг,
Бар эшон макун рӯз торику танг.
 2. ИЛМ – Ки фардо магар тангӣ орад.
 3. М – б. 363 нест.
 4. М – бо.
 5. ЛМ – Нигар.
 6. Л – ба.

Чахонофарин аз ту хушнуд бод,
Дили бадсиголон-т пурдуд бод!»

Чу бишнид панди чаҳондори нав,
Пиёда шуд¹ аз бораи тундрав,

375 Басе офарин кард бар шоҳи нав,
Ки андар² фузун бош чун моҳи нав!

Заминро бибӯсиду бурдаш намоз,
Битобид сар³ сӯи роҳи дароз.

Таҳамтан ду фарсанг бо ӯ бирафт,
Ҳама мағзаш аз рафтани ӯ бикафт.^{4*2}

1. ЛМ – Фуруд омад.

2. Л – эдар.

3. Л – бар.

4. ТПЗ – Басе панду андарз гуфташ бад-ӯй,
Ки, эй номвар пури пархошчӯй,
Ба хира маёзор қони касе,
Набойд, ки печӣ зи афро басе.
Ба ҳар сӯ, ки бошад яке номчӯй,
Наванде фирист аз паяш пӯяпӯй,
Нахустин ба нармӣ сухангӯй бош,
Ба доду ба кӯшиш беохуй бош.
Чу корат ба нармӣ нагардад нақӯй,
Дуруштӣ кун он гоҳу пас разм чӯй.
Ҳама корҳоро саранҷом бин,
Чу бадхоҳ чина ниҳад, дом бин.
Манех нав раҳе, к-он на оин бувад,
Ки то монад ӯ, бар ту нафрин бувад.
Дари дод бар додхоҳон мабанд,
Зи савганд мағзар, ниғаҳ дор панд.
Чу неқӣ намояд-т кайҳонхудой,
Ту бо ҳар касе низ неқӣ намоӣ.
Нагирӣ ту бадхоҳро хира хор,
Ки нараждаҳо гардад ӯ вақти кор.
Бикуш оташи хурд пеш аз газанд,
Ки гетӣ бисӯзад, чу гардад баланд.
Ба кас роз макшӣ, дар барбасеч,
Бадандешро хор машмар ту хеч.

Биёмӯхташ разму базму хирад,
Ҳаме хост, к-аз рӯз ромиш барад.¹

Пур аз дард аз он ҷойгаҳ бозгашт,
Ба сӯи саропарда омад зи дашт.

380 Сипаҳбад фуруд омад аз пили маст,
Яке бораи тезрав барнишаст.

Дигар гуфт, к-Эй номвар паҳлавон,
Ҳушивору бедору равшанравон.
Бад-он сон кучо кор паймудаанд,
Чунон чун ниёкони мо будаанд.
Ҷаҳондор Гаршосп чун шуд куҳан,
Наримон зи кӯпол гуфти сухан.
Чу Гаршосп кӯпол бардошти,
Ба майдони кин ҳеч нагзошти,
Ба разм ар савор, ар пиёда будӣ,
Замин аз далерон-ш сода будӣ.
Ба Руму ба Чину ба Ҳинд аз набард
Ба марди бикард, он ҷи он кас накард.
Ба гетӣ-дарун то ки ӯ зинда буд,
Ба марди кас ӯро наҷфканда буд.
В-аз он пас чу Соми ял омад паид
Наримон маю ҷоми шодӣ кашид.
Дигар чунки Зол омад андар миён,
Камар баста буд назди тахти каён.
Баросуда шуд Сом аз корзор,
Бад-ин сон бувад гардиши рӯзгор.
Ва дигар чу ман по задам дар рикеб,
Падар раст аз ошӯбу разму ниҳеб.
Агар дев пеш омад, ар аждаҳо,
Набуданд аз теғу гурзам раҳо.
Маро низ ҳангоми осудан аст,
Туру разми бадхоҳ паймудан аст,
Ба гардуни гардон расад номи ту
Гар ояд мар ин кор бар коми ту.
1. ТПЗ – Аз он пас ба падруд бо якдигар
Басе бӯса доданд бар чашму сар,
Яко як пазируфт гуфтори ӯй,
Аз он пас сӯи роҳ овард рӯй.

Гурозон биёмад ба пардасарой
Дили пур зи дарду сари пур зи рой.¹

Чу Рустам биёмад, биёвард май,
Ба чоми бузург андарафканд кай²

Ҳама гуфт шодӣ туро ёр бас,³
Ба*⁴ фардо нагӯяд хирадманд кас.

Кучо Туру Салму Фаридун кучост?
Ҳама нопадиданду бо хок рост.

385 Бипӯему ранҷему ганҷ оганем,
Ба дил-дар ҳама орзу бишканем,

Саранҷом аз ӯ баҳра хок асту бас,
Раҳой наёбад аз он рӯз*⁵ кас.

Шаби тира созем бо чоми май,
Чу равшан шавад рӯз бишмурда пай,

Бигӯем, то баркашад ной Тус
Табира бароранд бо кӯху⁶ кӯс.⁷

Бубинем, то дасти гардонсипеҳр
Дар ин қанг сӯи кӣ ёзад⁸ ба меҳр.⁹

-
1. ТПЗ – Замиро бибӯсид дар пешгоҳ,
Зи дидори ӯ шод шуд подшоҳ.
 2. Л –пай.
 3. Ҳама шодмонӣ туро моя бас.
 4. М –зи.
 5. М –аз ӯ ҳеч.
 6. ЛМ –Ҳамдун табира бикӯбанду.
 7. ТПЗ – Равад тозиён сӯи Туронзамин,
Кунад хорсон марзи Мочину Чин.
 8. Л –дорад.
 9. ТПЗИ – Агар ёр бошад чахонофарин,
Ба тир аз бадандеш чӯем кин.

390 Бикӯшему аз кӯшиши мо чӣ суд,
К-аз оғоз буд, он чи боист буд.

Баду нек бар мо ҳаме бугзарад,
Хирадманд мардум чаро ғам х(в)арад?¹

Агар ёр бошад чаҳонофарин,
Зи хуни падар² бозчӯем кин.

ОҒОЗИ ДОСТОНИ ФУРУД – ПИСАРИ СИЁВУШ

Чаҳондор³ чун шуд сарафрозу гурд,
Сипахро ба душман набояд супурд.⁴

Сиришк андарорад ба мижгон зи ришк,
Сиришке, ки дармон надорад пизишк,

395 Касе к-аз нажоди бузургон бувад,
Зи бешӣ бимонад,⁵ сутург он бувад.⁶

Чу бе коми дил банда бояд шудан,
Ба коми касе дostonҳо задан.

Сипахбад чу хонад варо дӯстдор,
Набошад дилаш бо хирад*⁷ созгор.⁸

Гараш з-орзу⁹ боз дорад сипехр,
Ҳамон офаринаш нахонад ба мехр.

1. ИЛ –б. 391 нест.

2. Л –Ба тег адӯ.

3. Л –чаҳончӯй.

4. ТПЗ – Ки ӯ аз сипохат ба нерӯ шавад,
Чу нерӯ зи ту ёфт, бадхӯ шавад.

5. Л –намояд.

6. И –б. 295 нест.

7. М –хирад бо дилаш.

8. Л –хирад бозаш омӯзгор.

9. Л –рӯзро.

Варо ҳеч хубӣ нахоҳад ба дил,
Шавад з-орзуҳои ӯ¹ дилгусил.

400 Касеро*², к-аш³ аз бун набошад хирад,
Хирадмандаш аз мардумон нашмарад.

Чу ин достон сар ба сар бишнави,
Бубинӣ сари мояи бадхувӣ.

ГУФТОР АНДАР РАФТНИ ТУС БА ТУРКИСТОН

Чу хуршед бинмуд паҳнои⁴ хеш,
Нишаст аз бари тунд болои⁵ хеш,

Ба зер андаровард бурчи бара,
Ҷаҳон чун маи зард шуд яксара.

Табира баромад зи даргоҳи Тус,
Ҷамон нолаи бӯку овои кӯс.

Зи кишвар баромад саросар хурӯш,
Ҷаво пурхурӯшу замин пур зи ҷӯш.

Аз овози аспону ғавви⁶ сипоҳ
Ҷаме бар фалак роҳ гум кард⁷ моҳ.

Зи чоки силеҳу зи овои пил.
Ту гуфтӣ*⁸, биёганд гетӣ ба Нил.

1. Л –вай.

2. М –Ба вижа.

3. Л –Валекин ки.

4. ИЛ –болои.

5. Л –тахт ба чои.

6. Л –Зи овои аспону бӯку.

7. Л –Шуда киргун чашми хуршеду.

8. М –Ту гӯӣ.

Ҳаво сурху зарду кабуду бунафш
Зи тобидани ковиёни дурафш.

Ба гирдаш саворони гударзиён,
Миён-андарун ахтари ковиён.

- 410 Сипаҳдор бо афсару гурзу ной*¹
Биёмад ба даҳлези пардасарой.

Бишуд Тус бо ковиёни дурафш,
Ба пой-андарун карда² зарринакафш.

Бузургон, ки бо тавку афсар буданд,
Чаҳонҷӯю аз тухми Нӯзар буданд,

Бирафтанд яксар зи пеши сипоҳ
Гурозону тозон ба наздики шоҳ.³

Яке пилпайкар дурафш аз бараш,
Ба абр андароварда заррин сараш.

- 415 Ҳар он, к-ӯ зи тухми Манучеҳр буд,
Дилу чонош аз Тус пурмеҳр буд.

Бирафтанд яксар чу кӯҳи сиёҳ,
На тобид хуршеди равшан, на моҳ.

Чу лашкар ҳама назди шоҳ омаданд,
Дамон бо дурафшу кулоҳ омаданд.

Бифармуд, то номдорони гурд
Зи лашкар сипаҳбад сӯи шоҳ бурд.

1. М –Карраной.

2. ЛМ –Або номдорони.

3. ТПЗ – Зараспи гаронмоя буд пешрав,
Ки аз лашкар ӯ буд чаҳонҷӯи нав.

Бад-эшон чунин гуфт бедоршоҳ,
Ки «Туси сипаҳбад ба пеши сипоҳ

420 Бибоист бо ахтари ковиён,
Ба фармони ӯ баст бояд миён.¹

Бад-ӯ дод мӯҳре ба пеши сипоҳ,
Ки солор ӯясту чӯянदारоҳ».

Бад-ӯ гуфт: «Нагзар*² зи паймони ман,
Ниғаҳ дор оину фармони ман.³

Наёзурд бояд касеро ба роҳ,
Чунин аст оини тахту кулоҳ.

Кашоварз ё мардumi пешавар,
Касе, к-ӯ ба размат набандад камар,

425 Набояд, ки бар вай вазад боди сард,
Макӯшед чуз бо каси ҳамнабард.

Набояд намудан ба беранч ранч,
Ки бар кас намонад сарои сипанч.⁴

-
1. ТПЗИ – Ба фармони ӯ буд бояд ҳама,
Ки ин бандҳо з-ӯ кушоёд ҳама,
 2. М –магзар.
 3. И –б. 422 нест. Л –б. 421, 422 нест. ТПЗ –ба чои б. 422 ин б. омада:
Дигар гуфт бо Тус, к-эй номдор,
Яке панд гӯям, зи ман ёд дор.
Туро рафт бояд ба фармони ман,
Набояд гузаштан зи паймони ман.
 4. ТПЗ – Ба Тус он гаҳе гуфт, к-Эй ҳушманд,
Мар ин гуфтаро сар ба сар кор банд.
Дили пахлавонон ҳаме гарм дор,
Ба гуфтор бо хар кас озарм дор.
Зи тухми ситамкора Афросиёб
Набояд, ки ташна шавад сери об.

*1 М –бо.

Гузар бар Калот эч гуна макун,
Гар он¹ раҳ равӣ, хом гардад сухун.²

Равони Сиёвуш чу хуршед бод,
Бад-он гетияш чои уммед бод!

Писар будаш аз духти Пирон яке,
Ки пайдо набуд аз падар андаке.

430 Бародар ба ман низ монанда буд,
Чавон буду ҳамсолу фархунда буд.

Кунун дар Калот асту бо модар аст,
Чаҳондору бофарру болашкар аст.

Надонад касеро аз Эрон ба ном,
Аз он сӯ кашидан бубояд лагом.

Сипаҳ дораду номдорони чанг,
Яке кӯҳ дар роҳи душвору танг.

Ҳам ӯ марди чанг асту гурду савор,
Ба гавҳар бузургу ба тан номдор.

435 Ба роҳи биёбон бубояд шудан,
На некӯ бувад чанги шерон задан».

Чунин гуфт пас Тус бо шаҳрёр,
«Чу аз рои ту нагзарад рӯзгор,

Ба роҳе равам, к-ам ту фармон диҳӣ,
Наёяд зи фармони ту чуз беҳӣ».

1. ЛМ – Чу 3-он.

2. ИЛ –пас б. 427 ин б. омада:

К-аз он сӯ Фуруд асту бо модар аст,
Яке лашкари гашни номовар аст.*

* И –чанговар аст.

Сипахбад бишуд тезу баргашт шох
Сӯи гоҳ бо Рустами неkhoҳ.

Яке маҷлис орошт бо пилтан
Раду мӯбаду хусрави поктан.*¹

440 Фаровон сухан ронд аз Афросиёб,
Зи дарди дили хеш в-аз ранчи*² боб³

В-аз он сӯ, ки буд Тусу дигар сипоҳ,
Ҳаме рафт, то пешаш*⁴ омад ду роҳ.⁵

Зи як сӯ биёбони беобу нам,
Калот аз дигар сӯву роҳи Чарам⁶

1. М –ройзан.

2. М –Зи ранчи тани хеш в-аз дарди боб.

3. ТПЗИ – В-аз овардани модари порсо,
Ки бо мо чӣ кард он бади пурчафо.
Маро зӣ шубонони бемоя дод,
Зи ман кас надонист ному наҷод.
В-аз он пас ки овард Гевам ба роҳ,
Биёмад дамон аз пасам бо сипоҳ.
Табаҳ хост кардан худу модарам,
Нигаҳдор шуд Эзади доварам.
Басе ранч бурдам зи дарду зи кин,
Ки ҳаргиз мабодо бар ӯ офарин!
Кунун то бувад хуш дар тан маро,
Агар гардам аз кин, набошад раво.*
Фиристодам ин бор Тусу сипоҳ,
Аз ин пас ману ту гузорем роҳ.
Ҷаҳон бар баданеш танг оварем,
Сару дасти ӯ зери санг оварем».
Варо пилтан гуфт, к-«Ин ғам мадор,
Ки комат барорад ҳама рӯзгор».

* И –б. 3 -б. дида нашуд.

4. М –Бишуд, то ба пеш-андар.

5. ИЛ – В-аз он рӯй манзил ба манзил сипоҳ
Бишуд, то ки пеш андаромад ду роҳ.

6. ТПЗ – Сипоҳе, ки буданд аз пештар,
Буна буду пилони пархошх(в)ар.

Бимонданд бар чой пилону кӯс,
Бад-он то биёяд сипахдор Тӯс.

Кадомин писанд оядаш з-ин ду роҳ,
Ба фармон равад ҳам бар он раҳ сипоҳ.

445 Чу омад бари саркашон Тус нарм,
Сухан гуфт*¹ аз он роҳи беобу гарм.

Ба Гударз гуфт: «Ин биёбони хушк
Агар гард анбар дихад, хок мушк,

Чу ронем рӯзе ба тундӣ дароз,
Ба обу ба осоиш ояд ниёз.

Ҳамон бех, ки сӯи Калоту Чарам
Биронему манзил кунем аз Маям.²

Чапу рост ободу оби равон,
Биёбон чӣ чӯему ранчи равон?

450 Маро буд бад-ин³ роҳ рӯзе гузар,
Ба пеши сипаҳ Гаждаҳам⁴ роҳбар.

Надидем аз он ранчи⁵ роҳи дароз,
Магар буд лахте нишебу фароз.

Ҳамон бех, ки лашкар бад-он сӯ барем,
Биёбону фарсангҳо нашмарем».

1. М –рафт.

2. ЛМ – Биронем бо симу зарру дирам;
ТПЗЛМ – Бисозем манзил бад-он чойгоҳ,
Ба осоиш оранд рой ин сипоҳ.

3. Л –дар.

4. ЛМ –Чу Гаждаҳм пеши сипаҳ.

5. Л –ранче зи.

Бад-ӯ гуфт Гударз: «Пурмоя шох
Туро пешрав кард бар ин сипоҳ.

Бад-он раҳ, ки гуфт ӯ, сипахро бирон,
Мақун бар сипаҳ кори рафтаи гарон.¹

455 Магардон сар аз гуфтаи подшоҳ,
Набояд, к-аз он хаста гардад сипоҳ».²

Бад-ӯ гуфт Тус: «Эй гави номдор,
Аз ин гуна андеша дар дил мадор,

К-аз ин шоҳро дил нагардад диҷам,
Сазад, гар надорӣ аз он ҳеч ғам».³

Бигуфту бифармуд, то бугзаранд,
Ба сӯи Калоту Чарам раҳ баранд.

Чу фармони хусрав наёвард ёд,
Нигар, то саранҷом чун част бод.⁴

-
1. ИМ –Набояд, ки ояд касеро зиён.
 2. ИМ – Ҳамон низ гардад дилозурда шох,
Падида ояд озори ӯ бар сипоҳ.
 3. ТПЗ – Бад-ин гуна гаштанд ҳамдостон,
Кучо Туси Нӯзар бизад достон.
Биронданд аз он роҳ пилону кӯс
Ба фармону рои сипаҳдор Тус.*
Сипаҳбад бад-он роҳ лашкар биронд,
Ба рӯз-андарун рӯшноӣ намонд.
Ба сӯи Калот андаромад зи роҳ,
Гирифта ҳама роҳу бераҳ сипоҳ.
Ҳама сӯхт шаҳру ҳама канд ҷой,
Ҳар он чо ки андарниҳоданд пой.

* И –танҳо б. дуҷум.

4. Л -453 -459 нест. И –б. 458, 459 нест.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ ФУРУД АЗ ОМАДАНИ ТУС

460 Пас¹ огоҳӣ омад ба назди Фуруд,
Ки шуд рӯи хуршеди тобон кабуд.

Зи пой ҳаюнону аз гарди пил
Замин шуд ба кирдори дарёи Нил.²

Сипоҳи бародар-т аз Эронзамин
Ҳаме сӯи Турон гирояд ба кин.³

Зи*⁴ роҳи Калот аст оҳангашон,
Надонам кучо уфтад чангашон.⁵

Чу бишнид нокордида ҷавон,
Дилаш гашт пурдарду тира равон.

465 Фуруд омад аз диҷ, фурӯҳишт банд,
Биёмад, ниғаҳ кард кӯҳи баланд.

Бифармуд, то ҳар чи будаш яла,
Ҳаюнону аз гӯспандон гала,

Фасила ба банд андаровард низ,
Намонд эҷ бар кӯҳу бар дашт чиз.

1. Л – Чу.

2. ТПМ – Тахора бад-ӯ гуфт, к-эӣ навҷавон,
Ту гар менадонӣ сухан, мебидон.

3. ТП – Ба кини Сиёвуш сипоҳи бузург
Фиристод бо кинаҳоки сутург.
Хурӯши пиёда, фиғони савор
Ҳаме санг бишқофт дар кӯҳсор.
Ҳама кинаҷӯю ҳама размсоз,
Ҳама чангро чанг карда дароз.
Ту гуфти, ки дарё ба чӯш омадаст,
Бар ӯ мавҷ пӯлодпӯш омадаст.

4. М – Ба.

3 Л – 6. 471 нест.

5. ИЛ – 6. 463 нест.

Ҳама пок сӯи*¹ Сипадкӯҳ бурд,
Ба банд-андарун сӯи анбӯҳ бурд.

В-аз он пас биёмад, дари диж бубаст,
Яке бораи тезтаг барнишаст.

470 Чу бархост овози*² кӯс аз Миям,
Ҳамон гард чун обнӯс аз Чарам,

Зи боми диж-андар Ҷарира бидид,
Аз он саҳми лашкар дилаш бардамид.

Ҷарира зане буд моми Фуруд,
Зи баҳри³ Сиёвуш дилаш пур зи дуд.

Бари модар омад Фуруди чавон
Чунин гуфт, к-«Эй бонуи бонувон⁴,

Аз Эрон сипоҳ омаду пилу кӯс,
Ба пеши бузургон сипаҳдор⁵ Тус.

475 Чӣ гӯӣ, чӣ бояд кунун сохтан?
Набояд, ки орад яке тохтан».⁶

Ҷарира бад-ӯ гуфт: к-«Эй размсоз,
Бад-ин рӯз ҳаргиз мабодат ниёз.

Ба Эрон бародар-т шоҳи нав аст,
Ҷаҳондори⁷ бедор Кайхусрав аст.

1. М –Сӯи роҳи.

2. М –овои.

3. ИЛ –дарди.

4. И –Дилаш гашт пурдарду тира равон.

*1 М –шахе.

5. ДМ –Сипаҳ-дар сарафроз.

6. И –б. 475 нест.

7. Л –Ҷаҳондору.

Туро нек донад ба ному гуҳар
Зи ҳамхуну аз мӯҳраи як падар.¹

Ба гетӣ касе чун Сиёвуш набуд,
Сазад, гар замона мар ӯро ситуд.²

480 Бад-ӯ дод Пирон маро аз нахуст,
В-агарна зи туркон³ ҳаме зан начуст.

Нажоди ту аз модару аз падар
Ҳама тоҷдору ҳама номвар.

Бародар-г чун⁴ кина чӯяд ҳаме,
Равони Сиёвуш бишӯяд ҳаме.

Туро пеш бояд ба кин тоҳтан,^{*5}
Камар бар миён бастану соҳтан.^{6*7}

Баратро ба ҳафтони румӣ бипӯш,
Бирав дил пур аз чӯшу сар пурхурӯш.

485 Гар ӯ кина чӯяд ҳаме аз ниё,
Туро кина зеботар аз кимиё,

1. ТПЗИ – Зи гетӣ чу Хусрав туро хостор,
Зи баҳри Сиёвуш ҳама дӯстдор.
Ҷуз аз ман зи туркон ба тег оҳтан
Надорад, ки орад яке тоҳтан.
Равони Сиёвуш пур аз нур бод,
Ба некӣ зи Яздон-ш маншур бод!*

*И –б. охирин нест.

2. Л –б. 479 нест.

3. Л –Сиёвуш.

4. И –гар.

5. М –оҳтан.

6. ТПЗИЛ – Ба пеши сипоҳи бародар-г рав,
Ту кинҳоҳи* нав бошу ӯ шоҳи нав.

* ИЛ –киндори.

7. М –тоҳтан.

Ки шояд, к-аз ин ғам бинолад паланг,
Зи дарё хурӯшон барояд наҳанг.

Ҳамон мурғ бо моҳиён андар об
Бихонданд нафрин ба Афросиёб.

Ки андар ҷаҳон чун Сиёвахш низ
Набандад камар як ҷаҳонбахш низ.

Ба гурдиву мардиву*¹ бахту наҷод
Ба аврангу сангу ба фарҳангу дод

490 Ту пури ҷаҳонномвар² меҳтарӣ,
Зи тухми каёниву кайманзарӣ.

Камар баст бояд ба кини падар,
Ба ҷой оваридан наҷоду гуҳар.³

Ба лашкар ниғаҳ кун, ки солор кист,
В-аз он меҳтарон номбардор кист?

Хиром ору гарданкашонро бихон,
Маю хилъат орой болои хон.⁴

Зи шамшеру аз таргу баргустувон,
Зи ҳафтону аз ҳанҷари ҳиндувон.

1. М –родиву мардиву.

2. ИЛМ – Чунон номвар.

3. ТПЗ – Хирадманд як тан бубояд гузид,
Ки ронад суҳанрову донад шунид.

4. ТПЗ – Сипахро ба динор дилхуш кунӣ,
Зи баҳри равони Сиёвуш кунӣ.
Ҳама бахш кун бар далерони шох,
Аз эшон инодро малечон ба роҳ.
Саронро бидеҳ пок истоми зар,
Навоин қабову кулоху камар.

- 495 Зи гетӣ бародар туро ганҷ бас,
 Ҳамон кини¹ оини бегона кас.
- Сипахро ту бош ин замон пешрав,
 Ту кинхоҳи нав, ӯ чаҳондори нав».²
- Чунин гуфт*³ аз он пас ба модар Фуруд,
 К-«Аз аввал сухан бо кӣ бояд суруд?
- Кӣ бояд, ки бошад маро поймард
 Аз он сарфарозони рӯзи набард?
- К-аз эшон касеро надонам ба ном,
 Чӣ гуна фиристам дуруду паём?»
- 500 Царира чунин гуфт бо гурди пур,
 Ки «Чун гарди лашкар бубинӣ зи дур,
- Нигаҳ кун саворон зи кундоварон
 Чу Баҳрому чун Зангаи Шоварон.
- Нишон хоҳ аз ин ду гави сарфароз,
 К-аз эшон марову туро нест роз.
- Ҳамеша сару номи ту зинда бод,
 Равони Сиёвуш фурузанда бод!
- Аз ин ҳар ду ҳаргиз нагаштӣ чудо,
 Куноранг буданду ӯ подшо.
- 505 Ту з-эдар бирав бесипаҳ бо Тахор,
 Мадор ин сухан бар дили хеш хор.

1. И –кину.

2. Л –б. 494 -496 нест.

3. М –Ҳаме гуфт.

Чу пурсӣ зи гурдону гарданкашон,
Тахори диловар бигӯяд нишон.

К-аз Эрон кеху меҳ шиносад ҳама,
Бигӯяд нишони шубону рама».¹

Бад-ӯ гуфт: «Рои ту, эй некзан,
Дурахшон*² кунад дудаву анчуман».

Яке дидбон³ омад аз дидгоҳ,
Сухан гуфт бо ӯ зи эронсипоҳ,

510 Ки дашту дару кӯҳ пурлашкар аст,
Ту хуршед, гӯй, ба банд-андар аст.

Зи дарбанди диҷ то дарозии санг*⁴
Дурафш асту пилону мардони чанг.

РАФТАНИ ФУРУД ВА ТАХОР БА ДИДАНИ ЛАШКАР

Бирафтанд пӯён Тахору Фуруд,
Чавонро сари бахт баргашта буд.⁵

Аз афроз чун каж бигардад сипеҳр,
На тундӣ ба кор ояд аз бун, на меҳр.

Чавоне, ки чонош бихоҳад парид,
Куҷо метавонад ба пири расид?^{6*7}

1. Л –б, 507 нест.

2. М –Дурафшон.

3. Л –дидабон.

4. М –дари оби ганг.

5. ТПЗ –пеш аз б. 512 ин б. омада:

Чу баргуфт 3-ин гуна он дидбон,

Зи чой андаромад сипаҳбад давон.

6. И –б. 514 нест.

7. И –б. 514 нест.

515 Гузиданд теғи яке бурзкӯх,
Ки дидор буд аксар эронгурӯх.^{1*2}

Бимонданд хира Фуруду Тахор³
Аз он лашкару олати корзор.^{4*5}

Чавон бо Тахори сароянда гуфт:
«Зи⁶ харч-ат бипурсам, набояд нухуфт.

Куноранг бо он ки дорад дурафш,
Худованди кӯполу зарринакафш,

Чу бинӣ, ба ман номи эшон бигӯй,
Касеро, ки донӣ аз Эрон ба рӯй.

520 Расиданд гурдон⁷ миёни ду кӯх,
Сипоҳ андаромад гурӯхогурӯх^{*8}

Зи бас тарги заррину зарринсипар,⁹
Зи кӯполи заррину зарринтабар.¹⁰

Ту гуфтӣ ба кон-андарун зар намонд,
Баромад яке абру гавҳар фишонд.¹¹

Зи бонги табира миёни ду кӯх
Дили каргас андар ҳаво шуд сутӯх.

1. Л –б. 514 нест.

2. М –буданд абар он гурӯх

3. ИЛ –Тахору Фуруд.

4. ИЛ –Аз он лашкари гашну созе, ки буд.

5. М –б. 516 нест.

6. И –Ки.

7. И –Саворон расида.

8. М –б. 520 нест.

9. И –рӯинсипар.

10. ЛМ –зарринкамар. И –Ҳама теғдору ҳама тирвор.

11. Л –б. 522 нест.

ТПЗИ – Савору пиёда ба зарринкамар,
Аз эшон дурахшанда шуд кӯхсар.

Сипаҳдор,¹ шамшерзан сӣ ҳазор
Ҳама рафт гирд аз дари корзор.

525 Чу дастур лашкар саросар бидид,
Бар он шохзода суҳан густарид.

Чунин посухаш дод доно Таҳор,
Ки «Бар ту ниҳонӣ кунам ошкор.

Чунон дон, ки он пилпайкар дурафш,
Саворону шамшерҳои*² бунафш,

Сарафроз*³ Туси сипаҳбад бувад,
Ки дар кина пархоши ӯ бад бувад.⁴

Дурафши паси пушти ӯ дигар аст,
Чу хуршеди тобон бар ӯ пайкар аст.

530 Бародарпадар-т аст бо фарру ком,
Сипаҳбад Фарибурзи Ковус ном.

Пасаш моҳпайкар дурафши бузург
Далерони бисёру гурди сутург,

Варо низ Густаҳми Гаждаҳм хон,
Натарсад зи жўпину аз⁵ устухон.

Пасаш гўрпайкар дурафши дароз,
Ба гирд-андараш лашкари размсоз,

1. ИЛ –Сипаҳдору.

2. М –он теғҳои.

3. М –Паси пушти.

4. И –б. 525 -528 нест.

5. Л –Битарсад зи жўпини ӯ устухон. И –Ки тарсад зи жўпини ӯ устухон.

Ба зер-андараш Зангаи Шоварон,
Далерон-ш гурдони¹ кундоварон.²

535 Дурафше паси ўст, пайкар чу мох,
Танаш лаълу чаъдаш чу мушки сиёҳ,

Варо Бежани Гев хонад ҳама,
Ки хун б-осмон барфишонад ҳама.

Дурафше кучо пайкараш ҳаст бабр,
Ҳама бишканад з-ӯ миёни ҳизабр,³

Варо гурд Шедуш дорад ба пой,
Ки гӯй, ҳама андарояд⁴ зи чой.

Дурафше пасаш пайкари ў гуроз,
Ки гӯй, сипеҳр андарорад ба гоз,

540 Гуроза бувад номи гурди далер,
Ки бозӣ шуморад ҳама разми шер.⁵

Дурафше пасаш пайкари говмеш,
Саворон пасу номдорон⁶ зи пеш,

Гузини гавон, шӯҳра Фарҳодроств,
Ки гӯй магар бо сипеҳр аст рост.

Дурафше кучо пайкараш ҳаст гург,
Нишони сипаҳдор Геви сутург.

1. Л –Далере зи гурдону.

2. И –б. 533, 534 нест.

3. И –б. 536, 537 нест.

4. И –кӯҳ андарорад ба мардӣ.

5. ИЛ –б. 540 нест.

6. ИЛМ –Сипоҳ аз пасу найзадорон.

Дурафше кучо шерпайкар ба зар,
Ки*¹ Гударзи Кашвод орад*² ба сар.

545 Дурафше паланг аст пайкардароз,
Пасаш Ревниз аст бо кому ноз.

Дурафше кучо охуяш пайкар аст,
Ки Настӯҳи Гударзи болашкар аст.³

Дурафше кучо ғурм дорад нишон,
Зи Бахроми Гударзи Кашводагон.

Ҳама он кучо ғурм дорад нишон,
Зи Бахроми Гударзи Кашводагон.

Ҳама шермардону*⁴ гурду савор,
Якояк бигӯям, дароз аст кор».

Чу як-як бигуфт он нишони гавон
Ба пеши Фуруд он шаҳи хусравон,

550 Меҳону кеҳонро ҳама бингарид,
Дилаш шодмон гашту рух шанбалид.⁵

Чунин гуфт шоҳи чаҳон бо Таҳор,
Ки «Кини падар бозхоҳем хор».⁶

Ба Чину ба Мочин намонам савор,
Ба*⁷ киноварӣ аз дари корзор.

1. М –чу.

2. М –дорад.

3. ТПЗ – Дурафше уқоб аст бо тезчанг,
Чу жӯпин кашад дар қафо рӯзи чанг.

4. М –шермарданду.

5. ЗМ –бишкуфид.

6. ТПЗ – Агар ёр бошад худованди хур
Мар ин кинаро боз хоҳам ба зӯр.

7. М –зи.

Магар аждаҳоро ба чанг*¹ оварам,
Сари гоҳи эшон ба танг*² оварам». ³

Чу эронӣён аз бари кӯҳсор
Бидиданд ногаҳ⁴ Фуруду Тахор,

555 Барошuft аз эшон сипаҳдор Тус,
Фуру монд бар чой пилону⁵ кӯс.

Чунин гуфт, к-«Аз лашкари номдор
Саворе бибояд ҳаме комгор,*⁶

Ки чӯшон шавад з-ин миёни гурӯҳ,
Биронад⁷ дамон то сари Бурзкӯҳ.

Бубинад, ки ин ду диловар киянд?
Бад-он тундболо*⁸ зи баҳри чиянд?

Гар эдун, ки аз лашкари мо якест,
Занад бар сараш тозиёна дувист.

1. М –чой.

2. М –ӯро ба пой.

3. Л –б. 545 -553 нест.

ТПЗ – Аз Афросиёб, он гави шӯрбахт
Бипардозам он гоҳ дайҳиму тахт,
Ба кини падар пас бибуррам сараш,
Ба вайронӣ орам ҳама кишвараш.
Ба зӯри чаҳонофарин кирдгор,
Ба дайҳими Ковуси парвардгор.
Ки кини падар ман ба чой оварам,
Сари гоҳи эшон ба пой оварам.

4. ИЛМ –чои.

5. Л –бо пилу.

6. М –ҳушёр.

7. Л –барояд.

8. М –тегсар худ.

560 В-агар бошад \bar{u} низ^{1*2} пархошч \bar{u} й,
Бубандад, кашонаш биёрад ба р \bar{u} й.

В-агар кушта ояд, кашонаш ба хок
Биёрад, надорад зи кас³ тарсу бок.

В-агар з-он^{*4} ки бошад зи корогаҳон,
Ки бишмурд хоҳад сипахро ниҳон,

Ҳам он чо ба ду ним бояд задан,
Фур \bar{u} хиштан аз к \bar{u} ху боз омадан».⁵

ОМАДАНИ БАХРОМ БА НАЗДИ ФУРУД БА К \bar{U} Х

Ба солор Бахроми Гударз гуфт,
Ки «Ин кор бар мо намонад нухуфт.

565 Равам^{*6}, ҳар чи⁷ гуфт \bar{i} , ба чой оварам
Сари к \bar{u} х яксар ба пой оварам».

Бизад аспу омад⁸ зи пеши гур \bar{u} х,
Пурандеша бинҳод сар с \bar{u} и к \bar{u} х.

Чунин гуфт пас номвар бо Таҳор,
Ки «Ин кист, к-омад чунин хор-хор?

Ҳамоно, наандешад аз мо ҳама,
Ба тунд \bar{i} барояд ба боло ҳама.

1. И –марди.

2. М –турк бошанду.

3. И –аз ин.

4. М –в-ар эдун.

5. ТПЗ – В-агар дар каминанд бемар сипоҳ,
В-аз эшон яке гашт пайдо ба роҳ.
Сабук боз гардад, диҳад огаҳ \bar{i} ,
Кунем ин бару бум аз эшон тих \bar{i} .

6. М –шавам.

7. Л –Зи ҳар чи ту.

8. ЛМ –Биронд аспи чанг \bar{i} .

Яке бора дар зер дорад саманд,
Ба фитрок барбаста дорад каманд».

570 Чунин гуфт пас ройзан бо Фуруд,
Ки «Инро ба тундӣ набояд бисуд.

Ба ному нишонаш надонам ҳаме,
Зи гударзиёнаш гумонам¹ ҳаме.

Чу Хусрав зи Турон ба Эрон расид,
Яке миғфари шоҳ буд^{2*3} нопадид.

Гумони ҳаме он барам бар сараш,
Зиреҳ бо хамон⁴ хусравонӣ бараш,

Зи Гударз дорад ҳамоно нажод,
Яке лаб ба пурсиш бибояд кушод».*⁵

575 Чу Баҳром наздиктар⁶ шуд, ба теғ,
Биғуррид бар сони ғурранда меғ.

«Чӣ мардӣ, бад-ӯ гуфт, -бар кӯҳсор
Набинӣ ҳаме лашкари бешумор?

Магар⁷ нашнави бонгу⁸ овои кӯс,
Натарсӣ зи солори бедор - Тус?

Фурудаш чунин посух овард боз,
Ки «Тундӣ надидӣ, ту тундӣ масоз.

1. Л –бихонам.

2. И –миғфар аз шоҳ шуд.

3. М –шуд.

4. ИЛ –го миён.

5. М –Паи ӯ бар ин бум фархунда бод!

6. Л –наздики бар.

7. ЛМ –Ҳаме.

8. М –буқу. И –набояд ба гӯши ту.

Сухан нарм гӯй, эй чахондида мард,
Маёлой лабро ба гуфтори сард!

580 На ту шери чангӣ, на¹ ман гӯри дашт,
Бад-ин гуна бар мо набояд гузашт.

Фузунӣ надорӣ ту чизе зи ман
Ба гурдиву мардиву нерӯи тан.

Сару пову дасту дилу мағзу хуш,
Забони сарояндаву чашму гӯш.

Нигаҳ кун маро, то маро низ ҳаст,
Агар ҳаст, беҳуда манмой даст.

Сухан пурсамат гар, ту посух дихӣ,
Шавам шод, агар рои фаррух ниҳӣ».

585 Буд-ӯ гуфт Баҳром: «Баргӯй ҳин,
Ту бар осмониву ман бар замин».

Фуруд он замон гуфт: «Солор кист?
Ба чанг-андарун аз дари² кор кист?»

Бад-ӯ гуфт Баҳром: «Солор Тус
Ки бо ахтари ковиён асту кӯс.

Зи гурдон чу Гударзу Рухҳому Гев,
Чу Шедушу Гургину Фарходи нев.

Чу Густаҳму чун Зангаи Шоварон³
Гуроza сари тухми кундоварон».⁴

1. И –чангию.

2. И –паи.

3. Л –Гаждаҳму чанговарон.

4. ТПЗ – Фарибурзу чун Бежани шермард,
Чу Ашкаш, ки ҳаст ӯ сипехри набард.

590 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз чӣ зи Баҳром ном
Набурдиву бугзоштӣ кор хом?

Зи гударзиён мо бад-ӯем шод,
Маро*¹ з-ӯ накардӣ ба лаб ҳеч ёд».

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«Эй шермард,
Чунин ёди Баҳром бо ту кӣ кард?»²

Чунин дод посух мар ӯро Фуруд,
Ки «Ин дostonам³ зи модар шунуд.

Маро –гуфт, –чун бар ту ояд сипох,
Пазира шаву номи Баҳром хоҳ.

595 Дигар номдоре зи кундоварон,
Куҷо номи ӯ Зангаи Шоварон,

Ки ҳастанд*⁴ ҳамширағони падар,
Сазад, гар бичӯй аз эшон хабар».

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«Эй некбахт,
Туй бори он хусравонӣ дарахт?»⁵

Фурудӣ ту, эй шаҳрӯри чавон?
Ки човид бодиву равшанравон!»

Чуз ин паҳлавонони номоварон,
Ҳамон номвар Зангаи Шоварон.

1. М –чаро.
2. ТПЗМ – Зи Гударзу Геват кӣ дод огаҳӣ?
Ки бо хуррамай бодиву фарраҳӣ.
3. ИД –достони ман.
4. М –Ҳамеанд.
5. ТПЗИ – Сиёвуш, ки шуд кушта бар бегуноҳ
В-аз он доғдил гашт эронсипох.

Бад-ӯ гуфт: «Оре, Фурудам, дуруст,
Аз он сарви афканда шохе бируст».¹

600 Бад-ӯ гуфт Баҳром: «Бинмой тан.
Нишони Сиёвахш бинмо*² ба ман».

Ба Баҳром бинмуд бозу Фуруд,
Зи анбар ба гул-бар яке хол буд.

К-аз он гар на пайкар, ба паргори Чин
Надонад нигорид кас бар замин.

Бидонист, к-ӯ аз³ нажоди Қубод,
Зи роҳи Сиёвахш⁴ дорад нажод.

Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз,
Баромад ба болои тунду фароз.

605 Фурӯ⁵ омад аз асп шоҳи чавон,
Нишаст аз бари санг равшанравон.

Ба Баҳром гуфт: «Эй сарафроз мард,
Ҷаҳондори⁶ бедору шери набард,

Ду чашмам агар зинда дидӣ падар,
Ҷамоно нагаштӣ аз ин шодтар,

Ки дидам туро шоду равшанравон,
Ҷунарманду бинодилу пахлавон.

1. И –б. 599 нест.

2. М –Бараҳна нишони Сиёвуш.

3. И –ӯро.

4. Л –Сиёвуш.

5. ИЛ –Фуруд.

6. Л –Ҷаҳондору.

Бар он омадам ман бар ин теги кӯх,
Ки аз номдорони эронгурӯх

610 Бипурсам, бидонам, ки солор кист,
Ба разм –андарун номбардор кист?

Яке сур созам чунон чун тавон,
Бубинам ба шодӣ рухи паҳлавон.

Бубахшам зи ҳар гуна бисёр мар,¹
Зи аспу зи шамшеру гурзу² камар.³

В-аз он пас гурузон ба пеши сипоҳ
Ба Турон шавам доғдил кинаҳоҳ.

Сазовори ин чустани кин манам,
Ба ҷанг оташи тез⁴ бар зин манам.^{5*6}

615 Сазад, гар бигӯӣ ту бо паҳлавон,
Ки ояд бар ин кӯх равшанравон.

Бубошем як ҳафта эдар ба ҳам,
Сиголем ҳар гунае бешу кам.

Ба ҳаштум, чу бархезад овои кӯс,
Ба зин андарояд сипаҳдор Тус,

Миёнро бубандам ба кини падар,
Яке разм созам ба дарди чигар.

-
1. И –б. 609 -611 нест.
 2. Л –чиз ман бешумар. И –Бубахшем эдун фаровон гуҳар.
 3. И –хӯду теғу.
 4. ТПЗ – Яке ҳафта бо шодкомиву ноз
Ба дидори гурдон шавам сарфароз.
 5. Л –ҷанг-андар низ.
 6. М –Ки.

Чу*¹ бо шер чанг ошноӣ дихад,
Зи бар парри каргас гувоӣ дихад,

620 Ки андар ҷаҳон кинаро з-ин нишон
Набандад миён кас зи гарданкашон».

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«Эй шаҳрёр,
Ҷавону хунарманду гурду савор,

Бигӯям ман ин, ҳар чи гуфтӣ ба Тус,
Ба хошиш диҳам низ бар даст бӯс.

Валекин сипаҳбад хирадманд нест,
Сару мағзи ӯ аз дари панд нест.

Хунар дораду хоста, ҳам*² наҷод,
Наёрад ҳаме бар лаб аз шоҳ*³ ёд.⁴

625 Бишӯрид бо Геву Гударзу шоҳ,
Зи баҳри Фарибурзу тахту кулоҳ.

Ҳаме гуфт⁵ аз тухмаи Нӯзарам,
Ҷаҳонро ба шоҳӣ худ андарх(в)арам.

Сазад, гар бупечад зи гуфтори ман,
Гирояд ба тундиву пайкори ман.

Ҷуз аз ман ҳар он кас, ки ояд барат,
Набояд, ки бинад⁶ сару миғфарат.⁷

1. М –б. 614 нест.

2. М –бо.

3. М –Надорад ба дил-бар хирад ҳеч ёд.

4. ИЛ –Надорад ба дил-бар зи кин ҳеч ёд.
ТПЗ – Бад-он гаҳ, ки Кайхусрави б-офарин
Биёвард Геваш зи Туронзамин.

5. ИЛ –гӯяд.

6. Л –донад.

7. ТПЗИЛ – Ки худкома мардест бе тору пуд,
Каси дигар ояд, набошад дуруд.

Маро гуфт: «Бингар, ки бар теғ кист?
Чу рафтӣ, мапурсаш, ки аз баҳри чист?»

630 Ба гурзу ба ханчар сухан гӯю бас,
Чаро монад ин рӯз бар кӯҳ кас?»

Ба мужда ман оям, чу ӯ гашт ром,
Туро пеши лашкар барам шодком.

В-агар чуз ман ояд зи лашкар¹ касе,
Набояд бар ӯ будан эмин басе.

Наёяд бари ту ба чуз як савор,
Чунин аст*² оини ин номдор.

Кунун нек бингар, ки то чист рой,
Дари диҷ биғиру бипардоз чой».

635 Яке гурзи пирӯзадаста³ ба зар
Фуруд он замон баркушод⁴ аз камар.

Бад-ӯ доду гуфт: «Ин зи ман ёдгор
Ҳаме дор бо худ, ки ояд ба⁵ кор.

Чу Туси сипаҳбад пазирад хиром,
Бибошем равшандилу шодком.

Чуз ин ҳадяҳо бошаду аспу зин,
Ба зар афсару хусравонӣ нигин».

Ва дигар, ки бо мо дилаш рост нест,
Ба шохӣ бародар-тро хост нест.

1. ИЛ –Зи ман дигар ояд.
2. М –бошад.
3. И –берӯза даста.
4. И –баркашид.
5. И –ояд-т.

БОЗ ОМАДАНИ БАҲРОМ НАЗДИ ТУС

Чу Баҳром баргашт, бо Тус гуфт,
Ки «Бо чони покат хирад бод чуфт!

640 Бидон, к-он Фуруд аст фарзанди шох
Сиёвуш, кучо кушта шуд бегунох.

Намуд он нишоне, ки андар нажод
Зи Ковус доранд в-аз Кайқубод».¹

Чунин дод посух ситамгора Тус,
Ки «Ман дорам ин лашкару бӯку² кӯс.

Туро гуфтам, ўро ба назди ман ор,
Суханро макун ҳеч аз ў хостор.

Гар ў шахрёр аст, ман худ киям?
Бад-ин лашкар андар зи³ баҳри чиям?⁴

645 Яке туркзода чу зоғи сиёҳ,
Бар ин кӯҳ бигрифт роҳи сипоҳ.⁵

Набинам зи худкома гударзиён,
Магар он ки дорад сипахро зиён.

1. ТПЗ – Шуморо ба дил дӯстдор омадаст,
Бад-ин кина ў низ ёр омадаст.
Агар рой бинад сипаҳбад ба чон
Хиромад, кунад чони ў шодмон.

2. И – гурзу.

3. ИМ – Бар он диҷ чӣ гӯяд, ки.

4. Л – Бад-он диҷ чӣ гӯяд, ки ман бар чиям?

5. Л – б. 645 нест.

ТПЗ – Ту рафтиву бо вай задӣ достон,
Ба шоҳиш гаштӣ ту ҳамдостон.
Маро гӯй, ин лашкар ўро супор,
Чи гам бошадам, чун ту дорам савор.

Битарсидӣ аз беҳунар як савор,
На шери жиён буд бар кӯҳсор.¹

Сипаҳ диду баргашт сӯи фиреб,
Ба хира сипардӣ фарозу нишеб».

В-аз он пас чунин гуфт бо саркашон,
Ки «Эй номдорону душманкушон,²

650 Яке номвар хоҳаму номчӯй,
Ки орад сӯи кӯҳу ин*³ турк рӯй.

Сарашро ба ханчар бибуррад зи тан,
Ба пеши ман орад дар ин⁴ анчуман».

Миёнро бубаст андар он Ревниз,
Ҳаме з-он набардаш пур омад қафиз.

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«Эй паҳлавон,
Макун ҳеч бар хира тира равон.

Битарс аз Худованди хуршеду мох,
Дилатро ба шарм овар аз рӯи шоҳ,

655 Ки пайванди шоҳ асту⁵ ҳамзоди ӯй,
Саворест номовару⁶ чангчӯй,⁷

1. ТПЗ – Ту донӣ, ки туркон аз гуна банд
Басе барсиголанд бар хушманд.
Ҳамин беҳунар турки бадгавхар аст,
Ба дил душмани хусраву лашкар аст.

2. Л – гарданкашон.

3. М – К-аз эдар ниҳад сӯи он.

4. Л – бад-ин.

5. ИМ – ӯй асту.

6. ИМ – Савор аст номовари.

7. Л – б. 665 нест.

Ки гар сад савор аз миёни гурӯҳ,
Шавад пеши ӯ то сари теги кӯҳ,

Зи ҷангаш раҳой наёбад ба ҷон,
Ғам орӣ ҳаме бар дили шодмон».

Сипаҳбад шуд ошуфта аз гуфти ӯй,
Нашуд панди Баҳроми ял¹ ҷуфти ӯй.

Бифармуд, то номбардор чанд
Битозанд то сӯи кӯҳи баланд.

660 Зи гурдон фаровон бурун тохтанд,
Набарди варо гардан афрохтанд.

Бад-эшон чунин гуфт Баҳроми гурд,
Ки «Ин кор яксар мадоред хурд.

Бар он кӯҳ-бар хеши Кайхусрав аст,
Ки як мӯи ӯ беҳ зи сад паҳлав аст.

Ҳар он кас, ки рӯи Сиёвуш надид,²
Бихоҳад³ зи дидори ӯ орамид».

Чу Баҳром дод аз Фуруд он нишон,
Зи раҳ бозгаштанд гарданкашон.

1. ЛМ – Набуд панди Баҳром худ.

2. ЛМ – бидид.

3. Л – Нахоҳад.

КУШТА ШУДАНИ РЕВНИЗ БАР ДАСТИ ФУРУД

665 Биёмад дигарбора домоди Тус.
Ҳама кард гардун бар ў-бар фусӯс.

Зи рохи Чарам бар Сипадкӯҳ шуд,
Дилаш пурҷафо буду настӯҳ шуд.

Чу аз теғи боло Фурудаш бидид,
Зи қирбон¹ камони кай баркашид.

Чунин гуфт бо размдида Тахор,
Ки «Тус он суханҳо гирифтаст хор,

Ки омад савореву Баҳром нест,
Маро дил дурушт асту падром² нест.

670 Бубин, то магар ёдат ояд, ки кист?
Сару пош³ дар охан аз баҳри чист?»

Чунин дод посух мар ўро Тахор,
Ки ин Ревниз асту гурди савор.

Чихил хоҳар асташ чу хуррамбахор,
Писар худ чуз ин нест андар табор.

Фиребандаву риману чоплус,
Чавону хунарманду⁴ домоди Тус».

Чунин гуфт бо марди доно Фуруд,
Ки «Ҳангоми ҷанг ин⁵ нашояд шунуд.

1. И – таркаш.

2. Л – бадром.

3. Л – Саропой.

4. - Далеру хушивору.

5. Л – он.

- 675 Чу ояд ба пайкори кундоварон,
Бихобам-ш бар домани хоҳарон,

Бад-ӯ гар кунад боди килкам гузор,
Агар зинда монад, ба мардам мадор.

Ба тир асп печон кунам ё савор,
Чӣ гӯӣ ту, эй кордида, Тахор?»¹

Ҳама тир букшой бар мард-бар,
Магар Тусро з-ӯ бичӯшад чигар.

Надонад, ки ту дил биёростӣ,
Ки бо ӯ ҳама оштӣ хостӣ.

680 Чу² ӯ бо ту - бар хира чанг оварад,
Ҳама бар бародар-т нанг оварад.

Чу бо теғ наздик шуд Ревниз,
Ба зеҳ баркашид он хамонида шиз.

Зи боло хаданге биронд аз бараш,
Ки бардӯхт бо тарки румӣ сараш.

Бияфтоду баргашт аз ӯ асп тез,
Ба хок андаромад сари Ревниз.

Чу солор Тус аз Миям бингарид,
Шуд он кӯҳ бар чашми ӯ нопадид.

685 Яке дoston зад бар ин-бар хирад,³
Ки аз хӯи бад мард кайфар барад.

1. ТПЗЛ – Чунин гуфт бо марди чангӣ Тахор,
Ки омад гаҳи гардиши корзор.
2. ИЛ – Чун.
3. З – пурхирад.

КУШТА ШУДАНИ ЗАРАСП АЗ ДАСТИ ФУРУД

Чунин гуфт пас паҳлавон бо Зарасп,
Ки «Бифрӯз дилро чу озаргушасп.

Силеҳи¹ саворони чангӣ бипӯш,
Ба қону тани хештан дор гӯш.

Ту хоҳӣ магар кини он номдор,
В-агарна манам кинаро хостор».

Зарасп омаду тарг бар сар ниҳод
Диле пур зи кина, саре пур зи бод.

690 Ба сӯи Сипадкӯх бинҳод рӯй,
Ҳаме шуд чу шери жиён киначӯй.^{*2}

Хурӯшону чӯшону дил пурниҳеб,
Бар афроз сар баркашид аз нишеб^{3*4}

Чунин гуфт шери жиён бо Тахор,
Ки «Омад дигар раҳ⁵ яке хостор.^{*6}

Бубин, то кадом аст аз Эрон савор,⁷
Ки ояд дамон бар сари кӯҳсор?»

1. И – Силоҳӣ.

2. М – Бурун рафт аз қалби лашкар Зарасп.
Ҳаме ронд бар сони Озаргушасп.

3. ИЛ – б. 690, 691 нест.

4. М – Чу аз дур дидаш Фуруди чавон,
Ниғаҳ кард сӯи Тахор аз карон.

5. ИЛ – дигаргун.

6. М – Ки омад дигар гуфт, к-ин хостор
Ниғаҳ кун ту, эй кордида, Тахор.

7. Л – ин номдор.

Тахор он замон лаб зи ҳам баркушод,
Суханҳо ҳама як ба як кард ёд.^{1*2}

695 Ки «Ин пури Тус аст, номаш Зарасп,
Ки аз пили чангӣ нагардонад асп,

Ки чуфт аст бо хоҳараш Ревниз,
Ба кин омадаст ин чаҳончӯй низ.

Чу бинад бару бозуву миғфарат,
Хаданге бибояд кушод аз барат.

Бад-он то ба хок андарояд сараш,
Нагун андарояд зи бора бараш.

Дилам бегумон аст, к-омад-ш марг,
Дили Тус гардад чу даймоҳбарг.^{3*4}

700 Бидонад сипаҳдори девона*⁵ Тус,
Ки эдар набудем мо бар фусӯс».

Чу наздиктар шуд абар теги кӯх,
Назора бар ӯ буд эронгурӯх.^{6*7}

Фуруди диловар⁸ барангехт асп,
Яке тир⁹ зад бар миёни Зарасп,

1. И – б. 693, 694 нест.

2. М – Кадом аст аз Эрониён ин савор?
Чунин дод посух мар ӯро Тахор.

3. ИЛ – б. 698, 699 нест.

4. М – б. 698 – 699 нест.

5. М – Бад-он то бидонад сипаҳдор.

6. ИЛ – б. 701 нест.

7. М – б. 701 нест.

8. И – сипаҳбуд.

9. Л – найза.

Ки бо чавшану зин танашро бидӯхт,
Равонаш зи пайкони ӯ барфурӯхт.

Бияфтоду баргашт аз ӯ бодпой,
Ҳама шуд дамону данон боз чой.

ЧАНГИ ТУС БО ФУРУД

705 Хурӯше баромад зи эронсипох,
Ҳама баргирифтанд гурдон кулох.

Дили Тус пурхуну дида пуроб,
Бипӯшид чавшан ҳам андар шитоб.

Зи гурдони чангӣ бинолид сахт,
Биларзид бар сони барги дарахт.

Нишаст аз бари зин чу кӯхи бузург,
Ки бинҳанд бар пушти пили сутург.

Инонро бупечид сӯи Фуруд,
Дилаш пур зи кину сараш пур зи дуд.¹

710 Тахори сароянда гуфт он замон,
Ки омад абар кӯҳ кӯхи дамон.

Сипаҳдор Тус аст, к-омад ба чанг,
Натобӣ ту бо кордида наханг.²

Бирав, то дари диҷ бубандем сахт,
Бубинем, то чист фарҷоми бахт.

1. И – Сараш пур зи кин шуд, дилаш пур зи дуд;
ТПЗ – Зи бас хашм дандон-ш бар якдигар
Ҳама зад, чу хашм оварад шери нар.
Бурун омад ораста чангро,
Ба кин чустан овехтан чангро.

2. И – паланг.

Чу фарзанду домоди ўро ба разм
Табаҳ кардӣ, акнун маяндеш базм».

Фуруди чавон тез шуд бо Тахор,
Ки чун разм пеш омаду корзор,

715 Чи Тусу чи пилу чи шери жиён,
Чи чангипалангу чи бабри баён

Ба чанг-андарун мардро дил диҳанд,
На бар оташи тез бар гил¹ ниҳанд.

Чунин гуфт корозмуда Тахор,
Ки «Шоҳон суханро надоранд хор.

Ту худ як савориву гар оҳанӣ,²
Ҳама кӯҳи хоро зи бун барканӣ,

Аз эрониён номвар сӣ ҳазор
Ба чанги ту оянд бар кӯҳсор.

720 На диж монад эдар на сангу на хок,
Саросар зи пой андароранд пок.

В-агар Тусро з-ин газанде расад,
Ба Хусрав зи дардаш нажанде расад,³

Ба кини падар-т андарояд шикаст,
Шикасте, ки ҳаргиз нашоҷд-ш баст.

1. Л – Нашон оташи тез бар дил.

2. Л – оҳани.

3. ИЛ – б. 721 нест.

Чӣ бояд туро тундиву чанги шер,*¹
Ба диҷ шав, макун чанг бар хир-хир!»²

Сухан ҳар чи аз пеш боист гуфт,
Нагуфту ҳаме дошт андар нухуфт.

725 Зи бемоя дастури нокордон,
Варо чанг суд омаду чон зиён.

Фуруди чавонро диҷ обод буд,
Ба диҷ-дар парастанда ҳаштод буд.

Ба боми диҷ он моҳрӯёни ӯй,
Ситода ба дидан пур аз гуфтугӯй.³

Аз он бозгаштан Фуруди чавон
Аз эшон ҳаме буд тиравон.

Инон баргиroidу омад чу бод,*⁴
Ба зеҳ-бар хаданги дигар барниҳод.*⁵

730 Чунин гуфт бо шоҳи чангӣ⁶ Таҳор,
Ки «Гар чувст хоҳӣ ҳаме корзор,

Магар⁷ номвар Тусро нашканӣ,
Туро он беҳ ояд, ки асп афканӣ.

1. М – Бигардон инону маяндоз тир.

2. ИЛ – б. 723 нест.

3. ИЛ – б. 727 нест.

ТПЗИЛ – Ҳама бар сари бора наззора буд,
Зи дебои чинӣ яке пора буд.

4. М – бифшурд рон.

5. М – Хаданге ниҳода будаш дар камон.

6. И – шоҳзода.

7. ИЛМ – Нигар.

Чу шоҳ он пиёда насозанд чанг,
Агарчи бувад кор душвору танг.

Ва дигар, ки бошад, ки вайро замон
Наёяд ба як чӯба тир аз камон.¹

Чу ояд сипаҳбад бари теги кӯх,
Биёяд пасаш бегумон он гурӯх.

735 Туро нест дар чанг поёби ӯй,
Надидӣ бурӯҳои пуртоби ӯй?»

Фуруд аз Таҳор ин суханҳо шунид,
Камонро ба зех карду андаркашид.

Хаданге бар аспи сипаҳбад бизад,
Чунон к-аз камони саворон² сазад.

Нагун шуд сари борагӣ, чон бидод,
Дили Тус пуркину сар пур зи бод.

Ба лашкаргаҳ омад ба гардан сипар,
Пиёда пур аз гарду³ осема сар.

740 Гавожа ҳаме зад паси ӯ Фуруд,
Ки ин номвар паҳлавонро чӣ буд?

Ки эдун натобид бо як савор,
Чӣ гуна чамад дар сафи корзор?

Парастандагон ханда бардоштанд,
Ҳаме наъра аз чарх бугзоштанд,

1. И – б. 733 нест.

2. И – далерон.

3. Л – дарду.

Ки пеши чавоне яке марди пир
Аз афроз галтон шуд аз бими тир.

Сипахбад фуруд омад аз кӯҳсар¹
Бирафтанд гурдон пурандӯҳ-бар^{2*3}

745 Гирифтанд як-як бар ӯ офарин,
Ки эй номвар, паҳлавони замин,⁴

Чӣ беҳ з-он ки*⁵ боз омадӣ тандуруст,
Ба оби мижа рух набоист шуст.⁶

Бупечид аз он кор пурмоя Гев,
Ки омад пиёда сипахдори нев.

Чунин гуфт, к-инро худ андоза нест,
Руҳи номдорон аз ин тоза нест.

Агар шаҳрёр аст бо гӯшвор,
Чӣ гирад чунин лашкари гашн хор?

750 Нашояд, ки бошем ҳамдостон,
Бад-ин сон, ки ӯ оварад достон.

Агар Тус якбора тезӣ намуд,
Замона пушошӯб гашт аз Фуруд⁷

1. ЛМ – кӯҳ бар.

2. Л – ба анбӯҳ-бар.

3. М – сар.

4. И – Бигуфтанд яқсар, ки эй паҳлавон,
Сари сарфарозону чавшанварон.

5. М – ки эдар ту.

6. ТПЗИ – Сипос аз Худовандат, эй паҳлавон,
К-аз он тир тира нагаштат равон.

7. ТПЗИ – Зи гурдони Эрон ду озода кушт,
Зи тираш сипахдор бинмуд пушт.

Ҳама чон фидои Сиёвуш кунем,
Набояд,*¹ ки ин бад² фаромӯш кунем.

Зараспи гаронмоя з-ӯ шуд ба бод,
Савори сарафрои нӯзарнажод.

Ба хун аст ғарқа тани Ревниз,
Аз ин беш хорӣ чӣ бошад ба³ низ?!

755 Гар ӯ пури Ҷамм асту мағзи Қубод,
Яке дар ба нодонӣ андар кушод».

РАЗМИ ГЕВ БО ФУРУД

Ҳамае гуфту чавшан ҳаме баст гурм⁴,
Гурозон биёмад чу бар кӯҳ гурм.⁵

Фуруди Сиёвуш чу ӯро бидид,
Яке боди сард аз миён баркашид.

Ҳамае гуфт, к-ин лашкари размсоз,
Надонанд роҳи нишебу фароз.

Ҳама як зи дигар диловартаранд,
Абар тораки лашкарон афсаранд.*⁶

760 Валекин хирад нест бо паҳлавон,
Сари беҳирад чун тани беравон.

1. М – Нашояд.

2. И – кин. Л – инро.

3. И – набояд-г.

4. И – гарм.

5. И – Ҳамае бар танаш-бар бидаррид чарм.

ТПЗ – Нишаст аз бари аждаҳои диҷам,

Хиромон биёмад ба роҳи Чарам.

Чу боди чаҳанда барандохт асп,

Ба боло биёмад чу Озаргушасп.

6. М – Чу хуршеди тобон ба ду пайкаранд.

Набошанд пирӯз, тарсам ба кин,
Магар Хусрав ояд ба Туронзамин.

Ба кини падар пушт пушт¹ оварем,
Магар душманонро ба мушт оварем.

Бигӯ, к-ин савори сарафроз кист,
Ки бар дасту теғаш бибояд гирист?

Нигаҳ кард аз афрои боло Тахор,
Ба сӯи нишеб-андарун хор-хор.

765 Бад-ӯ гуфт, к-«Ин аждаҳои диҷам,
Ки мурғ аз ҳаво андарорад ба дам,²

Ки³ дасти ниёи ту Пирон бубаст,
Ду⁴ лашкар зи Турон ба ҳам баршикаст.

Басе бепадар кард фарзанди хард,⁵
Басе рӯду кӯху биёбон сипард.

Падар низ кард ӯ басе бехунар.⁶
Ба пай биспарад гардани шери нар.

Ба Эрон бародар туро ӯ кашид,
Ба Ҷайхун гузар карду киштӣ надид.

770 Варо Гев хонанд, пил асту бас,
Гаҳи разм дарёи Нил асту бас.

1. Л – пушт ба.

2. ТПЗ – Ҷамон паҳлавон аст бо фарру бурз,
Худованди кӯполу шамшеру гурз.

3. Л – Ду.

4. И – Се.

5. И – хвард.

6. ИЛ – Падар кард ӯ низ бас бе писар.

Чу зехро ба шаст*¹ андарорӣ гирех,
Хадангат наёбад гузар бар зирех.

Силехи Сиёвуш бипӯшад ба чанг,
Натарсад зи пайкони тири хаданг.

Бикаш чарху пайкон сӯи асп рон,
Магар хаста гардад ҳаюни гарон.

Пиёда шавад, бозгардад магар,
Кашон чун сипаҳбад ба гардан сипар».

775 Камонро ба зех кард чангӣ Фуруд,
Сари хонаи чарх бар китф суд.

Бизад тир бар синаи аспи Гев,
Фуруд омад аз аспу баргашт невр.

Зи боми Сипадкӯҳ наъра бихост.
Ҳаме мағзи Гев аз гавожа бикост.²

Бирафтанд гурдон ҳама пеши Гев,
Ки Яздон сипос, эй сарафроси невр,

Ки асп аст хаста, ту хаста най.
Тавон шуд дигар бор,³ баста най.

780 Бари Гев шуд Бежани шермард,
Фаровон суханҳо бигуфт аз набард,⁴

1. М – бар зех ба шаст.

2. ЛМ – Биёмад бараш зуд Бежан чу бод,
Суханҳои нохуш ҳаме кард ёд.*

* И – ин б. пас аз б. 780 омада.

3. М – Ту аз додгар боз.

4. М – б. 780 нест.

Ки «Эй боби шеравжани паҳлавон,¹
Кучо пил бо ту надорад тавон,²

Чаро дид пушти туро як савор,
Ки дасти ту будӣ дили корзор?

Зи турке кунун асп хаста ба даст,
Бирафтӣ саросема бар сони маст».

Бад-ӯ гуфт: «Чун хаста шуд борагӣ,
Бад-ӯ додаме сар ба якборагӣ».

785 Ҳаме гуфт гуфторҳои дурушт,
Чу Бежан чунон дид, бинмуд пушт.

Барошuft Гев аз кушоди бараш,
Яке тозиёна бизад бар сараш.

Бад-ӯ гуфт: «Нашнидӣ аз раҳнамой,
Ки дар*³ чанг андеша бояд ба ҷой.

На ту мағз дорӣ, на рою хирад,
Мабодо касе, к-ӯ туро парварад».

Дили Бежан омад зи тезӣ ба дард,
Ба додори доранда савганд х(в)ард,

790 Ки зин барнадорам ман аз пушти асп,
Магар кушта оям ба кини Зарасп.

В-аз он ҷо биёмад дили пур зи ғам,
Сари пур зи кина бари Густахам.

1. ИЛ – тезчанг.

2. ИЛ – биёяд ба чанг.

3. М – бо.

К-«Аз аспони ту борае дасткаш,
Кучо бархиромад бар афроз х(в)аш,

Бидех, то бипӯшам силеҳи набард,
Яке то падид ояд аз мард мард.

Яке турк рафтаст бар теғи кӯх,
Бад-ин сон назора бар ӯ-бар гурӯх.

795 Ҳама рафт хоҳам ба пайкори ӯй,
Ки шуд тира чонам зи кирдори ӯй».¹

Бад-ӯ Густаҳам гуфт, к-«Ин нест рӯй,
Ту бар хира бар роҳи боло мапӯй.

Гар эдун, ки з-эдар бибояд гузашт,
Ҷаҳон пурфарозу нишеб асту дашт.

Маро борагӣ он ки чавшан кашад,
Ду мондаст, агар ӯ якеро кушад,

Наёбам дигар низ ҳамтои ӯй
Ба рафтору зӯру ба болои ӯй.

800 Зараспи ҷаҳондору ҳам Ревниз,
Сипаҳбад, ки гетӣ надорад ба чиз.

Падар-т он ки шери² жиён бишқарад,
Ба гардуни гардон ҳаме нангарад,

Аз ӯ бозгаштанд дил пур зи дард,
Кас овард бо кӯҳи хоро накард.

1. ИЛ – б. 795 нест.

2. Л – пили.

Магар*¹ парри каргас шавад ё хумой,
В-агарна бад-он диж напӯяд ба пой».²

Бад-ӯ³ гуфт Бежан, ки «Машкан дилам,
Кунун ёлу бозу зи ҳам магсилам.

805 Яке сахт савганд хӯрдам ба моҳ
Ба додори кайҳону дайҳиму шох,

К-аз ин кӯҳ ман барнагардонам асп,
Магар кушта гардам ба кини Зарасп».⁴

Бад-ӯ гуфт Густаҳм, к-«Ин роҳ нест,
Хирад ҳеч аз ин тезӣ огоҳ нест».⁵

Бад-ӯ гуфт Бежан: «Ба кини Зарасп
Пиёда бипӯям, нахоҳам худ асп».⁶

Чунин дод посух варо Густаҳам,
Ки «Мӯе нахоҳам зи фарқи*⁷ ту кам.

810 Маро гар бувад борагӣ сад ҳазор,
Думу ёл пургавҳари*⁸ шохвор,

Надорем низ аз ту онро дарег,
На ганчу на чону на кӯполу теғ.

1. М – Агар.

2. ТПЗ – Ту хирасарӣ, кор нодида ҳеч,
Надонӣ ту оини разму басеч.

3. И – Чунин.

4. ЛМ – Замонам сар ояд магар чун Зарасп.

5. М – б. 807 нест.

6. М – Чу бора надорӣ, ба кини Зарасп,
Пиёда бипӯям чу Озаргушасп.

7. М – риши.

8. М – Ҳама дум пур аз гавҳари.

Бирав¹ як ба як борагиҳо бубин,
Кадомат беҳ ояд, яке баргузин.²

Бифармой, то зин бар он, к-ат хавост,
Бисозанду гар кушта ояд, равост».

Яке рахш будаш ба кирдори гург,
Кашидазахору баланду сутург.

815 Зи баҳри чаҳончӯй марди ҷавон
Бар ӯ барфиканданд баргустувон.

Дили Гев шуд з-он сухан пур зи дуд,
Чу андеша кард ӯ зи кори Фуруд,

Фиристод кас, Густваҳамро бихонд,
Басе достон аз ҷавонӣ биронд.³

Фиристод диръи Сиёвуш бараш,
Ҷамон хусравонӣ яке миграфаш.

Биёвард Густваҳм диръи набард,
Бипӯшид Бежан ба кирдори гард.

820 Ба сӯи Сипадкӯҳ бинход рӯй,
Чунин чун бувад мардуми киначӯй.

1. И – Ҷама.

2. Л – б. 811, 812 нест.

3. И – б. 817 нест.

ЧАНГИ БЕЖАН БО ФУРУД

Чунин гуфт шоҳи чаҳон бо Таҳор,
Ки «Омад ба наввӣ яке номдор.

Ниғаҳ кун, бубин, то варо ном чист,
Бар ин марди чангӣ кӣ хоҳад гирифт?»

Ба хусрав Таҳори сароянда гуфт,
Ки «Инро аз Эрон касе нест чуфт.

Ки фарзанди Гев асту гурди далер,
Ба ҳар чанг пирӯз чун наррашер.

825 Надорад чуз ин Гев фарзанд низ,
Гиromитар асташ зи чону зи чиз.¹

Ту акнун сӯи борагӣ дор даст,
Дили шоҳи Эрон нашоҷд шикаст.

Ва дигар, ки дорад ҳамон ӯ зирех,
Кучо Гев зад бар гиребон гирех.

Бар ӯ тиру жӯпин наёяд ба кор,
Сазад, гар пиёда кунад корзор.

Ту бо ӯ басанда набошӣ ба чанг,
Ниғаҳ кун, ки алмос дорад ба чанг».²

1. ИЛМ – аст ӯ зи чони азиз.

2. Л – Биёяд або теги ҳандӣ ба чанг;

ТП – Макун, эй чаҳондору боз ор хуш,
Пушаймон шавад марди беҳудақӯш.
Табаҳ гашт аз эрониён чанд тан,
Набояд ситам кард бар хештан.
Чу танг андаромад бад-ӯ пури Гев,
Камонро бимолид солори нев.

830 Бизад тир бар аспи Бежан*¹ Фуруд,
Ту гуфтї ба асп-андарун чон набуд.²

Бияфтод Бежан, чудо гашт аз ўй,
Сўи теғ*³ бо теғ бинҳод рўй.

Яке наъра зад, к-«Эй савори далер,
Бимон, то бубинї кунун разми шер.

Бидонї, ки бе асп мардон ба⁴ чанг
Чї гуна хироманду ханчар⁵ ба чанг.

Бубинї маро, гар бимонї ба чой,
Ки дар чанг⁶ аз он пас наёд-т рой».

835 Чу Бежан ҳаме барнагашт аз Фуруд,
Фуруд аз бараш низ тезї⁷ намуд.

Яке тири дигар бияндохт шер,
Сипар бар сар овард марди далер.

Сипар бардариду зирехро наёфт,
В-аз он рўй Бежан ҳаме баршигофт.

Аз он тундболо чу бар сар расид,
Бизад дасту теғ аз миён баркашид.

Фуруди гаронмоя з-ў бозгашт,
Ҳама бораи диж пуоровоз гашт.

1. М – чангї.

2. И – б. 830 нест.

3. М – мард.

4. ИЛ – шерон ба. И – шерони.

5. И – Биёянд бо теғи ҳиндї ба.

6. Л - Ба пайкор.

7. Л - тундї.

840 Давон Бежан андар паси пушти ўй,
Яке теғи бурранда*¹ дар мушти ўй.

Ба баргустувон барзаду кард чок,
Гаронмоя асп андаромад ба хок.

Ба дарбанди ҳисн андаромад Фуруд,
Далерон дари диж бубастанд зуд.²

Зи бора фаровон буборид санг,
Бидонист, к-он нест чои диранг.

Хурӯшид Бежан, ки эй номдор,
Зи марди пиёда далеру савор

845 Чунин бозгаштиву шармат набуд,
Дареғ он дилу чанги³ чанги Фуруд.

Биёмад бари Тус аз он размгоҳ,
Чунин гуфт бо паҳлавони сипоҳ.

Сазад гар ба разми чунин як далер
Шавад номбардор як дашт шер.

Агар кӯҳи хоро зи пайкори⁴ ўй
Шавад об, дарё бувад кори⁵ ўй

Сипаҳбад нашояд, ки дорад шигифт,
Аз ин бартар андоза натвон гирифт.

1. М – дарранда.

2. Л – б. 841, 842 нест.

3. Л – номи.

4. Л – пайкони.

5. Л – кони.

850 Сипахбад ба доранда савганд х(в)ард,
К-аз ин диж барорам ба хуршед гард.

Ба кини Зараспи гиromисавор*¹
Битозам, бисозам яке корзор.*²

Тани турки бадхох бечон кунам,
Зи хунаш дили санг марчон кунам.

КУШТА ШУДАНИ ФУРУД

Чу хуршеди тобанда шуд нопадид,
Шаби тира бар чарх лашкар кашид.

Далерони диждор марде ҳазор
Ба сӯи калот андаромад савор.

855 Дари диж бубастанд аз он рӯи танг,
Хурӯши чарас хост, овои занг.

Ҳамон духти Пирону моми Фуруд
Равон пур зи тимору дил пур зи дуд,*³

Биёмад, ба назди*⁴ гиromӣ бихуфт,
Шаби тира бо дарду ғам буд чуфт.

Ба хоб оташе дид, к-аз диж баланд
Барафрӯхтӣ пеши он арҷманд.

Саросар Сипадкӯх бифрӯхтӣ,
Парастандаву диж ҳаме сӯхтӣ.

1. М – гиromӣ сипох.

2. М – Барорам, бисозам яке размгоҳ.

3. М – б. 856 нест.

4. М – Ҷарира ба ёди.

860 Дилаш гашт пурдарду бедор шуд,
Равонаш пур аз ранчу тимор шуд.

Ба бора баромад, чахон бингарид,
Ҳама кӯҳ пурчавшану найза дид.

Рухаш гашт пурхуну дил пур зи дуд,
Биёмад давон то ба назди Фуруд.

Бад-ӯ гуфт: «Бедоргурд, эй писар,
Ки моро бад омад зи ахтар ба сар.

Саросар ҳама кӯҳ пурдушман аст,
Дари диж пур аз найзаву ҷавшан аст».¹

865 Ба модар чунин гуфт марди ҷавон,
Ки «Аз ғам чунин чанд бошӣ навод?»

Маро гар*² замона шудааст испарӣ,
Замонам*³ зи баҳшиш фузун нашмарӣ.

Ба рӯзи ҷавонӣ падар кушта шуд,
Маро ҳам чу ӯ рӯз баргашта шуд.

Ба дасти Гурӯӣ омад ӯро замон,
Сӯи ҷони ман Бежан омад давон.

Бикӯшам, бимирам ба ғам зорвор,*⁴
Наҳоҳам аз эронӣён зинҳор».⁵

1. И – б. 864 нест.

2. М – Маро худ.

3. М – Замона.

4. М – магар мардвор.

5. ТПЗ – Саранҷоми ҳар зинда мурдан бувад,
Худ ин зиндагӣ дам шумурдан бувад.

870 Сипахро ҳама гурзу чавшан бидод,
Яке тарки пурмоя бар сар ниҳод.

Миён зери ҳафтони румӣ бубаст,
Биёмад камони каёнӣ ба даст.

Чу хуршеди тобанда бинмуд чехр,
Хиромон баромад*¹ ба ҳамми сипехр.²

Зи ҳар сӯ баромад хурӯши сарон,
Гироянда шуд гурзҳои гарон.

Ғави кӯс бо нолаи каррной,
Дами нор саргину хиндидарой.

875 Фуруд омад аз бораи³ диҷ Фуруд,
Далерони туркон ҳар он кас, ки буд.⁴

Зи гарди саворону аз парри тир,
Сари кӯҳ шуд ҳамчу дарёи қир.

Набуд ҳеч хомуну ҷои набард,
Ҳама кӯҳу санг аспро хира кард.

1. М – биёмад.

2. ТПЗ – Сипахдор Туси диловар чу бод
Бизад кӯси рӯина аз бомдод.
Сипохи каёнӣ табира заданд,
Пас он гоҳ сӯи сипахбад шуданд.
Сипахбад бурун омад аз ҷои хеш,
Дил аз доғи фарзанду домод реш.
Сӯи кӯҳ яқсар бирафтанд пок,
Чу гурги даранда ҳама хашмнок.
Ҳама гирди диҷ лашкар ангехтанд,
Чу мӯру малах дар ҳам овехтанд.

3. Л – дарғаҳи.

4. ТПЗ – Ҳаво пур шуд аз тирҳои хаданг,
Буборид гурзу бинолид санг.

Аз ин сӯ, аз он сӯ хурӯшон шуданд,
Ба разм-андарун сахт кӯшон шуданд.

- 880 Пиёда сарони сипаҳ гирди ӯй
Сӯи бораи диҷ ниҳоданд рӯй.¹

Бад-ин² гуна то гашт хуршед рост,
Сипоҳи³ Фуруди диловар бикост.

Фарозу нишебаш ҳама кушта буд,
Сари баҳти марди чавон гашта буд.

Бад-ӯ хира монданд эронӣён,
Ки чун ӯ надиданд шери жиён.

Чу шуд корзораш аз ин гуна сахт,
Бидид, он ки бо ӯ натобид бахт,⁴

- 885 Зи туркон намонд эҷ бо ӯ савор,
Ҳама кард танҳо ҳамон*⁵ корзор⁶

Инонро бупечиду танҳо бирафт.
Зи боло сӯи диҷ шитобид тафт.

Чу Рухҳому Бежан камин сохтанд,
Фарозу нишебаш ҳама тохтанд.

1. ИЛ – 878, 879 нест.

2. ЛМ – Аз ин.

3. Л – Савори.

4. ИЛ – б. 884 нест.

5. М – Надид эҷ танҳо рухи.

6. ТПЗ – Чапу рост мегашту мегуфт боз,
Наандеш эҷ аз нишебу фароз,
Зи бас гардишу печиши коркард
Ба хуршеди тобон баровард гард.
Ба овардгаҳ гашт бозуш сушт,
Зи гурдон пас он гоҳ кина начуст.

Чу Бежан падида омад андар нишеб,
Сабук шуд инону гарон шуд рикеб.

Фуруди чавон тарки Бежан бидид,
Бизад дасту гурз аз миён баркашид.

890 Ба Бежан даромад чу шери диҷам,
Набуд оғаҳ аз бахшиши чархи ҳам.*¹

Ҳаме хост, то*² бар сараш барзанад,
Ба як захм хӯду сараш бишканад.

Навон гашт Бежан зи захми чавон,
Рамида зи сар ҳушу аз тан равон^{3*4}

Чу Рухҳом дид он, даромад зи пушт⁵
Хурӯшон яке теғи ҳиндӣ ба мушт,⁶

Бизад бар сари сифти он марди шер,
Фурӯ монд аз кор дасти далер.⁷

895 Ҷавон ҳамчунон хаста бозуву дӯш,
Ҳаме ронд аспу ҳаме зад хурӯш.

Ба наздики диҷ Бежан андаррасид,
Ба захме паи бораи ӯ бурид.

1. М – б. 890 нест.

2. М – к-он.

3. Л – б. 888 – 892 нест. И – б. 890 – 892 нест.

4. М – б. 493 нест.

5. Л – Чу Бежан бидидаш ба кирдори маст.

6. Л – даст.

7. ТПЗМ – Амуди дигар Бежани Гев сахт
Бизад бар сару тарки он неқбахт.

Пиёда худу чанд аз он чокарон,
Табаҳ гашта аз ҷанги кундоварон.¹

Ба диҷ даршуду дар бубастанд зуд,
Дареғ он дилу номи² ҷангӣ Фуруд.

Бишуд бо парастандагон модараш,
Гирифганд пӯшиданӣ³ дар бараш.

900 Ба зорӣ фиканданд бар тахти оч,
Бишуд шоҳро рӯзу хангоми тоҷ.

Ҳама голиячаъди мушкинкаманд,
Парастанда бо модар аз бун биканд.

Ҳаме канд ҷон он гузида Фуруд,
Ҳама тахт мӯю*⁴ ҳама кох*⁵ дуд.

Яке чашм баркарду зад боди сард,
Рухаш сӯи мому парастанда кард.⁶

Чунин гуфт чун лаб зи ҳам баргирифт,
Ки «Ин мӯй кандан набошад шигифт.

905 Кунун андароянд⁷ эрониён
Ба торочи диҷ танг⁸ баста миён.

Парастандагонам асирон кунанд,
Дижу бораву кӯҳ вайрон кунанд.

1. Л – б. 896, 897 нест.

2. ЛМ – Шуд он номвар марди.

3. Л – пӯшидагон.

4. М – мӯя.

5. М – хисн.

6. ИЛ – б. 903 нест.

7. Л – эдар.

8. ИЛ – пок.

Дили хар кӣ бар ман бисӯзад ҳаме,
Зи чонам рухаш барфурӯзад ҳаме,

Ҳама пок бар бора бояд шудан,
Тани хештан бар замин барзадан,

Ки то баҳри Бежан набошад яке,
Намонам ман эдар магар андаке,

910 Ки буррандаи покчони ман ўст,
Ба рӯзи чавонӣ замони ман ўст».

Бигуфт ину рухсорагон кард зард,
Баромад равонаш ба тимору дард.

Ба бозигаре монад ин чархи маст,
Ки бозӣ барорад ба ҳафтод даст.

Замоне ба боду замоне ба меғ,
Замоне ба ҳанҷар, замоне ба тег.

Замоне ба дасти яке носазо,
Замоне худ орад зи сахтӣ раҳо.

915 Замоне диҳад тахту ганчу¹ кулоҳ,
Замоне ғаму хориву банду чоҳ.

Ҳама хӯрд бояд касеро, ки ҳаст
Манам тангдил, то шудам тангдаст,

Агар худ назодӣ хирадманд мард,
Надидӣ ба гетӣ ҳаме гарму сард.²

1. Л – тоҷу тахту.

2. И –6. 917 нест.

Бизоду ба сахтиву ноком зист,
Бад-он зистан зор бояд гирифт.

Саранҷом хок аст болини ӯй,
Дарег он дилу рою оини ӯй.

КУШТАНИ ЦАРИРА ХУДРО

920 Фуруди Сиёвахш бекому ном
Чу шуд з-ин ҷаҳон норасида ба ком,¹

Парастандагон бар сари диҷ шуданд,
Ҳама хештан бар замин барзаданд.

Царира яке оташе барфурӯхт,
Ҳама ганҷхоро бар оташ бисӯхт.

Яке теғ бигрифт аз он пас ба даст,
Дари хонаи тозиаспон бубаст.

Шикамшон бидарриду бубрид*² пай,
Ҳама рехт бар рух хама хуну хай.

925 Биёмад ба болини³ фаррух Фуруд,
Бари ҷомаи ӯ яке*⁴ дашна буд.⁵

Ду рухро ба рӯи писар барниҳод,
Шикам бардариду бараш ҷон бидод.

1. ИЛ –6. 920 нест.

ТПЗ – Бад-он гаҳ ки омад замонаш ба сар
Ба гоҳи ҷавонӣ ба сони падар.

2. М – Шикам бардариду бибуррид.

3. И – наздики.

4. М – Яке обгун.

5. Л – Рухаш пур зи обу дилаш пур зи дуд.

Дари диж кушоданд эрониён,
Ба ғорат бубастанд яксар миён.

Чу Баҳром наздики он бора шуд,
Зи андӯх яксар дилаш пора шуд.

Биёмад ба болини¹ фаррух Фуруд,
Рухаш пур зи обу дилаш пур зи дуд.²

930 Ба эрониён гуфт, к-«Ин аз падар
Басе хортар мурду ҳам зортар.

Кушанда Сиёвахш чокар набуд,
Ба болин-ш-бар кушта модар набуд.

Ба гирдаш ҳама кох афрӯхта,
Ҳама хонумон кандаву сӯхта.³

Ба бад бас дароз аст дасти сипеҳр,
Ба бедодгар барнагардад ба меҳр.

Зи Кайхусрав акнун надоред шарм,
Ки чандон сухан гуфт бо Тус нарм.⁴

935 Ба кини Сиёвуш фиристодатон,⁵
Басе панду андарзҳо додатон.⁶

1. И – наздики.

2. Л – б. 929 нест.

ТПЗ – Ба тан чомаи паҳлавӣ кард чок,
Ба торақ ҳаме рехт аз дард хок.

3. ТПЗ – Парастандагон хештан кушта пок,
Ба ҳам барзада оташу хуну хок.
Ба эрониён гуфт, к-«Аз кирдгор
Битарседу аз гардиши рӯзгор».

4. Л – б. 933, 934 нест.

5. Л – фиристодамон.

6. Л – додамон.

ТПЗ – Нахустин, ки омад, бародар-ш кушт,
Зихӣ Туси номарду тунду дурушт.

Зи хуни бародар чу огаҳ шавад,
Ҳаме¹ шарму озарм кӯтаҳ шавад.

Зи Рухҳом в-аз Бежани тезмағз
Наёяд ба гетӣ яке кори нағз».

Ҳамон гаҳ биёмад сипаҳдор Тус,
Ба роҳи Калот андаровард кӯс.

Чу Гударзу чун Геви кундоварон,
Зи гурдони Эрон сипоҳи гарон.

940 Сипаҳбад ба сӯи Сипадкӯҳ шуд,
Биёмад дамону беандӯҳ шуд.

Чу омад ба болини он кушта зор,
Бад-он тахт бо модар афканда хор,

Ба як даст Баҳром, пуроб*² чашм
Нишаста ба болини ӯ пур зи хашм.

Ба дасти дигар Зангаи Шоварон,
Бад-ӯ анчуман гашта кундоварон.

Гави чун дарахте бар он тахти оч
Ба дидор моҳу ба болой соҷ.

945 Сиёвахш³ буд хуфта бар тахти зар
Або чавшану тарку гурзу камар.⁴

1. Л – Ҳамон. И – Ҳама.

2. М – бо.

3. Л – Сиёвуш.

4. И – Ба дебои зарбафту зарринкамар. Л – Ба дебои заррину зарринкамар.

Бад-ӯ зор бигрифт Гударзу Гев,
Чунон¹ номдорону гурдони нев.

Руҳи Тус пур шуд зи хуни чигар,
Зи дарди Фуруду зи дарди писар.²

Ҳама чашм пуробу дил пур зи хӯй,
Ба Туси сипаҳбад ниҳоданд рӯй.

Чунин гуфт бо Тус Гударзу Гев
Ҳамон номдорону гурдони нев,³

950 Ки «Тундӣ пушаймонӣ орад-т бор,
Ту дар бӯстон тухми тундӣ макор,

Ки тезӣ на кори сипаҳбад бувад,
Сипаҳбад, ки тезӣ кунад, бад бувад.⁴

Чавоне бад-он сон зи тухми каён
Бад-ин фарру болову бурзу миён

Бидодӣ ба тезиву тундӣ ба бод
Зарасп он сипаҳдори нӯзарнаҷод.

Зи тундӣ гирифтгор шуд Ревниз,
Набуд аз бади бахт монида⁵ чиз.

955 Ҳунар бо хирад дар дили марди тунд,
Чу теғе, ки гардад ба зангор кунд».

1. ИЛМ – Ҷуз ин.

2. И – б. 947 нест.

3. И – б. 949 нест.

Л – Чунин гуфт Гударз бо Тусу Гев,
Ба Густаҳму Гургину гурдони нев.

4. ТПЗ – Хирад бояд андар сари марди кор,
Ки тезиву тундӣ наёяд ба кор.

5. Л – монанди.

Чу чанде бигуфтанд, об аз ду чашм
Бибориду омад зи тундиву хашм.

Чунин посух овард, к-«Аз бахти бад
Басе ранчу сахтӣ ба мардум расад».¹

Бифармуд, то дахмаи шохвор
Бикарданд бар теги он кӯҳсор.

Ниҳоданд зер-андараш тахти зар,
Ҳамон² чавшану теғу гурзу*³ камар.

960 Тани шохвораш биёростанд,
Гулу мушку кофуру май хостанд.

Сарашро ба кофур карданд хушк,
Танашро ба дибқу гулобу ба мушк.

Ниҳоданд бар тахту гаштанд боз,
Шуд он шердил марди боному соз.⁴

Зараспи сарафроз бо Ревниз,
Ниҳоданд дар паҳлуи шоҳ низ.

Сипаҳбад бар он риши кофургун
Биборид аз дидагон чӯи хун.⁵

965 Чунин аст, харчанд монем дер,
На пили сарафроз монад, на шер.⁶

1. Л – 956, 957 нест.

2. ИЛ – Або.

3. М – Ба дебову зарбафту заррин.

4. Л – гардонфароз.

5. Л – б. 963, 964 нест.

6. ТПЗ – Ҳама маргроем, пиру чавон
Ки марг аст чун шеру мо охувон.

Дили сангу сандон битарсад зи марг,
Раҳой наёбад аз ӯ беҳу барг.¹

ЛАШКАР КАШИДАНИ ТУС БА КОСАРҶД ВА КУШТА ШУДАНИ ПАЛОШОН АЗ ДАСТИ БЕЖАН

Чу Туси сипахбад зи чанги Фуруд
Бипардахту омад аз он куҳ фуруд,²

Се рӯзаш диранг омад андар Чарам,
Чахорум баромад зи шайпур дам.

Сипах баргирифтубизад ною кӯс,
Замин кӯх то кӯх гашт обнӯс.

970 Ҳар он кас, ки дидӣ зи туронсипох
Бикӯштӣ, фикандӣ танаширо ба роҳ.

Ҳама марзҳо кард бетору пуд,
Ҳама рафт аз ин гуна то Косарҷд.

Бад-он марз лашкар фуруд оварид,
Замин гашт аз он хаймаҳо нопадид.

Хабар шуд ба Турон, к-аз Эрон сипох
Сӯи Косарҷд андаромад зи роҳ.

-
1. ТПЗ – Намонанд андар сарои сипанч
Чи бо шодмонӣ, чи бо дарду ранч.
Чу донӣ, ки ночор бояд-т рафт,
Ҳамон беҳ, ки коре бисозӣ ба тафт.
 2. ТПЗИ – Ҳама гуфт, бо худ сипахдор Тус
Аз он пас, ки кард ӯ ба худ-бар фусӯс.
Агар тарсиву гар натарсӣ, якест,
Бибояд шуданмон, к-аз ин чора нест.*

* И – танҳо б. дуюм мавҷуд аст.

Зи туркон биёмад далере чавон¹
Палошони бедордил, паҳлавон.

975 Биёмад, ки лашкар ҳама бингарад,
Дурафшу саропардаҳо бишмарад.

Ба лашкаргаҳ-андар яке кӯҳ буд,
Баланду ба як сӯ зи анбӯҳ буд.

Нишаста бар ӯ Геви Бежан ба ҳам
Ҳама гуфт ҳар гуна аз бешу кам.

Дурафши Палошон² зи туронсипоҳ
Ба дидори эшон баромад зи роҳ.

Чу аз дур Геви диловар бидид,
Бизад дасту теғ аз миён баркашид.³

980 «Шавам, - гуфту - буррам сарашро зи тан.
В-агар^{*4} баста орам бар ин анчуман».

Бад-ӯ гуфт Бежан, ки «Эй номдор,⁵
Маро дод хилъат бар ин шаҳрёр.⁶

Ба фармон маро^{*7} баст бояд камар
Ба разми Палошони пархошхар».

Ба Бежан чунин гуфт Геви далер,
Ки «Маштоб дар чанги он наррашер.

1. Л – давон.

2. Л – Балашон.

3. ТПЗИМ – Чунин гуфт, к-омад Палошони шер,
Яке номдоре, саворе, далер.

4. М – Гараш.

5. Л – к-аз ин шаҳрёр.

6. ИЛМ – бад-ин корзор.

7. М – ӯ.

Мабодо, ки бо вай натобӣ¹ ба чанг,
Кунӣ рӯз бар ман бад-ин чанг танг.²

985 Чу шер асту ҳомун варо марғзор,
Чуз аз марди чангӣ начӯяд шикор».

Бад-ӯ гуфт Бежан: «Маро з-ин сухун
Ба пеши чаҳондор нангӣ мақун.

Силеҳи Сиёвуш маро деҳ ба чанг,
Пас он гаҳ зи ман чӯ шикори паланг».

Бад-ӯ дод Геви далер он зиреҳ,
Ҳаме баст Бежан зиреҳро гиреҳ.

Яке бораи тезтаг барнишаст,
Ба ҳомун хиромид найза ба даст.

990 Палашон яке оху афканда буд,
Кабобаш бар оташ пароканда буд.

Ҳаме хӯрду аспаш чамону чарон,
Палашон фиканда ба бозу камон.

Чу аспаш зи дур аспи Бежан бидид,
Хурӯше бароварду андардамид.

Палашон³ бидонист, к-омад савор,
Биёмад басечидидаи корзор.

Яке бонг барзад ба Бежан баланд,
«Манам, - гуфт, - шеравжани девбанд.

1. Л – Набояд, ки бо вай шитобӣ.

2. Л – ба кирдори занг.

3. Л – Балошон.

995 Бигӯ ошкоро, ки номи ту чист?
Ки ахтар ҳаме бар ту хоҳад гирифт».

Диловар бад-ӯ гуфт: «Бежан манам,^{*1}
Ба чанг-андарун деви рӯинтанам.²

Ниё шери чангӣ, падар Геви гурд,
Бубинӣ ҳам акнун зи ман дастбурд.

Ба рӯзи ялон³ дар⁴ дами корзор
Ту бар кӯҳ чун гурги мурдорхор.

Ҳаме дуду хокистару хун х(в)арӣ,
Гаҳ омад, ки лашкар ба ҳомун барӣ».

1000 Палошон⁵ ба посух накард эч рой,
Барангехт он пили⁶ чангӣ зи чой.

Саворони шарза баровехтанд,
Яке гарди тира барангехтанд.⁷

Синонҳои найза ба ҳам баршикаст,
Ялон сӯи шамшер бурданд даст.

Ба захм-андарун теғ шуд лахт-лахт,
Бибуданд ларзон чу барги дарахт.

1. М – ки ман Бежанам.

2. ТПЗ – Ба овардгаҳ-бар маро пилу шер
Яке бошаду марди гурди далер.

3. ЛМ – бало.

4. И – ялону.

5. Л – Балошон.

6. Л – деви.

7. ТПЗ – Нахустин ба найза намуданд чанг,
Яке ҳамчу шеру дигар чун паланг.

Ба об-андарун ғарқа шуд борагӣ,
Сароншон гамӣ шуд ба якборагӣ.

1005 Амуди гарон баркашиданд боз
Ду шери сарафрозу ду размсоз.

Чунин то баровард Бежан хурӯш,
Амуди гарон барнихода ба дӯш,

Бизад бар миёни Палошони¹ гурд,
Ҳама мӯҳраи пушт бишкаст хурд.

Зи болои асп андаромад танаш,
Нагун шуд сару*² миғфару чавшанаш.

Фуруд омад аз асп Бежан чу гард,
Сари марди чангӣ зи тан дур кард.

1010 Силеху сару аспи он номчӯй
Биёвард, сӯи падар кард рӯй.

Дили Гев аз он чанг буд пур зи дард,
Ки чун гардад он бож рӯзи набард.

Хурӯшону чӯшон бад-он дидгоҳ,
Ки то гарди Бежан баромад³ зи роҳ.

Ҳама омад аз роҳ пури чавон,
Сару чавшану аспи он паҳлавон.

1. Л – Балашони.

2. М – Дарида тану.

3. ИЛ – кай ояд.

Биёварду бинҳод пеши падар,
Бад-ӯ гуфт: «Пирӯз бош, эй писар!»¹

1015 Бирафтанд бо шодмонӣ зи чой,
Ниҳоданд сар сӯи пардасарой.

Биёвард пеши сипаҳбад сараш,
Ҳамон аспу ҳам чавшану миғфараш.

Чунон шод шуд з-он сухан паҳлавон,
Ки гуфтӣ барафшонд хоҳад равон.²

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй пури пушти сипоҳ
Сари номдорони³ дайҳими шох.

Ҳамеша бизӣ шоду бартарманиш,
Зи ту дур бодо бади бадқуниш!»⁴

БА ТАНГ ОМАДАНИ ЭРОНИЁН АЗ БОРИДАНИ БАРФ

1020 В-аз он пас хабар шуд ба Афросиёб,
Ки шуд марзи Турон чу дарёи об.

Сӯи Косарӯд андаромад сипоҳ,
Замин⁵ шуд зи кини⁶ Сиёвуш сиёҳ.

1. И – б. 1014 нест.

ТПЗ – Яке кор кардӣ, ки то човидон
Бигӯянд гурдону ҳам мӯбадон.
Чу огаҳ шавад з-ин сухан шаҳрёр,
Шавад тоза ҳамчун гул андар баҳор.

2. И – б. 1017 нест.

3. ИЛ – номдорону.

4. ТПЗ – Абар Геви Гударз бод офарин,
Ки дорад чу ту номдори гузин.

5. И – Чаҳон.

6. ИЛ – пури.

Сипахбад ба Пирони солор гуфт,
Ки «Хусрав сухан баркушод аз нуҳуфт».¹

Магар, к-ин суханро пазира шавем,
Ҳама бо дурафшу табира шавем.

В-агарна зи Эрон биёяд сипоҳ,
На хуршед бинем равшан, на моҳ,

1025 Бирав лашкар овар² зи ҳар сӯ фароз,
Набояд, ки гардад суханҳо дароз».³

В-аз ин сӯ баромад яке тундбод,
Ки касро зи⁴ Эрон набуд чанг⁵ ёд.

Яке тундабр*⁶ андаромад чу гард⁷
Зи сардӣ ҳамон⁸ лаб ба ҳам барфи сард.

Саропардаву хаймаҳо гашт ях,
Кашид аз бари кӯҳ бар барф нах.

Ҳама кишвар аз барф шуд нопадид,
Ба як ҳафта кас рӯи ҳомун надид.

1030 Хуру хобу оромгаҳ танг шуд,
Ту гуфтӣ, ки рӯи замин санг шуд.

Касеро набуд ёди рӯзи набард,
Ҳама аспи чангӣ бикӯшту бих(в)ард.

1. Л – б. 1022 нест.

2. Л – Бад-ӯ лашкар омад.

3. Л – Ҳама номдорону гарданфароз.

4. Л – аз.

5. Л – ҳеч.

6. М – абр танг.

7. Л – бурд.

8. Л – ҳама.

Табаҳ шуд бaсe¹ мaрдуму чoрпoй,
Якeрo нaбуд хинги чaнгӣ бa чoй.

Бa хaштум бaрoмaд бaлaнд oфтoб,
Чaхoн шуд сaрoсaр чу дaрғeи oб.

Сипaхбaд сипaхрo хaмe гирд кaрд,
Хaмe гуфт чaндe зи рӯзи нaбaрд.

1035 Ки «Эдaр тaбaҳ шуд зи тaнгӣ сипoх,
Сaзaд, гaр бирoнeм аз эдaр бa рoх.»²

Мaбoдo, бaр ин буму бaрхo дуруд,
Кaлoту Сипaдкӯх тo Кoсaрӯд».

Зи гурдoн сaрaфрoз Бaхрoм гуфт,
Ки «Ин бaр сипaхбaд нaшoяд нухуфт.

Ту мoрo бa гуфтoр хoмуш кунӣ,
Хaмa³ рaзми пури Сиёвуш кунӣ.

Мaкун, гуфтaмaт, к-ин чунин нeст рoст,
Нигaҳ кун, к-аз ин кoр чaндe бикoст.

1040 Хaнӯз аз бaдӣ тo чи oяд-т пeш,
Бa чaрм-aндaр aст ин зaмoн гoвмeш».

Сипaхбaд чунин гуфт, к-«Oзaргушaсп
Нaбуд нoмвaртaр зи чaнгӣ Зaрaсп.

1. И – гашт бас.

2. ИЛ – ин размгоҳ.

3. Л – Ҳаме.

На бар бегунаҳ кушта омад Фуруд,
Набишта чунин буду буд, он чи буд.¹

Ба лашкар нигаҳ кун, ки чун Ревниз
Кӣ бинӣ ба мардиву дидор низ?

Маро чом аз ӯ пурмаю шир буд,
Чавоне ба боло, суханпир буд.²

1045 Кунун аз гузашта наёрем ёд,
Ба бедод кушта шуд ӯ, ё ба дод.³

Чу хилъат ситад Гев аз подшоҳ,
Ки он кӯҳи ҳезум бисӯзад зи роҳ.

Кунун ҳаст ҳангоми он сӯҳтан,
Ба оташ сипехре барафрӯхтан.

Кушода шавад роҳи лашкар магар,
Ки бошад сипахро бар он раҳ*⁴ гузар.»

Бад-ӯ гуфт Гев: «Ин сухан ранч нест,
Агар ҳаст ҳам*⁵ ранч, беганч нест».

1050 Ғамӣ гашт Бежан бар ин достон,
«Набошам бад-ин, –гуфт, -хамдостон.

Ба ранчу ба сахтӣ бипарвардиям,
Ба гуфтор ҳаргиз наёзурдиям,

-
1. ТП – Агар буд ӯро зи шоҳон наҷод,
Зараспи диловар набуд девзод.
 2. Л –б. 1044 нест.
 3. ТПЗ – Дигар гуфт Туси сипахбаднаҷод
Бад-он номдорони бофарру дод.
 4. М –Бибошад сипахро бар ӯ-бар.
 5. М –ҳам бувад.

Маро бо чавонӣ набояд нишаст,
Ба пирӣ камар бар миёни ту баст».¹

Бад-ӯ гуфт Гев: «Он чи ман сохтам,
Бад-ин кор гардан барафрохтам.

Ҳанӯз, *² эй писар, гоҳи ороиш аст,
На ҳангоми пириву бахшоиш аст.

Бад-ин рафтани ман мадор эч ғам,
Ки ман кӯҳи хоро бисӯзам ба дам».

Ба сахтӣ гузашт аз дари Косарӯд,
Ҷаҳонро яху барф буд тору пуд.

Чу омад бад-он кӯҳи хезум фароз,
Надонист болову паҳнош боз.

Зи пайкон яке оташ андарфурӯхт,^{3*4}
Ба кӯҳ-андар афканду хезум бисӯхт.

Зи таффи забона, зи боду зи дуд
Се ҳафта ба оташ гузаршон набуд.

1060 Ҷаҳорум сипаҳ баргузаштан гирифт,
Аз он обу оташ ба гаштан гирифт.^{5*6}

-
1. ТПЗ – Маро бурд бояд бар ин ранҷ даст,
Набояд ту бо ранҷу ман дар нишаст.
 2. М –Кунун.
 3. ИЛ –оташе барфурӯхт.
 4. М –пайкони тир оташе барфурӯхт.
 5. Л –танг лашкар гузаштан гирифт.
 6. М –Ҷамон обу оташ нишастан гирифт.

ГИРИФТАНИ БАҲРОМ КАБУДАРО

Сипаҳбад чу лашкар бар ӯ гирд шуд,
Аз оташ ба роҳи Гиравгирд шуд.

Сипоҳ андаромад, чунон чун сазад,
Ҳама кӯху ҳомун саропарда зад.

Чунон чун бибоист, барсохтанд,
Зи ҳар сӯ талоя бурун тохтанд.¹

Гиравাগирд будӣ нишасти Тажов,
Саворе, ки будиш бо шер тов.²

1065 Фасила бад-он ҷойгаҳ доштӣ,
Чунон кӯх то кӯх бугзоштӣ.

Хабар шуд, ки омад зи Эрон сипоҳ,
Гала бурд бояд ба як сӯ зи роҳ.

Фиристод гурде ҳам андар шитоб
Ба наздики ҷӯбони Афросиёб.

Кабуда будаш ному шоиста буд,
Ба шоистагӣ низ боиста буд.

Бад-ӯ гуфт чун тира гардад сипеҳр,
Ту з-эдар бирав, ҳеч манмой чехр.

1070 Нигаҳ кун, ки чанд аст аз Эрон сипоҳ,
Бубин, то кӣ дорад дурафшу кулоҳ.

К-аз эдар бар эшон шабехун кунем,
Ҳама кӯху ҳомун пур аз хун кунем.

1. Л –бипардохтанд.

2. И –б. 1063, 1064 нест.

Кабуда биёмад чу деви сиёх
Шаби тира наздики эронсипох.¹

Талоя шаби тира Баҳром буд,
Камандаш сари пилро дом буд.

Баровард аспи Кабуда хурӯш,
Зи лашкар барафрохт Баҳром гӯш.

1075 Камонро ба зеҳ карду бифшорд² рон,
Баромад зи чо он ҳаюни гарон.

Яке тир букшоду накшод лаб,
Кабуда набуд ҳеч пайдо зи шаб.

Бизад бар камарбанди чӯбони шох,
Ҳама гашт ранги Кабуда сиёх.

Зи асп андарафтоду зинҳор хост,
Бад-ӯ гуфт Баҳром: «Баргӯй рост,

Ки эдар фиристодаи ту кӣ буд?
Киро хостӣ з-ин далерон бисуд?»

1080 Ба Баҳром гуфт: «Ар дихӣ зинҳор,
Бигӯям туро,^{*3} ҳар чи пурсӣ зи кор.

Тажов аст шоҳу фиристандаам,
Ба наздики ӯ ман парастандаам.

Макуш мар маро, то намоям-т роҳ
Ба ҷое, ки дорад вай оромгоҳ».

1. И -1071, 1072 нест.

2. ИЛ –бифшурд.

3. М –ҳама.

Бад-ӯ гуфт Баҳром: «Бо ман Тажов
Чунон дон, ки бо шери дарранда гов».¹

Сарашро ба ханчар бибуррид паст,
Ба фитроки зини каёнӣ бубаст.

1085 Ба лашкаргаҳ оварду бифканд хор,
На номоваре буд, на гурде савор.

Баромад хурӯши хурӯсу чаков,
Кабуда наёмад ба назди Тажов.

Ғамӣ шуд дили марди пархошчӯй,
Бидонист к-ӯро бад омад ба рӯй.²

Сипоҳе, ки буданд бо ӯ, бихонд,
В-аз он чойгаҳ тез лашкар биронд.

РАЗМИ ЭРОНИЁН БО ТАЖОВ

Чу хуршед барзад ба ҳомун дурафш,
Дами шаб шуд аз ханчари ӯ бунафш.

1090 Тажови сипаҳбад бишуд бо сипоҳ,
Ба Эрон хурӯш омад аз дидгоҳ,

Ки омад зи Турон сипоҳе ба чанг,
Сипаҳбад наҳанге, дурафше ба чанг.

Зи гарданкашон пеши ӯ рафт Гев,
Тане чанд бо ӯ зи гурдони нев.

Барошуфту номаш бипурсид ӯй,
Чунин гуфт, к-«Эй марди пархошчӯй,

1. ИЛ – Чу бо шери дарранда пайкори гов.

2. Л – б. 1087 нест.

Бад-ин моя мардум ба чанг омадӣ,
Гурозон ба чанги наҳанг омадӣ?»

1095 Чунин дод посух Тажови далер,
Ки «Ман зӯри пил дораму чанги шер.

Тажовам бувад ному мардафканам,
Сари шери чангӣ зи тан барканам.¹

Нажодам ба гавҳар зи Эрон будаст,
Зи гурдону аз тухми шерон будаст.

Кунун марзбонам бад-ин ҷойгоҳ,^{*2}
Гузини³ бузурғону домоди шох».

Бад-ӯ гуфт Гев: «Он чи гуфтӣ, мағӯй,
Ки тира шавад з-ин сухан обрӯй.

1100 Аз Эрон ба Турон чӣ чӯяд нишаст?
Магар хӯрданаш хун бувад ё кабаст.

Агар марзбониву домоди шох,
Чаро бештар з-ин надорӣ сипоҳ?

Бад-ин моя лашкар ту тундӣ маҷӯй,
Ба тезӣ ба пеши далерон мапӯй,

Ки ин пурҳунар номдори далер
Сари марзбонон бидорад ба зер.

Гар эдун ки фармон кунӣ бо сипоҳ
Ба Эрон хиромӣ ба наздики шох.

1. ИЛ –б. 1096 нест.

2. М –тахтгоҳ.

3. ЛМ –Нигини.

1105 Кунун пеши Туси сипаҳбад шавӣ,
Бигӯиву гуфтори ӯ бишнави,

Ситонам аз ӯ хилъату хоста,
Парастандаву аспи ораста.

Бидидам ман ин рост, эй родмард,
Чӣ гӯӣ, кунам рӯзи чангу набард».¹

Тажови фиребанда гуфт: «Эй далер,
Дурафши маро кас наёрад ба зер.

Маро эдар акнун нигин асту гоҳ,
Ҳамон аспу ҳам гӯспанду сипоҳ.

1110 Ҳамон низ шоҳе чу Афросиёб,
Ба² Эрон касе ин набинад ба хоб.

Парастору аз бодпоён гала,
Ба дашту дару кӯҳ карда яла.

Ту ин андакӣ лашкари ман мабин,
Маро бин ту бо гурз бар пушти зин.

Ман имрӯз бо ин сипаҳ он кунам,
Ки аз омадантон пушаймон кунам».

Чунин гуфт Бежан ба фаррух падар,
Ки «Эй номвар гурди пархошхар,

1115 Сарафрозу бедордил паҳлавон,
Ба пирӣ на онӣ, ки будӣ чавон.

1. Л – Надидаст кас турки озодмард,
Чӣ гуям кунун рӯзи нангу набард?

2. И –Аз.

Туро бо Тажов ин хама панд чист?
Бар ӯ-бар чунин мехру пайванд чист?

Яке*¹ гурзу ханчар бибояд кашид,
Дилу мағзи эшон бибояд дарид».

Барангехт аспу баромад хурӯш,
Ниходанд кӯполу ханчар ба дӯш.

Яке тира гард аз миён бардамид,
Бар он сон, ки хуршед шуд нопадид.

1120 Чаҳон гашт чун абри баҳман сиёҳ,
Ситора надиданд равшан, на моҳ.

Ба қалби сипоҳ-андарун Геви гурд,
Ҳаме аз ҳаво равшаной бибурд.

Ба пеш-андарун Бежани тезчанг,
Ки ҳаргиз накардӣ ба коре диранг.

В-аз он рӯй бо тоҷ бар сар Тажов,
Ки будиш бо шери дарранда тов.

Ялонаш буд Аржангу Мардуи шер,
Ки ҳаргиз набуданд аз чанг сер.²

1125 Басе барнаёмад бад-ин рӯзгор,
Ки Аржанги ял андаромад зи кор.

Ду баҳра зи турониён³ кушта шуд,
Сари баҳти вожуна баргашта шуд.

1. М –Ҳаме.

2. ТПЗ – Ба чанг-андарун корашон буд танг,
Зи гурзу зи шамшери буррон ба чанг.

3. Л –туронсипаҳ.

Ҳаме шуд гурезон Тажови далер,
Пасаш Бежани номбардори шер.

Хурӯшону чӯшону найза ба даст,
Ту гуфтӣ, ки ғуррандапил аст¹ маст.

Яке найза зад бар миёни Тажов,
Намонд он замон бо Тажов эч тов.

1130 Гироянда буд марду румӣ зирех,
Начунбиду накшод банди гирех.*²

Бияфканд найза, биёзид чанг,
Чу бар кӯҳ бар ғурм тозад паланг.

Бар он сон, ки шоҳин рабояд чаков,
Рабуд он гаронмоя тоҷи Тажов,

Ки Афросиёбаш ба сар барниҳод,³
Набудӣ чудо з-ӯ ба хобу ба ёд.⁴

Чунин то дари диҷ ҳаме тохт асп,
Пас андар-ш Бежан чу Озаргушасп.

1135 Чу наздикии диҷ расид, Испанӯй⁵
Биёмад хурӯшон пур аз об рӯй.

1. ИЛ –шер аст.

2. М –Пас аз б. 1131 ин б. омада:

Чу Бежан чунон дид, к-он бадгумон

Раҳонид худро зи чанг он замон.

3. Л –Варо хонд бедори фаррухнаҷод.

4. Л –И. набӯй. И –Испапӯй.

5. ИЛ –б. 1136 нест.

Ба овоз гуфт Испанӯй: «Эй Тажов,
Сипоҳат кучо ҳасту он зӯру тов?»¹

Ки бар ман чун ин пушт баргоштӣ,
Бар ин диҷ маро хор бугзоштӣ?

Сазад, к-аз пас-андар нишонӣ маро,
Дар ин диҷ ба душман намонӣ маро».

Тажови сарафрозро дил бисӯхт,
Ба кирдори оташ рухаш барфурӯхт.

1140 Фароз Испаную Тажов аз нишеб,
Бад-ӯ дод дар тохтан як рикеб.

Чу бод Испанӯй аз пасаш барнишаст,
Биёвард дар гирдгоҳаш ду даст.²

Ҳаме тохт чун гард бо Испанӯй,
Сӯи роҳи Турон ниҳоданд рӯй.³

Замоне давид аспӣ чангӣ Тажов,
Намонд эҷ бо аспу бо мард тов.

Тажов он замон бо парастор гуфт,
Ки «Душвор кор омад, эй нек чуфт.

1. ТПЗ – Намонам бар ин чоӣ пурҳавлу бок,
В-агарна ба дасти худам кун ҳалок.

2. ИМ –б. 1141 нест.

3. Л –ба чоӣ б. 1140 -1142 ин б. омада:
Биёмед бараш Испанӯ, барнишаст,
Инони таковар бидодаш ба даст.
Савора шуд он сарфарози базеб,
Бад-ӯ дод дар тохтан дар рикеб.
Ҳаме тохт чун гард бо Испанӯй,
Пасаш номвар Бежани чангчӯй.

1145 Фурӯ монд ин аспи ҷангӣ зи кор,
Зи пас бадсигол омаду пеш ғор.¹

Агар дур аз эдар ба Бежан расем,
Ба коми бадандеш душман расем.

Туро нест душман ба якборагӣ,
Бимон, то биро нам ман ин борагӣ».

Фуруд омад аз пушти асп Испанӯй,
Тажов аз ғами ӯ пур аз об рӯй.

Биронд аспу шуд назди Афросиёб,
Пасаш Бежан - андар гирифта шитоб.^{2*3}

1150 Чу дид он рухи мохрӯй Испанӯй,
Фурӯ ҳишта аз мушк то пой мӯй.

Расид андар он чой Бежан фароз,
Гирифташ мар он хубрухро ба ноз.

Паси пушти хеш-андараш чой кард,
Сӯи лашкари паҳлавон рой кард.

Ба шодӣ биёмад ба даргоҳи Тӯс,
Зи даргоҳ бархост овои кӯс,

Ки бедордил марди ҷангӣ савор,
Дамон бо шикор омад аз корзор.

-
1. ТПЗ – Яке чора бояд ҳаме сохтан,
Ки душман биёсояд аз тохтан.
 2. И –б. 1149 нест.
ТПЗМ – Сабуксор гашт аспу тундӣ гирифт,
Пасаш Бежани Гев кундӣ гирифт.
 3. М –б. 1149 нест.

1155 Сипахдору гурдони пархошчӯй
Ба вайронии диҷ ниҳоданд рӯй.

В-аз он пас бирафтанд сӯи гала,
Кучо буд дар дашти Турон яла.

Гирифтанд ҳар як каманде ба чанг,
Чунон чун бувад сози мардони чанг.

Ба ҳам андаромад сари борагӣ,
Биёрост лашкар ба якборагӣ,

Нишастанд бар ҷойгоҳи Тажов
Саворони Эрон пур аз хашму тов.¹

ОГОҲ ШУДАНИ АФРОСИЁБ АЗ ТУС ВА СИПОҲИ Ӯ

1160 Тажови ғамӣ бо ду дида пуроб
Чу омад*² ба наздики Афросиёб,

Чунин гуфт, к-«Омад сипахдор Тус,
Яке лашкар овард бо бӯку кӯс.³

Палошону он номдорони мард
Ба хок андаромад сароншон ба дард.

1. Л –б. 1159 нест.

2. М –Биёмад.

3. ТПЗ – Бароростам разми он номдор,
Саранҷом баргаштам, эй шаҳрёр.
Басе сарваронро сар омад ба гард,
Ҳама дудмон ғорату барда кард.
На диҷ монд эдар, на аспу на марз
Нишастан надорад бар ин буму арз.*
В-аз он диҷ бирафтанд сӯи гала,
Бибурданд аспон, ки будӣ яла.

* И –танҳо хамин б. мавҷуд аст.

Ҳама буму марз оташ андарзаданд,
Фасила саросар ба ҳам барзаданд».

Чу бишнид Афросиёб ин сухун,
Ғамӣ гашту пас чора афканд бун.

1165 Ба Пирони Виса чунин гуфт шох,
Ки «Гуфтам, биёвар зи ҳар сӯ сипох,

Диранг оваридӣ ту аз коҳилӣ,
Сабаб пирӣ омад ва гар баддилӣ?

Басе хешу пайванди мо кушта*¹ шуд,
Сари бахти бедор баргашта*² шуд.

Кунун нест имрӯз ҷои диранг,
Ҷаҳон гашт бар марди бедор танг».

Сипаҳдор Пирон ҳам андар шитоб
Бурун омад аз пеши Афросиёб.

1170 Зи ҳар марз мардони ҷангӣ бихонд,
Силеху дирам доду лашкар биронд.³

Чу омад зи паҳлӯ бурун паҳлавон,
Ҳама номзад кард ҷои гавон.

Сӯи маймана Бормону Тажов,
Саворон, ки доранд бо шер тов.

1. М –барда.

2. М –Басе марди некаҳтар озурда.

3. ТПЗ – Сипахро ҳама яқсар обод кард,
Дили сарфарозон бад-он шод кард.
В-аз он пас ҳама ҷангро сохтанд,
Ба кина ҳама гардан афрохтанд.

Чу Настехани гурд бар майсара
Кучо шер будї ба чангаш бара.

Чахон шуд пур аз нолаи каррной,
Зи нолидани санчу*¹ хиндидарой.

1175 Хаво сар ба сар сурху зарду бунафш,
Зи бас найзаву гуна-гуна² дурафш.³

Зи дарё ба дарё набуд ҳеч рох,
Зи аспу зи пилу ҳаюну сипох.

Ҳаме кард Пирон ба рафтан шитоб,
Аз айвон ба дашт омад Афросиёб.

Сипахро якояк ҳама баршумурд,
Ки чанд аст чангї сарафроз гурд.

Шумори сипах омадаш сад ҳазор,
Ҳама шермардони оҳангузор.⁴

1180 Чунон шоддил гашту равшанравон,
Басе⁵ офарин хонд бар паҳлавон,

Ки рафтї ба пирӯзиву шодмон,
Мабинод чашмат балои замон!^{6*7}

1. М – нӯфидани кӯсу.

2. ТПЗЛМ – Сипоҳе зи чанговарон* сад ҳазор
Ниҳода ҳама сар сӯи корзор.

* Сипоҳиву чанги танг.

3. ИЛМ – гунагун найзахову.

4. И -1178, 1179 нест. Л –б. 1179 нест.

5. ИМ –Кучо. Л –Ҳаме.

6. ТПЗ – Ба рӯзи хучаста сипахро биронд,
Сипаҳбад бирафту чаҳонбон бимонд.

7. М – Ки пирӯз рафтиву шод омадї,
Мабинод чашми ту ҳаргиз бадї!

Ҳаме рафт лашкар гурӯхогурӯх,
На буд дашт пайдо, на дарё, на кӯх.

Бифармуд Пирон, ки «Берах равед,
Аз эдар сӯи роҳи кӯтах равед.

Набояд, ки ёбанд худ огаҳӣ
Аз ин номдорони бофаррахӣ.

1185 Магар ногаҳон бар сари он гурӯх
Фуруд орам ин гашнлашкар чу кӯх».¹

Бурун кард корогаҳон ногаҳон,
Ҳаме суст бедор кори ҷаҳон.

Ба тундӣ ба роҳ андаровард рӯй,
Ба сӯи Гиравгирд шуд ҷангчӯй.

Хабар шуд аз эшон ба корогаҳон,
Ба Пирон бигуфтанд як-як меҳон.

Нишаста ба як ҷо сипаҳдор Тус,
Зи лашкар набархост овои кӯс.²

1190 Ки эшон ҳама майгусоранду маст,
Шабу рӯз бошанд бо май ба даст.³

Саворе талоя надорад ба роҳ,
Беандеша аз кори туронсипоҳ,

Чу бишнид Пирон, ялонро бихонд,
Зи лашкар фаровон суханҳо биронд.

1. И –б. 1183 -1185 нест.

2. Л –б. 1189 нест.

3. ТПЗ – Миёни Сарахс асту Бовард Тус,
Зи Бовард бархост овои кӯс.

Ки «Дар чанг моро чунин дастгоҳ
Набудаст ҳаргиз ба эронсипоҳ».¹

ШАБЕХУН КАРДАНИ ПИРОН БАР ЭРОНИЁН

Гузин кард он лашкари номдор
Саворони шамшерзан сӣ ҳазор.

1195 Бирафтанд ниме гузашта зи шаб,
На бонги табира, на бӯқу чалаб.

Чу солори бедор*² лашкар биронд,
Миёни ялон ҳафт фарсанг монд.

Нахустин расиданд пеши гала,
Кучо буд дар³ дашти Турон яла.

Гирифтанд бисёру бурданд низ,
Намонд*⁴ аз бади бахт монида⁵ чиз.

Галадору чӯбон ҳама⁶ кушта шуд,
Сари бахти эрониён гашта шуд.

1200 В-аз он чойгаҳ сӯи эронсипоҳ
Бирафтанд бар сони абри⁷ сиёҳ.

Ҳама маст буданд эрониён,
Гурӯҳе нишаста, кушода миён.

1. И –б. 1192 -1193 нест.

2. М –пирони бедор.

3. ИЛ –бар.

4. М –Набуд.

5. Л –монанди.

6. ИЛ –басе.

7. ИЛ –гарди.

Ба хайма-дарун Гев бедор буд,
Сипахдор Гударз хушёр буд.

Хурӯш омаду бонги захми табар,
Саросема шуд Геви пархошхар.

Ба зин буд дар пеши пардасарой
Яке аспи баргустувонвар ба пой.

1205 Ба тан-бар бипӯшид Геви далер
Силоҳи Сиёваҳши чун наррашер.^{1*2}

Барошuft бар хештан чун паланг,
Зи хобу зи осоиш омад-ш нанг.

Ҳаме гуфт: «Бархез, имшаб чӣ буд,
Ки мағзам зи пайкор шуд пур зи дуд.»

Биёмад, ба асп андаровард пой,
Ба кирдори бод андаромад зи чой.

Зи гарду зи шаб осмон тира дид,
Ба пардасарои сипахбад расид.

1210 Бад-ӯ гуфт: «Бархез, к-омад сипох,
Ба хоб-андаранд он далерони шох.

В-аз он чойгаҳ шуд ба^{*3} назди падар,
Ба чанг-андарун гурзаи говсар.

1. ИЛ –б. 1205 нест.

ТПЗЛМ – Зи хайма биёмад сӯи корзор,
Зи мастӣ баяфтод чангӣ савор.*

* Л -Бар ӯ баршитобид чангӣ савор.

2. М –б. 1205 нест.

3. М –тунд.

Ҳама гашт бар гирди лашкар чу дуд,
Барангехт онро, ки ҳушёр буд.

Яке чанг бо Бежан афканд пай,
Ки ин чои чанг аст, ё чои май?

Сипоҳ андаромад ба гирди сипоҳ,
Яке бонг бархост бар размгоҳ.

1215 Саросема шуд маст аз дору гир,
Баромад яке абру борон-ш тир.

Ба зери сари маст болини нарм,
Зи бар теғу шамшеру кӯполи гарм.

Сапеда чу барзад сар аз бурчи шер,
Ба лашкар ниғаҳ кард Геви далер,

Ҳама дашт аз эрониён кушта дид,
Сари бахти бедор баргашта дид.¹

Ҳама кард Гударз ҳар сӯ нигоҳ,
Зи душман бияфзуд ҳазмон сипоҳ.

1220 Бад-он андакӣ баркашиданд нах
Сипоҳе бар кирдори мӯру малах.

Сипаҳбад ниғаҳ кард,² гурдон надид,
Зи лашкар далерону мардон надид.³

1. И –Замин сар ба сар хун, гил огишта дид.

2. Л –Сипахро ниғаҳ карду.

3. И –6. 1219 -1221 нест.

ТПЗ - Ба чуз Геву Гударзу чанде савор,
Ки буданд бо ранҷ дар корзор,
Ҳама размгаҳ сар ба сар кушта дид,
Замин сар ба сар чун гил огишта дид.

Дарида дурафшу нагунсор¹ кӯс,
Руҳи зиндагон гашта чун обнӯс.

Падар беписар буд, писар бепадар,
Ҳама лашкари гашн зеру забар²

Чунин омад^{*3} ин гунбади тезгард,
Гаҳе шодмонӣ диҳад, гоҳ дард.

1225 Ба бечорагӣ пушт баргоштанд
Саросемаву⁴ хайма бугзоштанд,

На лашкар, на кӯсу на бору буна,
Ҳама майсара хаставу маймана.

Аз он гуна лашкар сӯи Косарӯд
Бирафтанд бемояву тору пуд.

Саворони туркон паси пушти Тус,
Равон пур зи кину забон пурфусӯс.

Ҳама гурз борид гуфтӣ зи абр,
Паси пушт, бар чавшану хӯду габр⁵

1230 Набуд кас ба чанг-андарун пойдор,
Ҳама кӯҳ карданд гурдон ҳисор⁶

Фурӯ монда мардону аспони чанг,
Якero набуд ҳушу тӯшу диранг.

1. И –нагун карда.

2. ИЛ –б. 1223 нест.

3. М –аст.

4. ИЛ –Саропардаву.

5. Л –кабр.

6. И –б. 1929, 1930 нест.

Сипаҳ аз бари кӯҳ гаштанд боз,
Шуда монда аз разму роҳи дароз.

Зи ҳомун сипаҳбад чу бар кӯҳ шуд,
Зи пайкори туркон беандӯх¹ шуд.

Фаровон кам омад зи эрониён,
Баромад хурӯше бадард² аз миён.

1235 Ҳама хаставу баста буд, он ки зист,
Бар он хаставу баста бояд гирифт.

На тоҷу на тахту на пардасарой,
На аспу на мардони ҷангӣ ба пой,

На ободбуму на парвардгор,
На он хастагонро^{*3} касе хостор.

Писар бар падар зор⁴ гирён шуда,
В-аз он хастагон низ бирён⁵ шуда.

Чунин аст оину расми ҷаҳон,
Ки кирдори хеш аз ту дорад ниҳон.

1240 Кучо^{*6} бо ту дар парда бозӣ кунад,
Зи тезиву аз бениёзӣ кунад.

Ба ранҷи⁷ дарозему дар ҷанги оз,
Чӣ донем^{*8} боз ошкоро зи роз.

1. И –пурандӯх.

2. ЛМ –баланд.

3. М – куштагонро.

4. ИЛ –ҷанд.

5. Л –бечон.

6. М –ҳаме.

7. ИЛ –шугли.

8. М –Надонем.

Зи бод омадӣ, рафт хоҳӣ ба гард,
Чӣ донӣ, ки бо ту чӣ хоҳанд кард?¹

Ду баҳра аз эронӣён кушта буд,²
Дигар хаста аз чанг баргашта буд.³

На он хастагонро ба болин пизишк,
Ҳама чои ғам буду хунин сиришк.

1245 Сипаҳбад зи пайкор девона гашт,
Дилаш бо хирад ҳамчу бегона гашт.⁴

Ҷаҳондида Гударз бо пирсар
На пуру набера, на буму на бар.

Ҷаҳондидагон пеши ӯ омаданд,
Шикастадилу роҳчӯ омаданд.

Яке дидбон бар сари кӯҳ кард,
Кучо дидабон сӯи анбӯҳ кард.

Талоя ҳаме гашт*⁵ бар ҳар суе,
Магар ёбад он дардро доруе.

1250 Яке номдоре аз эронӣён
Бифармуд, то танг бандад миён,

Дихад шоҳро огаҳӣ з-он сукун,
Ки солори лашкар чӣ афканд бун.

1. Л –б. 1242 нест.

2. Л –шуд.

3. Л –шуд.

4. ТПЗИЛ–Ба лашкарғаҳ андар маю хобу базм
Сипаҳ орзу кард бар чои разм.
Чӣ хобе, ки чандон замон баргузашт,
На чунбид як тан, на бедор гашт.

5. М –фиристод.

Чӣ рӯзи бад омад ба эрониён,¹
В-аз ин кина чустан чӣ омад зиён.²

БОЗХОНДАНИ КАЙХУСРАВ ТУСРО

Раванда бари шоҳ бурд огаҳӣ,
Ки тира шуд он рӯзгори беҳӣ.

Чу шоҳи далер он суханҳо шунид,
Бичӯшиду аз ғам дилаш бардамид.

1255 Зи кори бародар пур аз дард буд,
Бар он дард-бар дарди лашкар фузуд.

Забон кард гӯё ба нафрини Тус
Шаби тира то гоҳи бонги хурӯс.

Дабири хирадмандро³ пеш хонд,
Дил оганда будаш, ҳама барфишонд.

Яке нома бинвишт дил пур зи хашм
Ба сӯги бародар пур аз об чашм

Ба сӯи Фарибурзи Ковусшоҳ,
Яке назди пурмояғони сипоҳ.⁴

1260 Сари нома буд аз нахуст офарин
Бад-он, к-офаридаш замону замин.

Ба номи Худованди хуршеду моҳ,
Ки ӯ дод бар неку бад дастгоҳ.

1. И –гударзиён.

2. Л –Саронро зи бахшиш сар омад зиён.

3. ИЛ –чаҳондидаро.

4. Л б. 1259 нест.

В-аз ӯяст пирӯзиву ҳам шикаст,
Ба неку ба бад з-ӯ бувад кому даст.

Ҷаҳону макону замон офарид,
Паи мӯру кӯхи гарон офарид.

Хирад доду чону тани зӯрманд,
Бузургиву дайҳиму тахти баланд.

1265 Раҳой наёбад¹ сар аз банди ӯй,
Якero бувад фарру авранди ӯй

Якero дигар шӯрбахтӣ бувад,*²
Ниёзу ғаму дарду³ сахтӣ бувад.*⁴

Зи рахшанда хуршед то тира хок
Ҷама дод бинам зи Яздони пок.

Бишуд Тус бо ковиёни дурафш,
Зи лашкар чихил марди зарринакафш.

Ба Турон фиристодамаш бо сипох,
Бародар шуд аз кин нахустин табох.

1270 Ба Эрон чунон низ меҳтар мабод,
Бар он гуна солори лашкар мабод!

Дареғ он бародар Фуруди чавон,
Сари номдорону пушти гавон.

Зи кори падар зору гирён будам,
Пур аз дард якчанд бирён будам.

1. Л –надорад.
2. М –диҳад.
3. И –ранчу.
4. М –диҳад.

Кунун бар бародар бибояд гирифт,
Надонам маро душману дӯст кист.

Нашав, - гуфтам ўро ба роҳи Чарам,
Мазан бар Калоту Сипадкӯҳ дам,

1275 Ки он чо Фуруд асту бо модар аст,
Гави кайнажод асту¹ кундовар аст.²

Надонад, ки ин лашкар аз бун киянд?³
Аз эронсипоҳанд ё худ чиянд?⁴

Бурун ояду дарнасосад ҳаме,
Ба чанг-андарун сар бибозад ҳаме.⁵

Дареғ ончунон гурди хусравнажод,
Ки Туси фурумоё додаш ба бод.

Агар пеш аз ин ў сипаҳбад будаст.
Ба Ковусшоҳ⁶ ахтари бад будаст.

1280 Ба разм-андарун низ хоб оядаш,
Чу бо май нишинад, шитоб оядаш.

Хунарҳо ҳама нест наздики ўй,
Мабодо чунон чони торики ўй!

1. И – Каси бонажод асту.

2. ИЛ – богавҳар аст.

3. ИЛМ – они кият.

4. ИЛМ – Аз Эрон бар ин раҳ барои чияст.

5. ИЛ – б. 1277 нест.

ТПЗМ – Аз он кӯҳ чанг оварад бегумон,
Фаровон саронро сар ояд замон.

6. И – Бари гоҳи шох.

Чу нома бихонӣ ҳам*¹ андар шитоб,
Зи дил дур кун хӯрду орому хоб.

Сабук Тусро бозгардон ба чой,
Зи фармон магарду мазан ҳеч рой.

Сипаҳдору солори зарринакафш
Ту бошӣ бари² ковиёни дурафш.³

1285 Сарафроз Гударз аз он анчуман
Ба ҳар кор бошад туру ройзан.

Макун ҳеч бар чанг чустан шитоб,
Зи май дур бошу мапаймой хоб.

Ба тундӣ маҷӯй эҷ разм аз нахуст,
Ҳаме бош, то хаста гардад дуруст.

Туру пешрав Гев бошад ба чанг,
Ки бо фарру бурз асту чанги паланг.⁴

Фароз овар аз ҳар сӯе сози разм,
Мабодо, ки ояд туру рои базм.

1290 Ниҳоданд бар нома-бар мӯҳри шох,
Фиристодаро гуфт, "Баркаш ба рох.

Маёсо зи рафтан шабу рӯз ҳеч,
Ба ҳар манзиле аспи дигар басеч!"

Биёмад фиристодае 3-ин нишон
Ба наздики он номвар паҳлавон.

1. М – ин нома бархонӣ.

2. И – абар.

3. Л – б. 1284 нест.

4. И – б. 1288 нест.

Ба назди Фарибурз шуд номдор,*¹
Бидод он замон номаи шахрёр.*²

Фарибурз Тусу ялонро бихонд,
Зи кори гузашта фаровон биронд.

1295 Ҳамон номвар Геви³ Гударзро,
Далерону⁴ гурдони он марзро.

Чу бархонд⁵ он номаи шахрёр,
Чахонро дарахти нав омад ба бор.

Бузургону шерони Эронзамин
Ҳама шохро хонданд офарин.

Сипахдор Тус он каёнӣ дурафш,⁶
Або кӯсу пилону зарринакафш

Ба дасти Фарибурз биспурду гуфт,
Ки «Омад, сазоро сазовор чуфт.

1300 Ҳамасола бахти ту пирӯз бод,
Ҳама рӯзгори ту Наврӯз бод!»

Бирафту бибурд он, ки буд нӯзарӣ,
Саворони чанговару лашкарӣ.

Ба раҳ-бар накард эч гуна диранг,
Ба наздики шоҳ омад аз дашти чанг.

1. М – нома дод.

2. М – Бузургон аз он нома гаштанд шод.

3. Л – Ҳама номчӯёну.

4. ИЛМ – Саворону.

5. И – хонданд.

6. Л – Биёвард Тус он гиромидурафш.

Заминро бибӯсид дар пеши шох,
Накард эч Хусрав бад-ӯ-дар нигоҳ.

Ба дашном букшод лаб шаҳрёр,
Бар он анчуман Тусро кард хор.

1305 В-аз он пас бад-ӯ гуфт, к-«Эй баднишон,
Туро ном гум бод аз саркашон.

Натарсӣ ҳаме аз чаҳондори пок,
Зи гурдон наёмад туро шарму бок.

Каёнӣ кулоҳу камар додамат,
Ба пайкори душман фиристодамат.^{1*2}

Нагуфтам*³ марав сӯи роҳи Чарам?
Бирафтиву додӣ дили ман ба ғам.

Нахустин ба кини ман ороштӣ,
Нажоди Сиёвахшро⁴ костӣ.

1310 Бародар-сарафрози чангӣ Фуруд,
Ки чун ӯ дигар дар замона набуд,

Бикӯштӣ касеро, ки дар корзор
Чу ту дашкаре хостӣ рӯзгор.⁵

1. ИЛ – б. 1307 нест.

2. М – б. 1307 нест.

3. М – Бигуфтам.

4. Л – Сиёвушро.

5. ТПЗИ – Сазовори мисмориву банду гул,
Най дархури тоҷу дайҳиму мул.
Дарего, ки нокордида Тахор
Гирифт он суханҳои душвор хор.
Вагарна ба ҷои тани борагӣ,
Тани Тус ҳастӣ ба якборагӣ.
Замона бирастӣ зи ошӯби Тус,
Ки нафрин бар ӯ боду бар пилу кӯс.

Аз он пас, ки рафтӣ бад-он корзор,¹
Набудат ба чуз ромишу базм кор.²

Туро чойгаҳ нест дар шорсон,
Гиреҳ боядат банду³ беморсон.

Туро пеши озодагон кор нест,
Кучо мар туρο рои хушёр нест.⁴

1315 Нажоди Манучехру риши сафед
Туро дод бар зиндагонӣ умед.

В-агарна бифармудаме, то сарат
Бадандеш кардӣ чудо аз барат.

Бирав, човидон хона зиндони туст,
Ҳамон гавҳари бад ниғаҳбони туст».

Зи пешаш биронду бифармуд банд,
Ба банд аз дилаш беҳи шодӣ биканд.

ДИРАНГ ХОСТАНИ ФАРИБУРЗ АЗ ПИРОН ДАР ЧАНГ

Фарибурз бинҳод бар сар кулоҳ,
Ки ҳам паҳлавон буду ҳам пури шох.⁵

1320 В-аз он пас бифармуд Рухҳомро,
Ки пайдо кунад боғуҳар номро.

1. ИЛМ – сӯи размгоҳ.

2. ИЛМ – базмгоҳ.

3. ЛМ – Туро банд бехтар ба.

4. Л – б. 1314 нест.

5. ТПЗ – Чу Туси сипаҳбад зи лашкар бирафт,
Ғамӣ рух сӯи хона бинҳод тафт.

Аз¹ он кӯҳ наздики Пирон шавад,
Фаровон бигӯяд сухан², бишнавад.

Бад-ӯ гуфт: «Рав, пеши*³ Пирон хиром
Яке хуб наздики ӯ бар паём.

Бигӯяш, ки кирдори гардонсипеҳр
Ҳамеша чунин буд бо кину⁴ меҳр.

Якero барорад ба чархи баланд,
Якero кунад хору зору нажанд.

1325 Касе, к-ӯ балочӯи гурдон⁵ бувад.
Шабехун на оини мардон⁶ бувад.

Шабехун начӯянд кундоварон,
Касе, к-ӯ гиroyд ба гурзи гарон.

Ту гар бо дирангӣ, диранг оварем,
В-арат рои чанг аст, чанг оварем.

Яке моҳ бояд замони диранг,
Ки то хастагон бозёбанд чанг».⁷

Зи пеши Фарибурз Рухҳои гурд
Бурун рафту пайгоми нома бибурд.

1330 Биёмад, талоя бидидаш ба роҳ,
Бипурсидаш аз ном в-аз ҷойгоҳ.

1. ИЛ – В-аз.

2. Л – в-аз ӯ. И – аз ӯ.

3. М – наздики.

4. Л – доду. И – дарду.

5. Л - мардон.

6. Л - кирдори гурдон.

7. ИЛ –б. 1328 нест.

Бад-ӯ гуфт: «Руххоми чангӣ манам,
Хунарманду бедору сангӣ манам.

Паёми Фарибурзи Ковусшоҳ
Ба Пирон расонам бад-ин чойгоҳ».¹

Зи пеши талоя саворе чу гард
Биёмад, суханхо ҳама ёд кард,

Ки «Руххоми Гударз аз он размгоҳ
Биёмад бари паҳлавони сипоҳ».

1335 Бифармуд, то пеши ӯ оваранд,
Кушодадилу тозарӯ оваранд.

Сароянда Руххом шуд пеши ӯй,
Ба тарс аз ниҳони бадандеши ӯй.

Чу Пирон варо дид, бинвохташ,
Бипурсиду бар тахт биншохташ.

Баровард Руххом роз аз нухуфт,
Паёми Фарибурз бо ӯ бигуфт.

Чунин гуфт Пирон ба Руххоми гурд,
Ки «Ин корро² хурд натвон шумурд,

1340 Шуморо буд ин пешдастӣ ба чанг,
Надидем бо Тус чоӣ диранг.

Ба марз андаромад чу гурзи сутург,
Ҳама кушт бебок хурду бузург.

1. ИЛ –размгоҳ.

2. ИЛ –чангро.

Чи моя бикүшту чи моя бибурд,
Бадү неки ин марз яксон шумурд.¹

Мукофоти он бад кунун ёфтанд,
Агарчанд ногоҳ биштофтанд.

Кунун, гар туй пахлавони сипоҳ,
Чунон чун туру бояд, аз ман бихоҳ!

1345 Гар эдун, ки як моҳ хоҳи диранг,
Зи лашкар саворе наёяд ба чанг.

В-агар чанг чӯй, манам чангхоҳ,
Биёрою баркаш сафи размгоҳ.

Чу як моҳ бар орзу бишмаред,
В-аз ин марзи Туронзамин бугзаред,

Давонед*² лашкар сӯи марзи хеш,
Бубинед бедордил арзи хеш.

В-агарна ба чанг андароем танг,
Махоҳед аз ин пас замони*³ диранг».

1350 Яке хилъат ороост Рухҳомро,
Чунон чун бувад дархури номро.

Ба назди Фарибурз Рухҳоми гурд
Биёвард нома, чунон чун бибурд.

1. Л –б. 1340 -1342 нест.

ТПЗ – Биёмад, ки хуни Сиёвахшшоҳ
Бихоҳад зи солори туронсипоҳ.
Писарро бикүшт аз падар зортар,
Ки ҳаргиз мабинод тоҷу камар!

2. М –Биронед.

3. М –Нахоҳад будантон замоне.

Фарибурз чун ёфт як маҳ диранг,
Ба ҳар сӯ биёзид чун шер чанг.

Сари бадраҳоро кушоданд банд,
Зи¹ ҳар сӯ кашон шуд камону каманд.

Бигаштанду*² лашкар биёростанд,
Зи ҳар чиз лахте биперостанд.

ШИКАСТА ШУДАНИ ЭРОНИЁН БА ЦАНГИ ТУРКОН

1355 Чу омад сари моҳу ҳангоми чанг,
Зи паймон нагаштанду аз ному нанг.

Зи ҳар сӯ баромад хурӯши сипоҳ,³
Бирафтанд яксар сӯи размгоҳ.

Зи бас нолаи бӯку кӯсу дарой
Ҳама осмон андаромад зи чой.

Ҳам аз⁴ ёли аспону дасту инон,
Зи кӯполу теғу камону синон

Набуд пашшаро рӯзгори гузар
Зи бас теғу гурзу каманду сипар.⁵

1. Л –Ба.

2. М –кашиданд.

3. И –Хурӯше баромад зи ҳар ду сипоҳ.

4. ИЛ –Ҳама.

5. ТПЗ – Биёрост Пирони Виса сипоҳ,
Шуд аз гард гардуни гардон сиёҳ.
Абар маймана буд Рӯини гурд,
Абар номдорони бодастбурд.
Бишуд гурд Лаҳҳок бар майсара,
Ки дар чанги ӯ шер будӣ бара.
Ба қалби сипаҳ буд Пирон ба пой
Чу Ҳумону Настехани кинарой.

1360 Ту гуфтӣ чаҳон дар дами аждаҳост,
В-агар осмон бо замин гашт рост.

Сӯи маймана Геви Гударз буд,
Кучо мӯбаду меҳтари марз буд.

Сӯи майсара Ашкаши тезчанг,
Ки дарёи хун ронд ҳангоми чанг.

Ялон бо¹ Фарибурзи Ковусшоҳ,
Дурафш аз паси пушт дар² қалбгоҳ.

Фарибурз бо лашкари хеш гуфт,
Ки аз мо ҳунарҳо шуд андар нуҳуфт.

1365 Як имрӯз чун шер чанг оварем,
Чаҳон бар бадандеш танг оварем,

К-аз ин нанг то ҷовидон бар сипоҳ
Бихандад ҳаме гурзу румикулоҳ.³

Яке тирборон бикарданд сахт,
Чу боди хазон барчаҳад⁴ бар дарахт.⁵

Набуд ҳеч паррандаро⁶ ҷойгоҳ
Зи тиру зи гарди⁷ хурӯшон сипоҳ.

Фарибурз чун лашкари Тур дид,
Фуруд омад аз кӯху саф баркашид.

1. Л –Ялону. И –Ялони.
2. Л –бар.
3. Л –б. 1364 -1366 нест.
ТПЗ – Ду лашкар ба рӯй-андар овард рӯй,
Ҳама кинаҳоҳу ҳама чангҷӯй.
4. ИЛ –бугзарад.
5. ТПЗ – Ту гуфтӣ ҳаво парри қарғас шудааст,
Замин аз пай пил атлас шудааст.
6. ИЛ –тезпаррандаро.
7. ИЛ –Зи нерӯи гурду.

Дурахшидани¹ теғи алмосгун,
Ба кирдори оташ ба гард - андарун.

1370 Ту гуфтӣ замин рӯи зангӣ шудаст,
Ситора дили марди² чангӣ шудаст.

Зи бас найзаву гурзу шамшери тез
Баромад ҳаме аз чаҳон растахез.

Зи қалби сипаҳ Гев шуд пеши саф,
Хурӯшону бар лаб³ бароварда каф.

Або номдорони гударзиён,
К-аз эшон будӣ роҳи суду зиён.⁴

Ба тирӯ⁵ ба найза баровехтанд,
Ҳаме з-оҳан оташ фурӯ рехтанд.

1375 Бибуд разми Гударзу Пирон дурушт,
Чу нӯҳсад тан аз тухми Пирон бикушт.

1. И –Дурахшон ҳаме.

2. ИЛ –пили.

3. Л –ба лаб-бар.

4. ТПЗ – В-аз он рӯй Пирон биёмад ба пеш
Або вижагурдону хешони хеш.
Якҷояк баромехт бо Геви гурд,
Чунон, к-аз чаҳон рӯшноӣ бибурд.
Чу Гударз, з-он гуна овард дид,
Руҳи номдорон пур аз гард дид,
Яке ҳамла бурд аз миёни сипоҳ,
Бизад хештан тез дар қалбгоҳ.
Ҳаме кӯфтанд ин бар он, он бар ин,
Чу дарёи хун шуд хама дашти кин.

5. ИЛ –теғу.

Чу диданд Лаххоку¹ Фаршедвард,
К-аз он лашкари гашн бархост гард,

Яке ҳамла карданд*² бар сӯи Гев,
Бар он гурздорону мардони нев.

Буборид тир аз камони сарон
Бар он номдорони чавшангарон.³

Чунон шуд, ки кас рӯи кишвар надид,
Зи бас куштагон шуд замин нопадид.

1380 Яке пушт бар дигаре барнигошт,
Набугзошт он пойгахро, ки дошт.

Чунин гуфт Хуммон ба Фаршедвард,
Ки «Бо қалбгах चुст бояд набард.

Фарибурз бояд, к-аз ин⁴ қалбгоҳ
Гурезон бипӯяд зи⁵ пушти сипоҳ.

Пас осон бувад чанг бо маймана,
Ба чанг андарорем яксар буна».

Бирафтанд пас то ба қалби сипоҳ
Ба чанги Фарибурзи Ковусшоҳ.⁶

1. ИЛ –Каҳхол (Дар лугатҳо Каҳор омада, вале дар ин мисраъ бояд Каҳхор хонда шавад).

2. М –бурданд.

3. ТПЗ – Фиканданд аз он пас ба бозу камон,
Ба шамшер бурданд даст он замон.

4. ИЛ – к-аз он.

5. И – ба.

6. ТПЗ – Чу бар қалбгах чашм бигмоштанд,
Ба як ҳамла аз чой бардоштанд.

1385 Зи Ҳумон гурезон бишуд паҳлавон,
Шикаст андаромад ба разми гавон.

Бидоданд гарданкашон ҷои хеш,
Бибуданд густох бо рои хеш.

Якояк ба душман супурданд ҷой,
Зи гурдони Эрон набуд кас ба пой.

Надиданд бар ҷой кӯсу дурафш,
Зи пайкор шуд дидаҳошон бунафш.

Далерон ба душман намуданд пушт,
Аз он кор бод андаромад ба мушт.

1390 Нагун гашт кӯсу дурафшу синон,
Набуд ҳеч пайдо рикет аз инон.

Ки дилшон зи як бор баргашта¹ буд,
Зи хун дашту кӯҳ-андар оғушта буд.

Чу душман зи ҳар сӯй анбӯҳ шуд,
Фарибурз бар домани кӯҳ шуд.

Бирафтанд аз эрониён, ҳар кӣ зист,
Бар он зиндагонӣ бибояд гирист.

Ҳаме буд бар ҷой Гударзу Гев,
Зи лашкар басте номдорони нев.

1395 Чу Гударзи Кашвод бар қалбгоҳ
Дурафши Фарибурзи Ковусшоҳ

1. И – саршон ба якборагӣ гашта буд. Л – Гузаршон ба якборагӣ гашта буд.

Надиду ялону сипахро надид,
Ба кирдори оташ дилаш бардамид.

Инон кард печон ба роҳи гурез,
Баромад зи гударзиён растахез.

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй сипахдори пир,
Басе дидаї гурзу кӯполу тир.

Агар ту зи Пирон бихоҳї гурехт,
Бибояд ба сар-бар маро хок бехт.

1400 Намонад касе зинда андар чахон
Зи гурдону аз кордида мехон.

Зи мурдан марову туро чора нест,
Дирангитар аз марг патёра нест.

Чу пеш омад ин рӯзгори дурушт,
Туро рӯй бинанд бехтар, ки¹ пушт.

Напечам аз ин чойгаҳ сар зи чанг,
Наёрам бар ин хоки Кашвод нанг.

Зи доно ту нашнидї ин достон,
Ки баргӯяд аз гуфтаи бостон,

1405 Ки гар ду бародар ниҳад пушт-пушт,
Тани кӯхро хок монад ба мушт.

Ту ҳастиву ҳафтод чангї писар,
Зи дуда басе пилу шерони нар.

1. ИЛ – Бирезанд хун, бехтар ояд зи.

Ба ханчар дили душманон бишканем,
В-агар кӯҳ бошад, зи бун барканем».

Чу Гударз бишнид гуфтори Гев,
Бидид он сару тарки хешони не¹,

Пушаймон шуд аз донишу рои хеш,
Бияфшурд бар чойгаҳ пои хеш.

1410 Гуроza бурун омаду Густахам,
Або Бартаву гурди Занга ба ҳам.

Бихӯрданд савгандҳои гарон,
Ки паймон шикастан набуд андар он,

К-аз ин размгаҳ барнатобем рӯй,
Гар аз гурз хун андарояд ба ҷӯй.

Ҳама яксара пушт-пушт оварем,
Магар номи рафта ба мушт оварем.

Пас² он чойгаҳ пой бифшорданд,
Ба разм-андарун гурз бугзорданд.

1415 Зи душман бaсе номвар кушта шуд,
Замона ҳаме бар бадӣ гашта шуд.

Ба Бежан чунин гуфт Гударзи пир,
К-«Аз эдар бирав тез бо гурзу тир

Ба сӯи Фарибурз баркаш инон,
Ба пеши ман ор ахтари ковиён.

1. И – б. 1407, 1408 нест.

2. И – В-аз.

В-агар худ Фарибурз бо он дурафш
Биёяд, кунад рӯи гетӣ бунафш».

Чу бишнид Бежан, барангехт асп,
Биёмад ба кирдори Озаргушасп.

1420 Ба назди Фарибурзу бо ӯ бигуфт,
Ки «Эдар чӣ монӣ ҳаме дар нухуфт?

Инонро чу гурдон яке баргирой,
Бар ин кӯҳсар з-ин фузунтар мапой!¹

В-агар ту наёӣ, ба ман деҳ дурафш,
Саворону ин теғҳои бунафш».

Чу Бежан сухан бо Фарибурз гуфт,²
Накард ӯ хирад бо дили хеш чуфт.

Яке бонг барзад ба Бежан, ки «Рав!
Ту дар кор тундиву дар чанг нав.

1425 Маро шоҳ дод ин дурафшу сипоҳ,
Ҳам ин паҳлавониву тахту кулоҳ.

Дурафш аз дари Бежани Гев нест,
На андар ҷаҳон сар ба сар нест».

Яке теғ бигрифт Бежан бунафш,
Бизад ногаҳон бар миёни дурафш.

Ба ду нима кард ахтари ковиён,
Яке нима бигрифту рафт³ аз миён.

1. Л – б. 1421 нест.

2. И – Ба пеши вай омад, бигуфт.

3. Л – Зи бар нима бардошташ.

Биёмад, ки орад ба назди сипоҳ,
Чу туркон бидиданд ахтар ба роҳ,

1430 Яке шердил лашкаре чанҷӯй,
Ҳама сӯи¹ Бежан ниҳоданд рӯй.

Кашиданд кӯполу теғи бунафш,
Ба пайкори он ковиёни дурафш.

Чунин гуфт Ҳуммон, ки «Он ахтар аст,
Ки нерӯи Эрон бад-ӯ андар аст.

Дурафши бунафш ар ба чанг оварем,
Чаҳон бар дили шоҳ^{*2} танг оварем».

Камонро ба зеҳ кард Бежан чу гард,
Бар эшон яке тирборон бикард.

1435 Сипахро ба тир аз бараш дур кард,
Ҳама гурги даррандаро сур кард.

Бигуфтанд бо Геву бо Густаҳам,
Саворон, ки буданд бо ӯ ба ҳам,

Ки аз мо бирафтанд^{*3} туронсипоҳ,
Магар Бежан ахтар биёрад ба роҳ,^{*4}

Зи гурдони Эрон диловар сарон
Бирафтанд бо гурзҳои гарон.

1. ИЛ – пеши.

2. М – пеши Хусрав ба.

3. М – Кунун рафт бояд ба.

4. М – Рабудааш аз эшон ҳаме тоҷу гоҳ.

Бикуштанд аз эшон фаровон савор,*¹
Биёмад дамон Бежани номдор.²

1440 В-аз он чойгаҳ то ба назди сипоҳ
Гаронмоягон баргирифтанд роҳ.

Ҳаме рафт Бежан чу шери жиён,
Ба даст-андарун ахтари коваён.

Сипоҳ андаромад ба гирди дурафш,
Ҳаво шуд зи гарди саворон бунафш.

Дигарбора аз чой бархостанд,
Бар он дашт разми нав оростанд.

Ба пеши сипаҳ кушта шуд Ревниз,
Ки Ковусро буд чу қони азиз.

1445 Яке тоҷвар шоҳу кехтар писар
Ниёзи Фарибурзу қони падар.³

Сари тоҷвар андаромад ба хок,
Басе номвар чома карданд чок.

Аз он пас хурӯше баровард Гев,
Ки «Эй номдорону гурдони невр,

Чу Реве набуд андар ин размгоҳ
Ба пеши Фарибурзи Ковусшоҳ.

Наберу писар пушти Ковуси пир
Табаҳ шуд, бад-ин чойгаҳ хир-хир.

1. М – фузун аз хазор.

2. И – 1439 нест.

3. И – б. 1445 нест.

1450 Фуруди Сиёвушу чун Ревниз
Ба¹ гетӣ шигифтӣ фузун з-ин чӣ низ?²

Агар тоҷи он шаҳрёрӣ ҷавон
Ба душман расад, шарм дорем аз он

В-агар ман бичунбам аз ин размгоҳ,
Шикаст андарояд ба эронсипоҳ.

Набояд, ки он афсари шаҳрёр
Ба душман³ расад дар сафи корзор.

Фазояд бар ин нангҳо нанг низ
Аз ин афсару куштани Ревниз».

1455 Чунон буд, ки бишнид овози⁴ Гев
Сипаҳбад сарафроз Пирони нев.

Ба наввӣ баромад яке корзор
Зи лашкар бар он афсари номдор.

Фаровон зи ҳар ду сипаҳ кушта шуд,
Сари бахти эронийн⁵ гашта шуд.

Баровехт чун шер Баҳроми гурд,
Ба найза ба эшон яке ҳамла бурд.

Ба нӯки синон тоҷро баргирифт,
Ду лашкар бад-ӯ монд андар шигифт.

1. И –Зи.

2. И –6. 1445 -1450 нест.

ТПЗ – Яке тоҷ буд шоҳзода ба сар,
Пур аз дурру ёқуту рахшон гуҳар.

3. ИЛМ –туркон.

4. И –Чу ин гуфта бишнид з-овози.

5. ИЛМ –бисёр кас.

- 1460 Аз он шод гаштанд эронсипох,
 Ки овард бо он навоин кулоҳ.
- Ҳама ҳар замон разм шуд тезтар,
 Напечид як тан аз он разм сар.¹
- Чунин ҳар замоне барошуфтанд,
 Ҳама бар сари якдигар кӯфтанд.
- Ҳама буд аз ин гуна, то тира гашт,
 Ҳама дида аз тирагӣ хира гашт.
- Зи гударзиён ҳашт² тан зинда буд
 Бад-он размгаҳ, дигар афканда буд.
- 1465 Ҳам аз тухмаи Гев чун бисту панҷ,
 Ки буданд зебои дайҳиму ганҷ.
- Ҳам аз тухми Ковус ҳафтад мард
 Саворону шерони рӯзи набард.
- Чуз ин Ревниз он³-гави тоҷдор
 Сазад, гар набошад як андар шумор.
- Зи хешони Пирон чу нӯҳсад савор
 Кам омад дар ин рӯз дар корзор.
- Чу сесад тан аз тухми Афросиёб,
 Кучо бахташон андаромад ба хоб.
- 1470 Ҳамон дашт Пирон буду рӯзи ӯй,
 Ҳамон ахтари гетиафрӯзи ӯй.

1. ИЛ –б. 1460, нест.

2. ИЛ –ҳафт.

3. Л –аз дев Пирон.

Набуд рӯзи пайкори эрониён,
Аз он разм чустан сар омад зиён.

Аз овардгах рӯй баргоштанд,
Чунон*¹ хастагон хор бугзоштанд.²

Бар он ҷойгах*³ бахт баргашта шуд,
Ки Густахмро борагӣ кушта шуд.

Пиёда ҳаме рафт найза ба даст,
Або чавшану хӯд бар сони маст.

1475 Чу Бежан ба Густахм наздик шуд,
Шаб омад ҳаме, рӯз торик шуд.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳин барнишин аз пасам,
Гиromитар аз ту набошад касам».

Нишастанд ҳар ду бар он борагӣ,
Чу шуд рӯз тира ба якборагӣ,

Ҳама сӯи он домани кӯҳсор
Гурезон бирафтанд аз корзор.

Саворони туркон ҳама шоддил,
Зи ранчу зи ғам гашта озоддил.

1480 Ба лашкарғаҳи хеш боз омаданд,
Гурозандаву размсоз омаданд.

Зи гурдони Эрон баромад хурӯш,
Ҳама кар шуд аз нолаи зор гӯш.

1. М –Ҳамон.

2. ТПЗ – Ҳазимат сӯи кӯҳ боз омаданд,
Ҳамон бо ғамони дароз омаданд.

3. М –Бад-он гоҳ кучо.

Або хешу пайванд ҳар як ба зор
Бикарданд мӯя бар он кӯҳсор.

Чунин аст кирдори ин чархи пир,
Ба ҳарч ӯ бигардад, бувад ногузир.

Абар кас ба гардиш варо меҳр нест,
Ҳаме душману дӯст наздаш*¹ якест.²

1485 Чу з-афроз шуд бахт сар бар нишеб,
Сазад, гар бувад мардро з-ӯ ниҳеб.

БОЗГАШТАНИ БАҲРОМ БА ЧУСТАНИ ТОЗИЁНА БА РАЗМГОҲ

В-аз он пас чу ҳар ду сипаҳ орамид,
Шаби тира як баҳра андар кашид,³

Давон рафт Баҳром пеши падар,
Ки «Эй боби номовари пурхунар,⁴

Бад-он гаҳ, ки он тоҷ бардоштам,
Ба найза ба абр - андар афроштам,

Яке тозиёна зи ман гум шудааст,
Чу гиранд бемоя туркон ба даст,

1490 Ба Бахроми пурмоя бошад фусӯс,
Чаҳон пеши чашмам бувад обнӯс.

1. М –Ба наздики ӯ дӯсту душман.

2. ИЛ –б. 1480 -1481 нест.

3. ИЛ –б. 1486 нест.

4. ЛМ –пахлавони чаҳон сар ба сар. И –пахлавони ялон сар ба сар.

Набишта бар он чарм номи ман аст,
Сипахдори туркон бигирад ба даст.¹

Шавам зуд, тозона боз оварам,
Агарчанд ранчи дароз оварам.

Маро ин бад аз ахтар ояд ҳаме,
Ки номам ба хок андарояд ҳаме.»

Бад-ӯ гуфт Гударзи пир: «Эй писар,
Ҳаме бахти хеш² андарорӣ ба сар.

1495 Зи баҳри яке чӯби бастадувол,
Шавӣ хира андар*³ дами бадсигол».⁴

Чунин гуфт Баҳроми чангӣ, ки «Ман
Наям беҳтар аз дудаву анчуман.

Ба чое тавон буд, ки ояд замон,
Ба кажжӣ чаро бурд бояд гумон?»

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй бародар, марав,
Фаровон маро тозиёнаст нав.

Яке дастаро симу зар-андар аст,
Ду даста ба хушшоб пургавҳар аст.

1500 Фарангис чун ганҷ букшод дар,⁵
Маро дод чандон силеху камар.

1. ТПЗ – Шиносад маро, нанг бошад аз ин,
В-аз ин нанг номам фитад бар замин.

2. Л -худ.

3. М –Ҳаме баршавӣ дар

4. Л –Шавӣ дар дами ахтари бад ба фол.

ТПЗ – Мабодо, ки ояд ба чонат ниёз,
Ба кажжӣ чаро ронд бояд-т роз?

5. ИЛ –сар.

Ман ин диръу тозона бардоштам,
Ба Турон дигар хор бугзоштам.

Яке низ бахшид Ковусшоҳ,
Зи гавҳар ба сони фурузанда моҳ.

Дигар панҷ дорам ҳама зарнигор,
Бар ӯ бофта гавҳари шоҳвор.

Туро бахшам ин ҳафт, аз эдар марав,
Яке чанг хира маёрой нав».

1505 Чунин гуфт бо Гев Баҳроми гурд,
Ки «Ин нангро хор^{*1} натвон шумурд.

Шуморо зи рангу нигор аст гуфт,
Маро он ки шуд ном бо нанг чуфт.

Гар эдун, ки тозона боз оварам
Ва ё² сар ба кӯшиш ба гоз оварам».

Бар ӯ рои Яздон дигаргуна буд,
Ҳама³ гардиши бахт^{*4} вожуна⁵ буд.

Ҳам он гаҳ, ки бахт андарояд ба хоб,
Сари мард беҳуда гирад шитоб.^{*6}

1510 Бизад аспу омад бар он размгоҳ,
Дурахшон шуда рӯи гетӣ зи моҳ.

-
1. М –хурд.
 2. ИЛМ –в-агар.
 3. И –Ҳамон.
 4. М –чарх.
 5. Л –чарх ворун.
 6. М –Ба кӯшиш наёяд суханҳо бар об.

Ҳама зор бигрист бар куштагон,
Бар он доғдил, бахтбаргаштагон.

Тани Ревниз андар он хуну хок
Шуда ғарку¹ хафтон бар \bar{y} ² чок-чок.

Бар \bar{y} зор бигрист Бахроми шер,
Ки зор, эй савору чавони³ далер.

Чи ту кушта акнун, чи як мушти хок,
Бузургон ба айвон, ту андар мағок.⁴

1515 Ба гирди бародар якояк бигашт,
Ки буданд афканда бар пахндашт.

Аз он номдорон яке хаста буд,
Ба шамшер аз эшон*⁵ ба чон раста буд.

Ҳама боздонист Баҳромро,
Бинолиду пурсид аз \bar{y} номро.⁶

Бад- \bar{y} гуфт, к-«Эй шер, ман зиндаам,
Бари куштагон-андар афкандаам.

Ду⁷ рӯз аст, то нону об орзуст,
Маро бар яке чома хоб орзуст».

1. Л –ғарқа.

2. ИМ –ғарқа хафтону бар.

3. И –савори чавону.

4. Л –б. 1514 нест.

5. М –Лекин.

6. ТПЗ – Манама гуфт Баҳром, эй сарфароз,
Бигӯ ин замон, то чӣ ояд-т роз.

7. ИМ – Се.

1520 Бишуд тез Баҳром то пеши ӯй,
Ба ҷон меҳрубону ба дил¹ хеши ӯй.

Бар ӯ гашт гирёну рухро бихаст,*²
Бидаррид пероҳан, ӯро*³ бубаст.

Бад-ӯ гуфт: «М-андеш, к-ин хастагист,
Табаҳ будани ин зи нобастагист.

Чу бастам, кунун сӯи лашкар шавӣ
В-аз ин хастагӣ зуд бехтар шавӣ».

Якero зи гумроҳӣ овард боз,
Зи гумроҳии худ надонист роз.

1525 Бад-он хаста Баҳром гуфт: «Эй ҷавон,
Бимон, то кунун боз оям давон.⁴

Яке тозиёна бар ин размгоҳ
Зи ман гум шудааст аз паи тоҷи шоҳ.

Чу он боз ёбам, биёям барат,
Ба зудӣ расонам сӯи лашкарат».

В-аз он ҷо сӯи қалби лашкар шитофт,
Ҳаме гашт, то тозиёна биёфт.

Миёни тали хастагон-андарун
Бар ӯ рехта хоки бисёру хун.

1530 Фуруд омад аз аспу он баргириффт,
В-аз аспон хурӯшидан андаргириффт.

1. И – тан.

2. М – пешаш нишаст.

3. М – Ҳама курта бидриду захмаш:

4. И – б. 1524, 1525 нест.

Хурӯши дами модииён ёфт асп,
Бичӯшид бар сони озаргушасп.

Сӯи модииён рӯй бинҳоду тафт,
Ғамӣ гашт Баҳром в-аз пас бирафт.

Ҳаме шуд дамон, то расид андар ӯй,
Або*¹ тарку хафтон пур аз об рӯй.

Чу бигрифташ, андар замон барнишаст,
Гирифта яке теги хиндӣ ба даст.

1535 Чи бифшурд рон, эҷ нагзорд пай,
Савору тани бора пурхоку хай.

Чунон тангдил шуд ба якборагӣ,
Ки шамшер зад бар сари борагӣ,

В-аз он чойгаҳ то бад-он размгоҳ,
Пиёда бипаймуд чун бод роҳ.

Саросар ҳама дашт пуркушта буд,²
Замин чун гули арғавон гашта буд.³

Ҳаме гуфт, акнун чӣ созем рӯй
Дар ин дашт бе бораи роҳчӯй.

1540 Аз ӯ саркашон огаҳӣ ёфтанд,
Саворе сад аз қалб биштофтанд,

1. М – Ба.

2. И – дид.

3. И – дид.

ТПЗ – Пиёда ҳаме рафт он номвар,
Ки он хастаро боз гирад ба бар.

Ки ўро бигиранд аз он размгоҳ,
Барандаш бари паҳлавони сипоҳ.

Камонро ба зех кард Баҳроми шер,
Буборид тир аз камон он далер.

Чу тири ялӣ*¹ дар камон рондӣ,
Ба пероманаш кас кучо мондӣ.

Аз эшон фаровон бикушту бихаст,*²
Чу шери жиён пеши душман бичаст.*³

1545 Саворон ҳама бозгаштанд аз ўй.
Ба наздики Пирон ниҳоданд рӯй.⁴

Бигуфтанд, к-инат ҳизабри далер,
Пиёда кунад чанг чун наррашер.

КУШТА ШУДАНИ БАҲРОМ БАР ДАСТИ ТАЖОВ

Чу лашкар биёмад бари паҳлавон,
Бигуфтанд бо ў зи кори чавон.

Фаровон сухан рафт аз он размсоз,
Зи пайкори ў ошкорову роз.

Бипурсид Пирон, ки «Ин мард кист?
В-аз ин номдорон варо ном чист?»

1550 Яке гуфт: «Баҳроми шеравжан аст,
Ки лашкар саросар бад-ў равшан аст».

-
1. М – Ки як тир то.
 2. М – бихасту бикушт.
 3. М – Пиёда натобиду бинмуд пушт.
 4. ТПЗИМ – Чу гурдон* зи Баҳром шуд нопадид,
Зи хар сӯ базе тир гирд оварид.

* И - лашкар.

Ба Рӯин чунин гуфт Пирон, ки «Хез,
Ки Баҳромро нест ҷои гурез.

Магар зинда ӯро ба чанг оварӣ,
Замона баросоҷад аз доварӣ.

Зи лашкар касоне,¹ ки бояд, бубар,
Ки ӯ номдор асту пархошхар».

Чу бишнид Рӯин, биёмад дамон,
Набудаш ҷуз андешаи бад гумон

1555 Чу Баҳром дидаш, ба кирдори гард
Бар ӯ-бар яке тирборон бикард.*²

Бари тӯда биншаста Баҳроми шер,
Ниҳода сипар бар сари худ далер.³

Чу Рӯини Пирон зи тираш бихаст,*⁴
Ялонро ҳама кунд шуд пову даст.

Ба сустӣ бари паҳлавон омаданд,
Пур аз дарду тираравон омаданд,

Ки ҳаргиз чунин кас наёмад ба чанг,
Ба дарё надидем чангӣ наҳанг.

1560 Чу бишнид Пирон, ғамӣ гашт сахт,
Биларзид бар сони барги дарахт.

1. И – касеро.

2. М – Чу Баҳром дид он, ки омад сипох,
Бишуд рӯшноӣ зи хуршеду моҳ.

3. И – б. 1555 нест.

ТПЗИМ – Яке тирборон бар эшон бикард,
Ки шуд моҳи тобанда чун лочвард.

4. Чу рӯин чунон дид, аз ҷо бичаст.

Нишаст аз бари бораи тундтоз,
Ҳама рафту бо ӯ басте размсоз.

Биёмад, бад-ӯ гуфт, к-«Эй номдор,
Пиёда чаро сохтӣ корзор?

Ба Турон ту то бо Сиёвуш будӣ,
Хирадманду бедору хомуш будӣ.*¹

Маро бо ту нону намак х(в)ардан аст,
Нишастан ҳамон меҳр парвардан аст.

1565 Набояд, ки бо ин нажоду гуҳар,
Бад-ин шермардиву чандин ҳунар

Зи боло ба хок андарояд сарат,
Бигиряд ба ту дудаву кишварат.

Биё, то бисозем савганду банд
Ба рое, ки ояд дилатро писанд.

В-аз он пас яке бо ту хешӣ кунам,
Чу хешӣ кунам, рои бешӣ кунам.

Пиёда ту бо лашкари номдор
Натобӣ, махур бо танат зинҳор».

1570 Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-«Эй паҳлавон,
Хирадманду бинову равшанравон,

Се рӯз аст, то ночарида лабон
Ҳама разм созам ба рӯзу шабон.

1. М – Ту на бо Сиёвуш, ба Турон будӣ,
Ҳамоно ба пархоши шерон будӣ?

Маро ҳочат аз ту яке борагист,
В-агарна маро чанг якборагист.

Барад мар маро сӯи¹ озодагон,
Бари пир Гударзи Кашводагон».

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй номчӯй,
Надонӣ, ки ин ройро нест рӯй?

1575 Туро он беҳ ояд, ки гуфтам сухун,
Далериву бар хира тундӣ мақун!

Бубин, то саворони ин анчуман
Ниханд инчунин нанг бар хештан,

Ки чандин тан аз тухмаи меҳтарон,
Зи дайҳимдорону чанговарон

Зи пайкори ту хаставу кушта шуд,
Бад-ин разм дар хок оғушта шуд,

Кӣ чӯяд гузар сӯи Эрон кунун,
Магар он ки чӯшад варо мағзу хун?

1580 Агар нестӣ бими² Афросиёб,
Ки гардад дилаш³ з-ин сухан пуршитоб,

Туро борагӣ додаме, эй чавон,
Бад-он то-т бурдӣ бари паҳлавон».

Бигуфт ину баргашту шуд боз ҷой
Дили^{*4} пур зи меҳру сари пур зи рой.

1. И – назди.

2. - ранчи.

3. И – сараш.

4. М – Дилаш.

Зи лашкар биёмад*¹ бари ӯ Тажов,
Варо беш буд аз яке пил тов.*²

Зи Пирон бипурсиду Пирон бигуфт,
Ки «Баҳромро аз ялон нест чуфт.

1585 Ба мехраш бидодам бaсе панди хуб,
Намудам бад-ӯ роху пайванди хуб,

Суханро набуд бар дилаш ҳеч рох,
Ҳаме рох чӯяд ба эронсипоҳ».³

Ба Пирон чунин гуфт чангӣ Тажов,
Ки «Бо мехр чони варо нест тов.

Шавам гар пиёда, ба чанг орамаш,
Ҳам⁴ андар замон зери санг орамаш».⁵

Биёмад шитобон бад-он размгоҳ,
Кучо буд Баҳроми ял бесипоҳ».⁶

1590 Чу Баҳромро дид, найза ба даст,
Яке бархурӯшид чун пили маст.

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин лашкари номдор
Раҳой наёбӣ дар ин корзор.

1. М – баромад.

2. М – Ба пеш-андар омад пур аз кину тов.

3. ТПЗ – Бигуфтам, ки ин рохро рӯй нест,
Макун хира, к-об андар ин чӯй нест.

4. И – Ки.

5. ТПЗ – Бигуфт ину омад пур аз хашму кин
Худу номдорони Туронзамин.

6. И – б. 1589 нест.

Ба Эрон гурозид хоҳӣ ҳама,
Саратро фарозид хоҳӣ ҳама?

Саронро буридӣ, сар эдар бимон,
Гаҳ омад, ки бар ту сар ояд замон».

Ба ёрон-ш фармуд, к-андарнихед,
Ба тиру ба жӯпину ханчар диҳед.

1595 Бар ӯ анчуман шуд яке лашкаре,
Ҳар он кас, ки буд аз далерон саре.

Камонро ба зеҳ кард Баҳроми гурд,
Ба тир аз ҳаво равшаноӣ бибурд.

Чу тир испарӣ шуд, сӯи найза гашт,
Чу дарёи хун шуд ҳама кӯҳу дашт.

Чу найза қалам шуд, ба гурзу ба теғ
Ҳама хун чаконид монанди меғ.

Чу размаш бад-ин гуна пайваста шуд,
Зи тири далерон танаш*¹ хаста шуд.

1600 Чу Баҳроми ял гашт бетӯшу тов,
Паси пушти ӯ андаромад Тажов.

Яке теғ зад бар сари китфи ӯй,
Далер² андаромад зи боло ба рӯй.

Чудо шуд зи тан дасти ханчаргузор,
Фурӯ монд аз қангу баргашт кор.

1. М –Тани паҳлавони вай.

2. И –Ки шер.

Бар ӯ-бар ситамгораро дил бисӯхт,
Ба кирдори оташ дилаш*¹ барфурӯхт.

Бупечид аз ӯ рӯй пурдарду шарм,
Ба ҷӯш омадаш дар чигар хуни гарм.

КУШТАНИ ГЕВ ТАЖОВРО БА КИНИ БАҲРОМ

1605 Чу хуршеди тобанда бинмуд пушт,
Ба дил гашт Гев аз бародар дурушт.

Ба Бежан чунин гуфт, к-«Эй дилкушой,
Бародар ҳаме н-оядам боз чой.

Бибояд шудан, то варо кор чист?
Набояд, ки бар кушта бояд гирифт».

Далерон бирафтанд ҳар ду чу гард
Бар он чои пархошу чои набард.

Ба ҳар сӯ бигаштанду*² чустанд боз.
Ба дидори Баҳромашон буд ниёз.³

1610 Далерон чу Баҳромро ёфтанд,
Пур аз обу хун дида биштофтанд.

Ба хоку ба хун-андар афканда хор,
Чудо гашта з-ӯ⁴ дасту баргашта кор.

1. М –рухаш.

2. М – Ҳама куштаву ҳаста.

3. И –пас аз б. 1609 ин б. омада:

Ҳама дашт пур хаставу кушта буд,

Чавоне ба хун-андар огушта буд.

4. ИМ - Фитода ин б. омада.

Зи асп-андар афтод Геви далер,
Хурӯше баровард чун наррашер.¹

Бичунбид Баҳром з-овози ӯй,^{*2}
Биғалтиду боҳуш шуд боз ӯй.^{3*4}

Чунин гуфт бо Гев, к-«Эй номчӯй,
Маро чун бипӯшӣ ба тобут рӯй,

1615 Ту кини бародар бихоҳ аз Тажов,
Надорад^{*5} магар⁶ гов бо шер тов.

Маро дид Пирони Виса нахуст,
Ки бо ман будаш рӯзгори дуруст.

Ҳама номдорону гурдони Чин
Бичустанд бо ман аз⁷ оғоз кин.

Тани ман Тажови ҷафопеша хаст,
Накард эҷ ёд аз нажоду нишаст».

Чу Баҳроми гурд ин сухан ёд кард,
Буборид Гев аз мижа оби зард.

-
1. ТПИМ –Ба чои б. 1612 ин б. «З» пас аз б. 1312 ин б. омада;
Ҳама рехт об аз бари чехри ӯй,
Пур аз хун дилу дида аз меҳри ӯй.
 2. М –З-он вой, вой.
 3. И –б. 1613 нест.
ТПЗИ – Чу боз омадаш ҳушу букшод чашм,
Танаш пур зи хуну дилаш пур зи хашм.
 4. М-хуш омадаш боз чой.
 5. М –Наёрад.
 6. И –тани.
 7. И –зи.

1620 Ба додори доранда савганд х(в)ард,
Ба рӯзи сапеду¹ шаби лочвард,

Ки «Чуз тарки румӣ набинад сарам,
Магар кини Баҳром бозоварам».

Пур аз дарду кина сабук барнишаст
Гирифта яке теғи ҳиндӣ ба даст.

Бад-он гаҳ ки шуд рӯи гетӣ сиёҳ,
Тажов аз талоя баромад ба роҳ.

Чу аз дур Геви далераш бидид,
Инонро бипечиду дам даркашид.

1625 Чу донист, к-аз лашкар андаргузашт,
Зи гурдону гарданкашон дур гашт,

Зи фитрок букшод ҳамми² каманд,
Даровард ногаҳ миёнаш³ ба банд.

Ба рон андаровард, бинмуд сифт,
Пас осонаш⁴ аз пушти зин баргирифт.

Ба хок андарафканд хору нажанд,
Фуруд омаду даст кардаш ба банд.⁵

Нишаст аз бари аспу ўро кашон
Пас андар ҳаме бурд чун беҳушон.

1. ИМ –Ба хуршед(у) рӯзу.

2. И –печон.

3. И –Миёни Тажов андаромад.

4. И –Бар он сонаш.

5. И –б. 1628 нест.

1630 Чунин гуфт бо ӯ ба хоҳиш Тажов,
Ки «Бо ман намонд, эй далер, эч тов.

Чӣ кардам, ки з-ин¹ бешумор анчуман
Шаби тира дӯзах намой² ба ман?»

Бизад бар сараш тозиёна дувист,
Чунин гуфт: «Ҳин, чои гуфтор нест!

Надонӣ ҳаме, эй бади шӯрбахт,
Ки дар боғи кин тоза киштӣ дарахт,

Ки болош бо чарх ҳамсар шавад³
Танаш хун хурад,⁴ бор ханчар шавад?!⁵

1635 Шикори ту Баҳром бояд ба ҷанг,^{*6}
Бубинӣ қунун танг коми наҳанг.

Бад-он бад, ки Баҳром бечон шудааст,
Зи дардаш дили Гев печон шудааст».

Чунин гуфт бо Геви ҷангӣ Тажов,
Ки «Ту чун уқобиву ман чун чаков.

Ба⁷ Баҳром бар бад набурдам гумон
На ӯро ба дасти ман омад замон,⁸

-
1. И –аз ин.
 2. И –намудӣ.
 3. И –ҳамбар бувад.
 4. И –шавад.
 5. И –бувад.
 6. М –ҷанг.
 7. И –Зи.
 8. И –зиён.

Ки ман чун расидам, саворони Чин
Варо кушта буданд бар дашти кин».

1640 Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй чафопеша мард,
Ба пӯзиш магӯ ин суханҳои сард!»¹

Кашонаш биёвард Геви далер
Ба пеши чигархаста Бахроми шер.

Бад-ӯ гуфт, к-«Инак сари бевафо
Мукофот созам чафоро чафо.

Сипос аз чаҳонофарин кирдгор,
Ки чандон замон будам аз рӯзгор,

Ки пеш аз ту ҷони бадандеши ту
Барорам кунун аз танаш пеши ту».

1645 Ҳама кард хоҳиш мар ӯро Тажов,
Ҳама хост аз куштани хеш тов.

Ҳама гуфт, к-«Ин будани кор буд,
Сари ман ба ханчар дарудан чӣ суд?»

Биғалтид бар хоку овоз кард,
Ба Баҳром гуфто, ки «Эй родмард,²

Яке банда бошам равони туро,
Парастииш кунам гӯрбони туро».

Ба Гев он гаҳе гуфт Бахроми гурд,
Ки «Ҳар к-ӯ бизояд, бибояд-ш мурд.

1. ИМ –б. 1640 нест.

2. И –б. 1647 нест.

1650 Гар эдун, ки з-ӯ бар танам бад расид,
Ҳамон дарди маргаш набояд чашид.

Сари пургуноҳаш, бигуфто, зи тан
Мабур, то кунад дар ҷаҳон ёди ман».

Бародар бародар чунон хаста дид,
Тажови ҷафопешаро баста дид,

Хурӯшиду бигрифт риши Тажов,
Сар аз тан буридаш ба сони ҷаков.

Зи ду дида Баҳром пас хун биронд,
Зи кори сипехрӣ шигифте бимонд.¹

1655 Хурӯше баровард, к-андар ҷаҳон
Кӣ дид ин шигифт ошкору ниҳон?!

Ки «Гар ман кушам ё кушӣ пеши ман,
Бародар бувад кушта ё хеши ман».

Бигуфт ину Баҳроми ял ҷон бидод,
Ҷаҳонро чунин аст созу ниҳод.

Инони бузургӣ ҳар он кас, ки ҷуст,
Нахусташ² бибояд ба хун даст шуст.

Агар худ кушад ё кушандаш ба дард,
Ба гирди ҷаҳон то тавонӣ, магард.³

1. ИМ –б. 1654 нест.

2. И –Нахустин.

3. ТПЗ – Чу аз куштани ӯ бипардохт Гев,
Биёмад дигар пеши Баҳроми нев.

1660 Хурӯшид Геви далер аз бараш,
Ҳаме рехт хоки сияҳ бар сараш.¹

Хурӯшон ба аспи Тажоваш бубаст,
Ба Бежан супурд, он гаҳе барнишаст.

Биёвардаш аз ҷойгоҳи набард,
Ба кирдори шоҳон варо*² дахма кард.

Биёғанд мағзаш ба мушку абир,
Бипӯшид бар тан-ш чиниҳарир.

Бар оини шоҳон-ш бар тахти оч
Бихобонду овехт аз бар-ш тоҷ.

1665 Дари дахма карданд сурху³ кабуд,
Ту гуфтӣ, ки Баҳром ҳаргиз набуд.

Шуд он лашкари номвар сӯғвор
Зи Баҳром в-аз гардиши рӯзгор.

1. И – 1660 нест.

ТПЗ – Хурӯше баровард Бежан чу шер,
Ҳаме гуфт зор, эй савори далер.

2. М – эронӣ.

3. И – зарду.

БОЗГАШТАНИ ЭРОНИЁН БА НАЗДИ ХУСРАВ

Чу барзад сар аз кӯҳ тобанда шед,
Баромад сару тоҷи рӯзи сапед.

Сипоҳи пароканда гирд омаданд,
Ҳама ҳар касе дostonҳо заданд,

Ки чандин зи Эрон сипаҳ кушта шуд,
Сари бахти¹ солори мо гашта^{*2} шуд.

1670 Чунин чира шуд дасти туркон ба чанг,
Сипахро кунун нест ҷои диранг.

Бари шоҳ бояд шудан бегумон,
Бубинем, то бар кӣ^{*3} гардад замон.

Агар шоҳро дил пур аз чанг нест,
Марову туро ҷои оҳанг нест.

Падар беписар шуд, писар бепадар,
Басе хаставу гашта пурхун чигар.⁴

Агар чанг фармон диҳад шаҳрёр,
Бисозад яке лашкари номдор,

1675 Биёму дилҳо пур аз кину чанг
Кунем ин ҷаҳон бар бадандеш танг.

1. И – саҳти.

2. М – солор баргашта.

3. М – дар ҷӣ.

4. И – Шуда куштаву монда хастачигар.

Бад-ин рой аз он марз гаштанд боз
Ҳама дида пурхуну дил пургудоз.

Бародар зи хуни бародар бадард,
Забоншон*¹ зи хешон пур аз боди сард.²

Бирафтанд яксар сӯи Косарӯд,
Забоншон аз он куштагон пурдуруд.

Талоя биёмад зи пеши сипох,
Касеро*³ надиданд дар размгоҳ.

1680 Ба Пирони Виса расид⁴ огаҳӣ,
К-аз эронӣён гашт кишвар⁵ тихӣ.

Чу бишнид Пирон, сабук дар ниҳон
Ба ҳар сӯ фиристод корогаҳон.

Чу баргаштани саркашон шуд дуруст,
Сипаҳбад равонро зи андуҳ бишуст.

Биёмад ба шабгир худ бо сипох,
Ҳама гашт бар гирди он размгоҳ.

Ҳама кӯҳу ҳомун ҳама дашту ғор
Саропардаву хайма буд бешумор.

-
1. М – лабоншон.
 2. И – ёдкард.
 3. М – Якero.
 4. И – он гаҳе.
 5. И – гетӣ.

1685 Ба лашкар бубахшиду худ баргирифт.
Зи кори ҷаҳон монда андар шигифт,

Ки рӯзе фароз асту рӯзе нишеб,
Гаҳе шод дорад, гаҳе бо ниҳеб.

Ҳамон беҳ, ки бо ҷоми гетифурӯз
Ҳаме бугзаронем рӯзе ба рӯз.

Пас он гаҳ фиристод ҳам дар шитоб
Аз он огаҳӣ назди Афросиёб.*¹

Сипаҳбад*² аз он огаҳӣ шод шуд,
Зи тимору андӯх*³ озод шуд.

1690 Ҳама лашкараш гашт равшанравон,
Бубастанд озин раҳи паҳлавон.

Ҳама бому дар ҷома овехтанд,
Дирам бар сари ӯ ҳаме рехтанд.

Чу омад ба наздикии шаҳрёр,
Сипаҳбад пазира шудаи бо нисор.*⁴

Бад-ӯ офарин кард бисёру гуфт,
Ки «Аз паҳлавонон туро нест чуфт».

Ду ҳафта зи айвони Афросиёб
Ҳаме омад овози*⁵ чангу рубоб.

-
1. М – Бад-он огаҳӣ назди Афросиёб
Ҳаюне барафканд хангоми хоб.
 2. М – Сипаҳдор.
 3. М – аз ранҷ.
 4. И – б. 1690 – 1692 нест.
 5. М – баршуд овои.

1695 Севум ҳафта Пирон чунон кард рой,
Ки бо шодмонӣ равад*¹ боз чой.

Яке хилъат ороост Афросиёб,
Ки гар баршуморам-т, гири шитоб.²

Зи динор в-аз гавҳари шоҳвор,
Зи заррин камарҳои гавҳарнигор,

Зи аспони тозӣ ба зарринситом,
Зи шамшери ҳиндӣ ба зарринниём.

Яке тахти пурмоя аз очу соч,
Зи пирӯза маҳду*³ зи бечода тоҷ.

1700 Парастори чиниву румиғулом,
Пур аз мушку анбар зи пирӯза чом.

Ба наздики Пирон фиристод чиз,
Ҷуз инаш басе ҳадяҳо дод низ.

Сипаҳбад чу баргашт аз пеши шоҳ,
Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй гави некхоҳ,*⁴

Ту бо мӯбадон бошу хушёр бош,
Сипаҳро зи душман ниғаҳдор бош.

1. М – шавад.

2. И – б. 1695, 1696 нест.

3. М – тавқу.

4. М – б. 1702 нест.

Ба ҳар сӯ¹ хирадманду корогахон
Пароканда бифрифт ҳар сӯ ниҳон,

1705 Ки Кайхусрав имрӯз бохоста-ст,
Ба доду диҳиш кишвар² ораста-ст.

Нажоди бузургиву тахту кулоҳ,
Чу шуд гирд, аз ин беш чизе махоҳ.

Зи баргаштани*³ душман эмин машав,
Замон то замон огаҳӣ хоҳ нав.

Ба ҳое, ки Рустам бувад паҳлавон,
Гар*⁴ эмин бихуспӣ, бупечад равон.

Чуз аз вай маро аз кас андеша нест,
Ки чуз кина чустан варо пеша нест.

1710 Битарсам, ки барҷӯшад аз ҷойгоҳ,
Ба Турон барорад зи Эрон*⁵ сипоҳ».⁶

Пазируфт Пирон ҳама панди ӯй,
Ки солори ӯ буду пайванди ӯй.

1. И – ҳар гох.

2. И – лашкар.

3. М – Зи баргашта.

4. М – Ту.

5. М – Ба ногаҳ барорад ба Турон.

6. И – б. 1709 1710 нест.

Сипаҳдор Пирону¹ он анҷуман
Ниҳоданд сар сӯи марзи² Хутан.

Сипоҳу сипаҳбад ҳама шодмон
Бирафтанд яксар давону дамон.*³

Ба пой омад ин достони Фуруд,
Кунун разми Комус бояд шунуд.⁴

1. И – Тӯрону.

2. И – шаҳри.

3. М – Зи ҳар сӯ бурун кард корогаҳон,
 Ки ҳазмон бидонад зи Рустам нишон.

4. И – суруд.

МУНДАРИЧА

Сухан гуфтани Пирон бо Сиёвуш аз Фарангис.....	5
Сухан гуфтани Пирон бо Афросиёб.....	8
Арӯсии Фарангис бо Сиёвуш.....	13
Кишваре додани Афросиёб Сиёвушро.....	17
Сохтани Сиёвуш Гангдижро.....	23
Сухан гуфтани Сиёвуш бо Пирон аз буданиҳо.....	29
Фиристодани Афросиёб Пиронро дар кишварҳо.....	35
Бино кардани Сиёвуш Сиёвушгирдро.....	36
Омадин Пирон ба Сиёвушгирд.....	39
Фиристодани Афросиёб Гарсевазро назди Сиёвуш.....	45
Зодани Фуруд - писари Сиёвуш.....	48
Гуфтор андар гӯй задани Сиёвуш.....	50
Бозгаштани Гарсеваз ва бадгӯй кардан пеши Афросиёб.....	58
Боз омадани Гарсеваз назди Сиёвуш.....	68
Номаи Сиёвуш ба Афросиёб.....	79
Омадани Афросиёб ба ҷанги Сиёвуш.....	81
Хоб дидани Сиёвуш.....	84
Андарз кардани Сиёвуш Фарангисро.....	87
Гирифтोर шудани Сиёвуш ба дасти Афросиёб.....	92
Зорӣ кардани Фарангис пеши Афросиёб.....	103
Кушта шудани Сиёвуш ба дасти Гуруй.....	108
Раҳонидани Пирон Фарангисро.....	116
Андар зодани Кайхусрав.....	120
Супоридани Пирон Кайхусравро ба шубонон.....	126
Овардани Пирон Кайхусравро пеши Афросиёб.....	130

Бозгаштани Кайхусрав ба Сиёвушгирд	136
Шикояти Фирдавсӣ аз пирии худ.....	139
Огоҳ шудани Ковус аз кори Сиёвуш	140
Расидани Рустам ба назди Ковус.....	142
Куштани Рустам Судобаро ва лашкар кашидан	146
Куштани Фаромарз Вароздро	149
Лашкар кашидани Сурха ба чанги Рустам	153
Лашкар кашидани Афросиёб ба кини писар	161
Кушта шудани Пилсам ба дасти Рустам	165
Гурехтани Афросиёб аз Рустам	172
Фиристодани Афросиёб Хусравро ба Хутан.....	176
Подшоҳии Рустам дар Туронзамин ҳафт сол буд.....	180
Рафтани Завора ба шикоргоҳи Сиёвуш	183
Вайрон кардани Рустам Туронзаминро	186
Бозрафтани Рустам ба Эронзамин	189
Дидани Гударз Кайхусравро ба хоб.....	192
Рафтани Гев ба Турон ба чустанӣ Кайхусрав.....	196
Ёфтани Кайхусравро	203
Рафтани Гев ва Кайхусрав ба Сиёвушгирд.....	211
Гирифтани Кайхусрав Бехздро.....	214
Рафтани Фарангис бо Кайхусрав ва Гев ба Эрон.....	219
Гурехтани Гулбод ва Настехан аз бари Гев.....	221
Омадани Пирон аз паи Кайхусрав	225
Чанги Пирон бо Гев	229
Гирифтани шудани Пирон дар дасти Гев	234
Раҳо кардани Фарангис Пиронро аз Гев	238
Ёфтани Афросиёб Пиронро ба роҳ	241
Гуфтугӯи Гев бо божбон	246
Гузаштани Кайхусрав аз Ҷайхун.....	249
Рафтани Кайхусрав ба Исфаҳон.....	254

Расидани Кайхусрав назди Ковус.....	259
Саркашӣ кардани Тус аз Кайхусрав.....	264
Хашм кардани Гударз бо Тус	268
Рафтани Гударз ва Тус пеши Ковус аз баҳри подшоҳӣ.....	271
Рафтани Тус ва Фарибурз ба Дизи Баҳман ва боз омадан комноёфта	277
Рафтани Кайхусрав ба Дизи Баҳман ва гирифтани онро	280
Боз омадани Кайхусрав ба фирӯзӣ.....	285
Бар тахти шоҳӣ нишонидани Ковус Хусравро.....	288

Кайхусрав. *Подшоҳии Кайхусрав шаст сол буд.*

Оғози достон.....	291
Офарин кардани меҳтарон Кайхусравро	293
Гардидани Кайхусрав гирди подшоҳӣ	298
Паймон бастании Кайхусрав бо Ковус аз кини Афросиёб	301
Шумурдани Кайхусрав пахлавонро	308
Ганҷо бахшидани Хусрав пахлавонро	312
Фиристодани Кайхусрав Рустамро ба замине Ҳинд.....	321
Оростани Кайхусрав лашкари худро	323
Оғози достони Фуруд – писари Сиёвуш.....	336
Гуфтор андар рафтани Тус ба Туркистон.....	337
Огоҳӣ ёфтани Фуруд аз омадани Тус	344
Рафтани Фуруд ва Таҳор ба дидани лашкар	349
Омадани Баҳром ба назди Фуруд ба кӯх	355
Бозомадани Баҳром назди Тус	363
Кушта шудани Ревниз бар дасти Фуруд	366
Кушта шудани Зарасп аз дасти Фуруд.....	368
Чанги Тус бо Фуруд	370
Разми Гев бо Фуруд.....	375
Чанги Бежан бо Фуруд.....	382
Кушта шудани Фуруд.....	385

Куштани Чарира худро	392
Лашкар кашидани Тус ба Косарӯд ва кушта шудани Палошон аз дасти Бежан	397
Ба танг омадани эрониён аз боридани барф.....	402
Гирифтани Баҳром Кабударо	407
Разми эрониён бо Тажов	409
Огоҳ шудани Афросиёб аз Тус ва сипоҳи ӯ.....	416
Шабехун кардани Пирон бар эрониён.....	420
Бозхондани Кайхусрав Тусро	426
Диранг хостани Фарибурз аз Пирон дар чанг.....	432
Шикаста шудани эрониён ба чанги туркон	436
Бозгаштани Баҳром ба ҷустани тозиёна ба размгоҳ.....	449
Кушта шудани Баҳром бар дасти Тажов	455
Куштани Гев Тажовро ба кини Баҳром	461
Бозгаштани эрониён ба назди Хусрав.....	468

**"АХТАРОНИ АДАБ" (СИЛСИЛА)
ИБОРАТ АЗ 50 ЧИЛД**

Ҷилди 5

**Абулқосим Фирдавӣ
ШОҲНОМА**

Мухаррири ороиш *У. Ашӯров*
Мухаррири
саҳифабандӣ *М. Саидова*
Мусахҳахон *А. Хоҷаев ва*
Т. Одинаева
Тарроҳ *Ф. Раҳимов*
Хуруфчинони
компютерӣ *Ш. Мирзоева*
С. Воҳидова
Р. Атоева

Ба матбаа 05.05.2008 тахвил гардид. Чопаш 29.07.2008 ба имзо расид. Коғази офсет. Чопи офсет. Хуруфи адабӣ. Андозаи 60x90^{1/16}. Чузъи чопии шартӣ 30,0. Адади нашр 5000 нусаха. Супориши №63/08.

Нашриёти "Адиб"-и Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734018, ш. Душанбе,
кӯчаи Негмат Қаробоев, 17а.

Дар матбааи нашриёти «*Эҷод*» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: ejodfir@mail.ru.

ISBN 978-99947-32-84-5

9 789994 732845